
DE OSUNA

VINCENTII GVINISII LVCENSIS E SOC. IESV

POESIS

HEROICA, ELEGIACA, LYRICA, EPIGRAMMATICA, aucta & recensita:

ITEM

DRAMATICA, nunc primùm in lucem edita.

ANTVERPIAE, EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI. M. DC. XXXVII.

LVDOVICO CARD. LVDOVISIO S. R. E. VICE-CANCELLARIO

POESIS

IN PROGRAMMATE DEPICTA AB EQ. IOS. CÆSARE ARPINATE SE DICAT DEDICATQ.

Agnanime ô Princeps, cui summa negotia mentem
Semper habent; sed non adeò, par omnibus, implent
Pectus, vt in medio numquam vacet agmine rerum:
Siquid ab egregio curarum pondere cessas;
Hæc, precor, intereà mihi publica commoda præstes,
Dum Tibi me voueam, si sum Te digna Patrono.
Illa ego sum veterum genitrix atque arbitra Vatum,
Filia Diuini cultus & alumna Triumphi,
Cælestumq; soror Charitum, & collactea Laudum.

Quòd si fortè mei quæras cunabula partus,
Natalisq; rudimenti primordia; dicam.
Cùm domus Isacidûm, patriam reditura Sionem,
Exsilium & rigidam fugeret Pharon; incidit altos
In fluctus Arabum, Rubriq; obstacula Ponti.
Tum vallo maris immensi fuga sistitur, anceps
Quò vergat, quâ parte salus se proxima pandat.
Scilicet à tergo Pharaonius ardor euntes
Insequitur, iam iamq; gradu premit, & fodit hastâ.
At DEVS *increpuit surdum mare. Constitit æquor*
Ingenitâ feritate minus, nutumq; Tonantis
Audijt, & medio freta concita diffidit alueo:
Tanta fides pelagi, & summæ reuerentia vocis.
Ecce bipartito cedentia claustra profundo
Pontus agit, suspendit iter, per & aëra librat
Hinc atque inde leues, gemino velut aggere, fluctus;
Æquoraq; exhaurit, longo quantum orbita sulco
Pandat aquas populo, cui terras clauserat hostis.
Obstupuit primò fugientum exercitus, altum
Discindi pelagus, barathroq; voraginis horret
Ora patere maris, velut exhaustura morantes.
Sed nouit mox esse pium, quod credidit atrox:
Ingressusq; viam, quà conscia semita ducit,
Sicca per æquoreos vestigia signat hiatus,
Securus pelagi atque sui; valloq; liquorum
Cingitur, & fidas premit immersabilis vndas.
Intereà Pelusiaci furibunda Canopi
Agmina, laxatis ad terga vehuntur habenis,
Nacta viam per aperta maris, atque vsa secundo
Succedunt pelago iamiam domitura phalangas:
Cùm subitò implacidum tonuit mare; sæua rebellat

Vnda ſecuturis, praeuntibus aqua maniplis.
Nec mora, diſciſſus redit ad commercia Pontus:
Fœdus habent lymphæ, iunctiſq; liquoribus implent
Ora maris patefacta prius. Iacet obruta Memphis
Fluctibus in mediis. Quàm vellet poſſe reuerti!
Sed negat vnda fugam: ruit agmine ſæuus aquarum
Pontus, & à tergo Phariis redeuntibus inſtat.
Diſſiliunt currus, miſerandoq; eſſeda ludo
Naufragium in circo faciunt maris: ardor equorum
Obluctatur aquis; ſed tunditur impetus æſtu,
Quadrupedeſq; equiteſq; globo inuoluuntur eodem.
Ipſe Paratonij Rex agminis ima laborat
In freta deiectus: ſequitur ſua curia Regem,
Oceano confiſa nimis: iam digerit iras
Æſtibus æquoreis: illâ ſe iactat in aulâ,
Sortiturq; ſuo Capitolia digna triumpho.
At Superis deuota cohors in littore greſſum
Tuta locat, deq; hoſte tulit ſpectacula tantùm.
Tum pius Iſacidûm ductor Pæana Tonanti,
Hoſte triumphato, cecinit: peregrinaq; pubes
Ductorem ſequitur praeuntem carmine grates;
Inq; vicem alternis ſpatiis iuueneſq; nuruſq;,
Munere pro tanto, perſoluunt debita laudum.
Hinc ego principium duxi, natalibus olim
Orta piis: illæ, mea prima crepundia, voces.
Nunc Pictor, non arte minùs quàm nomine Cæſar,
Pictorum Cæſar, ſeræq; ætatis Apelles,
Inter ſacra iterùm me carmina pinxit, vt eſſem
In regno ſecura meo. Simul ille profanos
Edocuit vates, quo lucis ſemine naſcor:

Admonuitq; nigros Paphiæ meretricis olores,
In mea quàm peccent generosæ exordia vitæ;
Cùm quasi degenerem tam pulchri à germinis ortu,
Ad mala nescio quæ melimela Cupidinis vrgent.
Ite animi indecores, quorum modulamine dicor
Serua Voluptatis, quæ sum Regina Pudoris.
Ad Te confugio, Princeps, tua nomina supplex
Fronte gero; meme ipsa tuis splendoribus orno,
Vt lucem quandoq; meis natalibus addam
Auspice Te, quos fœda infumant carmina Vatum.
Hic pia sum, securus ades. Sed, & vt pia posthac
Dicar, & ingratæ caueam commercia culpæ,
Tu facies. Age, meq; tuo, LVDOVICE, *volentem*
Subde patrocinio: sic reddis origine dignam.

VINCENTII GVINISII E SOC. IESV POESIS HEROICA.

SACROSANCTA VATICANI TEMPLI PORTA

POPVLORVM INGRESSVI PATEFACTA

A B

VRBANO VIII. PONT. MAX.

IN PVBLICA DEDICATIONE

SAECVLARIS ANNI M. DC. XXV.

Idyllium à Francisco Alterio dictum.

CARMEN I.

EDITE Romano scelerum contagia Regno,
Si qua forum tenuistis adhuc. Optata recurrunt
Sæcula: inite caput faustissima porrigit ætas.
Sic iubet VRBANVS, qui cælo deuocat Annum.
Ite procul Stygiæ pestes, damnataque luctu
Agmina perpetuo; sontemque reposcite noctem

Indecores animæ, ſoboles inimica diei.
Sol oritur, quo non alium conſurgere ſolem
Candidiore comâ & melioris origine lucis,
Vidit inexhauſti reuolubilis ambitus æui,
Quina pererrato cùm luſtra referret Olympo.
Iam Cæli patuêre fores: ſimiliq́ue metallo
Obſita iamdudum, centumq́ue obducta catenis,
Et frangi metuente rigens adamante fatiſcit
Ianua terrarum luſtralibus obuia ſacris,
Fatalemq́ue ſinu grauido excluſura ſalutem.
Vnde nouum mundo fulſit iubar? emicat ingens
Lucis honor: ſed cauſa latet. Diuinus inaurat
Riuus agros: ſed habet nitor inter ſidera fontem,
Et caput occultat dum flumine recreat orbem.
Vos æterni ignes, oculiq́ue volubilis oræ,
Excubiæ Superûm, ſcriptuſq́ue exercitus auro,
Aurea progenies, & poſtuma ſemina ſolis,
Pandite, ſiquis amor, tantarum exordia rerum.
Et vidiſtis enim feſti proſcenia Cæli,
Quæ diſcreta procul mortalibus eripit auſis
Nobile ſiparium, & cæleſtis carbaſus auræ.
Dicite, cur ſanctos ſera liberat ardua poſtes,
Quæ ſteterat firmata diu? cur publica Romæ
Sacra refloreſcunt, annorumq́ue orbe voluto,
Mitis ab integro Virtutum naſcitur ætas?
Iam ſol, aſtriferi per inardeſcentia mundi
Prata, ter octonos efflauerat ore Decembres,
Autumnumq́ue fugarat hiems, ſpatioq; remenſo
Sexta renaſcentẽ properabat Olympias annum,
Tum faber ætherei motus immobilis ales,
Cui vaga præcipitis rota temporis annua curæ,
Dat ſignum Superis: denſo volat agmine pubes
Plau-

Plaudendi ſtudio; atque operi deuota futuro,
Pandit anhelantes læta ad ſpectacula dextras.
Eſt in ſecretâ Cæli regione latentis,
Trans anni metas, & limina ſolis Eoi,
Sublimis tholos, & paribus diſtincta trichoris
Atria, ſidereum Triados teſtantia Numen:
Non opus humanum; Diuina decempeda finxit.
Nempe nec aurato moles operoſa metallo
Argentóve micat: faſtidit humillima Cælum,
Et gemmas conferre pudet, quibus æmula tellus,
Iudice ſe, nimiùm plaudit ſibi. Nobile tectum
Materiâ meliore nitet. Nec dicere poſſis
Quale decus. Tantùm, qui lucida mœnia format,
Aut idem ſol eſt, aut ſaxa ſimillima ſoli.
Aedibus in mediis, ipſoque in limine templi,
Quà primam latè in faciẽ domus extima ſurgit,
Ingentes aditus, & poſtibus vna ſuperbis
Porta ſubeſt, mediamq; interſecat ardua molem:
Ipſa tamen nulli patet obuia; robore duro
Clauditur, & foribus vallata rigentibus arcet
Ingreſſu populos, immortalique tenetur
Mole catenarum, æternoque in vecte laborat.
Tunc ſolùm inuerſo reſerantur cardine poſte,
Cùm quartam ſuperans viceſima ferbuit æſtas;
Iamque redorditur noua ſæcula mobile tempus,
Et ſeſe ſua per veſtigia recreat ætas,
Hoc aditu, vt perhibent, hæc lata per oſtia Cæli,
Prodiit Omnipotens Diuinæ mentis Imago,
Cùm Patris è gremio, genituræ in viſcera Matris,
Dulcis amor vtriuſque pio ſe carcere clauſit,
Et Deus humanæ ſubiit commercia vitæ.
At Domus interior, Virtutum regia ſedes

Dicitur: hæc ſanctis habitata ſororibus, ardet
Luce quidẽ propriâ, ſed non minùs ore latentum
Splendet ab ingenuo, atque eadem dat & accipit ignem.
Huc igitur, dum fata monent, dum tempus agi rem,
Vndique conueniunt Superi, plauduntque frequentes
Remigia alarum, ſeſeque per alta carinant
Arua; recludendaſque fores, & amabile limen,
Lataque concurſu ſtipant fora: dixeris, Aulam
Numinis, & ſuperas viduari ciuibus Vrbes.
Vſque adeò celebris Virtutum curia feruet.
Ecce autem ſe pompa vehit: ſecedite mentes
Aethereæ campo. Viden, vt via candida lucis
Aeſtuat, & ſecto lacteſcunt ſidera cælo?
Hac iter eſt: Superûm longo præit agmine pubes,
Læta miniſteria, & vultu ſua gaudia portans.
Agmen habet medium, magniq; vna agminis inſtar,
Sole reuincta comas, inuecta curulibus aſtris,
Prima parens operum, genitrix Sapientia rerum,
Maxima Diuinæ ſoboles atque incola mentis,
Nata coæua Patri, ſed neſcia mobilis ortus,
Vena boni, nec fonte minor: ſeu proniùs vndat
Extra ſe, populoſque beat; ſeu continet amnem
Intra animi ripam ipſa ſui, ſeſeque reſorbet;
Vis eadem ſemper, nec ſeſe copia maior,
Nec ſeſe minor vnda, ſed vbere ſemper eodem
Detentis neq; creſcit aquis, neque deficit hauſtis:
Viuida maieſtas, opulentia diues honorum
Aetherei Matrona chori, diuina Virago,
Numen,

Numen, & immensi vox Numinis; illa creatrix
Terrarum, Cælique potens, & temporis auctor
Immortalis adest, instauratura beatos
Annorum cursus, & inertibus aurea terris
Sæcula, præteritæque obliuia publica noxæ.
Nec mora: iam ventum cælestis ad ostia molis:
Iam superas stetit ante fores Regina curulis:
Iam velox sese vrget opus: iam grandia pendent
Munera, sidereamq; exspectant omina dextram.
Quin etiam officiis ingentibus excita circùm
Stat Superûm pubes, finemque intenta moratur,
Et pennas premit, obtutuque coërcet in vno
Pendula vim mentis volucrem, exsultantiaque implet
Corda metu, qualem parit exspectata voluptas.
Intereà triplici stantes in cardine valuas,
Ingentesq; moras chalybum, atq; æterna patentis
Sepimenta aditus, Matrona veterrima rerum
Fatali incumbens virgâ quatit: æra fatiscunt
Ilicet intemerata diu. Constantior ictum
Stat contra muralis apex, quem crebra lacessunt
Fulmina tormentorum, & ahenæ verbera frontis.
At cæli rigor acer, & impenetrabile textum
Roboris æterni, vix audit sibila virgæ
Vibrantis sese, & iam vulnera prima minantis;
Cùm labat, emotoque recumbit ianua dorso
Sponte suâ, fragilique trahit compage ruinam.
Tantum virga potest, cui dat sua dextera pondus.
Fit via, panduntur que aditus, patefacta reclusis
Limina iam foribus, iam postibus æra negantur.
At, quâ parte sinum cedentia claustra relaxant,
Scena recedentis templi patet. Ilicet ingens

Exoritur plauſus, vociſque reſultat imago
Gratantum terris, melioraque ſæcla ferentum.
Tunc operum effectrix Sapientia luce refulſit,
Quâ numquam meliùs; placidoq; ingentia vultu
Gaudia diſpenſans, hæc intonat: Ite frequentes
O Superi, mea turba, gemellamque Aetheris Vrbem
VRBANVMque Patrem votis cumulate futuris.
Sic Cælo ſua Roma placet. Date fœdera Pacis;
Ferte voluptatum nimbos, compeſcite noctem
Splendidiore die: pereat metus, exſulet horror:
Diffugiant Erebi ciues: pater ipſe malorum
Anteuolet, ſecumque inamabile deuehat agmen
Ad triſtes thalamos, vbi regna domeſtica luctus,
Et conſanguineæ poſuêre cubilia peſtes.
Vix ea; cùm Cæli micat obſequioſa iuuentus
In partes operum, & vario ſe munere iactat.
Pars Romam aduehitur, ſanctumque Quiritibus Annum
Nuntiat, VRBANOque Patri: pars aëre ſummo
Inuigilat, grandique manu turgentia circùm
Nubila deterget, Cælumque immane ſerenat:
Pars triſtes animas, & amantes turbida ventos
Carcere componit, tempeſtatumque cauernas
Obiice præmunit duro: pars cetera ſolem
Ornat, inaſſuetoque micantia tempora cultu,
Sidereamque comam meliore illuminat auro.
Sunt qui quadrijuges, Auroræ in vota, iugales
Expediant, leuiumq; fugã & momenta rotarum,
Et currus, quos ipſa dedit Sapientia quondam
Aſtrorum Regi, cùm magnum auriga Tonantem
In terras tulit, & rediuiuum in ſidera vexit.

At

At Phœbum intereà tempus monet: ille citatos
Exhortatus equos, curruque obnixus ab alto,
Spargit in arua diem, cui nulla vmbracula vultum,
Nulla supercilium nubes tegit: aureus orbem
Ambit honor iubaris; qualem sine labe colorem
Terra bibit, cùm solem, inter cunabula mundi,
Enixa est primo maris vnda puerpera partu.
Fortunata dies! neque lux fuit illa, sed insons
Lac teneræ lucis: solemque ad lumina vitæ
Productum è tenebris, & adhuc à lacte recentem
Fundere tum decuit, quē sugeret ipse, liquorem.
Nempe creatricis vix pulsus ab vbere lucis,
In quacumque pedem Cæli regione locauit,
Alba rudimenta & lactentia signa reliquit.
Nunc etiam Cælo vestigia lactis inhærent,
Semitaque ex illo candore notabilis ardet.
Non aliter fluit axe dies, Regina dierum
Candida, quæ Sanctum radiis felicibus Annum
Prima aperit, reuehitque optata piacula terris.
O quantum sperare licet, cùm prospera Titan
Fecerit auguria, & fortunam nobilis æui
Luce colorarit, simul & pede principe nubes
Presserit infaustas, lætoque subegerit orbi!
Nec mora: iam subeunt eadem spectacula Romam,
Quæ Cælum tenuêre diu. Nam Roma, vel ingens
Vestibulum Cæli est, vel ducta colonia Cælo:
Vsque adeò similem se moribus ornat Olympo.
Aspicis, vt crebro populorum examine feruet
Vaticanus apex, quà tollit in aëra molem
Tiburtina silex; ipsaque in mole cubantem

Educit tholon, & ſublimibus inſerit aſtris?
Hac, quà parte ſui Cælo viciniùs hæret
Roma, frequentatur, cùm Cæli munera ducit.
Huc omnis fluit ordo, premit, premiturq; viro vir:
Et populi leuis vnda, repercutiente ſequentem
Anteriore, fremit: nec ſe capit ipſa; ſed vrget
Se magis, & ſimili ſemper curſu atque recurſu
Voluitur vnde fluit, ſeſeque reciprocat æſtus.
Ecce autem ſolio latè ſpectabilis aureo
Inuehitur gaudentū humeris animiſq; Quiritum
Romanus Pater, & Romanæ Spiritus Vrbis
VRBANVS. Prô! quale decus, quantumq; ſerenæ
Maieſtatis habet! ſeſe ipſe nitentior ardet,
Et præter ſolitum diuinior: emicat olli
Tantus in ore DEVS, cui ſceptra vicaria geſtat.
Denique ſi neſcis, quàm grandia munera verſet,
Quídve animo ducat curarum, conſule vultum
Principis; & dices, Nihil eſt mortale quod optat.
Talis adeſt mundi Pater, & quocumque curuli
Ingreditur ſolio, tum genua labantia terræ
Ponit adorantum populus; ſed lumina tollit
In Cælum voceſque pias, & fauſta precatur
Omina, deque ſuis VRBANO fabricat annos.
At Pater immenſi contra ſtetit oſtia templi,
Veſtibulū ante ipſum, quà Porticus aurea ſurgit,
Appendix pretioſa domus, & digna theatro,
Cui facit ingentes aditus, & limina format:
Par opus auctori, teſtataque Regia Paulum,
Burgheſij ſimulacrum animi, cui nobile nomen
Seruat; at VRBANO ſeruit, patrioſque Dracones,
Gentileſque Aquilas (ſic Paulus ab æthere iuſſit)
Subdidit vltrò Apibus. Nam gemmea debet vtriq;
Porti-

Porticus;& Pauli eſt,quòd Cælũ proxima tangit:
Quòd tamen inclinat propria ad cõfinia Cælum,
Quòd ſuperas diſpenſat opes, quòd aperta recludit
Limina Virtutum, vitæque æraria ſeruat;
Hoc opus VRBANI:nec,vtrum ſit deniq; maius,
Quærere Roma diu, vel Paulo iudice, poſſit.
Scilicet hîc luſtrale bonum, deuota ſaluti
Porta, rudimentum ſuperi terreſtre laboris,
Stat Latio reſeranda Patri: quæ tempore longo
Clauſa, per & multos nulli ſuperabilis annos,
Nunc Superûm admonitu, moderantis & infima cæli
Se dicat VRBANO, tantâque pateſcere dextrâ
Poſcit,& ambit adhuc. Sic prouida fata tulerunt,
Vt cùm cæleſtes aditus Sapientia pandit,
Explicet in terris Sapiens gemina oſtia Princeps.
Nec mora: præfatus Diuos, Diuûmq; Parentem,
Ipſe hominum Pater, humano ſed lumine maior
Conſtitit, accingitque operi venerabile pectus,
Et robur,quo Cælum aperit,quo claudit Auernũ.
Iamq; adeò dextram tudes olli argenteus armat,
Iam manus vrget opus, iam fulminat (excipe tellus
Omina) iam tonuit Cæli de parte ſerenâ.
Vix etenim primum argenti vibratilis ictum
Excipit, extemplò velut ariete pulſa trabali
Porta labat, ſubitoque obſtacula verbere cedunt
Sponte ſuâ: patet ingreſſu penetrabile limen,
Vnde aditus certo ſe limite findit, & aſtris
Terminat, incurritque patentis in oſtia Cæli
Diuinâ reſerata manu; iamque omine fauſto,

Ianua

Ianua terrarum, Cælo mortalia iungit,
Humaniſque plagis Superûm penetralia pandit.
Inſequitur clamor lacrymantum, & multa gementum
Neſcio quâ mentis dulcedine: cedit amaror
A lacrymis, nec abeſt dolor: at confuſa dolori
Gaudia ſunt; teſtes, hic criminis, illa ſalutis.
Audiit è Cæli ſecreto cardine plauſum
Aurea Virtutum ſoboles, & conſcia facti
Cæleſtes commutat opes terreſtribus oris:
Pro Cælo Romam, pro templo diuite, ductam
Non imitabilibus terrarum molibus ædem
Incolit: hîc foribus ſe prima patentibus infert
Augurium fatale boni: præit ipſa ſequentum
Agminibus populorum, atque omine limina complet,
Et calcanda viris poſt ſe veſtigia ſignat.
Nunc Vaticanam felix habet incola ſedem,
Nec tamen à Cælo ſe credit abeſſe paterno:
Vſque adeò cum Sole ſuo ſua ſidera præfert
Roma; & vbi VRBANVS Sol eſt, ibi Regia Cæli eſt.

GRA-

GRATVLATIO FERDINANDO CÆSARI DICTA A FERDINANDO CÆSARINI DVCIS FRATRE.

CARMEN II.

O Qui sidereo moderaris sæcula gyro
Aliger, ingentemque moues ingentior orbem,
Parce habiles vrgere rotas; molemque sequacem
Temporis, ah, ne tam præceps ruat, imprime clauo.
Aspice, purpurei tulit indulgentia solis
Optatos sine nube dies: iam publica mundi
Gaudia, terrarumque preces, & vota Quiritum
Sortitus habuêre suos: sedet aureus alto
In solio FERDINANDVS; crinemq; verendum
Fronde tegit, cupidoque potentior imperat orbi.
Estis io Superi; vobis mortalia curæ:
Nec fatis agimur; sed conscia Numina nostri
In Cælo meditantur, inexhaustâque gubernant
Mente viros: certâ stant omnia lege Tonantis.
Hæc ego, siderei si quid cortina theatri
Posse dabit, pateatque oculis penetrabile Cælum,
Aurea magnarum pandam spectacula rerum,
Quæ multa & vidêre, videndaque multa dedêre

Ali-

Aligeri. Quamuis ea nos miracula tangant,
Vix tamen è Cælo leuis huc allabitur aura.
Austriadum Cæsar supremus in agmine Regum
Cesserat imperiis fati; cùm tempora nactus
Apta dolo, fraudis mala tentamenta futuræ
Aggreditur Genius, non dissimulanda furentum
Dirarum soboles, Othomani sanguinis altrix;
Deformis Genius, gentique simillimus idem,
Cui fauet. Hic quondam veniens ad luminis oras,
Odrysij nomen Othomani accepit alendum
Austriacos contra Proceres: nam temporis ortu
Vno eodemque tulit patrium domus vtraque regnum;
Altera nascentis, morientis & altera solis.
Hic fuit antiquum qui sub fera transtulit Argos
Iura Tyrannorum; qui quondam habitata Tonanti
Regna, Palæstinasq; domos, veteremque Syenen,
Atque Asiæ fines, atque arua Libystidis oræ
Inuasit ferus: ille suis dedit, ille suorum
Hellespontiacum succumbere Bosporon armis,
Perturbator opum Genius: cui mille nocendi
Nomina, mille artes: Othomanæ ad cornua Lunæ
Factus, & ipse gerens in vertice cornua Lunæ.
Nunc, ne Threicio domus inuidiosa Tyranno,
Magna domus, veterum sceptro potiatur auorum;
Aemulus Austriadum Genius quas extudit artes
Pectore sanguineo? quas non ferus arsit in iras?
Ille & Danubij ripas penetrauit, vbi ingens
Clauditur Hercynio fruiturque Bohemia saltu:

Accenditque animos flammis, quibus ipsa locorum
Ardet hiems. Ille, & Morauûm fidissima quondam
Pectora, nunc acies, & non sua bella coëgit
Ducere, palantesque Silesia per iuga gentes
Irasci docuit, Regemque lacessere pugnâ.
Nec tamen hoc satiata rogo genialis Enyo est:
Pascitur haud animis solùm popularibus ardor:
Prima Senatorum capita, & delecta potentum
Corda Ducum sæuo aggreditur torquere flagello.
Nimirum toto misit Germania Rheno
Magnanimos Heroas, & alto à sanguine Regum,
Lecturos Procerum multis è millibus vnum,
Qui regat imperio, nutuque coërceat orbem.
Iamque Hellenopolim magno tenuêre Senatu;
Quam tacito velox allabitur agmine Mœnus,
Et mediam secat, & mediis interfluit vndis,
Atque vnâ de stirpe, duas disterminat vrbes.
Consedêre Duces: & iam consulta ferebant,
Versabantque grauem votis fatalibus vrnam
Assensu vario: nam quæ sententia mentem
Inclinaret, adhuc non omnibus vna sedebat.
Scilicet huc etiam caput implacabile condit
Feralis Furia, extremum confessa laborem,
Conaturque venenatas aspergere flammas,
Nequid inexpertum linquat: quibus illa veretur
Extingui vt possit Fidei inuiolabile pignus
Mentibus in magnis: sed quid tentasse nocebit?
Sentit ab arcano propiora pericula Cælo
Magnanimus Leopoldus: inardescitque videndo
Et Furiæ tedas, & proxima damna suorum.

Hic quondam Austriacæ Dux inuictissimus Aulæ
Iura dabat, dum membra animus generosa regebat:
At, postquam supero transscripsit nomina regno,
In terris sua templa tenet; votisque vocatus,
Mitis adest, auditque preces: & dictus ad aras
Indicat, Austriacam terris Cæloque potentem
Imperitare domum, gemino quæ sufficit orbi.
Fortè frequentabant Superi conclaue reductum
Secretâ in Cæli regione: vbi cogitur ingens
Concilium, magnisque hominum de rebus agebant:
Hîc alto in solio diuina Pronœa paternum
Temperat imperium; summoque æquæua Tonanti
Prouidet, & longè quæ sunt ventura resoluit.
At circùm auratis composita sedilibus errat
Aligerûm manus Heroum, quibus arbitra mundi
Iura potestatemque dedit iustissimus auctor.
Huc sese Leopoldus agit; sanctumque Senatum
Ritè colit, solioque innixum Numen adorat,
Atque has flammato mittit de pectore voces:
O Superûm Regina potens, vtriusque theatri
Diua gubernatrix, supremæ filia mentis,
Prouida mens, æuique parens præsaga futuri,
Frange caput Stygij prædonis, & opprime fraudem
Arctois latè regnis impunè vagantem.
Cernis, vt Austriadum trabeata potentia nutat
Germanos inter populos? nec, vt antè solebat,
Ad regnum votisque humerisq; inuecta vocatur,
Vnius inuidiâ & fatalis Erinnyos astu?

Quid

Quid mea progenies tantum potuítve mereri,
Aut meruit, Stygiæ ſuccumbat vt artibus aulæ?
An quia perfidiæ populatrix ardua, regno
Cogit ab Auſtriaco portenta faceſſere, ſi quæ
Vana ſuperſtitio, ſacrorumq́ue impius error
Fudit abortiuo, terrarum ad lumina, partu?
Non equidem in noſtrum genus indulgentior æquo
Hæc facio tibi vota: animi penetralia teſtor,
Non ita me tetigit ſanguis meus, aurea poſtquam
Sidera ſortitus, cum ſanguine membra reliqui,
Vt titulos illi fragilemq́ue precarer honorem.
Me Pietas tangit, pro Relligione precantem
Diua audis: Fidei me cura potiſſima cogit
Dicere, & Auſtriacos ad ſceptra vocare Nepotes.
Quos regno quondam Pietas dedit, illa repoſcit
Ad regnum, munuſq́ue ſuum generoſa tuetur.
Non ego præteriti reuocabo exordia facti;
Cùm Rudolphus agens equites in bella ferarum,
Pronus adorauit, per deuia rura, latentem
Diuinâ ſub fruge DEVM; quem fortè Sacerdos
Portabat, ſuprema piæ ſolatia morti.
Vix oculis hauſit niueâ ſub imagine Numen,
Cùm procumbit humi ſupplex, dorſoque relicto
Acris equi, Myſtam cæleſtia ſacra gerentem
Imponit, chlamydiſq́ue iniectu ſubmouet imbri:
Ipſe triumphantem ſtipator Regius ambit,
Ipſe ſubit pedes, & Dominum comitatur euntem.
Cui tu, magna Parens, tanto pro munere grates
Annueras contrà, decus immutabile regni,
Imperiumq́ue orbis generi ſine fine futurum.
Tempore iam ex illo Romani Cæſaris omen,
Rudol-

Rudolphus Cælo tulit auſpice : primus auorum,
Qui regno Auſtriacum nomen dedit : inde minores
Agmen agunt, Regumque ingens ſeſe explicat ordo
Aureus, auguſtos quibus altâ ab origine faſces
Seruat adhuc Pietas : Othomana ſed obſtat Erinnys,
Scilicet, & Cælo terriſque proterua minatur.
Quare age, ſi merui, ſi non indebita poſco;
Tartareas infringe minas, Aſiæque Tyranno
Ne liceat ſuperis errare licentiùs oris:
Sit fraudum ſatis, infernâ ſe verſet in aulâ,
Si lubet, & proprias in ſeſe exerceat iras.
Riſit ad hæc facili Regina veterrima vultu,
Orantemque oculis placans, Abſiſte precari
Plurima, dixit; habes iamiam, Leopolde, quod optas;
Imò, quod optanti numquam promittere poſſes
Tu tibi : nunc adeò fraudũ & terroris abundè eſt,
Quandoquidẽ fatis mora nulla ruentibus obſtat.
Sed ſi tantus amor rerum cognoſcere cauſas;
Nunc ades, & mecum fortunam addiſce tuorum.
Vix ea; cùm ſolio ſeſe Matrona ſuperbo
Attollit, ſuperatque gradus: dextraque prehenſum
Ducit fronte pari Leopoldum & paſſibus æquis
Ad ſecreta recedentis conclauia Cæli;
Quà tollit fatale caput cryſtallina turris,
Perſpicuoque ſinu rerum ſpectacula pandit:
Fuſilis hîc moles volucrum compage rotarum,
Tormentumq; volubilibus circum orbibus actum
Surgit, & in liquido patet aſpectabile vitro.
Olli

Olli talis ineſt facies , qualem ænea præfert
Machina, quæ ſummis è turribus admonet vrbes
Temporis, & pulſu fugitiuas diuidit horas.
Nil tamen humanum, nihil hîc mortale reſultat:
Sunt chalybes, ſunt æra procul : reuolubile Cælum
Dixeris, vſque adeò gemmata toreumata lucent.
Pendet inæquali capitum libramine funis
Aureus, & grandes ducit pro pondere gemmas
Molem infra, ſemperq; idem ſurgitque caditque,
Et metitur onus, motumque moramq; gubernat:
Nam crebris agilem ſpiris amplectitur axem,
Immortalem axem , ſolidoque adamante rigentem;
Non adeò tamen indomitum , quin textilis auri
Sentiat amplexus : ad blandimenta mouetur
Ilicet, & ſimilem pretioſis dentibus orbem
Corripit : hic alios verſat, voluuntque voluti
Mordicus, & totam rapiunt vertigine molem.
At placidè errantum facit æquamenta rotarum
Hinc atque inde pari trepidans examine libra:
Neu ſe præcipiti verſatile pondus agat vi,
Illa cauet, præbetque ſui diſcrimina motus.
Nec minus externæ pretium eſt & gratia fronti:
Nam ſtylus huc ſeſe gemmataq; lingula profert,
Purpureuſque index, qui, moli annexus , eodem
Incedit cum mole gradu, & miracula ſignat,
Qualia non vlli fas eſt agnoſcere Diuûm.
Scilicet ingentis frons eſt adamantina turris;
Fronte ſuper, quà circumagit ſe gemmeus index,
Docta manus ſolido formas inſcripſerat auro,
Arcanoſque characteres, & cæca notarum
Argu-

Argumenta; quibus ſe lingula monſtrat in orbe
Mobilis, & ſtabili premit aurea ſigna rotatu.
Obſtupuit viſu Leopoldus, & anxius hæret,
Oblituſque ſui tacet, oblituſque ſuorum:
Solùm ea defixos tenet ad ſpectacula vultus.
Tum verò ductrix vocem Matrona reſoluit,
Et, Quid inacceſſas oculis animòque figuras
Contemplator, ait, ſperas euoluere ſenſu?
Obſcuros apices, & inenarrabile textum
Molis adire nefas, niſi me duce: ſigna latentu
Abdita verborum, me ſolùm interprete, diſces.
Nunc age, quandoquidem te plurimus excit
ardor;
Quidquid id eſt, animum paucis aduerte, doceb
Hanc, quæ ſublimi ſe tollit pegmate, molem
Ipſa ego, naſcentum primæuâ ab origine reru
Compoſui, Cælique remotâ in parte locaui,
Tempus vt aſſereret, moderatrix norma futuri.
Scilicet errantem ſolis qui temperat orbem
Aliger, æternumque rotat iubar; ignea motus
Libramenta ſui, curſumque volubilis auri
Pondere ab hoc diſcit; ſolique aut laxat habena
Aut premit, vt ſolis monet hæc menſura volant
Ignotos apices, & inobſeruata legenti
Signa vides, ſparſaſq; notas? prô! quantus in ill
Senſus ineſt, quamquam ſine ſenſu errare v
dentur!
Hîc ego, ſi neſcis, mores atque ipſa potentum
Nomina deſcripſi Heroum, quos æquus amau
Omnipotens, numeróq; virûm ſecreuit ab om
Vt populos ditione regant. Nam mobilis ind
Circuit, & ſemper currendo perficit orbem;

Nec priùs absistit cursu, quàm ritè mouendus
Ad regnum subeat quisquam, cui sidera seruant
Imperium: tum cessat apex, stabilisque tenet se
Lingula venturi monitrix; atque indice geminâ
Stat super inscriptum regali nomen in auro,
Designatque caput populis fatale regendis.
Nondum finierat Virgo, cùm prouida moles
Dat signum: inde quies, & inexspectata rotarum
Segnities oritur: vestigia comprimit index
Errabunda priùs; nomenque ex omnibus vnum
Delibat radio. Tum subdidit Arbitra, Cernis,
Vt faueat Deus? ecce Deus, Leopolde: quid vltrà
Spem trahis? en votis Cælum studet: accipe sortem
Diue propinquantẽ, vestrumq; in fœdus ituram.
Aspicis hoc ingens, quod inũbrat lingula nomen
Desuper incumbens? ô nomen amabile Cælo,
O terris exspectatum! compesce timorem,
FERDINANDVS hic est, veterum spes vna parentum:
FERDINANDVS habet regni decus: ille vocatur
Ad sceptrum, Imperij fortunatissimus heres.
O Pietas, ô sancta Fides! quis amantior æqui?
Quis Paci melior? quis fortunatior armis?
Non illum geniale malum, non ducta profundo
Eumenidum manus, & minitantibus aspera tedis
Agmina, non hominum furor imperiosus ab alto
Deturbet regni solio; cui lactea pressit
Vbera Relligio: nascentem ad limina vitæ
Accepit gremio Pietas: mox arbitra morum
Instituit Virtus: quibus ille altricibus, auras,
Cælestes auras, mistas mortalibus hausit.

Sed quid ego hæc memoro? ſtudia in contraria tempus
In terris teritur: venturæ neſcia ſortis
Mens hominum, fatis pugnantia fata rependit.
Nunc age, ſecedant iræ: ſatis vſque malorum eſt.
Hac Othomana tenus populos agitarit Enyo:
Conſpirent animi, cum Cælo ſentiat orbis,
Imperet is, fati quem gemmea lingua repoſcit.
Hæc ait: auguſtoque trahens de vertice partem
Solis, inexhauſtâ qui tempora luce coronat;
Fulminat è ſuperis. It miſſile lumen ad vrbem,
Magnus vbi tenuit conclauia longa Senatus,
Qui Regem legat arbitriis: huc penniger ignis
Aduolat, & ſummis Heroibus intima ſenſim
Corda ſubit, penetratque animos, & pectora verſat.
Nec mora, concordes in publica commoda, ſubdunt
Heroës capita alta Deo, parentque iubenti,
Fatorumque moram ſubitis aſſenſibus implent:
Et FERDINANDVM generoſâ voce ſalutant,
Ingeminant FERDINANDVM: celſoq; locatum
In ſolio, Summi fortunâ Principis augent,
Demittuntq; animos, & nobile nomen adorant.
Salue, Magnorum Rex Auguſtiſſime Regum,
Terrarum communis amor; cui ſidera frontem
Antè coronarunt, quàm textile cinxerit aurum.
Ingredere ô votis, hominumque aſſueſce vocari
Iam nunc auſpiciis; pigra qui tibi regna, tuiſque
Sera querebantur ſuccedere præmia factis.
Teſtor inaſſuetos liquidâ dulcedine plauſus,
Et deſideriis popularibus edita paſſim

Gaudia: terreſtres certant cæleſtibus oræ,
Vtra magis tibi regna vacent, animique trophæum
Ingenio meliore ferant. Pudet eſſe minorem
Hoc vno terram, ſi te vehat impare pompâ.
Nulla tuis regio titulis caret, omnibus idem
Diceris: Occiduus tibi Sol, tibi plaudit Eous:
Nec fruſtrà tibi plaudit; habet quo plaudere poſſit:
Nam tua nobilitas quo non viget inſita regno?
Germine magnanimo totũ complecteris orbem,
Et cum Sole geris diuiſum munus: vterque
Regna maritatis; tu ſanguine, lumine Titan;
Regibus ô genita, ô Reges genitura propago.
Et quiſquam placido teſtari gaudia vultu
Diſtulerit? viden? Heroum te maximus ordo,
Te populi minor aura vehit: tibi pectoris aulam
Explicat, inq; animis pompâ meliore triumphas.
Me quoque tangit honos, Cæſar, tuus; & mihi partem
Sumo libens inter communia gaudia: quamquam
Non adſum nouus obſequio; nec honoribus hoſpes
Vſque adeò ſum, Magne, tuis: ſic nominis omen,
Sic volucrũ Regina monet; quæ, munere veſtro,
Explicuit patrio nobis in ſtemmate pennas,
Inſertumque animo ſignum gentile figurat.
Sed monuit meus ante alios Iulianus, auitum
Nomen; honor noſtræ, ſi qua eſt ea gloria, Gentis,
Tempora Romano quondam ſpectabilis oſtro.

Ille tuo, Cæsar, nimiùm sudauit in aruo:
Siue rebellantes cùm strenuus iuit in hostes,
Arctoasque niues, fortique habitata Bohemo
Regna frequentauit; nascentis vt ora Chelydri
Frangeret, Hussitæque timenda exordia flammæ,
Et malè crescentes in fonte retunderet ignes:
Seu coniuratos Othomana reduxit in arma
Pannonas, iniustæque abrupit fœdera pacis.
Et, licet Odrysias in se conuerteret iras;
Non tamen abstinuit, vitæque animæq; pepercit
Illic Threicio non debita præda Tyranno,
Heu quas exuuias supremo in funere liquit
Hostibus! At vitam pro Relligione cadentem,
Purpureus quamuis in morte, dicauit Olympo.
Nunc etiã è Superis tibi, FERDINANDE, laborat
Credo equidem, campoq; bonus desudat eodem
Ille iterùm ardentem flammis vltricibus Albim
Artibus è Cælo melioribus opprimet: ille
Intrepidos Morauos, & amantes arma Bohemos
Dulcia tranquillæ reuocabit ad otia vitæ.
Sic ego, sic omnes nostrã de Gente vouemus.

IN CLAROMONTANVM COLLEGIVM PATRIBVS SOC. IESV PARISIIS RESTITVTVM A LVDOVICO XIII. GALLIARVM REGE.

SAPIENTIÆ *Eucharisticon dictum ab vno è Patribus Soc.* IESV.

CARMEN III.

NYmphæ, Castalides Nymphæ, quibus Aonis ora,
Et famulatrice leuis vngula suscitat vndas;
Quandoquidē vestris noua nascitur Aurea terris
Aetas, ô agite, & magnis Heroibus æquo
Rumpite, nam decet, importuna silentia cantu.
Cernitis, vt facili vos Gallia voce salutat;
Gallia, Magnorum nutrix fortissima Regum,
Ipsa cothurnatæ Regina potentior aulæ,
Et mundi Regina sui? Vos semper amœni

Phocidos ex oris ad nobile Pyrenæum,
Et lauru è viridi, vocat ad ſua Lilia victrix.
Ite agite, ô reduces auguſta ad limina Muſæ;
Quà celſo in ſolio, patrioque verendus in oſtro
Eminet ingenuos inter LVDOVICVS Ephebos
Iuratoſque Duces; cùm magno munere maior
Sceptra gerit, iuſtoque pius dat iura Senatu,
Multum animo, multum referens in fronte Parentem,
Factis æquat Auos, ſuperat virtutibus annos,
Herculeiſq; humeris Gallum ſuppleuit Atlãtem
Nuper Aquitani ceſſantem à pondere mundi.
Sed quis tãtus amor LVDOVICI in pectore creſcit,
Vt Loyoleæ iamdudum Palladi clauſum
Lutetiã in magnã reſeret dotale Lyceum?
Dicam equidẽ, longâ repetẽs ab origine cauſſam,
Et ſua magnanimis reuocabo exordia factis.
Regius vt primùm Iuuenis penetrabile limen
Exijt ætatis, quam neſcia viuere vita,
Atque ignara ſui puerilibus educat annis,
Mutauitque idem melioris origine lucis
Prima rudimenta, incertique crepuſcula ſenſus;
Obtulit huic ſeſe qualis ſine nube videri,
Et quàm celſa ſolet veri Sapientia mater,
Numinis interpres, rerum caſtiſſima iudex,
Præteriti cuſtos æui, præſaga futuri:
Obtulit, aſpectuſque oculis mortalibus impar
Attonitum viſu Iuuenem ſtrauiſſet, & auri
Aura vel immeritæ damnaſſet lumina nocti,
Vel tenebris vitam; niſi tum Sapientia vultus
Immortale iubar radiiique plicatile lumen
Extinxet, iamque humanis obtutibus æqua,

Aequa oculis fieret, noſtræque ſimillima formæ.
Tum verò ante oculos Iuueni ſtetit, altaq; collo
Brachia diſpenſans, amplexibus oſcula mille
Miſcuit,&, Salue rerum ſpes vna mearum
Magne Puer, dixit, magnæq; propaginis heres.
Obſtupuit viſu LVDOVICVS, & aurea frontis
Sidera continuit defixo immobilis ore:
Nec voces alias ancillatura voluptas
Suggeſſit, niſi quas oculorum labra tuendo
Fortè dabant, lacrymiſq; loquacia ſenſa ferebãt:
Nam ſua ſunt oculis, lacrymis ſua ſunt quoque verba.
Olli ſubriſit placido mitiſſima vultu
Diua, nec erubuit longo ſermone morari,
Quas furabatur Superûm congreſſibus horas.
Vſq; adeò, Superis LVDOVICVM credidit æquũ.
Pone metum meus, inquit, amor; teque indole dignum
Finge tuâ, factiſque potentibus excute mentem.
Illa ego ſum humanæ nutrix Sapientia mentis,
Filia Diuinæ, magno ſata Patre, priuſquam
Fundamenta noui iaceret pendentia mundi.
Inter Aquitanas quamquam mihi commoda gentes
Nunc etiam eſt domus, hoſpitioq; recepta fideli,
Lutetiam ante alias colui placabilis vrbes:
Me tamen imperium Martis, ſtrepituſq; ſonantis
Militiæ, geniuſque Patris, quem viuida virtus,
Et ratio bellorum, & præpetis impetus æui
Impulit in chalybes, & amantia ſanguinis arma,
Nolentemque ſua rapuit vertigine tempus;
Altera cui tenuit ſceptrum manus, altera ferrum:

Hæc, inquam, studia, & votis contraria nostris
Vota retardarunt, ne toto libera regno
Efferrem caput, atque omni dominarer in aulâ.
Tu mihi conditio regnandi, tu bonus esto
Auctor amicitiæ, mecum partire labores
Et sceptri decus, & solio sedeamus eodem.
Sed tibi si quis amor venientia noscere fata,
Et mens æqua vacat; paucis, aduerte, docebo.
Aurea postquam ætas cessuro degener Auro
Mutauit sterili felicia tempora Ferro;
Ferrea progenies, & ahena rigere iuuentus
Cœpit, inexpletumque domare furoribus orbem.
Tunc scelerum facies, & inexorabile vulgus
Eumenidum, trepidiq; metus, vmbræq; silentum
Tartareæque acies, & nomina mille malorum,
Vnâ eademque satus vitiorum exercitus aluo,
Virtutum sobolem crudeles linquere terras,
Et patrias iterùm remeare coëgit ad oras:
Me quoque sors eadem & communia damna vocabant
In Superos, fateor; sed iniquâ mente carebam
Terrarum officio. Quid enim sine Numine viuat
Terra meo, cui nulla ferat Sapientia vitam?
Tunc equidẽ excussi quãtum mihi suppetit artis,
Quantũ animi, quantum secreto in pectore mẽtis
Consiliique latet: tunc memet in omnia verti
Tentamenta operum, memet sapientior ipsâ;
Vt, quoniam nomenque meum Numenque verendum
Ad Superùm loca (sic Superi voluistis) agebam;
Non tamen æternum ventura in sæcula ferrem
Exilium, semperque recentibus acta procellis,

Pelleret

Pellerer humano numquam reditura theatro;
Sed mecum Omnipotens hanc me ſpem ferre iuberet,
Affore non longum lapſuri temporis æuum,
Quò priſcum tellus inarata rediret in Aurum,
Atque inſtauratis iterùm meliore metallo
Fortunata meis quandoque renaſcerer oris.
Sic ego mœrentem ſpe conſolabar amorem:
Atque erat vna ſalus, non deſperare ſalutem.
Ergo operi accingor. Sed, vt ire per omnia longum eſt,
Accipe, Magne Puer, quæ te miracula tangunt.
Nondum ſupremus mutabilis angulus orbis
Iuerat in Chalybes: domino nam cetera Ferro
Cùm ſeruiret humus; vix ora latentis Eoi,
Quà primo exoriens Sol lumine conſerit agros,
Palleſcebat adhuc ſplendore ſuperſtitis Auri.
Has ego ſepoſui rutilas Orientis arenas,
Quæ mihi certa forent venturæ ſemina meſſis;
Et mecum auexi, dum ſidera nota ſubirem.
Tres illis radios lucis, quam tempora circùm
Semper ago; tres aſperſi genitabilis auræ,
Quam trahit omnipotēs ſpirantis anhelitus oris:
Aureaque abieci mutatis pondera terris,
Artis opus miræ, medicataque numine multo
Semina, magnanimis factura nepotibus vmbram.
Quæ ſi fortè pigris olim voluentibus annis,
Auratæ in ſegetis culmos matura virerent;
Aurea tunc equidem ſperarem tempora, Ferro
Exſule, tunc terras & littora cara tenerem.
Decidit Aurum ingens, vectumq; curulibus auris,
Sedit humo, quam Sequanici tenuêre coloni,

Borboniique Duces, quorum tu maximus heres:
Tunc informis erat regio, & sine nomine tellus;
Nunc regnatrices centum complectitur Vrbes,
Omnes sideribus geminas, heroidas omnes.
Hinc tibi, si nescis, inscripti nomina Regum
Nascuntur flores: hoc Aurea semine surgunt
Lilia, quæ fabricata diu, gremioque profundo
Fota laboratæ Cereris, nunc nobile Cælo
Attollunt caput, vt Virtutum sæcula reddant,
Et generi vestro gentilia signa colorent.
Ergo age; te res ipsa vocat, Iustissime Princeps.
Muneris hoc quantum est, magnum tetigisse Parentem
Debuerat, natum magnis Heroa: sed illum
Detrectantem animo quæ non terat otia bellum,
Martis amor studiumq; inimica vocauit ad arma.
Nouerit HENRICVS sua ducere sub iuga gẽtes,
Et regnum sibi magnanimo substernere ferro;
Tu partes agitare meas, LVDOVICE, memento.
Hæ tibi sint artes, Toto liberrima regno
Tradere iura mihi, meque in tua ducere tecta,
Et placidæ pacis committere nomina terris.
Sic ait, & postquam terrarum nobilis hospes,
Oscula libando sapientem pectoris auram
Proniùs inspirauit, inanes cessit in auras.
At Puer, & lacrymis abeuntem & voce secutus,
Ingemit, atque iterùm reddi spectacula vellet:
Certè eadem sibi nescio quæ per somnia fingit,
Et quæ non videt, illa tamen putat ora videri.
Sed non ex animo species ea candida fugit,
Fugit vt ex oculis: sedet, æternumque sedebit
Pectoris in gremio, sensuque reposta profundo.
Tem-

Tempore nam ex illo liquidissima sensit amoris
Semina, & ardentes in viscera serpere flammas;
Quas semel accendit, semperque euentilat aurâ
Diua leui, sensimque annis crescentibus auget:
Donec anhelantes angusto in pectore vires
Se maior, auctuque nouo violentior, ignis
Indignata moras incendia denique rupit
Iam matura operi, magnis & idonea factis.
Vix Atlanteos animos, & nobile collum
Supposuit regno LVDOVICVS, auitaq; frontem
Induit in serta, & sceptrum inuiolabile gessit;
Cùm teneræ secum reputans primordia vitæ,
Sidereosque modos Diuæ hortatricis, & ora,
Ora sub arcani penetralibus abdita cordis;
Nescio quid sensit sibi mentẽ inuadere magnum,
Et præter solitum flagrare medullitus ignes,
Impellique sequax facta ad pulcherrima pectus.
Nec tacuit: Salue, ô primis mihi cognita ab annis
Dia salutatrix; agnosco Numinis omen,
Agnosco vultum, & sanctæ vestigia vocis,
Nec tua me species, Sapientia, fallit amantem.
Tantùm, Diua, mone: tuas, explorare quid optes,
Sit labor, en sequor, & quocumque vocaueris adsum.
Hæc ait, & curas animum partitur in omnes,
Fixus humi tacitos oculos, secumque moratur,
Si qua sibi placido sententia pectore surgat.
Est in Sequanicæ turritis mœnibus oræ
Lutetia, vt Regum sedes & Regia Regni,
Sic Sophiæ hospitium, & turbæ sapientis asylum.
Hec olim in campo doctas exercuit artes
Loyolea cohors, cui nomina fecit IESVS,

Cura Ducum, quibus imperium nomenque propinquo
Finitur Cælo; tua sed iustissima cura,
Ante alios, LVDOVICE, tuisque obnoxia votis.
Hanc belli fatum & populator abegerat imber
Finibus è patriis: sed, tempestate serenum
Excipiente diem, Galli Sol aureus Orbis
HENRICVS, patriis iterùm considere tectis
Iussit, & auspiciis melioribus addere nomen.
Non tamen interclusa, diuque prementia vocem
Atria, Palladiique forensia iura theatri
Accessu patuêre virûm; sed inhorruit aula
Musarum, vox ipsa suum magis inde secuta est
Exilium, & duri tenuêre silentia postes.
Cetera dum passim feruebat Apolline multo
Lutetia, hos aditus hiemantiaque arua tegebat
Horrida segnities, & amabant otia Musæ.
Nam cāpos, vbi vixit honor, situs asper habebat,
Forniceque in magno spirantia saxa veternum,
Et viridi stabant aspersa sedilia musco.
Ingeniis non vlla seges: cultuque remoto,
Infelix gramen sterilisque tegebat auena
Triste pauimentum, stabantque in limine dumi.
Non tulit hanc speciem LVDOVICVS: & inclyta quondam
Tecta dolens turpi mœrentis imagine luctus
Fœdari, Huc demum Sapientia me vocat, inquit,
Magnanimos agitans arcano in pectore sensus.
Ergo age, Apollineis succede penatibus heres
Loyolæ magni, magnisque accingere factis.
Sic me Diua monet, sic mēs præit æqua monentē,
Sic canit intus amor, meque in tua vota gubernat.
Lilia

Lilia ſic memorant fatalibus Aurea ramis.
I felix meus, & cognominis ardor IESV,
Fortunata cohors, me Principe; vocis honorem
Redde theatrali, namque eſt ea cura, Lyceo.
Naturæ hîc mores, elementa latentia rerum,
E tenebris euolue, viamque inſiſte docendi
Informes animos, & cerea pectora finge.
Vix ea fatus erat Princeps, cùm ſponte reuulſis
Cardinibus tremuêre fores, nulloque trahente,
Dura catenatis cecidêre repagula valuis.
Tum verò antiquos ſera liberat ardua poſtes,
Hoſpitibuſque patent vltrò venientibus antes:
Quos neq; protriuit, quod proterit omnia, tẽpus;
Non pietas Regum, populorũ haud mollijt ardor;
Non quater octoni domuêre procaciter anni.
Regis ad ingenium ſic ſe componere gaudet
Ipſa ſuo nuper adamante proteruior, at nunc
Mitis adulatrix humani ianua Regis,
Extemplò immeritis ſqualentia ſordibus ora
Depoſuit lætata domus, nec vt antè ſolebat,
Gymnas inornatã temerauit arundine frontem.
Sed facies, qualem Cæleſtibus eſſe deceret,
Olli erat, aut Cereri, cùm vere ſuperbit aprico.
Miratur rerum formas, vt fortè remotus
Viſendi ſtudio confluxerat vndique, Gallus.
Ipſa cateruatim ſuperis è ſedibus adſunt
Agmina Virtutum, quotquot variabile ferrum
Atque Erebi manus à noſtris procul egerat oris,
Vna ſed ante alias Sapientia dirigit agmen,
Auratoſque ſuo de ſemine ſurgere flores
Aſpicit, & ſimili frondeſcere ſæcla metallo.
Ergo operi dicit prima argumenta futuro

Aetherei Matrona chori; Patrumque Senatum
Proniùs inuitans placidâ sic voce profatur:
Huc ades, optatoque iterùm te crede Lyceo,
O Loyolei generis nostrique propago.
Scilicet hæc olim deuota palatia Musis
Longa tuæ nimiùm tenuêre obliuia vocis.
Iustitio satis vsque datum: sat iurgia nota
Palladij siluêre fori. Quid inertia tantùm
Otia traducat docto sine munere Pallas?
At vos, ô Proceres, quorum mihi plurima surgit
Gloria, Sequanici gens consultissima recti,
Qui studiis mentes iuuenum asperioribus æquas
Instruitis, multâque insignes redditis arte;
Este boni, sociosque laboribus addite vestris.
Tuque magistratu Sapientum ô Curia princeps,
Vnde triumphatrix sacrorum oracula poscit
Gallia, famâ ingens, meritis ingentior Ordo,
Cui, proprias vt opes, sic nomina contulit auctor;
Excipe, quos reddo, comites tua iura secutos.
Iunge animos, facilisque piis allabere votis;
Vtraque si velox ad mundi littora nomen
Cum Sole extendis, nec cum Sole occidis vnquam:
Si nuper rectus Paulo sub Principe iudex
Dicebare, graui tua cùm sententia neruo
Exiit, æquatoque merentem vulnere pressit
Defectorem animum, desertoremque sacrorum;
Qui Vaticani fœdus modò transfuga Patris,
Hæsit ad Oceano circumflua regna Britanno:
Cui tamen intereà manibus fabricata magistris
Argumenta parat Romano Græcia nisu,
Auspiciumque secuta tuum, iam dirigit arcum,
Expellit

Expedit & neruos, & tela Cydonia torquet,
Tractatura iterùm quod iussit Gallia vulnus.
Denique, si tantum LVDOVICI nomine gaudes,
Aut te si quis amor nostri, si gratia tangit;
Laudibus hanc etiam natalibus adiice partem,
Vt sobolem tueare meam, sociamque laborum
Esse velis, quam nulla tibi vis eximat æui
Impia, cui nulli sine te quærentur honores.
At Loyoleæ, LVDOVICE, propaginis hospes,
Heroum genus, atque idem fortissimus Heros,
Iustitiæ proles, sanguis meus: en erit vmquam,
Vt tibi persoluam grates, vt præmia reddam
Debita, qui terris scelerata tuentibus olim
Sæcla, recedentem, Cælique ad sidera pulsam,
Humanique iterùm reuocatam ad luminis auras
Me tegis, atque nouas semper traducis ad oras,
Felices oras, felicia tempora; nec me
Cura fefellit iners Aurum fatale ferentem,
Sperantemque meis fortunatissima rebus
Auspicia in terris, simili si fortè metallo
Semina florerent, Aurataque Lilia ferrent?
Euenêre; Domus Borbonia reddidit Auro
Sæcula præterito, meque in mea regna remisit.
Quid desperandũ LVDOVICO Principe? vos ô
Sidereæ Comites, Cæli quæ ducitis auram,
Incorrupta Fides, & nudi conscia Veri
Virgo, verecundusq; Pudor, & amœna Venustas,
Et Recti tenor, & domitrix Prudentia fati,
O agite, & simili Iuuenem stipate coronâ;
Quandoquidem primas venientem in luminis oras
Olim excepistis, memini, pueroque dedistis

Non sine mente animos, & non sine pectore corpus.
Tuque adeò ante alias nitidis Pax aurea pennis
Huc ades, æthereasque relinque volubilis Alpes,
Quò te magnorũ LVDOVICVS in agmina Regi
Impulit, & ramum prætendere iussit oliuæ.
Vidimus Aemiliæ campos Phaëthontiaque arua,
Quæ Padus aërco loca subdidit Appennino,
Regnatosque diu Dominis Insubribus agros,
Quos circum Ligures, quos circum Allobroges errant;
Vidimus ingenti latè exundare tumultu,
Et consanguineas armare in prælia gentes.
Accepit strepitus, & sæua sonoribus arma
E patrio Tiberinus agro, timuitque Latinis
Roma secuturum post sæua tonitrua fulmen.
Forsan & Ausoniæ regionibus vltima tandem
Fata minabatur tempestas ferrea belli;
Oenotriamque super iam ferreus astitit ensis,
Qui cor Italiæ petiisset auarus honesti
Sanguinis, & vitam vitæ ipso in fonte bibisset.
Sed tu Romano iunctus, LVDOVICE, Parenti
In tua traxisti currentem vota PHILIPPVM;
Vt pacem coleret, cognataque poneret arma.
Si viuit, vobis iam debeat Itala tellus:
Si tulit horrendos Othomanica in arma timores;
Si fatum aufugit, fatique vicaria tela;
Vestræ opis est, vestris incumbit gratia factis.
Vos, precor, hunc, Superi, Iuuenem seruate, merentem
Viuere Nestoreos, semperque viriliter, annos:
Nec, quia iam terris LVDOVICVM Regia Cæli
Inuidet

Inuidet, in ventos abeant pia vota precantum:
Hîc longos agat ille dies, hîc audiat aulæ
Magnanimus Princeps, & seruantissimus æqui.
Quotq; dies aget, innocuos sine cæde triumphos
Tot ferat, & magno maior Patre comprimat
hostes.
Dixit, & attentas Sapientia liberat aures.

SANCTORVM DIDYMI ET THEODORÆ INGENIOSA ET DEFENDENDÆ VIRGINITATIS PRAESIDIA ET MORTIS PRO CHRISTO OBEVNDÆ CERTAMINA.

Paean à Francisco Boncompagno Sem. Rom. Conu. dictus.

CARMEN IV.

NOn mihi tu, Didyme, innocui flos integer
æui,
Illaudatus eris: non tu, Theodora, pudico
Exæquanda viris animo, licet impare sexu;
Femina, sed veteres Heroidas inter habenda.
Nobile par Iuuenum: fortissimus alter in armis,
Altera virginei pulcherrima flore pudoris.
Excepto, quòd vterque pio certamine pugnat
Matu-

Maturare necem, aut seruati nomen amici
Præripere, aut certè socium præcedere morti,
Et priùs interitum pro Relligione pacisci:
Vno dissimiles, ad cetera crede gemellos,
Formâ ambos animisque pares, ætatibus ambos:
Nulla quibus, nisi fatorum, discordia; nullum
Dissidium, nisi mortis, erat; communia vitæ
Commoda, communis terræ natalis origo,
Quam fluuio humectat myrrhæ sudator Orontes.
Magnum opus aggredior, turbâ Libethride maius:
Et, nisi me Pietas tantarum conscia rerum
Erudiat, penitusque rigentia pectora lustret,
Ingenium mihi sit magnis ambagibus impar.
Aliger, ô superæ non vltimus arbiter Aulæ,
Quem penes Assyrij cecidit custodia mundi;
Seu Carmelon amas, habitabile Vatibus antrum,
Seu colis aërias oræ Libanitidis arces;
Huc ades, & teneros aspira in carmina sensus;
Perfidiæ, sensus, quos nulla redarguat ætas.
Et meminisse potes; quando tibi gratia facti
Prima manet: tu consilij fidissimus auctor,
Nec sine te seris ea fama nepotibus hæret.
Clauserat indigno Theodoram carcere fornix:
Hîc vbi non manibus, sed iniqua catena pudori
Induitur, si virgineum malesanus amorem
Emolliret amor, propriâque domaret in arce.
Iamque adeò non hîc Fidei fera bella parantur:
Bella Pudicitiæ subeunt: & caussa Deorum
Quæ fuit, esse hominum petulantibus incipit ausis.
Illam Tartareis excîta paludibus vnda
Bellan-

Bellantum aggreditur: facibus iuuenilibus illam
Turba; ſed ante alios, illam ſua denique forma
(Forma, malum, quo non vllus violentior hoſtis)
Oppugnat, propiorque timenda pericula nectit.
At Pudor, & mueæ taciturna Modeſtia frontis
Stat contrà, Rectique tenor, ſtat maſcula Virtus,
Defixique in terram oculi, ſtat paupere cultu
Simplicitas: poſt hæc animo quantum inſtar in vno eſt?
Et poterit, cùm bella ferant, vnum omnia pectus
Tela hominum furibunda repellere, tela Deorum.
Intereà, dum ſacrilegis mora moribus obſtat,
Et circumfuſo vallatur milite fornix;
Explicat in Cælum flagrantia lumina Virgo,
Lumina, nam voces prohibet dolor. Illa tacendo
Quærit opem; quærit, ſi quam medicina ſalutem
Afferat, & mutis accendit ſidera votis.
Nec lacrymis caruêre genæ, ſi vocibus ora.
Quamquam oratrices animi cùm fortè querelas
Fundere conatur, tot inarticulata reſultant
Verba ſono, nec habent vllos ſuſpiria ſenſus:
Non ideò, indeprenſa licet, tamen irrita ſurgunt
Pectore; ſæpè etiam, quamuis ignara loquendi,
Argutantur, habentque ſuos ſuſpiria ſenſus.
Nec minùs intereà turbati nuntia cordis
Signa præit vultus, variiſque coloribus anceps
Aeſtuat, vt primo cùm ſole reciprocat vnda.
Nobile virgineâ credas in fronte theatrum:
Hîc vbi legitimus pugnæ campique magiſter
It Pudor, & totâ moderator oberrat arenâ:
Hîc Timor, infelix animi mouet arma ſatelles:
Hîc ſubit hortatrix auidæ Fiducia mentis.

Pallorem

Pallorem Rubor, & Pallor fugat arte Ruborem;
Miſcenturque vnà: ſed, cui victoria palmam
Annuat, incertum facit inclementia pugnæ.
Quid faciat, quâ vi dirimat certamina Virgo?
Vritur, & dubio curárum fluctuat æſtu,
Et timet & ſperat, palletque rubetque viciſſim,
Spemque metumque rigat lacrymis, augetque rigando
Semper; & in ſegetem mœroris ſemina creſcunt.
Sed dirimit certamen Amor, quod cura Pudoris
Mouerat; ingenuæque preces, auditaque Cælo
Vota, cicatricem obducunt, & vulnera placant.
Nec mora, ferrato ſtrident in cardine poſtes:
Fit via, panduntur ſubeuntibus atria mortis.
Quis tibi tum ſenſus Virgo? ſi quem tibi ſenſum
Liquit amarities, neque frigidus abſtulit horror.
Vt tibi cor aperit portæ fragor ille patentis?
Ecce autem, ante alios Iuuenis pulcherrimus omnes
Emicat, & celeri media inter millia ſaltu
Sternit iter, ſeſeque obſeſſa in limina condit.
Illi forma ferox, ſed amœna ferocia formæ eſt.
Colligit intonſos æratâ caſſide crines,
Pectore belligero thoraca obducit, ahenis
Horrentem ſquamis, ſuraſque illuminat oſtro;
Barbaricam ſuper his chlamydem, peregrinaque Regum
Tegmina per collum nodo ligat: inde fluentes
Liberat ex humeris, & vtroque reſoluit ab armo
Omnia bellanti ſimilis, vultumque, coloremque
Armaque vibratâ iam ventilat ardua dextrâ.
Vt ſtetit ante oculos, & inertia Virginis ora,

(Ora modis, vt numquam aliàs, pallentia miris)
Sic vocem extemplò rumpit, frontemq; serenat.
Parce metu, Theodora, Deus iubet; excute pectus,
Si quod pectus habes, magnisq; accingere factis.
Hæc ille. At curas non ponit territa Virgo;
Nam timor ingreditur, quà semita facta saluti est.
Hæret, & attonitæ similis mentita veretur
Dicta; nec obsequium; sed cæcas militis artes
Nondum tuta satis credit; fraudemque latentem
Mollibus in verbis, metuitq; in melle venenum.
Quidquid id est, habitumque timet vultumque loquentis.
At Iuuenis: Quid adhuc venturæ conscia sortis,
Casta ministeria, & diuortia certa timoris,
Ipsaque præsidia horrescis, dextramque medentem?
O age, parce metu, teque his procul eripe tectis:
Nam neque caussa metu, lacrymisque dolentibus istis
Tempus eget: nunc te maiorem finge periclis:
Vtere fortunâ, quoniam licet, vtere Cælo.
Me quoque, si nescis, tecum communia vitæ
Vota ligant; me CHRISTVS habet, me iura Fidesque:
Et Domino dixi pia sacramenta Pudori.
Fortè tuas Didymi nomen si venit ad aures,
Ille ego sum; neque virginei prædator honoris,
Sed custos adsum; quem (Cæli sidera testor)
Si vacet, hac animâ moriēs, hoc sanguine pascam.
Intereà, quoniam melior sententia surgit,
Mu-

Mutemus vestes. Ego, quamquam ex milite virgo,
Defendam memet. Tu contrà, ex virgine miles,
Teque tuasque niues rapies tutissima flammis.
Quare age, nunc animis opus est, nunc pectore forti.
Hoc mihi mens agitat; sed agunt sua Numina mentem,
Faustaque promittunt audacibus omina cœptis.
Vix ea, cùm mediis sese penetralibus infert
Nescio quid magnum meditans argentea nubes.
Vt gremium radiis graue diffidit; emicat ingens
Scissâ nube dies, & luminis aureus imber.
Verùm, vbi sidereos lux circumfusa reducit
Hinc atque hinc radios, & aperta per atria purgat,
Alati Iuuenes, genus insuperabile formâ
Apparent, famulasque manus, operosaque præstant
Obsequia, & factis ingentibus omina firmant.
Tum verò multâ Theodoram in luce latentem
Expediunt alacres, armisque virilibus aptant.
Hic habilem loricam humeris, & sutile ferrum
Induit; in galeam caput inserit ille comantem;
Dant alij chlamydem dorso, surisque cothurnos;
Pars gladio dextram insertat, clypeoq; sinistram;
Et bellatricem componit Amazona pugnæ.
Pars contrà, Didymum muliebribus implicat armis;
Armaque sunt, nullo chlamys exsaturata veneno,
Qualem texuerant natiuæ vellera lanæ:
Et leuis incompto de vertice carbasus, imos
Lapsa

Lapſa ſub vſque pedes, nullis interlita gemmis,
Cuſpidulis nullas intexta rigentibus oras,
Non leuibus punctim plagulis inciſa; neque illam
Aut oſtro manus, aut ferrugine pinxit Iberâ.
Picta ſatis chlamys eſt, variataque diuite luxu,
Caſta verecundæ quam Virginis ora colorant:
Ipſa ſibi pretium, decor & ſibi plurimus ipſa eſt
Virginitas; nec amat pudor oppugnatus honorem,
Quem dedit incautæ pellacia ſubdola formæ.
At manus Aligerûm poſtquam generoſa peregit
Officia, & ferro cinxit cuſtode Pudorem;
Extemplò aërias incognita ceſſit in auras.
Hîc animos primùm recipit perterrita Virgo;
Cui metus atque dies tulerat modò plurima noctem,
Et tenebras oculis animoque creauerat horror.
Iam verò exſultat; maioráque viribus audet
(Sentit enim ſibi pectus agi) iam fronte rigorem
Effera mentitur, iam pectore concipit ignes
Pectore maiores, & pluſquam Virginis iras.
Sunt tamen hæc placidi confinia certa furoris,
Non furor; irarum rubicunda crepuſcula vultum,
Non iræ accendunt: vellet furibunda videri;
Non tamen aut furor aut furiarum exercitus omnis
Sunt ſatis, vt Virgo poſſit furibunda videri.
Ira venuſtatem inflammat, iramque venuſtas
Temperat; vt dubites, an amœna modeſtia frontis
Iraſci diſcat, fieríne modeſtior ira.
Tantum operis vultu natura locauit in vno.

Tum

Tum. Didymus, Quoniam Cælum tibi militat
inquit;
I felix, i Virgo; illis assuesce sub armis
Vincere, non illis victoria distat ab armis.
I, sequere imperium & castissima signa Pudoris
Dux Pudor est; sectare Ducem; quocumque
vocaris.
Hæc ait: at Virgo, postquam iustissima vultu
Vota serenauit, confessa immobile pectus,
Risit; &, Hos, inquit, dum vita tuebitur artus,
Te quoq; sectabor, Didyme, ô dulcissime rerum
O fidei comes, ô vitâ mihi carior ipsâ,
Votorum custos propugnatorque meorum.
Vitam quam duco, tibi ducitur: accipe præda
Me vitæ, dum te capio fugitiua, Pudoris.
Felix, heu nimiùm felix, si munera reddam
Debita, & hanc animam pro virginitate rependam:
Supremùm intereà vale, ô mea maxima cura.
Dixit, & intrepidos educit limine gressus,
Militis os habitumque gerens, sed pectus honest
Virginis; erumpitque aditus, interque frequentis
It Iuuenum cuneos, superatque interrita porta
Iamque adeò casus fugiendo euaserat omnes,
Cùm subitò foribus circumdiffusa iuuentus
Infert se vacuis facto velut agmine tectis,
Visendi studio, quem summa pericula finem
Pugnandi dederint; victrix, an victa superstit
Virginitas. Omnis populorum huc confluit ordo
Discere, quem facili referat Theodora tenore
Fronte; verecundo visurus in ore trophæum
Prostratæne Pudicitiæ, victine Furoris.

Intereà vix factum oculis vigilantibus hausit
Præses, qui totam frænabat legibus vrbem;
Agnouitque virum, dum credidit ora tueri
Virginis: An falsæ deludor imagine lucis?
(Exclamat) trepidámne aliquod malè numen
amicum
Eripuit mentem? quis me mihi subtrahit error?
Virginibúsne etiam sit nostra potentia ludo?
O caput infandum, Stygiisque piabile pœnis!
Siue dolos agitas, faber ingeniose malorum,
Siue reluctantem deducis carmine Lunam:
Quisquis es; incerto certas pro crimine pœnas
Solue mihi calido nunc sanguine: vincula lictor
Necte cruentando capiti, dissolue secûrim,
Ense recidatur dignissima funere ceruix.
Dixerat. At dicto citiùs funesta per vrbem
Pompa trahebatur; mactandaque victima ferro.
It Didymus, multo stipata satellite ducens
Membra, reus mortis, sed morte superstite maior:
Nec tamen it, rapitur; nam se rapit ipse volen-
tem;
Quem suus vrget Amor, cogitque ad funera
gressum
Moliri sua. Carnificem quis nescit Amorem?
Deuenêre locos, vbi propter mœnia campus
Explicat arboribus caueam domibusq; negatam.
Scilicet hoc demū plaudenda tragœdia Circo est.
Iam Didymus ferro dabat inuiolabile collum,
Carnificem voce increpitans, mortemque mo-
rantem:
Iam lictor teneri sitientem sanguinis ensem
Extulit, atq; altè meditantem vulnera dextram.

Incidit huc, vt fortè latentia tecta Pudori
Quærebat Theodora (illam casúsne Deúsne
Duxerit, incertum) medioque in funere vidit
Hærentem Didymum, & iam iam sua fata vocantem.
Vt vidit Virgo, vt periit! spectacula vultu
Protinus auersata cohorruit. Inde pericli
Immemor, armorumque, pudicitiæque, suique,
In medios ruit, & mediis in millibus vna,
Siste; quid, exclamat, Iuuenem nil tale merentem
Obtruncas ferro, lictor? conuerte securim
In caput hoc: merui, nec deprecor; vtere ferro.
Hæc simul aiebat, simul & nudabat ad ictum
Ingenuæ ceruicis ebur; simul obuia morti
Colla obiectabat, chalybem exceptura cadentem.
Tantáne virgineo virtus in pectore regnat?
Tum sic aggreditur dictis, caussamque perorat:
Audiat hæc Cælum, vosq; ô sanctissima mundi
Lumina, perpetuæque volantia sidera flammæ.
Innocuo Iuueni properatis funera ciues:
En rea, quæ nuper truculentum egressa lupanar,
Delusi vestras animis imbellibus artes.
Ite viri, quibus vna potest imponere Virgo.
Neu mea virginitas rigidis spectetur ab armis;
Sæpè puellaris ferro est aptissima virtus.
En ego sum Theodora, ego constans illa Deorum
Contemptrix; quibus æternas vos tollitis aras.
Ipsa mei vindex adsum, me culpa reposcit
Ad pœnam: fugi; fuga compensanda cadendo est.
Tu verò, Iuuenis, quem non tua crimina torquent,
Non

Non tua pœna premit; ferro nunc ſubtrahe collum.
Arma, quibus circumdor, habe tua: funera numquam,
Quæ mea ſunt, cedam. Iactura facillima lucis
Femineæ: quid enim viuendo femina poſſit?
At tu viue meos, qui vitâ es dignior, annos:
Tu patriæ ſupereſſe velis; ego morte pudorem
Tutabor meliùs, ne ſit mihi vita pudori.
Fortè reformidas, timidæ ne Virginis ora
Morte perhorreſcant? Iuuenũ fortiſſime, curam
Quam pro me geris, hanc potes & deponere pro me:
Me quoque tangit honor; mihi factum ad vulnera pectus,
Fatorumq; capax; mihi prodiga ſanguinis ætas,
Quæ miſeram didicit viuendo ſpernere vitam.
Cede; per has ego te lacrymas, per ſi quid amantum
Cura poteſt, Didyme: en pectus penetrabile ferro;
Me facilis permitte mori: quique antè dediſti
Dona pudicitiæ, da nunc mihi munera mortis.
Imò per has ego te exuuias, & conſcia facti
Vela precor, Didymus clamabat, deſine cauſſas
Nectere; magnanimos agnoſco pectoris ignes.
Indolis ô quantæ Virgo! quæ cauſſa nocentem
Me facit, innocuam te ſubtrahit illa periclo.
I quò virginitas tua te vocat: i procul armis,
Nam procul à caſtris ſunt & ſua caſtra Pudori:
I procul. Immeritam ſceleri te nuper ademi;
Tu contrà eripies palmã mihi? Plura parantem
Dicere non tulit implacabilis ira tyranni.

Ergo age, quandoquidem pro funere certat vterque;
Vincat vterque, inquit: neque votis deficit ensis,
Nec manus. I lictor, molire in colla securim;
Constet inexhausto victoria sanguinis imbre.
Dixit, & intrepido furibundus acinace miles,
(Heu facinus!) Didymi caput à ceruice recisum
Ostentat, ruit ipse suo tum pondere truncus.
Inuidit Theodora necem, doluitque relinqui:
Tum verò in mortem caput obijcit; illud ab alto
Pensilis ictus agit: quamquam (ô miracula!) lictor
Ter conatus erat ceruicem abrumpere ferro;
Ter frustrà cecidêre ictus; ter amica refugit
Dextra nefas. Tanta est casti reuerentia vultus.
Purus abit de cæde cruor, terramque pudico
Imbre rigat, terramque suo facit imbre pudicam.
At Theodora grauem facili dat mole ruinam,
Sed procul à Didymo, velut aspernata iacentem;
Nec super exsanguis corpus procumbit amici.
Vsque adeò coluit, vel nigrâ in morte, Pudorem.
At sese æthereis animæ amplectuntur in oris:
Fortunatæ animæ! quibus indulgentia fati
Mutua sidereas accendit in æthere flammas.
Cedant Oebalij, felicia sidera, fratres:
Eximit en Didymus Cæli statione gemellum
Castoris; & Virgo, pro Castore, casta triumphat.

EVPHRASIÆ VIRGINIS ALEXANDRINÆ INGENIOSA EX IMPVRO MILITE VICTORIA.

CARMEN V.

CRedideram niueo notum candore Pudorem,
Illustrique satu & magnis natalibus ortum,
Moribus æquantem clarũ genus, indole nomen:
Sed timidæ virtutis, & in sua castra reductum,
(Castraque cordis habet) tutum hoc splendescere vallo,
Nil extrà audentem, conniuentemque periclis,
Et cautum potiùs, quàm fortẽ Heroa putabam:
Vt video, comperta fidem experientia damnat.
Interdum rubuêre niues: acerrima visu
Fit quoq; Virginitas; prodit rosa casta per auras,
Nec solis per tela perit: feliciter audet
Sæpè Pudor,nõ arte minùs quàm pectore solers;
Inuentisque sagax famam virtute meretur,
Nec solùm ingenuus, sed & ingeniosus haberi.
Auspice te, mihi victa retrò sententia cessit,
Euphrasia, ô medios Virgo secura per hostes:
Quæ licet indignâ circùm obsidione lateres
Cincta satellitio vitiorum, & rebus in arctis;
Quà tamen exires, generosa inuenit honestas,
Illusitque procis, & dignum vindice nodum

Infregit ferro, quem ſoluere cœperat aſtu.
Sit dolus, an virtus, tenui diſcrimine pugnat;
Nominibuſque aliis, eadem natura locatur:
Quippe dolus cui cauſſa pudor, fit deniq; virtu
Nobilis ô Syriæ ductrix, cui ſcilicet vni
Debuit intactos oppreſſa Betulia ciues;
Sola, ſed ingenti pugnatorum agmine maior,
Nec victrix Holoferne minor; tu caſta vel ipſ
In caſtris ſcelerum, medioque niualis in æſtu;
Suggere magnanimos operoſa in carmina ſenſu
Quos cælo quondam hauſiſti, cùm percita mul
Numine, perpetuâ damnaſti nocte Tyrannum
Inflatum, forti pro Marte, Cupidine turpi.
Tu gemina huic magnis virtutibus: vtraque te
lum
Abiectâ tractaſtis acu; ſed diſpare fato:
Vtraque merſiſtis ferrum penetrabile; ſed tu
Hoſtili iugulo, iſta ſuo: tua dextera caſtam
Te finxit fortemque; ſed hanc fecêre pudicam
Qui qualem fecêre, minùs voluêre lacerti.
Denique te merito laudarunt carmine ciues;
Hanc equidem affectu ſimili, niſi cantib
æquis,
Molior in ſeros tranſcribere temporis annos.
Eſt in Mygdoniæ turritis vrbibus oræ
Aſtacus imperio felix, felicior auis;
Nec minor ingeniis hominum quàm laude lo
corum.
Nobilis hîc Virgo; Euphraſiam dixêre parente
Ipſaque ſe fecit: nam tanti nominis hauſit
Gratuitò ſonitum; merito vim nominis emit.
Olli ver vitæ, atque annis florentibus ætas;
Aet

Aetati par forma, vigor placidiſſimus oris,
Nec ſine maieſtate lepor : ſtat fronte, Pudoris
Regia, ſtat ſolium vultu; cui gratia cuſtos;
Gratia, quam facili partu produxit Honeſtas.
Prætereà puræ fidei inuiolabile pignus
Deuouit Chriſto ; quem ſponſum nacta Deumque,
Reppulit humanas, Diuinæ obnoxia, tedas.
Iamque ſacramentum factis ingentibus æquat.
Vix etenim infames dare thura iubetur ad aras;
Cùm ſubitò imperium, & nomen ſine numine Diuûm
Auerſata, neci vouet inſuperabile pectus.
Sed peior nece pœna venit : mutatur iniquâ
Conditione reus ; pro Virgine, plectitur inſons
Virginitas, pretiumque niues ſubière cruoris,
Ingenuuſque pudor fidei fit ſponſor & obſes.
Nec mora, ſortitu inceſto damnata Virago,
Militis in partem cedit. Iam victima blando
Lenoni abripitur. Quàm mallet præda leoni
Ire fero ! tigribuſque magis formidat amantem.
Dum graditur, quæ vota trahit, quos pectore motus
Implacata ciet ! non tot mare turget in vndas,
Cùm pelago incūbunt mixtis Aquilonibus Euri,
Quot pauor Euripos, quot cura reciproca fluctus
Euphraſiæ ſub corde facit: timet omnia circùm;
Se tantùm exceptâ, quæ nunc ſibi cauſſa timendi eſt.
Stat fidei ſecura ſuæ ; ſuſpecta veretur
Cetera : ſtat tamen, & celsâ ſeſe arce tuetur
Pectoris : & contra illecebras ſatis vna repugnet

Virgo ; ſed aduerſum vires quid femina poſſit ?
Quid paret? en iterùm redit inſuperabilis æſtus:
Quem trepidus timor, & curarum exercitus ingens
Inſtaurant, puræque abigunt ſolatia menti.
Saltem animi turbas, & quæ ſub pectore turgent
Erumpat tormenta ; pios ſaltem edere queſtus
Detur, & vlciſci taciturnum voce dolorem.
Sed non aure vacat ; cui nec ſe fidere tutum eſt,
Nec, non fidendo, malè deſpondere ſalutem.
Ah meliùs taceat; ſed cura exæſtuat imo
Clauſa ſinu, vitiumque alitur, viuitque tegendo.
Nec tamen vſque tacet ; proprias, ſe teſte, querelas
Effundit, loquiturque attenti cordis ad aurem.
Quid faciam, aiebat, quam vincla nouiſſima preſſant?
Et video, & doleo : nec me quo vindice ſoluam
Aſpicio : iam pugna datur, nec teſſera ſurgit.
Sola meas tutabor opes? ſola agminis inſtar
Defenſantis ero? clypeus mihi ſola relictæ?
Et quod erit pugnæ pretium ? quo pignore belli
Certandum? quæ victori promiſſa dabuntur
Præmia? quæ miſero ſuperent ſolatia victo?
Femina nulla trahat me fortunatior auras;
Si nece, ſi fuſo ſtet tantùm palma cruore.
Nunc, quod eget lacrymis, equidem victoria conſtat
Sanguine, ſed niuium : finitur cæde triumphus;
Verùm cæde pudicitiæ : quæ vulnera vitam
Non rapiunt, meliorem animam de pectore tollunt.

Siccine Virginitas, ô pulchrum & amabile nomen,
Cara mihi ſoboles, partu mecum orta gemello,
Innutrita vlnis, atque vbere lactis eodem,
Iam mihi pro lacte, inque ipſum diffuſa pudorem,
Et venis confuſa meis, mea vita, meum cor,
Eripiare mihi manibus laceranda cruentis,
Me ſpectante nefas, me ſoſpite? non erit vmquam
Vt patiar ſic ire fidem. Seruabere mecum,
Spero equidẽ, vel non ſine me mandabere morti.
Hæc ſecum ingeminat, mentemque, vt turbine, verſat;
Si qua ſalus miſeris pandat diuortia curis.
Sæpè etiam vultum attollens, & lumina cælo
Suſpirabat opem, Dominumque in vota vocabat;
Et quid ego, inclamãs, hic maceror? inde ſalutem
Exſpectare decet, ſpes eſt vbi certa ſalutis:
Tu meliùs mea iura, tibi iurata tot annos
Sponſe hominũ, ſponſorq; Dei ſeruabis, & æſtum
Defendes niuibus, quibus imminet inuida tabes:
Et quoniam potes, ipſe tuam tutabere dotem.
Vix ea; cum ſubitò placidiſſima ſemita lucis
Emicat è cælo, per & imas ductilis auras,
Seque minutatim exacuens velut ignea cuſpis
Deſuper, Euphraſiæ caput occupat; inde profundum
Pectus adit, iugulatque metus, curaſque ſerenat,
Atq; animo ardorẽ, bona quo ſua vindicet, addit.
Intereà blandæ Veneris gladiator arenam
Occupat, indecorum furiis armatus Amorum:
Blanditiaſq; mouet; quas caſta repellit Amazon;

Et Virgo imbellis, ſine defenſore, ſine armis,
(Quis credat?) ſolâ ſe virginitate tuetur,
Et quæ meta fuit, clypeus fit denique telis.
At non & niuibus gliſcens extinguitur ardor
Militis impuri; nec quæ cauet, obruit ignem:
Quin potiùs creſcit non exſaturata libido,
Et redit ad fontem, ſeq́ue exedit, & magis vrget
Fœda fames animi, ſurgitq́ue coërcita maior.
Non aliter tumido violentus gurgite torrens
Cùm furit, indulgenſq́ue ſibi per deuia fertur;
Si quis fortè moras & inexſuperabile vallum
Obiicit, in ſeſe furias grauis vnda retorquet,
Et tumet, & ſeſe fluctu redeunte flagellat,
Aggereq́ue ex ipſo, velut indignata repulſam,
Ducit opes animumq́ue, atque vbere voluitur auctu.
Nec minùs Euphraſiæ viuax conſtantia creſcit,
Dum magis impetitur: quid enim non audet in hoſtem
Impuras vltura faces? ſuſpiria vibrat,
Immittit lacrymas, & verba precantia torquet:
Verba, quibus nullum tormentū maius, Honeſtas
Si viuat, ſi pugnet, agat ſecura triumphi.
Verùm vbi nec precibus lacrymíſve repercutit vllis
Vim ſatis; armatumq́ue pati iam neſcit inermis,
Nec quò reijciat flammas habet; ilicet ardet
Ipſa quoque igne nouo, præbetq; incēdia cælum.
Tum ſtetit, & poſtquam primis aſſultibus exit
Viperei iuuenis; nutu imperioſa manuq́ue
Rurſus anhelantem procul arcet: &, O age, dixit,
Quiſquis es, à victâ qui ſperas Virgine famam,
Teq́ue

Teque adeò, ereptâ pro Virginitate, vocari
Fortem posse putas; si quid tua commoda curas,
Siste, nec vlteriùs fortunam auerte procando:
Munera, si nescis, plusquam mortalia gesto,
Vni nota mihi; nec te nouisse pigebit:
His dono potiere meo, si tu modò castæ
Dona pudicitiæ mihi non violanda remittas.
Hæsit ad hæc iuuenis, cui rerum accensa cupido
Non nihil extinxit sceleratæ incendia flammæ:
Tum virgo primis felix successibus, audi,
Quæ referam, dixit, magicæ miracula dextræ.
Illa ego, quam fragili cernis tenerescere vultu,
Non adsum, quã rere; oculis meliora negantur:
Et quota pars decorũ, velox hæc forma, meorum?
Femineos ne crede animos in pectore molli;
Nescio quid formâ melius latet. Aemula cælo
Mens mihi, sese alacri semper vertigine voluit,
Nec placidâ, quã sexus habet, contenta quiete est.
Hoc quidquid pulchri, quod nunc tua lumina mulcet,
Vile bonum: vigor est muliebri in fronte virilis,
Cedit & aspectæ mea cæca potentia formæ.
Noui ego quantum operum cantamina Thessala vincant,
Quid magicæ valeant artes: mihi nota potestas
Herbarum: quidquid cultis innascitur hortis,
Quidquid amat siluas, aut circum littora crescit,
Totum opis est nostræ; nec me seges intima fallit,
Sed, quod habet vires, æternaque pondera vitæ,
Est mihi fecundo medicatum rore liquamen:
Quo semel infusos cùm miles inungitur artus,
Maior Achille redit. Non ille horrescat aperto

Ire per arma ſinu, vel inermi ſpicula tergo
Accipere, aut nudum caput obiectare ſagittis:
Nam necis ignarus, niſi quam ferat ipſe, tonabit
Intactus ferro, & Marti mortique timendus.
Nec longè fortuna tibi eſt; ſi fidus, vt artes
Experiare meas, non aſpernabere fœdus.
Hæc ego conficiam vitæ medicamina, certo
Saga miniſterio: quibus arua virentia præſtent
Materiem, mea colla fidem. Linar antè potenti
Vnguine; tu quantum valido librare lacerto
Æra ſoles, etiam maioribus vtere neruis,
Ceruicemque feri: neque enim mihi tutus ad ictum
Conniuebit honor; ſtabitque interrita virtus.
Ergo oculis metire tuis euenta, manuque;
Ne quod inexpertum, & ſimulati ignobile veri
Ludibrium credas, & vendita verba furori.
Tu pectus teſtare priùs, per ſi quid honeſti,
Si quid habet veri: da non violabile pignus
Antè mihi, dictiſque præi quod facta ſequantur:
Te fore qui numquam vſurpes intacta pudoris
Iura mei: tantùm hoc præſtes; mihi cetera curæ.
Sed caue periures animo; ſeruataque ſeruet
Vita fidem: quando pereunte pudore, facultas
Iam temerata perit; & non niſi Virgine dextrâ
Conficitur virtus ſitientibus inuia telis,
Inceſtamque manum ſubeunt obliuia mentis,
Et cadit ars animo, qui deſiit eſſe pudicus.
Quare age, & alterutro catus aut temerarius, eſto
Fortunæ faber ipſe tuæ; decerne quid optes,
Méne pudicitiâ, téne atrâ cæde carentem.
Hæc ait, & tacuit Virgo, non inſcia quantum
Placa-

Placarit turpes inhonesto in milite flammas
Laudis inauditæ fiducia. Pronus in artem
Virginis, abiectâ spe virginitatis, honestum
Se gerit, aut simulat; modò turpis latro pudoris,
Quàm subitò custos? iam friget anhela voluptas,
Iam se vota necant, & honor succedit amori.
Nec mora; vel stricto iurat defendere ferro
Virginei candoris opes. Pia sidera cæli
Testor, ait, stygiosque lacus, nec abutor inani
Voce; nec ingenuæ mens est mihi dissona linguę.
Ergo verecundus vigeat, me vindice, posthac,
Virgine te, tuus iste pudor. Tu parce timori,
Obses erit data sæpè fides, & perfida numquam.
Tu quoque pollicitis maneas prius: ipsa fidelem
Me facies. Quòd si quemquam periuria flectant,
Te sequitur tua pœna; mihi funesta nocentum
Numina deuoueo, meque ipsum vltricibus vmbris.
Hæc vbi dicta, manus pulchro pia saga labori
Admouet, & fraudis parat argumenta decoræ,
Quâ nullum fuerit verum formosius vmquam.
Illa genu tenus vndantem subducit amictum,
Virgineos succincta sinus; nodoque coërcet
Confusas sine lege comas, habilique cothurno
Crura tegit, nudatque leui bombyce lacertos:
Tum tenuem dextrà falcem, calathumq; sinistrâ
Accipit, atque iter ingreditur pudibunda viatrix;
Qualis Taigeti iuga circuit, aut Erimanthi
Delia: quippe animo casta vtraque, & vtraque vultu
Venatrix; nisi quod manibus iacit illa sagittas,
Hæc oculis: homines hæc vulnerat, illa leones.

Iamque adeò, non vrbe procul, se saltibus infert
Enthea; quam passu gemino suus ambit Achates,
Infidus nimiâ vsque fide. Sed & illa sequentem
Quamquam odit, non ore tamen, non voce fatetur;
Dissimulatq; odia, & quas incoquit, occulit artes.
Solùm operi magno, nihil aspernata teneri,
Imminet; hinc fruticum caules & semina vellit,
Hinc metit asparagos, baccas legit inde caducas,
Inde capillitium fibrarumque agmina carpit,
Aut folia, aut foliis insertos vndique neruos:
Interdum teneros natali è germine flores
Diuidit; ex ipsis interdum floribus vngues,
Expositósve apices, aut compositos alabastros:
Nec tamen, vt sese obiiciunt, olera omnia libat,
Sunt quæ lecta probet, quæque improbet: vtraque morsu,
Vel tenui attactu, vel odorum examine tentat:
Exornatque dolos, dum vult operosa videri.
Tam benè succedunt simili mendacia vero;
Inculcatq; fidem studiis mora, fraudibus ardor:
Vt miles iam vera putet, quæ sperat, & esse
Vera velit; sed cæcus Amor quàm credulus, idem est
Sortis adulator, votorumque aura suorum.
Iam virides herbæ in calathis, & concolor herbis
Spes magis, occiduasque dies procliuis ad oras
Euphrasiam officio defunctam ad mœnia portant
E siluis: sat tuta suæ cantamina morti.
Præcinuit pudibundus olor, niueoque pudori
Prolusit, fidei ore, dolus: spectacula nocti
Vltimi

Vltima conueniunt, poſcitque Tragœdia plauſum.
Ecce autem tonitru mugit domus: aurea murmur
Lux ſequitur, nubesq; metum paritura dehiſcit.
Nubis ad amplexum fornacula gemmea prodit;
Cuius inæqualem teſtudo adamantina frontem
Vndique curuabat, roſtrataque vitrea dorſo
Plurima circùm inerant, foris expreſſura liquorē,
Quem vapor intus agit, lacrymataque gramina præbent.
Illam ſiderei iuuenes, vt Virginis artem
Credibilem portenta probent, è margine cæli
Detulerant, vbi ſudatrix Aurora diei
Stillat in irriguos liquidiſſima ſidera rores,
Et matutinos mortalibus exprimit imbres.
Obſtupuit viſu miles miracula numquam
Nota priùs: certè videt ipſa; videre ferentes
Non licet; atq; oculos, quibus eſt pupilla Cupido
Cæcus, ad æthereas quis neſcit hebeſcere formas?
At Virgo, cui multa animo prælucet honeſtas,
Haud ſibi diſſimiles cæli miratur Ephebos;
Et quanto vocum, tanto diſcrimine rerum,
Sæpè frui numen pro cælite, cælibe vultu.
Ergo poſtquam illis multam ſine voce ſalutem
Reddidit, accepitque, & vicinæ omina palmæ
Duxit ab aſpectu venientum, plena propinquo
Fine operum, cæli ſtudiis, & numine prono
Vtitur, & Superis præeuntibus ingerit herbas
Arte laboratas, & per cryſtalla liquandas.
Iamque vaporiferum pacatus Mulciber implet
Inflammatque vterum; iam per ſpiracula denſis
Fuſa canaliculis ſeſe vapor igneus vrget,
Inſinuatque

Insinuatque tholo; iam vitra gementia sudant
Vndique, iam folia illacrymant, guttiq; frequētes
Stillatas herbarum animas siphonibus edunt.
Hanc exspiratam cyathis ex omnibus vndam
Vno confundit nimbo: neu sola liquescat
Lympha nimis; puræ tenuata coagula ceræ
Miscet, & infuso collyria glutine densat.
Tum liquidas veri guttas inspergere gaudent
Aetherei ciues, vt spes rata Virginis, actum
Expleat, & veri fallatur imagine miles.
Intereà vigili sudatum nocte liquorem
Euphrasia ostentat iuueni, successibus audax
Facta suis; En, inquit, aquæ vegetabilis humor,
Succus hic est lucis, liquor impenetrabilis armis;
Immortale veneficium, mora vulneris vnda.
Humanâ plus arte vides; mea sola facultas
Aeternare dies, quibus ænea fata minantur:
Non opis alterius diffundere balsama vitæ.
Si te sollicitum facit exitus, ipsa laborat
Si res mole suâ, nec credere vocibus audes;
En ego mox addam factorum pondera verbis.
Sume vadem fidei, quæ sum medicaminis auctor:
In meme experiar quæ te miracula torquent
Ancipiti studio; mea tuta pericula cautum
Te poterunt præstare: fides exempla sequetur.
Hæc simul effundit, spargitq; liquamine collum,
Ceruicemque linit, fera sub iuga mortis ituram,
Si virtus mortale bonū est. Tum, Stringe securim,
Securamque feri, si quid tua robora possunt,
Subridens ait, ô teneri gladiator Amoris:
Excute si quod habes generoso in pectore pondus,

Et vires accende tuas: in brachia totus
Mars eat, & valido, quantum potes, vtere ferro:
Euentu disces, quâ me possim arte tueri
Aduersum tua tela; vno sed acinacis ictu
Coniice, quàm carâ redimã mercede pudorem.
Dixit, & inflexâ paulùm ceruice pependit,
Incubuitq; genu, chalybem exceptura minantem.
Non illa ingenuos oculos ad terga retorsit,
Non pinxit pallore genas, suspiria cælo
Nulla dedit, lacrymas nullas: secura cadendi,
Stat tamen, & mediâ quãuis in morte triumphat.
Tantáne femineos artus sustentat honestas?
At si quid trepidat, solum timet ægra timorem
Militis; antiquo ne suffragetur amori,
Et reuocet temerè properatum à vulnere ferrum.
Illam admirantur Superi; stupet inscia Virtus
Pectoris infracti robur: Prudentia vinci
Indolet, agnoscitque Pudor se denique fortem.
Solus inexpertam miles cæcutit ad artem:
Quippe amat incautus: iam vellet vtroq; potiri
Munere: dumq; aliud certum videt, æstuat anceps
Alterius studio; simul abripit error vtrumque,
Et sibi spem vitæ præcidit, Virgine cæsâ.
Iamque cruentandum gladiator ventilat ensem:
Iam feriat; sed corde suo sapientior, ictum
Sustentat manus: ipse manu cadit ensis: & illo
Ni ferro asperior miles, ni surdior esset;
Fortè pepercisset, cui ferrea Parca pepercit.
Ille redorditur scelus; atque hortatus inertem
Voce manum, librat momento & vibrat eodem
Securus chalybem. Ruit illætabile vulnus
In præceps, niuibusque piæ se Virginis abdit,
Et

Et sociâ castum caput à ceruice recidit.
I nunc, & verè cæcum, tu cæcus, Amorem
Carnificemq; nega, dum contẽplaris Amantem
Emicat auulsum caput, & ter viuida cælo
Lumina sustollit, ter deprimit, & ter IESVM
Voce ciet sponsum. Vsque adeò spem funer
sancit,
Conseruatq; fidem morti. Neque pallet acerb
Vulnere frontis honor: nimirum viuit ademptâ
Virgine Virginitas; & adhuc post fata colori e
Ipse suo Pudor, in nigrâ vel cæde superstes.
Sarcina membrorum grauis,& sine vertice mole
Facta sibi pondus, sed non sine nomine,truncu
Voluitur: it cæso de corpore candida lactis
Vnda, Pudicitiæ sanguis,non vberis humor.
Fortè liquor saltu scelerata ad lumina lapsus
Militis,aspergitque oculos, aperitque: nec illum
Iam sua damna latent. Puncto riget & dolet vn
Admisisse nefas, spemque amisisse iacentem
In manibus,dum vita sibi,dum vota negantur.
Tum Superi Proceres animam felicibus vsam
Fraudibus ad cæli tentoria lucida portant
Securam necis atque sui, niuibusque reponunt
In mediis, quò nulla potest pertingere tabes.
At tu materies mihi carminis ampla, Virago
Nobilis, intactæ generosa venefica cædis,
Arte sagax, virtute sagacior Heroïna;
Non medicaminibus deducis ab æthere lunam,
Saga potens famulis astris, non vilibus herbis:
Sed temet lunam ipsa super vehis, & pede calcas
Sidera, stillatoque cies è numine vitam.
Aeternos iam viue dies; obliuia posthac

Ne

Ne metue in gremio famæ, tua facta loquentis:
Nec metue in gremio vitæ, discrimina mortis;
Aut niuis in regno, iacturam Virginis auræ.
Sat tua, nec nescis, in tuto vota locantur;
Nec tibi nempe pudor, nec tu rapiere pudori.

S. IGNATIVS LOYOLA IN ARCE POMPELONENSI DEFENDENDA TORMENTO ICTVS: VNDE ILLI DE INFERNO HOSTE VICTORIA.

Epinicium à Ioanne Turpino Sem. Rom. Clerico dictum.

CARMEN VI.

QVid tibi cum rigidis, Ignati belliger, armis?
Quis tam durus amor, quæ tanta licẽtia fati
Rursus agit? quid te sequeris, fera bella sequentẽ?
Inconcessa petis: non hos tibi tempus in vsus
Labitur: in mores alios, alia arma, terendum est:
Sat Marti mortique datum: desuesce vocari
Miles, & auspiciis melioribus indue nomen.
Quidquid id est (Cælũ iubet) obliuiscere bellum.
Hæc ego magnanimi reuocabo exordia facti,
Si mea vox inter lituosque tubasque sonantes
Audiri

Audiri poterit; belliq́ue immersa tumultu,
Proniùs ad vestras penetrabilis accidet aures.
Venerat Hispanas Gallorum exercitus oras,
Quâ Pyrenæas generosa Nauarra sub arces
Tollitur in Superos, atq; vrbibus inclyta centum
Strymoniam campis fugientibus errat in Arcton.
Iamq́ue adeò ingentis caput inuiolabile regni
Pomplona inclusos Autrigonas arce tuetur:
Iam circùm vndantes defensa ad mœnia Gallos
Absterrent, propiusq́ue vetant inuadere Martem
Vascones, & belli furor increbrescit vtrimque.
Strenuùs ante alios Ignatius ardet in armis,
Consilio dextrâque potens, in vtrumque paratus,
Aut Ductor dare iura, aut iura capessere miles.
Non tulit hanc speciem, fatorum nescius Ales,
Cui Loyoleæ cecidit custodia mentis.
Protinus allapsu sese inter sidera condit,
Et venit ætherei Diuina ante ora Tonantis,
Multa precaturus: placidæ tum frontis honestum
Deponit iubar; & venerandum Numen adorat,
Dulciaque appositis aspergit vota querelis.
O, qui sidereo complecteris omnia vultu,
Magne Parens, Superûmque hominumq́ue æter-
nia potestas;
Aspicis, vt primis Ignatius errat ab annis;
Me fugit, & votis contraria vota lacessit?
Tu mihi, sidereas venientem in luminis auras
Hanc animã cùm fortè dares, meliore tuendam
Auspicio, quoties sortis præsaga futuræ
Verba renarrabas, quæ pectore condita seruo:
Hunc fore, qui summo virtutẽ extẽdat Olympo,
Prædatorem Erebi regnatoremq́ue profundi,
Qui

Qui superam multis cultoribus augeat Aulam?
En,quò prisca mihi, quò fata nouissima vergũt?
Vt primum patiensque sui patiensque laborum
Vita tulit, durâ tunc durius ægide pectus
Cingere, tunc lateri rigidum suspendere ferrum,
Et moliri arcus, & spicula fundere cornu,
Et quatere explosis tormenta tonantia flammis.
Creuit amor belli, dum lubrica cresceret ætas:
Iamque ter octonas, viuendi ab origine, messes
Censuit, & cœptis ingentibus arma retractat,
Et terit indigno vitæ fila aurea ferro.
Semper ego affixus lateri, cui barbarus ensis
Semper adest?quem das finẽ, Pater optime, cædis?
Spero equidẽ, nec vana fidem sententia torquet;
Sed facis audacem, dum me facis ipse precantem:
Hunc mihi, quicumq; est, animo tu suggeris ignẽ:
Agnosco sanctæ vestigia proxima flammæ;
Quæ sese insinuat, vocemque in verba gubernat.
Incute vim, penitusque ferocia pectora versa:
Iniice tranquillos animos, allabere cordi,
Aspiraturâ, genitabile numen, in aurâ:
Pelle sitim fumantis auaritiemque cruoris:
In se belligeras conuertere nouerit artes;
Vincere se, quæ restat adhuc victoria, discat.
Vix ea; cùm, vultu iustissima vota serenans,
Annuit Omnipotens;&, Desine, dixit, amantum,
Fide, querelarum: luctantem immota sequuntur
Fata virum, iam iamq; pedem pede pressiùs vrgẽt.
Venit summa dies, & non reuocabile tempus,
Quod meliora ferat; iam proxima meta labori est,
Bellorum satis, aspersique cruoris abundè:
Dediscat fera bella, pias exerceat iras.

Vade,

Vade, age, quà tollit fatalia mœnia turris,
Et seruat Superis armamentaria Cælum:
Hîc fortunatum, sed ineuitabile fulmen
Selige, quod jacias;detrectantemque clientem
Fata, feri: pro cæde, ferent ea tela salutem.
Dixit: at hæc animo mandata reciprocat Ales,
Et mouet aligeros ad grandia munera gressus.
Est, in secretâ Cæli regione latentis,
Nixa super duris moles adamantina gemmis,
Parietibusque cauam surgentibus explicat aulam.
Has Cæli sedes, loca feta ferocibus armis,
Vltrices animæ, tristisque pedissequa culpæ
Pœna subit, quoties vltorem crimina poscunt:
Illic, vt perhibent, affixa trabalibus vncis
Instrumenta necis surgunt: it aheneus ordo
Armorum, circumque oram testudinis errat.
Hîc exercituum terror, qui vulneris ictu
Vno eodemque, virûm mille agmina dissipat, ensis.
Hîc clypei immanis fatalia pondera pendent,
Scutaque perpetuas vmbone tegentia terras,
Fulminibus factura moram: nec fulmina desunt,
Quæ freta, quæ terras, quæ fundamẽta domorum
Peruellunt, quatiuntque imis è sedibus orbem.
Hîc sæuæ bolides, flammæque tricuspidis ignes;
Qui, cùm fortè comã pandunt, & in aëra purgãt,
Accendunt toties minitantem dira Cometen.
Hæc belli domus, & telorum dira supellex
Accipit alatum Iuuenem: sed copia fingit
Incertum, quid fata velint, quo vulnere pectus
Loyolæ feriat, quæ tela salubriùs optet.
At pendentẽ animis, oculosq; ad cũcta mouentẽ,
Allicit innocuos fabricatum fulmen in vsus;
Fulmen,

Fulmen, quod dextro vibratũ numine quondam,
Saulus inexhaustæ spirans necis atque minarum
Sensit apud celsâ crescentem mole Damascum;
Cùm, volucri deiectus equo, dediscere noctem
Cœpit, & irato metiri è fulgure lucem.
Hoc sibi tum multis è millibus Aliger vnum
Secernit telum: sed puro nectaris imbre
Aspergit furibundum, & mistas temperat iras;
Neu grauiùs feriant, in cote retundit Amoris.
Vsque adeò, Ignati, Superos tua vulnera tangũt,
Vt vel sæua tibi mansuescere fulmina possint.
Intereà rigidum Pomplonæ ad mœnia Martem
Intulerat Gallus: sed Vascones arma repellunt,
Et procul ex altis responsant turribus hosti.
Foxius, armato qui duxerat agmine Gallos
Finibus è patriis, & milite maior & ausis,
Moliri iubet, ascensuque inuadere muros,
Gallicaque Hispanis infigere Lilia Castris.
Nec mora, iam muris scalæ pendentibus hærent,
Iam gradibus nituntur, inobseruatus in arcem
Quà patet introitus: primo fortuna labori
Quæ fauet, illa nocet; paucorum vt cognita virtus,
Ascensuque aditus facili iam visus ad hostem est,
Idem omnes inuitat honos, idem excitat ardor.
Certatim insiliunt quà semita ducit in vrbem,
Arripiuntq; gradus; hos mordicus ore tuentur,
Exercentque manus, & se statione vicissim
Proturbãt, superantque, repercutiuntq;, ruuntq;,
Obnixique, humeris super & ceruice suorum,
Pectus agunt, tolluntq; caput, calcantque relictos.
Et iam turmatim fastigia summa tenebant,
Cùm laudis priuatus amor communia turbat

Commoda,

Commoda, communis simul abripit, impetu omnes;
Omnes mole suâ & casu voluuntur eodem.
Quo casu assurgunt animi; pudor, iraque vires
Extimulant: vrbem subitâ obsidione coronant
Nequa vacet bello facies, iam prælia circùm
Mille ferunt diuersa locis: pars mœnia tentat
Scandere, & vlcisci veterem virtute ruinam;
Pars attollit humo densæ testudinis arcem
Obiectu clypei & fortis curuamine dorsi;
Pars ignes iaculatur, & ingeniosa furentum
Argumenta facum: celeri volat actus habenâ
Malleolus, tortisque vibrata phalarica neruis;
Et secum, quocumque volant, incendia portant.
Pars agitat procul, at propiora pericula mittit;
Maioresque tubos, & ahena tonitrua grandi
Explodenda globo signatos librat ad ictus.
Vt primùm iniectos sensit pila missilis ignes,
Quò iaciebatur venit improuisa, priusquam
Admoneant fragor & feralis fulgura lucis.
Ilicet ingenti murorum clade patescit
Vrbs, hostemq; vocat: iamq; indefensa parabat
Colla iugo, seseque in fœdera miles agebat;
Cùm subitò facibus mistâque Ignatius irâ
Feruet, inextinctamq; gerens in fronte fauillam
Per medios ruit: &, Quò vos timor abripit, inquit,
O viles animæ, & vænalia pectora paruo?
Sistite, si quis amor patriæ, vel si qua parentum
Gratia pectus habet. Quà nunc contenditis, in
Ad ferale iugum, detestandamque catastam.
Nec pudet, ingenuũ mala ducere sub iuga collũ

Vsq;

Vſque adeóne mori dolor eſt, vt vincula morti
Prætulerim? peream, modò mors liberrima vitam
Finiat, & patria antè cadat, quàm ſeruiat hoſti.
Ite, quibus factum magis eſt ad verbera dorſum
(Et video, & doleo) quàm pulchra ad vulnera pectus;
Quos victoris heri iuuat exitiale tributum.
Viuite vos, quibus eſt vitæ tam fœda cupido:
Solus ego, ſi me ſolum fortuna pudori
Subtrahet, obiectu capitis certamina poſco.
Quòd ſi fortè animam generosâ in cæde relinquam;
Vos mea degeneres mors arguet: ipſe decoro
Sanguine laudabor maculã extinxiſſe meorum.
Dixit, & in medium ſeſe rapit arduus hoſtem.
Iamque propinquantem, murorumque alta prementem
Sepimenta manu, dorſo connixus & armis
Reiicit, inque humeros incuruat ab aggere turris.
Nec frænare poteſt propiorẽ in margine curſum,
Quem ſemel arripuit: propriâ iam mole ruebat
Ponè ſecuturus, ſeque inſuper ipſe daturus;
Cùm ſubitò accurrit: fugitiuaque terga reportat
In Martem miles, reſupinatumque coërcet
Loyolam à lapſu: dein morte ferocior ipsâ,
Deſperat, ſperatq;: ſed arma miniſtrat vtrumque;
Arma dolor, pudor arma facit: ſtat longa tueri
Mœnia, tormentiſque arcere tonantibus hoſtem;
Aut cadere, & pulchram petere inter vulnera mortem.
Ecce autem, aduerſo quà propugnacula cliuo
Suſtulerat Gallus, baſiliſcum triſtè minantem

Ære cauo, & ferri pondus fatale vomentem
Hoſtis ad exitium, ſuſpendit curua rotarum
Libramenta ſuper; dein pulueris ingerit ollas
Sulphurei, duplicatque, & nitra nigrantia denſat:
Æratumque globum, quantum capit ore tremendo
Machina, ſubmittit, certâque attemperat arte:
Hic oculis metitur, & altè conſulit ictum,
Sortitusque locum cædi, funalia longè
Nutrimenta facis tereti protendit in haſtâ,
Quà colubri ærato patuêre foramina dorſo.
Nec mora, ſubſiliunt obturamenta, propinquo
Igne laceſſita, horrendum dant æra fragorem,
Et feriunt aures, feriunt quoq; lumina flammæ
Sed, ferit exploſo quæ turbine, ferrea grando
Emicat; illa volans hoſtilia verbere pulſat
Mœnia, murorumque supremâ è parte reuulſum
Longiùs eiectat valido luctamine ſaxum.
Hoc tibi nunc venit, Ignati, ſuraſque rigenti
Ære cothurnatas, & crura latentia rumpit,
Proſtratumq; affligit humo, ſpemque abiicit vn
Pugnantum ſociorum, & tecum vulnerat omnes
Extemplò poſitis turbati Vaſcones armis
Deſeruêre aditus: animam cecidiſſe putares
Militiæ, ſic friget iners exercitus: hoſtem
Iam ſponte accipiũt, iam propugnacula pandunt
Iam leges & iura volunt; iam Gallica turres
Signa gerunt, ventoque volantia Lilia plaudunt
Vidit anhelantem miſerâ ſub cæde clientem
Aliger, ætherêâ qui nuper ab arce vibrandum
Attulerat fulmen; tunc denique tempora nacti
Opportuna ſibi, dextro molimine ferrum

Liberat: illud abit, Loyolæque aurea portat
Vulnera, transadigitque latus cratemque sinistri
Pectoris, infixumq; profundo in corde quiescit.
Surge age: posterius medicinam crede prioris
Vulneris, Ignati; quid tela ferocia tractas?
Surge age: non cædem, non vulnus amabile sentis?
Iam tibi, crede, alius pugnandi nascitur ordo.
Non hominũ te bella manent, sed bella Deorum;
Sed scelerum, Stygijq; manent certamina Martis.
Aspicis, Oceanus quantum complectitur orbem?
Illuc immittes iuratam ad bella cohortem,
Fœda profanatis orbantem altaria sacris,
Impiaque immeritis arcentem numina templis.
Quid referam, Duce te, Stygiis claudenda cauernis
Sæua tyrannorum capita, indocilesque colubros
Orbe procul toto, Phlegethontis in antra fugandos?
Ante alias tibi Roma vacat penetrabilis oras;
Quam tu sæpè vocabis, & ipse vocaberis illi,
Postquam sidereo transcribes nomina regno.
Scilicet hinc palmâ & spoliis Acherontis onustus
Ad Cæli referes Capitolia celsa triumphum:
Romanosque animos, captiuaque vota Quiritum
Ad currum duces, regnantemque vrbibus Vrbem
Nobilis aurigam tibi nanciscere curulis.
Finge, age, te geminum Saulo, moresq; tonantes
Indue, quandoquidem tonitru cecidistis eodem.
I Saulo comes, & generoso munere compar,
I, terris infer, vas nobile, nomen IESV.

VIRGINIS NASCENTIS AD VITAM GENETHLIACON

A N. N. Sem. Rom. Conu. dictum.

CARMEN VII.

VEnerat in lucem Diui lux filia Solis,
Mox Solem paritura suum; Natique, Pa-
trisque
Iam tum plena, pio dotarat lumine terras;
Cùm manus Aligerûm micat obsequiosa, cadēti
In morem nimbi, Dominam nutricis egentem
Exceptura sinu; donec maturior ætas
Exuat imbelles annos, sat conscia vitæ.
Dux Procerum Gabriel; qui mox ad Virgini
ædem
Maius opus moueat, Diuinæ nuntius Aulæ.
Ergo agit, & tardos velocior increpat Euros
Mensus iter Gabriel, quà viuo in fonte Volupt
Nascitur, irriguo dare nomen idonea campo.
Est locus, Eoos vbi sol propè despicit Indos
Trans marium terræque vias, & limina mundi,
Trans Libyæ sidus, curuantem brachia Cancrum
Hîc fortunatæ latis in vallibus Heden
Assurgit regio, Cæli latus inter vtrumque,
Nec niuium patiens, nec inertibus horrida flāmis
In medio Euphrates admisto Tigride surgit,
Nilusque & Ganges; vbi quattuor vna fluent

Ven

Vena tumens, vno ſe nomine voluit & alueo;
Donec in abſceſſu ruris, totidem oſtia pandit,
Quot miſtis creſcebat aquis: tum redditus amnis
Quiſque ſibi, refugit, propriasq; recolligit vndas.
Hæc inter nemora, & viuacis ſæcula veris,
Poſtquam primæui ſcelus expendêre Parentes,
Anguis ob inuidiam pulſi fatalibus oris,
Attulit artificem locuples Sapientia mentem:
Quâque manu ſtabiles librauit pondere terras,
Suſpenditque polis Cælum, fabricauit eâdem
Venturæ cunas Dominæ; puerile tributum
Colludentis adhuc, ſua per cunabula, mundi.
Nam, quà floriferi medium cor præſidet horti,
Surgit, in inuidiam Cæli, genitabile germen;
Quod cùm felici Deus ipſe locaret in aruo,
Tu mea, dixit, eris, Vitæque vocaberis Arbor.
Ergo, Regali dignas vt Virgine cunas
Fingeret, artificique pares Diuina Creatrix;
Hinc ſibi materiem factis ingentibus æquam,
Exemplum ex ſeſe petiit; ne longior ætas
Vincat opus, ſeroſque intactum ſentiat annos:
Quin etiam inſculpſit docti miracula cæli,
Atque habili ornatu pretium rude roboris auxit.
Mole ſuper, vario currunt emblemata textu,
Argumentum ingens, & inenarrabilis artem
Cælatura refert, ſolito maiora parantem.
Illic Iſacidum, Vates non inſcia rerum,
Incîdit ſobolem, totamque ex ordine gentem,
Quotquot Idumæos traxerunt ſanguine Reges:
Ante alios, teneram Ieſſeâ è ſtirpe Puellam
Attollentem animos, quantum demittit ocellos,
Vixdum purpureas egreſſam in luminis auras,

Illam docta manus, vero sic veriùs ipso
Expressit, lignoque exstantia reddidit ora,
Vt vagire putes truncum; similisque sonanti
Vox oculos fallat, si cautas falleret aures.
Nec procul hinc eadem traductis firmior annis,
Templa colit, iamque ad sacram prece supplicat
aram;
Vt muto credas in robore semina mentis,
Vota nec arboreo, sed vero è pectore nasci.
Parte aliâ niueo per opertos vellere campos,
Facta parens, antrũ & pendentibus horrida tophis
Saxa colit, stratumq; seuero in gramine Natum
(Heu pietas!) fouet, & lino sub paupere condit.
Vidisses proprio iumenta carentia sensu
Hîc gerere humanum: & quamquam bis nescia
flecti,
Quòd fera sunt, & sunt quoque lignea; non ta-
men vrget
Aut ligni rigor, aut genius feritatis abhorret
Obsequio tantum, quin æstu cordis anhelo
Restaurent Puerũ per inhospita tesqua iacentem,
Et Cæli vitam foueant spiramine vitæ:
Tam benè subripiunt vero mendacia famam.
Hinc è quadrifidæ funesto robore quercus
Delicias pendere suas videt anxia Mater:
Et pendet simul & pallet tam proxima vero,
Sic riget attonitæ similis, sic arida torpet,
Vt dubites, an supremum non passa dolorem,
Illo indurnerit trunco; truncúsne vicissim,
Vt meliùs Domini miseretur funera, viuat.
Deniq; quidquid id est, nisi Virgo spirat & ardet,
Non est materiæ, mihi credite, culpa, sed artis.
Illic

Illic è terris redeuntem in ſidera, quinos
Geſtantem ſoles, & amicâ in nube vehentem
Proſpicit, & Nato comes ire per aëra vellet.
Parte aliâ comes it, ſubuecta ſequacibus Euris,
Dilectoque innixa ſuo, per mille volantum
Agmina Cælituum : toto ruit obuia Cælo
Turba miniſtrantũ, Dominamq; in ſede locatam
Excipit, & ſacro certatim ſtemmate cingit.
Hoc olim in cunis Sapientia nobile rerum
Incîdit monimentum, æui præſaga futuri:
Atque opere in tanto placuit ſibi nobilis auctor,
Seque excuſſit agens, atque arte laceſſiit artem;
Vt ſimilis vero non mentiretur imago,
Quæque inciſa notat, quondam ventura doceret.
At manus Aligerûm, ſupremo vt limite mundi
Attigit Euphraten, & vere tepentia regna;
Excipit artifices, cæleſtia munera, cunas,
Metiturque viam, quà, colles inter Idume,
Palmiferos iactat vicina ad ſidera fetus.
Hîc noua progenies Cælo delapſa ſupremo
Hauſerat æthereas Regali è ſemine luces.
Materno tum fortè ſinu vix orta ſedebat
Pupula, deliciæ Matris. Quantũ inſtar in illâ eſt,
Qui lepor, & facili veniens quæ gratia riuo!
Nil gerit humanum, mortali lumine maior
Neſcio quid præter ſolitum cæleſte minatur:
Si qua homines inter Dea naſcitur, ô Dea certè!
Scintillant oculi, tenuis duo ſidera vultus,
Frons habet imperiũ, rutilat pro crinibus aurum,
Pro teneris ſpirant geminata corallia labris,
Floridulo nitet ore color, miſtimque reſultat
Parthenice velut alba roſas, velut aureus orbis

Cingit ebur, candorq́ue reciprocat arte ruborem.
Dixeris, haud aliâ cæleſtem degere vitam
Sede Pudicitiam, Superis cùm labitur oris;
Et colit humanos, Cælo tamen æqua, receſſus.
Intereà Dominam famulatrix turba ſalutat,
Miraturq́ue Auctoris opus, nil tale creantis,
Poſtquam res olim confuſo exemit aceruo.
Ergo ſecuturas operoſa in munera dextras
Expedit, exiguumq́ue inuoluit corpus amictu,
Quem diuina Parens naſcentum ab origine rerum
Neuerat, & magnâ telam diſtinxerat arte.
Illic ſidereas acies, duodenaq́ue ſigna
Circumſcripſit acu: creſcentem in cornua lunam
Finxit in argento, viridi ſubtemine terras
Induit, & ſuperos adamante coërcuit orbes.
Vidiſſes patrio turmatim cedere Cælo
Deſertorem aulæ, comitumq́ue ad terga ſequentum
Mille globos, turpi ſqualentia monſtra veterno.
Nec procul, æthereis meliorum Ductor in armis
Inſequitur victos, oculiſq́ue ardentibus irâ
Ventilat elatum ſemper ſine vulnere ferrum.
Credas, æthereo pugnam increbreſcere campo,
Partitaſq́ue in bella acies, tela obuia telis;
Cedenteſq́ue loco tenues ſine corpore vitas,
Et cadere, & factis æquas perſoluere pœnas.
Vſque adeò exſultat mentito in ſtamine verum.
At chorus in reditu victor pia colla Tonanti
Subiicit, oſtentatq́; fidem, & dicat omina palmæ.
Intereà tenues Virguncula prodit in auras
Parte aliâ telæ: leuis huc exercitus alas
Vertit

Vertit adoranti similis, Dominamque salutat
Instauraturam, quas strauerat ipse, ruinas.
Hoc igitur velo, zonâque plicatilis auri,
Virginis innocuæ teneros circumligat artus
Obsequiosa manus Superûm; leuis ambit amictus
Viuentes candoris opes, ceu signifer ordo
Astrorum incingit, cælestis fascia, Cælum.
Iam cunas adhibet Gabriel, cælataque cunis
Argumenta operum, fatalibus edita terris:
Hic Diuam locat, & propria inter facta reponit;
Vt neque iam desit muto sua vita labori.
Deniq; candidulis super iniicit inuida membris
Lintea. me miserum! mea vix Aurora videri
Cœperat, atque oculis primo velut occidit ortu.
Ne claudat saltem illa faces, si pectora condit;
Neu pereat mihi tota simul: sed & ora quieti
Componit Gabriel, somnumq; inuitat, amantem
Anteuenire preces, ac sponte ad lumina lapsum.
En venit, en geminas operit lux aurea gemmas:
Nunc verè indormit Cæli concentus & ardor:
Nunc consanguineus leti sopor, assecla vitæ est.
Audis, vt tacito spiratur anhelitus ore?
Hîc certè sonitus, tenuisque hîc sibilus auræ
Numen habet: iam Musa leues compesce querelas;
Sic monet alatus Iuuenum chorus. ô age, cantum
Comprime, ne turbet vox importuna soporem.

VIRGINIS AB ANGELO SALVTATÆ EPITHALAMIVM

A N. N. Acad. Parth. dictum.

CARMEN VIII.

VEsper adest, nec sole minor. Iam deserit arcem
Lucis inocciduæ: iam diuitis vmbra diei
Vesper inardescit; superi consurgite Ciues:
Linquere iam Cælum, iam diuinos Hymenæos
Dicere tempus erit. vos, ô quibus aurea fandi
Copia, sidereas in carmina soluite voces.
Iam Gabriel præuertit iter, Nuptamque salutat
Castus Hymen, Diuinus Hymen; cui pronubus ardor
Lege maritali succenditur, ardor amantum.
Mox aderit Sponsus, cùm primùm Nupta loquenti
Annuerit Iuueni, nec coniugiale pudico
Flammeolum vultu, tedamq; in virgine dextrâ
Respuerit, Sponsum verbo confessa Tonantem.
Quare agite, ô Superi, dum tempestiuus inertem
Segnitiem claro castigat noctifer igne;
Ducite vocales in carmina, ducite neruos.
  Audior: immensum video discedere Cælum,
Et medium valuis bipatentibus æthera findi,
Palantesque errare globos, operique futuro

Suc-

Succinctas acies cæleſtem ducere pompam.
Sponſus adeſt: viden, vt perniciter exiluêre
Siderei Proceres, auroque & diuite luxu
Collucent, ſertiſque comas ardentibus aptant?
Iam famulatrices læta in connubia dextras
Expediunt: iam feruet opus: ſtudioſa vagantur
Agmina Cælituum: nullo duce libera feruent:
Hortator ſibi quiſque operum; ſe quiſque gubernat:
Nec patiens it legis Amor; ſtudiumque placendi
Non eget imperiis, niſi quæ ferat æqua voluptas.
Sic Pubes incerta volat, ſed certa laborum:
Nec temerè confuſa volat; ſine lege reſultat
Lex operum tantorum, atq; expers ordinis ordo.
Vſque adeò in mediis erroribus, haud tamen errant.
Qualis apes labor & generandi nectaris ardor
Exercet, cùm vere nouo per olentia prata
Stillatum violis ſubeunt onus, aut vbi denſæ
Diſponunt flauas texto ſub vimine cellas;
Aureus haud aliter ſupremo exercitus aruo
Itque reditque frequens, Dominoque laborat amanti.
Aliger intereà, quem mundi cura fatigat,
Aeternoſque rotare globos, molemq; ſequacem,
Dat ſignum Cælo: Coniux venit, ô age Pubes,
Excipe, ſi quis amor, venientem. Haud plura locuto
Annuit, & famulas comitum manus expedit alas.
Ecce autem vehitur per candida compita Solis
Rex Superûm, thalamoque exſurgit coniugus aureo.

Quantus in augusto lepor, & quæ gratia vultu!
Qui labris afflatur honos! quæ pugna colorum,
Aut potiùs quàm certa animat concordia frontem!
Qui soles oculorum ardent! vos ô mihi soles
Este boni, dum tanta audax incendia lustro.
Dicite vos vestrásque faces, & luce disertâ
(Nostis enim meliùs) cælestem pingite formam.
Illum currus agit, qualem nec Romula tellus
Orbe triumphato surgentem in mœnia vidit:
Nec talem primo de carcere lucis Eoæ
Sensit in Occiduas Cælum decurrere metas.
Scilicet, vt fama est, quoties immobile Numen
E superis molitur iter, terrásque reuisit;
Tranquillæ ventorum animæ, quibus aurea vultu
Temperies, adsunt, famulatáque colla Tonanti
Supponunt faciles, nec agentia fræna recusant.
Nunc quoq; cõueniunt semoto ab limine mundi
Aligeræ certatim auræ: volat Eurus ab Ortu
Mitis, ab Occasu Zephyrus; Mareotida linquit
Auster, & Odrysiam Boreas placidissimus Arcton,
Omnes clementes animæ, Zephyritides omnes.
Nam neque natiuus vultum fragor, aut furor alas
Asperat, aut cogunt equitantem in nubibus imbrem.
Ipsi, quid sit Amor, venti turba aspera discunt.
Nec mora: cõpositas placido sub pondere pennas
Subiiciunt, iidem currus, iidemque iugales;
Aequâ fronte iugum rapiunt, & passibus æquis;
Non vsquam ignari, tantum hoc sibi munere plaudunt,
Insideat quantus collo Deus. Hos Amor altâ

Sede

Sede gubernator regit, & diſpenſat habenas:
Non ille informis, cæcoque exemptus aceruo,
Idem cæcus Amor, chaos indigeſta propago.
Eſt Amor humani cordis habitator, & altor,
Diuini ſoboles, genus omnipotentis Amoris,
Ipſe propè omnipotens,& vena ſimillima fonti.
Quem Deus in primâ naſcentis origine mundi
Inter inæquales Aulæ cæleſtis Ephebos
Omnibus antetulit: cumque inſpiraſſet Adamo
Viua rudimenta, & teneri ſpiracula ſenſus,
Hunc Superûm atque hominum commercia cara tuentem
Venturo indulſit generi, generiſque Parenti,
Igne fouentem animos,& pectora luce beantem.
Ille oculatus Amor, currus auriga volantis,
Fræna regit, ventoſque docet parere lupatis.
At ſuperi Proceres, facto velut agmine, currum
Obnixi ſtipant, Dominumq; ſequuntur euntem.
Pars dociles animat lituos; neruoſque loquaces
Prouocat ad cantus: eſt qui vocale canoro
Tangit ebur plectro, digitiſque volantibus errat
Auratæ per colla lyræ: pars æthere ſummo
Penſilis ad numerum choreas ciet,& pede fidens
Mobile corpus agit; nunc ſeſe verſat in orbem,
Turbinis intorti celeres imitata rotatus,
Nunc placido motu, placidiſſimâ obambulat arte,
Intexitque vias, curſuque retexit eodem,
Et labyrintheis erroribus aëra ſignat:
Atque aliquis tremulos modulatus corpore ſaltus,
Mille vices iterat; iacit exſultantia membra
In ſublime, teritque pedem pede,crura ſupinus

Implicat in ſeſe, mox dum redit explicat; idem
Et ſalit & reſilit, corpus vibrat & rotat idem.
Quis neget alatum? quamquam modò ſubdidit alas
Ingenioſus Amor pedibus,quas Dædala quōdam
Remigio volucres humeris natura locarat.
Sed nullū eſt inter ſuperi ornamenta Hymenæi
Nobilius, quàm pulſa ſonantibus organa neruis,
Cymbalaque erectis impunè ferocia clauis;
Vnde vocamen habent: mellis facunda canori
Arca, cupreſſeti cæleſtis filia princeps,
Artificeſque experta manus; cui plurima dorſo
Chorda ſuper: capita hinc adnexa fidelibus anſis,
Hinc data verticulis circùm; vocalis vt auri
Stamina laxari, tendique in conſona poſſint.
Neu magas,exteriuſque ſolum compactilis aluei,
Alliſu fidium ſonituras enecet auras,
Muſica ponticulus ſuſtentat verbera tergo.
Sculptilis in medio vernat roſa, nobile Cæli
Immortalis opus, ad viuum inciſa minutis
Vulneribus,proprijſque in florem animata ruinis.
Spiramentum vteri reſonabilis; vnde receptas
Intima clauſtra repercutiant cum fœnore voces.
Sub fidibus totidem patulæ velut ora cupreſſus.
Hinc multæ, quales murorum ſumma coronant,
Pinnulæ agunt ſeſe; quibus inſita lingula roſtrum
Inſpicata leui calamo, ſed conſcia flecti,
Cedereque ad reditum: ne poſtquam chorda ſonorem
Pulſa dedit, ligulæ breuis irreuocabile plectrum
Suſpendat,ſimilemque recumbere nolit ad vſum.
Quippe manubriolis ad frontem exſtantibus actæ
Teſſe-

Teſſerulæ, numeroſa canicula, dente loquaci
Inſiliunt, mordentque fides; quo muſica morſu
Inſtrumenta gemunt, gemituſque melodia cæ-
li eſt.
Intereà Organicus, cui mellea machina curæ,
Quandoquidẽ æriſonas in mutua fœdera chordas
Explorare decet, paxillos conſulit aureos
Malleolo, fidiumque fidem tentamine poſcit.
Mox, vbi concordis ſuadet fiducia cantus,
Mobilibus digitis in eburna manubria ſurgit,
Et premit, & reprimit: grauior modò dextra te-
net ſe
Vnico in accentu, tremulóve choreumate eoſdem
Inſiſtit numeros; leuior dum læua vagatur,
Et circum ſtabilem minuit ludibria plauſum.
Emicat interdum manus vtraque, ſeque viciſſim
Remigio volucrum digitorum arcetq; vocatque,
Et præit & ſequitur; puncto fugit & fugat vno.
Vſque adeò fallax & inobſeruabilis errat,
Tamque alacri genio volat, vt conſiſtere credas,
Nec de motu oculus, ſed callida iudicet auris.
Nam, dum infrà manus vrget opus, impoſta ſu-
pernè
Prompta apicum ſeries, legioque cupreſſina ſentit
Harmonicum imperium; varioque minutula
ſaltu
Automata in caput aſſurgunt, plauduntq; choreas
Ad ſonitus quos ipſa cient. neque terminus idem
Omnibus, aut eadem motus menſura moræque:
Sed ſtatus inſtabilis, ſemperque reciprocus ordo,
Legitimus ſine lege modus, diſcordia concors:
Atque eadem paſſim diuerſaque in agmine paruo
Inſilia

Insilia exiliunt, & nullo fine laboris
Quæ saliere cadunt, & quæ cecidere resultant.
Hinc multiplicitas, sed & inuiolata modorum
Temperies: vt enim sua per momenta micantes
Aviculi, arrectæque in rostrula motacillæ
Concordes pepulere fides, respondet ad vnguem
Musica testudo: superis spectacula dantur
Auribus, it campo sonitus, vox arbitra campi est,
Principio ingreditur timidè, & vix cœpta moueri
Refractariolum reprehendit vt anxia gressum;
Incessumque magis tentat, quàm certiùs vrget.
Sic artis studio celat, vel negligit artem,
Et veluti stillas numerorum adspergere gaudet.
Sed postquam fidium genij incaluere sonori,
Et Superûm seu viua satis stimulata cupido,
Seu delusa sitis miseræ simulamine venæ,
Siue secuturæ præfata modestia pompæ est,
Continuò excutitur volucri patientia dextræ;
Paulatimque leui sonus increbrescit ab ortu,
Atque habili incursu modulorum ad certa ca-
dentum
Interualla tumet; donec tonat agmine pleno,
Et quasi diluuio vocum concentus inundat.
Scilicet ærisoni vocalis ludia plectri,
Grandia nunc paruis, nũc dulcibus aspera miscet,
Nunc sese à summis deuoluit ad infima lapsu
Præcipiti, gradibusq; ad summa reuertitur ijsdem:
Descendisse putes, adeò tenet impigra culmen.
Interdum medijs alliditur, & pede blando
Lapsa retrocedit; interdum æquabile carmen
Continuat, trepidúmve quatit, fractúmve minutis
Concidit numeris, & puncta sonantia plaudit:

Sæpè per implexos voluit modulamina gyros,
Harmonicasque vias, & flexiloquos labyrinthos
Ingreditur cantu vario; & per musica sensim
Fila remetitur cæcos ambage recessus:
Suspirat, gaudet, gemit, altercatur, in omnes
Immigrat affectus, careat licet omnibus ipsa;
Cunctaque transformat sese in miracula cantus
Vocalis Proteus, Superi si Protea nossent.
Grata sed in primis, studijsque excepta theatri
Cantio, quam digitis olim modulantibus arma,
Prima triumphantis cecinit cithariſtria mundi;
Postquam fida Deo pubes, Aquilone sedentem
In medio latronem Aulæ quæ militat vni,
Consortesque doli turmas, & fœda mouentes
Transfugia indigetes in Tartara deturbauit.
Hostibus exactis, Superi instituere quotannis
Sidereos ludos, dixere Fugalia Cæli.
Quæ quoniam hunc ipsum, sponso dum Nupta Tonanti
Ducitur, incurrêre diem; placet ire canendo
In melos armatum, & simulacrum dulce furoris:
Quod tunc inuentum, nunc per vestigia gressum
Summa ferens, repetit fidicen diuinus Amorum,
Non minùs exemplo, quàm viuo imitamine felix.
Et decet hæc simili connubia ducere cantu,
Quæ reparent illas orturâ prole ruinas.
Hic numeri innumeri, vocumque exercitus ingens,
Partitæque modorum acies, cladesque canoræ,
Vocalesque fugæ, sonitusque ad terga sequaces,
Et moduli instantes, & metra minantia metris,
Vin-

Vincentum plausus numerorum, Ereboque cadentum
Organici gemitus, & præcipites vlulatus.
Prætereà armorum clangor, lituique, tubæque,
Tympanaque, harmoniciq; tonitrua cetera belli;
Omnia quæ campo quondam spectata supremo,
Nunc digitis eadem argutantibus exprimit. Ales
Flexanimus, fidibusque expergefacta figurat:
Iamque operum gemino cantu cælestia Diuûm
Bella repræsentat, non vt magis ipsa sibi ipsis
Assimilata putes; animasque vel ire supernas
In vocem, aut tenues animari in prælia voces,
Et bellatricem fidibus inolescere mentem.
Hæc postquam arbitrio æthereus prolusit Ephebus,
Et socijs magnæ specimen breue præbuit artis,
Obsequium orditur sonitus, obnoxia certis
Cantica carminibus, numerosque haud lege solutos;
Sed quibus insistant diuini voce choraules,
Deque sono accipiant moderamina fida canendi.
Namque per hos plausus, & amicæ munera pubis
Nobile par Iuuenum assurgit, geniumq; lacessit,
Nescio quid meditans; quos respondere paratos
Ad numerum, & dulci vocum certare duello,
Instituit Melopœa, sui choralistria Cæli:
Nunc tamen & cantu æquiparant & voce Magistram.
Ergo inter sese contendere versibus ambo
Alternis cœpêre; decent alterna iugandos.
O ego si numeros & mollia verba tenerem!
Aggrediar tamen; &, memori quæ condita sermo
Mente,

Mente, ſequar. Vos huc animos date; ſic prior inſit:
Inque vicem hic Sponſum, Nuptæ canit alter honorem.
Ambit vterque ſonum concentibus, & pede vocis
Aligero greſſum melicæ teſtudinis æquat.
Cernitis? è thalamo Sponſus procedit auito.
Hunc Amor extorrem potuit deducere Cælo,
Et Natum cari complexu auellere Patris,
Complexu Patris fugientem auellere Natum,
Connubio iungendum, atque optatis Hymenæis.
Cernitis, ô ſocij, Nuptam? diſcedite contrà:
Materno iacet in gremio ſecura Pudoris.
At cum flammeolo tanget pede limina Coniux;
Materno fugiet gremio, nec, vt antè ſolebat,
Auerſata faces, Sponſo iungetur amanti.
Ille genus ſummum trahit alto à ſanguine Diuûm,
Vera Dei Soboles, Patrique ſimillimus idem.
Nobilis eſt Coniux: quid tantum Nupta moraris?
Annue; ſi neſcis, erit & te Coniuge dignus.
Iſacidum genus, & Ieſſeo è germine virga,
Virgo nupta viret, proles æquiſſima Regum.
Nobilis eſt Sponſa, ô Coniux: audentior ito,
Quid tantum ſubſiſtis? erit te Coniuge digna.
Nondum confuſo diſceſſit ab aëre Cælum,
Nec grauis incubuit librato pondere tellus;
Immortalis erat, fugitiui temporis expers,
Felix ſorte ſuâ, felicis terminus æui.
Vixdum ſuppoſitas montana cacumina valles
Calcabant, terrâque eruperat agmen aquarum;
Illa Deo comes immenſis in fluctibus ibat,
Et

Et ſenior iam tum, puero ludebat in orbe.
Aureus es Coniux, par eſt tibi gratia frontis,
Par decor; haud ætas ſimilem tulit vlla priorum.
Tantum aliis præſtat formæ tua gloria; quantum
Sidereo præſtat Titania forma theatro.
Regius eſt tibi, Nupta, decor, formâque decenti,
Quot ſunt quotque fuêre Heroides, haud tibi certant.
Quantum aliis præſtat facibus Latonia, tantum
Virgineo in cœtu ſpecies tua deprimit omnes.
Splendet ebur, ſplendet natiuo lumine Titan,
Et ſuus eſt quondã gemmis honor, & ſuus auro.
At tu ſi formam exponis, tum cetera ſordent;
Pallet ebur, pallet nigrâ ferrugine Titan,
Nec ſuus eſt gemmis honor vſquam, nec ſuus auro.
Candida ſunt primam ſtillantia lilia myrrham,
Dulcè rubet radiis roſa ſubdita matutinis.
At tu ſi luces aperis, color exſulat omnis;
Lilia nec candent, quamuis ſtillantia myrrham;
Et radios bibat illa licet, roſa pallida languet.
Aſpicis vt toto collucent ſidera Cælo?
Vt ſpargunt in nocte diem, plauduntq; choreas?
Quo fugitiue ruis? Superum ſi liqueris axem,
Sidera diffugient, ſuccedent nubila Cælo.
Aſpicis vt mœrent hiemali prata veterno?
Vt glacie torpent ſegetes? vt inhorruit orbis?
Heu fuge: ſi mœſtas habitaueris incola terras,
Cedet hiems, vernis ſuccedent floribus arua.
Hæc illi inter ſe certamina vocis habebant

Diuer-

Diuersi studijs, sed conditionibus ijdem:
Cum subitò Gabriel pennis diuerberat auras
Bella dirempturus cælestia. Quis pudor, inquit,
O Proceres, vbi regnat Amor, seruire duello,
Et scindi in partes, vbi partibus itur in vnum?
Non his obsequijs eget irreuocabile tempus:
Annuit æthereo regalis Nupta Marito;
Annuit, ipse oculis nutus, ipse auribus hausi
Virgineas voces, quibus emollita Tonantis
Ira cadat: quid Amor faciet? vidi ipse iugales
Cùm Deus absoluit ventos, solioque curuli
Desiluit, seseque cupita in limina clausit.
Dixerat hæc Gabriel, superi tacuere Choraules;
Nec frustrà tacuere: silentia grandia pondus
Vocis habent; fit solus honor, fit pura voluptas
Qui modò cantus erat: quippe ad miracula Verbi
Materno primùm in gremio sine voce locuti,
Vox Superûm riget, & stupet in mera gaudia plausus.
Ergo age, mortales, quid pluribus argutemur?
Huc licet vsq; sequi: quod erat memorabile dixi,
Cetera dicet Amor; non omnia possumus omnes.
Idque audire satis, quod possit plura docere.
In thalamo Deus est; Coniux in Virgine Virgo.
Ipsa suo Sponsum vestit de sanguine Nupta,
Atque adytis cohibet. Latet impenetrabile Numen,
Et fugit ad gremium; nec se cupit antè videri,
Quàm tegat humanâ Diam sub imagine formam.
Ite igitur teneri, fugit Hesperus, ite Hymenæi.

VIR-

VIRGINIS ELISABETHAM INVISENTIS PROPEMPTICON

Ab Hieronymo Plenio, Sem. Rom. Conuictore, dictum.

CARMEN IX.

PArcite, si quis amor, summis in montibus Hebron
Exercere leues opera in fabrilia dextras
Siderei Proceres: aderit iam Regia Virgo.
En volat, en celeri calcat iuga proxima gressu.
Proijcite arma manu: satis est voluisse tributum
Moliri Domino. Procul, ô procul omnia mortis,
Quadrifidasque arcete trabes; neu flebilis arbor,
Ante diem, miseræ moueat fastidia Matri.
O ego, cui voces furatur in aëre nimbus!
Illi instant operi, dextrasque licentiùs vrgent,
Nec cœpto absistunt; nisi cùm manus vltima poscit.
Scilicet Aligeri, qui nuper ab orbe paterno
Deduxêre DEVM castæ genitricis in aluum,
Postquam defuncti obsequio coluêre Tonantem
Virginis inclusum gremio, ad præludia vitæ;
Ilicet ad Iudæ montana virentia tendunt:
Hîc vbi palma frequẽs, & inumbrans aëra cedrus
Crescit, & in siluâ nomen Libanitide seruat.
Ergo alaçris Pubes, & fatis plena futuris,
Triste ministerium, & molimina dura laborum

Certatim aggreditur dextris: amor omnibus vnus
Quadrifidam fabricare trabem, monumenta doloris
Tristia, quæ Domino nascenti ad luminis oras
Dulcia dona ferant; clauosque vncosq; trabales,
Horrentesque rubos, optata crepundia nato.
Instant ardentes Superi: sua quisque tuetur
Munera: sed facili tractant opera omnia motu;
Assueti immensos versare rotatibus orbes.
An graue sit quidquam, quibus est leuis alea Cælum?
Nec mora: pars veteres conata bipennibus alnos
Exscindit: truncos, & adhuc rude robur adæquant
Dentati chalybes: argutaque lamina serræ
Quatuor in facies, totidemq; in cornua quadrat.
Pars latera æqua dolat, ferroque politiùs vrget,
Artifici ferro, quod longæ carcere buxi
Clauditur; vnde acies mergit, quantum ima subactam
Materiem morsu allambat: volat illa frequenti
Pulsa ministerio, per & exæquabile dorsum
Itque reditque trabis, dum læuia fingat eundo,
Aspera quæ subeunt; & quæ turgentia, ponat.
Pars hinc inde trabes, & transuersaria subdit
Brachia, & in versum nihil obliquata decussat.
Pars maiora parat, totumque emblemate multo
Cælat opus: sculpit necis instrumenta futuræ,
Affigitque cruci tormenta nouissima, quondam
Affixura DEVM, pretioque rependit eodem.
Hactenus Aligerûm pubes operosa laborat:
Nec labor ille tamen, nec cura nisi inscia curæ;
Cæle-

Cælestesque animas discrimina nulla fatigant.
Intereà attollunt æquatis viribus ingens
Argumentum operis : tum consternata recumbunt
In genua, & tantæ Vexilla salutis adorant.
Agnouit longè facinus præsaga malorum
Virgo, suamque Crucem (quis enim sua vulnera nescit?)
Vt vidit tamen, vt periit! suspiret ab imo
Corde? sed & gemitus, & inertem dissipat auram
Clausus amor gremio; nec habent suspiria vocem.
Funderet ex oculis lacrymas ? nec repperit imbrem,
Quem pluat, arcani sol pectoris horrida pellit
Nubila. Quid faciat cui proxima caussa doloris,
Sed dolor omnis abest? quos non habet , aduocat æstus,
Et miseram fortuna facit, tristemque voluptas.
Quòd si fortè dolet, non est dolor : ægra videri,
Sed non esse potest ; cuius de pectore surgit
Vena boni, semperque suo se flumine pascit.
Vt celerat, propiusque Crucis simulacra tuetur,
Substitit, &, Cui te, dixit, mea vita reseruas?
Hæc tibi funestus parat incunabula mundus?
Quos ego in amplexus cælestia pignora gesto!
Cui venit officio sanguis meus ? horrida mœsta
Vt pingit monumenta necis? Nec pluribus vsa est.
Nempe querelarum plura argumenta negabat
Cordis Amor, nec erat mœrendi turbidus auctor.
Quidquid id est, Nati Patrisque in vota recumbit.
Audijt Aligerûm manus obsequiosa loquentem
Pauca; sed attonito meditantem plurima vultu.

Et videt, & ſeſe incuſat: iam pœnitet artis,
Et feciſſe dolet quod ſit tibi, Diua, dolori.
Tum famulatricem deducit ab aëre nubem,
Inuoluitque Crucem nimbo, truncoſq; trabales
Eripit ex oculis, miſeræ ſpectacula Matri:
Et ſimul ex animo triſtiſſima ceſſit imago:
Vrget enim ſuus intus amor, menteimq; ſerenat.
At pubes mœſtum compenſatura laborem,
Emicat ad Dominæ caſtum latus: ambit euntem,
Veſtigatque frequens; ſed, quamuis vrgeat alas,
Vix tamen aſſequitur, quam penna vehebat
Amoris.
Illi ſeruitio incumbunt: pars ſtrata viarum
Aſpera mollito ſubigit mitiſſima cliuo;
Saxaque, ſurgenteſque rubos, & inhoſpita vellit
Errantum tormenta pedum: pars nectare puro
Spargit humum anteuolans, & pulueris enecat
vndam:
Pars florum nimbos, & olentes ingerit herbas,
Dulce leuamentum pedibus. Spirabilis imber
Attactu Dominæ ſibi furaretur odorem,
An daret, ambiguum: certè illo ex tempore creuit
Veri maior honos, & gratia floribus aucta eſt.
Pars librata ſuper pennas, velut agmine facto,
Deſuper incumbunt, ſeſeque in mutua nectunt
Vincula, & ingenti laterum compagine nubem:
Sideream efficiunt nubem; quæ ſolis ab æſtu
Vendicat errantem Auroram, placidâque vo-
lantum
Alarum vice, pro Zephyris exſuſcitat auram.
Sic volat in montes, ſine me, mea Dia Viatrix.
Sed quid ego moror? Eliſabes iam proxima ſedes

Meta Viatrici patet vltima. Quis mea turbat
Gaudia? iam nitidum caput occultare meus Sol
Incipit: en subit, & mihi iam tota occidit, & me
Ipsa suo necat occasu. Quid cetera dicam?
Nocte premor: taceo. Sunt grata silentia nocti.

B. ALOYSII GONZAGÆ E SOCIET. IESV CVM DEO COLLOQVIA.

Oaristys à Pallante Gratiano Acad. Parth. dicta.

CARMEN X.

QVis tibi tam faciles cælestis Dædalus alas
Expedit, & mentem format, Gonzaga, volucrem
Aëra per medium? suus illam spiritus vrget,
An Deus? an sua cuique, leuis fit penna, voluptas?
Quidquid id est, magnum est: sic Fama pedissequa Veri
Nuntiat, ætherias animum volitasse per oras
Sæpè tuum; & tenui membrorũ carcere lapsum,
Inuenisse vias ad Iudicis ora Tonantis,
Atque orasse suam, se tantùm interprete, caussam.
Nox erat, & nigrâ sopibat imagine terras
Somnus, curarum domitor, pretiumque laborum:
Sed non Cæli oculos clausit sopor: aurea circum
Astra quiescentem, radiis vigilantibus, orbem
Seruabant, tacito vix conniuentia motu.
Tu

Tu quoque, ſiderei comes agminis, ora trahebas
Irrequieta Puer; nempe hoc vel nomine ſidus
Nobile terrarum es. Nec te ſopor altus habebat
Qui reliquos ſternebat humo; niſi fortè ſoporem
Dixeris hunc, quem fecit Amor, ſpirabilis hoſpes
Pectoris æterni, Diuinæ filius auræ.
Ergo propinquantis violento Numinis œſtro
Tactus Aloyſius, taciturnæ noctis in vmbrâ,
Indulgere Deo quoniam iuuat, emicat ardens
In medium conclaue, toro demiſſus ab alto:
Hic poſitis terræ genibus, manibuſque ſupinis,
Supplicis os, animumque gerens, in vota laceſſit,
Aurea vota, Deum. Quæ tum cum Numine ſolo
Solus agit? tacet os, oculorum labra loquuntur,
Verbaque ſunt lacrymæ; donec ſuſpiria rumpunt
Cordis iter, ducuntque profundo è carcere voces:
O Pater, aiebat, generiſque ſimillimus auctor,
Qui potis es ſimilẽ tibi fingere, finge precantem
Hanc animam, ſi parua tuæ ſum linea vitæ.
Sum tuus, ô Genitor: neque me mea debita torquent,
Quandoquidem debere iuuat. Cum fœnore ſoluit,
Qui, cui debet, amat: nec amat qui munera differt.
En erit illa dies, quæ me tibi reddat amantem?
Nec pudet alterius dici. Debere puderet
Hoc quantũ eſt animæ, niſi tu mihi creditor eſſes.
O vtinam te, magne, fruar; patrioque receptus
In gremio, claudam momenta nouiſſima vitæ,
Quæ plus mortis habet! Quid adhuc ſpem tempore paſcis?
Hanc vitam libare ſat eſt: nocet hauſta voluptas,

Quæ labris admota iuuat. Iam desipit humor,
Qui placuit. Viden, vt discrimina mille malorum
Circũstant? hinc luxus opum mihi vincula nectit
Aurea, sed ferro grauiora: hinc dulce venenum,
Aula, sitim facit: hinc genitrix fecunda nocẽtum
Hydra voluptatum, sæuâque nocentior hydrâ
Ipse ego me sequor, ipse mihi metuendus, & idem
Me metuens, idem patior quæ vulnera feci:
Quantò proximior, tantò violentior hostis.
Quid faciam? quâ vi fugiam me me ipse sequentem?
Plura locuturum prohibet dolor, vltima luctus
Exprimit, & meliùs lacrymæ quàm verba perorant.
Audiit è Cæli secretâ parte gementem
Diuus Amor, doluitque, dolor si tangit Amorem.
Labitur extemplò, qualis sine nube videri
Cælicolis quantusque solet: sed frontis honorem
Deposuit; neq; enim iubar impenetrabile ferrent
Mortales oculi, visumque retunderet ardor.
Sensit Aloysius properantem, & læta ferentem
Argumenta voluptatis; nec maluit vmquam
Posse loqui, quàm cùm melior sententia vocem
Poscit, & exstimulat sua se per gaudia pectus.
Dicere conantẽ Deus occupat: Hoc satis, inquit,
Desine plura Puer: satis est voluisse fateri
Quidquid id est, quod pectus habet: nec numini pectus
Nostra latet. Nunc tu, quoniam libet, vtere votis.
Vix ea, cùm liquidum Diuini roris odorem
Fundit in obstantes operosâ aspergine vultus;
Inque oculos & in ora liquat: dein ventilat alis
Insp-

Inspiratque auram, leuiorum obliuia rerum
Aspergentem animo, melioraq; sensa mouentem.
Nec mora, iam tenuis membrorum obstacula rumpit
Spiritus; & molem, quà tardiùs ire solebat,
Linquit humi simplex, & iam sine corpore vita;
Ipse suas illi pennas Amor, ipse volatum
Expedit, ipse pari moderamine librat euntem,
Expenditque fugam, ne parte laboret iniquâ:
Mox propriâ grauitate leuis sine remige penna
Carpit iter, mentemq; tuam, Gonzaga, volantem
Ducit inaspecti secreta per atria Cæli.
Ille quidem superas secutus inambulat oras:
At corpus sine mente iacet: non labra gubernat
Halitus ad vocem: iam torpet anhelitus oris:
In venis iam sanguis hebet: non palpitat imum
Pectus, & in mediâ cor pectoris arce quiescit:
Lumina fixa patent, stant tegmina nescia flecti,
Immotumque supercilium: ferale cadauer
Dixisses, nisi quòd vitam sapit oris honestas.
Nescio quid spirat, vitæ sine munere, vultus.
Aut si non spirat, sperat tamen, æstuat, ardet,
Sollicitatur, amat, gaudet, dolet; omnis in vno
Statque caditque color, seseque reciprocat æstus.
Vsque adeò vultum, quamuis sit dissita longè,
Mens animat; nec in ore negat, quid tractet in astris.
Cetera quid memorẽ? non est mortale quod optas
Musa redordiri: prohibent adamantina Cæli
Vela, Tonantis opes, Superûmque arcana videri.
Sic sumus infelix hominum genus: astra tuemur
A tergo, faciemque negat mortalibus ardor:

Extimus inuitat visum decor, intimus arcet:
Multa licet sint astra, inopes nos copia fingit;
Nec faciunt homines vel sidera mille beatos.
Ergo, sidereis quid mens agitarit in oris,
Explorare nefas. Amor illi in sidera Ductor.
Hoc audire satis: tu cetera coniice ab vno.
Aut, si tanta sitis rerum cognoscere caussas;
Consule cælestem, si nosti, consule Amorem.

B. ALOYSII GONZAGÆ E SOCIETATE IESV VOLVNTARIA PRO CHRISTI AMORE SVPPLICIA.

Soteria à Balthasare Cittadellio Sem. Rom. Conu. dicta.

CARMEN XI.

O Amor, ô viuax hominum Diuûmque voluptas,
Quis te carnificem meliorum fecit amantum?
Sensit Aloysius tua vulnera, Diue repertor
Pœnarum, tenerique satellitis aurea tela
Sentit adhuc antiqua, infixaque pectore seruat.
Tu mihi, seu faciles, Diuine sagittifer, arcus
In Cælum exerces, seu vibras spicula terris,
O ades, ô bonus, & vultu ne despice vatem
Facta renarrantem tua, sed non versibus æquis.
En signum, quò tela vibres. Mihi deniq; centum
Grandia

Grandia nunc vellem,totidem cum vocibus,ora:
Sed vellem, quæ tu feriendo feceris, ora:
Et linguæ centum non sint nisi vulnera centum.
Vix benè traductis ratione carentibus annis,
Cœpit Aloysius viuendo agnoscere vitam :
Cùm medias pius inter opes,intraq; frequentum
Blandimenta voluptatum, castissima dixit
Vota Deo , mentemq; animumq; dicauit Amori.
Vidit Amor,risitque: & prædâ diuite lætus,
Accipio te, Nate, inquit; tu fœdera faxis
Intemerata sient: meus es,Puer optime; neu te
Subtrahat aut ætas aut mens incerta futuri,
Mox adero defensor. At hæc tibi nuntia mitto
Dona priùs. Dixit,subitoque volubile telum
Intorsit pius. It cuspis potura cruorem
Ad Pueri venas, & vulnere pectus acerbat.
Fortè soporis inops taciturna per otia noctis
Stabat Aloysius , Numenq; in vota vocabat,
Tendebatque manus,infringebatque ferendo,
Nudâ nudus humo , brumæ intractabilis iras;
Cùm subitò æterni iubar insuperabile Solis
In mediâ fert nocte diem : procul alite pennâ
It nigror, & liquido conclaue rubescit in auro.
Sensit Aloysius venientem: nam quis Amorem
Dissimulet, tanti nec sentiat hospitis ignes ?
Quisquis is est,sine sensu,& vix spirabile saxũ est.
Venit Amor: sed prô ! quantum mutatus ab illo,
Plurima cui teneram tranquillat gratia frontem;
Qui Superos nutu beat, impenetrabile Numen!
Regia non illum vndanti chlamys ambit amictu,
Non aurũ , non gemma notat; non sutile cælum
Intextusque aër, & vela thalassina condunt;

Sed toga, quam liquidus cinis olim pinxerat, at nunc
Ipſe etiam ſeſe cinis hic extinxit, & anceps
Pro fuco rigor, incertuſque ſubalbicat horror.
Quid referam incomptos, per liuida tempora, crines?
Quid faciem incultam? quid nuda coloribus ora,
Tabenteſque oculos, & lumina neſcia lucis,
Neglectumq; ſupercilium? quis credat Amorem?
Et tamen eſt Amor, & lacerâ ſub veſte triumphat.
Ille quidem poſuit, quem dudum geſſerat, arcum;
Sed fecit noua tela, nouas ſe vertit in artes.
Texuit artifici primùm diſcrimine telas,
Horrentes telas, & equinis aſpera ſetis
Cingula, Cyniphiiſque attonſa cilicia villis.
Prætereà quinos nodo ſociauit eodem
Funiculos, iunctiſq; caput dedit omnibus vnum.
A capite abſoluit nexum; iuſſitque vagari
Proniùs, & ſparſim liberrima ſerpere fila.
At fibrarum oras, ſupremæque agmina caudæ
Implicuit nodis, & textu duplice ſepſit;
Nobile ſupplicium, tempeſtatemque, nocentum
Terga flagellantem, ſcelerumque vltricia tela.
Nec ſatis: alipedes laxantia lora Moloſſos
Attulit expedienda; catenatiſque rigentem
Orbiculis chalybem, ferrique plicatile pondus,
(Heu quàm diuerſos quæſitum pondus in vſus!)
Quin etiam æratis calcaria ſentibus aſpra
Subdidit, & puero tulit irritamen equorum.
Circulus eſt, ferro mediâ plus parte politus;
At, quâ parte chalybs defecit, habenula ferro

Lorea succedit,complexaque perficit orbem.
Ferreus hinc stimulus, stimulique minutula cuspis
Plurima se prodit, formatque volubile sidus
Circuitu radiorum, & acuminat ictibus oras,
Clauiculisq; armat, tormẽtum immane ferarum.
Hæc Amor, abiectis, fera ferramenta, sagittis,
Durus Amor tulit,& Puero tractanda reliquit
Sæua ministeria, & rigidi compendia fati.
Tum sic aggreditur, verbisque inspirat Amorem.
O Puer, ô generis iustissima gloria nostri,
Quẽ mihi purpureas nascentẽ ad luminis auras
Millibus è multis colui, propriumque dicaui;
Indue magnanimum,sanguis meus,indue pectus:
Non te pigra quies, & desidis otia vitæ,
Crede,iuuant; duras labor impendendus in artes.
En ego durus Amor; sed plumâ læuior idem:
Cum rigidis idem mollis,cum mollibus asper.
Si meus esse velis; ne te blandissima Siren,
Saga tyrannorum,regali excantet in ostro.
Quid tibi cum luxu, quem diues inaurat Hydaspes?
Ne gemmis inhia, nisi quas de sanguine pinges
Ipse tuo; fode membra, feri præcordia ferro;
Hîc gemmas scrutare, fluent è pectore gemmæ:
Non alio seu vendit Amor, seu venditur auro.
Quare age: quæ cernis rigidæ sæuissima cædis
Instrumenta, tuum veniunt potura cruorem.
Pasce sitim; flagris discerpe frequentibus artus,
Te pete,rumpe sinum,lacera latus,vtere dextrâ:
O quem te memorem, si tinctum sanguine cernam,
Æquantem paruis ingentia vulnera membris!

Durus eris, cùm blandus eris. Tu funde cruorem,
Si sapis. Irriguo placet empta cruore voluptas.
Aspice me similem quem tu tibi fingis: & esses
O vtinam! viden hanc pallentem funere frontem,
Hos oculos, hæc ora rigentibus horrida malis,
Aspersásque cicatrices? Deus ille leporum,
Ille Deus, Superûmque hominumque æterna potestas,
Os habitumque reo similis vagor: & tua tanti
Sit tibi forma, Puer, tua viscera sint tibi cordi?
Exemplo te finge meo. Quæ vulnera fecit,
Hæc curabit Amor: nam quæ ferit hasta, medetur.
O ego cùm teneri sistam tibi sanguinis vndam;
Cùm manus hæc ingens, animorum Dia creatrix,
Immemori lymphâ, Cælique potentibus herbis
Leniet infractos artus, laceratáque ferro
Ossa super, liquidum Ambrosiæ diffundet odorem,
Quàm tibi tum velles ingentia crescere membra
Vulneribus! tam dulcis erit medicina dolori.
Ergo age, macte animis Puer, & virtute recenti:
Innocui quantum per dira flagella cruoris
Persolues, tantum tibi Numinis ipse rependam.
O felix mercator, emas si sanguine Numen!
En ego sum, mihi crede. Ea verba nouissima dixit;
Cùm se, qualis erat, facie confessus, inertes
Protinus exuuias, & non sua subtrahit ora,
Aspectuque patet Diuum genus. Aurea frontis
Gratia, tranquilli species argentea vultus,
Gem-

Gemmeus ex oculis lepor emicat: est coma solis.
O ego sum cæcus, qui pingere conor Amorem!
Idque audire satis, Amor est: nam cetera sordent.
Ille vbi complexus Puerum Deus, oscula centum
Liquit Aloysio, seque inspirauit abundè;
In Cælum paribus se sustulit impiger alis.
Quæ tibi nunc vires, quæ ventilat aura serenum
Pectus, magne Puer? sentis placidissime, sentis,
Quantus in amplexu steterit Deus? otia rumpit
Flamma, penetrales animi populata medullas,
Ardentesque micant voces in verba, priusquam
Exsiliant in facta manus. Quid in æthera, dixit,
Hoc quoque crudelis, vix cognita subripis ora,
O Amor? ô redeas! aut te mihi redde volentem,
Aut tibi me: viuam modò tecum, præstat vtrumque.
Intereà ingentem solabor cæde dolorem,
Dum rediturus abes: scribam tibi pectoris ignes
Sæpè mei, lacrymasque, & vota vicaria cordis:
Sed tibi quæ veniet, scribetur epistola ductu
Sanguinis; ille notas liquor exprimit vnus Amoris.
En stylus: ô fortis generosa crepundia dextræ!
Quæ mihi fecit Amor Puero, puerilia dona,
Instrumenta voluptatis, non arma furoris;
Accipite hos, si casta rogo, si digna rependo,
Sanguineos latices; aut, si fortuna iuuabit,
Accipite hanc animam, Dominoque adducite vestro.
Dixit, & ad pectus ter flagra minacia duxit,
Aurea ter rigidis admonuit labra catenis,

Osculaque impressit; quibus emollita, rigorem
Vis chalybum posuisset, inexhaustamque futuræ
Cædis auaritiem; sed inexorabile finxit,
Finxit Amor tum forte, ad sensa tenerrima, ferrum.
Nec mora: iam surgit penetrabile pectus in iras,
Iam nouus ardor agit; libet attentare doloris
Prima rudimenta, & facili proludere pugnâ:
Iam ferrum, iam lora manu trepidantia tractat,
Iam dextram attollit, iam fulminat impiger ictus.
Nox, quæ cæruleo complecteris omnia gyro,
Sola theatralis spectatrix liuida facti;
Tu tenebris permitte tuis accedere lucem,
Si quam cæca valent accendere carmina lucem,
Quæ rapiat rigidæ nigris è faucibus vmbræ
Tantum opus, & tenues ad luminis euehat oras.
Nitebatur humi Gonzaga, & poplite flexo
Supplicis in morem, medium conclaue tenebat:
Hic ergo tenebris & munere noctis opacæ
Vtitur, vt cæcos in sese exerceat ictus.
Non sic præcipitant immistâ grandine nimbi
Aggeribus super Alpinis, cùm plumbeus Auster
Excutit vndanti glomeratas turbine nubes;
Vt fera tempestas flagrorum, vt ferreus imber
Verberat ingenuos repetitis ictibus artus.
Ille quidem Puer est, sed non puerıliter audet.
Si negat indocilis rerum, & certaminis ætas,
Suppeditat contrà iuuenilia pondera Virtus.
Membra vides Pueri; sed verbera crede Gigantis.
Est pietas, non esse pium: sine fulmine nullum
Cic-

Crebreſcit tonitru, nullum ſine cæde flagellum:
Ingeminat crebros ictus, duplicataque denſat
Vulnera vulneribus, ferit acriter, arduus inſtat,
Attollitque animos, dum pronam ad verbera dextram
Deprimit; incendunt, ſed non ſua, crimina vires.
Ipſa etiam, quæ ſemper iners, quæ candida ſemper
Erubuit numquam, rigidamque exarſit in iram,
Virginitas nunc ſæua furit; nunc arma miniſtrat,
Hortaturq; manum verſet; figatque refigatque,
Et premat, vt cupido vindemia creſcat Amori.
Tantáne tam paruum cohibent incendia pectus,
Vt tot in exiguis quærant ſpiracula membris?
Nec ſubitus cruor effoſſo ſe corpore prodit?
Nempe diu dubitat, quo primum è vulnere currat;
Tot videt, vnde fluat, ſpirabilis oſtia ſanguis.
It roſeus tamen, & totis ſe denique venis
Vndique, qua data porta, ruit, puroque colorum
Lumine pingit humum, corpuſque exangue relinquit.
Iam ſimilis lapſanti, animamque in fata trahenti
Nutat Aloyſius, colloque recumbit in armos
Semianimis, proprioque in ſanguine membra volutat.
Fugiſſetque omnis laceratos ſpiritus artus;
Sed prohibet Diuinus Amor, ſeramque reſeruat
Ad noua bella, nouas pœnas, noua vulnera, vitam.
O Amor! & quis carnificem te fecit Amantum?

B. ALOYSIVS GONZAGA A PARENTE INGRESSVM IN SOC. IESV IMPETRAT.

Proseucticon à Christophoro Ferretto Sem. Rom. Conu. dictum.

CARMEN XII.

SIste, quid immeritos in tantum percutis artus,
Et tecum me, Diue, feris? ah! si qua tuorum
Cura subit (neque enim tua te solatia tangunt)
Proiice flagra manu, Regum genus, exue dextram
Fulmine. Quæ Pietas, in mēbra tenerrima ferrum
Vertere, & innocuo bellum importare cruori?
Candidus est tuus iste cruor, neque nigra meretur
Supplicia : argento niuibusque simillimus albet,
Et plus lactis habet, quā sanguinis, aureus humor.
Dure nimis Puer, ah tantum ne crede colori :
Irriguus liquor, immiti quem vulnere poscis,
Sit roseus licet, & rubicundo purpuret ostro,
Non est ille cruor; sed copia virginis vndæ;
Sed Cæli liquor, & stillati succus Amoris :
Aut si fortè cruor, cruor est quem Lilia sudant.
O ego, qui surdas cassâ prece demoror aures!
Ille catenato furit in sua terga flagello
Crebriùs, & strepitu repetiti fulminis vmbrat
Non exauditas, per sæua tonitrua, voces,

Seque

Séque ſimul lacerat, ſimul & mea vota cruentat.
Iam Puer indociles Gonzaga peregerat annos,
Veſtibulum ætatis; propiuſque euaſerat æui
Prima rudimenta, & teneræ confinia vitæ;
Cùm patrias exoſus opes, & nomina Regum,
Impleuit cælum votis, ſeque obtulit vltrò
Deſerturum artes & luxum mobilis Aulæ,
Spemque metumque omnem, niſi Numinis; impiger ex quo
Concepit ſenſus in IESV nomen ituros,
Diuite contentus Cælo, ſub paupere tecto.
Sed prohibet Genitoris amor, nil tale ferentis,
Et precibus claudentis iter, ne pectoris arcem
Expugnent, cedatque pio victoria Nato.
Sæpè rogaturum durus Pater arcet Ephebum,
Auerſoque inhibet vultu, nec, vt antè ſolebat,
Excipit amplexu venientem,& multa precantem;
Sed magis increpitat: naturæ viſcera ſeruat,
Artis habet frontem: quam non gerit, euocat iram
Nube ſupercilij: labor eſt, ſimulare nocentem
In cauſsâ pietatis: Amor, niſi durus aceſcat
Inque odia, inq; ignes,& Amoris nomina perdat;
Donec Amor dicetur, erit: phaleraſque furoris
Si fortè induerit, potiùs formabit amantem
Ipſe iram, quàm ſæua ipſum probet ira furentem.
Non aliter, cùm tranquillæ fera nubila fronti
Induit, & Nato Pater implacabilis ardet;
Non eſt ira ſui iuris, ſed ſeruit Amori
In Genitore furor; vultumque precarius implet,
Immiſcetq; minas: quo non magis acre venenum,
Vt deſiderijs vellat puerilibus alas.

Sæpè

Sæpè etiam ſe prodit Amor, nec abutitur irâ;
Sed ſine nube tonat, proprio ſe Marte fatetur;
Delicias, ſua tela, rotat, Natóque Parentem,
Nobile par pugilum committit, & aurea promit
Spicula verborum, lacrymaſque & mollia frontis
Blandimẽta mouet, vel & oſcula ſæuus obarmat:
Nempe quibus Genitor pugnat; miſcetque ſe-
    ueris
Dulcia, promiſſiſque minas, modò grandia Nati
Vota in ſtirpe necet, ne Cælo proxima creſcant.
Nec Puer expauit patrias variabilis artes,
Aut emota loco ceſſit ſententia mentis:
Perſtat adhuc meliore gradu; ceu filia Ponti
Rupes fixa mari, quæ, vultu ſemper eodem,
Oceani patris aut furiales ſuſtinet vndas,
Aut arridentes pellaci aſpergine plauſus.
Sed, ſua non patitur differri gaudia pectus;
Et malè nutritur, qui tempore paſcitur, ardor;
Seq; abſumit Amor, niſi quã petit inuenit eſcam.
  Ecquando, aiebat, ſit meta nouiſſima votis?
Semper inhærendũ ſalebris? via libera numquam
Memet aberrantem terreſtribus inuehat aſtris?
O vitam, ô rerum illecebras, ô prodiga Regni
Sidera, fallacemque meis natalibus Aulam!
Ergóne, quòd viuo genitalibus editus auris
Primitiæ generis, fraternaque tempora vitæ
Naſcendi auſpicio præuerti & præcoce partu;
Idcircò leuiora mihi patrimonia cedant?
Si ſcelus eſt, vixiſſe priùs; non metiar annos
In vitæ cenſu, qui me fecêre nocentem.
Sin culpâ natale vacat, quo crimine plector,
Dum præiudicio vitæ mihi vita negatur?

At

At me sceptra manent? esto. Neque Regna, sed vmbram
Odi Regnorum: Cælo mea iura locantur.
Quid mihi terra datur? non est æquabile pondus.
Et cinere exiguo malè compensatur Olympus.
Hæc mea pars: si lege feror primarius heres;
Cur non heredi datur optio prima bonorum?
At mihi jam fixum menti sedet, ire per omnes
Artis opes, felix modo rideat alea cœptis;
Et, terræ iactu, cadat in mea commoda Cælum.
Vincere si nequeo Genitorem, sidera flectam:
Et sortem; quà pellor, emam, nisi debita cedat.
Est hic, est animæ plenus liquor; & mihi venas
Sanguis habet, nec amore minùs quàm feruidus annis:
Hunc ego profundã, & Patri sua munera reddam;
Quandoquidẽ, sint dona licet, stant cariùs æquo.
Forsitan & patriu rigor emollescere possit,
Si calido tantùm soluat mihi sanguine pœnas.
Patrem sæpè pium facit inclementia nati:
Nec meliore adamas emitur seu frangitur astu.
Vix ea; cùm saltu micat in conclaue reductum
Arduus, arcanæque domus adyta vltima lustrat.
Hìc procul à turbâ, strepituque volubilis aulæ,
Solus, & in solis penetralibus, armat inertem,
In sua damna, manum: libet indulgere feroci
Pœnarum genio, clausasque in pectore curas
Demere suppliciis: neque enim meliora doloris
Lenimenta videt, quàm quæ dolor ipse ministrat.
Nec mora, fœlicem tanto suo pondere terram
Apprimit, & genuum subnixus mole recumbit.
Inde leues humeros, & terga niualia nudat,

Dulcè

Dulcè ferox: chlamydemque, & sutile cycladis aurum
Dum rapit; Ite procul, quid spes inuoluitis? inquit,
Tristes exuuiæ, victique miserrima luxus,
Ite procul spolia: ipse mihi viuacia texam
Velamenta, meoque tegam me sanguinis ostro.
Dixit, & attollit furibundam fulmine dextram.
Fulmen erat; rigidi chalybes, & flexile ferrum
In gyros, tenuesque implexis orbibus orbes;
Vnde aperit se cuspis atrox, & aheneus vncus
Multiplici præfixus acu; ferale flagellum
Pectoris humani, sed opus fabricantis Amoris;
Seque operi, liquefactaq; gaudia miscuit auctor.
Exoritur bellum, cui Mars non viderit æquum.
Ipse sibi mouet arma pugil, sibi detonat idem:
Qui petit, hic petitur; nec ab hoste reciprocus hostis
Discrepat: est idem dator acceptorque malorum;
Idem se cruciat, nec abest victoria victo:
Atque inferre necem, capere est; & vincere, vinci.
Quid memorem crebros ictus, replicataque dorso
Verbera? quid sparsos miseris vibicibus artus,
Inflictasque cicatrices? iam corporis vnum
Vulnus erat, cœpitque neci decrescere dorsum.
At pœnis Gonzaga inhians, magis inde resurgit,
Vnde perit; viresque animi dum dissipat, auget:
Et quoniam, cui vibret adhuc noua fulmina, corpus
Non habet; ipsa graui iam vulnera cæde flagellat.
It roseus latè sanguis, pingitque decoro
Imbre pauimentu, rubefactaq; membra colorat.
Fugit ab innocuo natiuus corpore candor,
Purpura

Purpura sola viget: credo, ad spectacula cædis,
Erubuêre niues, & ebur quoque sanguine plorat.
Denique non alio meliora rosaria campo
Diuinus sibi quærat Amor: nam sidera cedunt.
Vidit ab ætherio spectatrix turba theatro
Sanguinis irrigui fluuios, doluitque, pyropos
Ire liquescentes, & hiantibus vndique venis,
Defluere ad terram stillata corallia Cælo.
Huc volat, & sparsos, diuortia cara, liquores
Hinc atque inde legit: laceros pars recreat artus,
Oraque vulneribus, patefactaque labra reducit:
Pars liquidos densat latices, fusumque cruorem
Congelat; vtque liquor rutilum concrescat in aurum,
Auroræ succos, & viua coagula Solis
Infundit, roseumque gelu inter sidera portat.
Astra dedêre locum, puduitque à sanguine vinci.
Ast alij partem liquefacti roris in vrnam
Corripiunt, rigidique volant ante ora Parentis.
Fortè soporato ducebat pectore somnos
Arcanâ procul æde Parens: quem sedulus Ales
Protinus aggreditur; media inter viscera dextram
Conijcit, eductumque imâ cor ab arce profundi
Pectoris, immergit calido ter sanguine Nati,
Mollitumque diu, propriâ in statione reponit.
Excussit somnos Patri liquor. Ilicet ardet,
Exercetque pios in Nati commoda sensus;
Quem subitò votis, & nomine donat IESV.

B. ALOY-

B. ALOYSIVS GONZAGA E SOCIET. IESV VICTOR INCENDIORVM ET FLVMINVM, DENIQVE IN OBEVNDIS CHRISTIANÆ CARITATIS OFFICIIS A MORTE SVPERATVR.

Epicedium ab Hieronymo Verospio dictum.

CARMEN XIII.

NOn ego mortales traducere temporis annos
Crediderim, aut veterum communi lege parentum
Viuere Aloysium: Puero nam vita superstes
Sæpè reluctantis per mille pericula leti,
Ostendit, sæuis imperuia pectora fatis
Gestare, & patrio maiores funere vires.
Immortalis erat, nisi tempestiuus honorem
Inuidisset Amor, qui, non temerata trahentem
Sæcula, furtiuæ voluit succumbere Morti.
Nec se prætereà iactabit vulnere quisquam,
Diue, tuo; quamquam tibi Mulciber ignea gessit
Prælia, & iratas armarunt flumina lymphas.
Fortè vehebatur patriis peregrinus ab oris
Quadriiugo Puer in curru; iam iamque citato
Longiùs à tergo fugientia liquerat arua:

Ecce

Ecce tibi, ante alias, Insubribus orbita campis
Intulit errantem, quà formosissimus vndas
Eridano Ticinus alit, Regique superbo
Nobile currentum ducit vectigal aquarum.
Imbre graues humeros, & non tractabile dorsum
Extulerat fluuius, solitoque tumentior æstu
Alta coërcebat spumantibus agmina labris
Montanæ niuis, & liquefactam velleris vdi
Canitiem, tenerasque, gelu soluente, ruinas.
Has inter tumidi stagnantes fluminis iras,
Lora gubernator subter laxata iugales
Exhortatur equos: illi, velut obijce rupto,
In medias rapiuntur aquas; tum naufragus axis
Scinditur, & totâ luxatus mole fatiscit.
Proram, quæ vinclis implexa tenacibus hæret,
Quadrupedum rapit amne fides, & littore donat:
At viduum latus, & tenuis sine remige puppis
Voluitur in præceps, & flumine ducta secundo,
Vorticibus fertur rapidis, simul ipsa morantem
Gonzagam (heu pietas!) in fata miserrima portat;
Iamque propinquabat leto, cùm fraxinus ingens
Præcipiti delapsa vado super astitit vndas.
Illam vel siluis populator abegerit imber,
Vel Superûm pietas; incerta est gratia facti.
Ceu Puerum amplexura sinu, frondentia pandit
Brachia, ramorumque moras, vncosque virentes,
Et centum veluti manibus tenet obuia currum.
Dixeris, aut sensu truncum placidoque potentem
Ingenio, aut sensum obsequio vitamque mereri.
Vsque adeò, Gonzaga, necem & mortalia ludis
Spicula: sic Superis tua stat custodia curæ.

Nec

Nec minùs intereà crudeli ex igne triumphum
Egit Aloysius, quàm sæuas vicerit vndas.
Integer ardentis per iniqua volumina flammæ
Constitit, & cæcum densâ sub nube vaporem
Intrepidus, lateque vndantia fata repressit.
Nox erat, & mediâ plus parte peregerat orbem,
Instratoque Puer pia membra locauerat auio.
Olli cùm subit, immunem, oblitumque precandi
Numinis effluxisse diem, nec ritè solutum
Vectigal Domino, cui se deuouerat olim.
Ilicet excussit somnum dolor: Ipsa reponant,
Quæ meruêre, inquit, iustas obliuia pœnas.
Vix ea, cùm lychnos, alimentaque candida lucis
Exposcit, reddique diem qui debita soluat.
Iamque Deo pius indulget, iam mente tributum
Exequitur, quod voce prœit; cùm rursus inundat
Lenè quiescentes sopor irreuocabilis artus,
Perque oculos impunè vagus, per & ora iacentis
Spargitur, atque animi iam victor obambulat
arcem.
Intereà liquidæ nutrimina lactea flammæ
Deficiunt, iam cera teres decrescit ab æstu,
Tabescuntque niues Apium, & sua viscera passus
Ardor, in externam furit insatiabilis escam.
Nec mora, corripiunt subiecta cubilia pestem:
Atque vbi teda fuit, iam nunc incendia surgunt,
Quoque magis victor vestigia promouet ignis,
Auget opes magis inde suas, & crescit eundo.
Iamque adeò Pueri latus insuperabile turbo
Flammeus aggreditur, iam pectora proximus
audet
Lambere; cùm subitis perculsa timoribus horret
Flamma

Flamma vorax, reprimitque gradum, valloque vaporum
Sese arcet vapor, & Puerum rogus ipse tuetur,
Qui petit: obsequio permutat vota nocendi,
Fitque pius: sacris iam vellet inurere plantis
Oscula; sed culpam nimiæ feritatis, & iræ,
Ipsa luit pietas; vt ferre nec oscula possit,
Vulnera qui voluit: nam spõte retorquet inultam
In sese rabiem vis ignea, seque resorbet,
Et, medio quamuis in fomite, deficit æstus.
Tantum adeò niuibus cessit puerilibus ardor,
Et nudum, rigidoque grauatum lumina somno
Fugit Aloysium: quid, si vigilemque, suisque
Armatum telis, in feruida bella vocasset?
Hanc ego, quæ votis ardentibus, ante Sepulcrum,
Diue, tibi semper famularis flamma perennat,
Crediderim æternum, deuicto ex igne, trophæum.
Viderat intrepidum per tanta pericula pectus
Inuida mors; & nacta metendi staminis horam,
Extimuit, ne frustrà auidum distringeret ensem,
Et sibi vel nigræ foret irrita pugna pudori.
Inueniam secura mihi certamina, dixit:
Et, quoniã in terris nihil est quo vincere possim;
Infera si nequeo, cælestia tela mouebo.
Hæc simul inquit, opẽ simul implorauit Amoris.
Annuit oranti, promissisque addidit omen,
Vltorem se fassus Amor: nec plura moratus
(Sensit enim victricem animam, maioraque fatis
Pectora, & inuidit, ne quis se fortior auras
Carperet, vtque necis, sic & sua frangeret arma)
Artibus vtendum est, inquit: quis in hoste requirat
Aut in Amore, dolus vincatne an prælia virtus?

Vix

Viscea; cùm volucres è Cælo liberat alas,
Secum multa mouens, & plenus sorte futurâ,
Occupat Ausonios lepidissimus incola colles.
Tempore fortè illò trepidos miserãda Quirit
Fata cruentabant, & nullo fine laborum
Per campos grassata lues, Cererisque malignæ
Turpis auaritia, & segetum decocta supellex
Multa Latinorum sternebant corpora leto.
Vidisses, hominum viuâ sub imagine, Mortem
Vmbrasque, & tenues, vix vllo corpore, vitas
Ire per attonitam miseris pro ciuibus Vrbem.
Publica quin etiam longo conclauia tecto
Feta malis, Româ iam deficiente labori
Curantum vitia, & turpi sub Morte cadentum.
Hoc delegit Amor bello fraudique theatrum.
Nec mora: Aloysium stimulis ardentibus vrget
Triste ministerium moliri, atque ægra leuare
Corpora, præsentique iacentibus arte mederi.
Ipse adeò illustres oculos & nobile frontis
Imperium obnubit; cæcum quis nescit Amorem
Non illi ambrosiis coma mollis odoribus halat,
Non rubor in vultu candorque reciprocus err
Non labris sua forma, neque est sua gratia forma
Fit miser, inque ægrum mutato vertitur ore,
Omnia languẽti similis, faciemque, coloremque
Atque oculos, sensim vicinâ in morte natante
Squalida pannoso malè pectora condit amict
Nudus, inops, lacerique cadaueris argumentum
Et tamen hæc subter spolia, & miserabile corpus
Exsultat (quis credat?) Amor: tegit aureus ora
Indeprensa alijs, seque inter nubila condit
Lurida, Sol hominum; sed & inter nubila lucet.
Sordi

Sordibus horreſcit; ſed habent ſua præmia ſordes:
Eſt pallor, qui membra notat; ſed pallor Amoris.
Ergo agit, & cœtus miſerorum, horrentiaque inter
Agmina quærit opem, ſimulatque in pectore cladem.
Incidit huc (vt fortè per atria Mortis oberrans
Feruet Aloyſius) pretioſaque præda paratos
Incidit in caſſes. Vt primùm pallida membra,
Et dubium caput, & vergentem in funere vitam
Proſpicit; Huc, inquit, me me bonus allicit horror.
Ah! pereat, quiſquis fatum timet: vna, ſalutem
Deſperare, ſalus: Mors euitata fugaci,
Poplitibus gaudet, timidoque inſiſtere tergo.
Quamquam ô ſi reditum cæleſtis in atria Regis,
Peſtis atrox, ſed cara meo medicina dolori,
Acceleret; liceatque tamen, nil tale merenti,
Pulchram venari, per fœda cadauera, Mortem!
O mihi felices, ſi quos ea cura labores
Afferat! ô ſordes, quibus inſudare decorum eſt!
Hæc ait, & dicto citiùs languentia condit
Membra ſinu, laturus opem, & ſolatia vitæ;
Nec, cui tanta ferat vitæ ſolatia, nouit.
Si tamen exploret ſua gaudia, noſcere poſſit:
Sic animus ſeſe intus agit; ſentitque medullis
Neſcio quas præter ſolitum dulceſcere flammas.
Dumque hominem putat, amplexu quem ſtringit, Amorem
Sentit ab inſidijs fatalia tela parantem.
Scilicet obſequio mentitos dum fouet artus,
Dum moderator adeſt, lymphiſq; fidelibus omnẽ

Solatur maciem, castigatorque malorum
Sedulus, afflictis quærit medicamina rebus,
Labitur infelix, inque ipsum sæua medentem
Erumpit clades, & inundat corde venenum.
Hîc Amor occultis Gonzagam sauciat armis,
Hîc flammas, hîc tela rotat, dum proximus hæret.
Quoq; magis Iuuenem geminato fulminat ictu,
Allicit hoc magis: &, sua vulnera rursus amãtem,
Dulci clade petit, cui nulla medebitur ætas:
Non, qui vulnus Amor fecit, ferat ille salutem,
Nec finem videat, vel in ipso funere, cædis.
Intereà teneros clades depascitur artus:
Languet Aloysius; sed in ægro corpore fulsit
Aurea vis animi, & claræ placidissima frontis
Maiestas, risusque sereno fulgure maior.
Hæsit, ad hanc speciem, comitum præsaga mali
mens:
Et mirata nouam languenti in sidere lucem,
O quoties timuit, ne forma nitentior oris,
Insuetumque iubar, fati præcurreret index.
Non aliter, quàm vicinæ prænuntia mortis
Esse sibi fax viua solet, cùm clariùs ardet,
Et præter solitum morituro fulgurat igne.
Quin & Aloysius teneræ compendia vitæ,
Supremasque vices, & proxima fata canebat,
Lætitiâ minor ipse suâ; mœstosque sodales
Admonuit, venisse diem meliora vehentem
Sæcula, quem facilis sibi præmonstrauerat olim
Omnipotens, terris agitanti Insubribus æuum.
O ego, si qualem Cæli scena ampla videndam
Olli se dedit, & quæ rerum arcana reclusit,
Expediam, & primâ caussas ab origine ducam!
Sum-

Sunt geminæ Cæli portæ; quarum altera Solem
Vergit ad Eoum, ſemperque patentia tendit
Oſtia, quà viuax animarum exercitus exit
In terras, cùm ſeſe humano carcere claudit,
Primaque corporeæ venit ad commercia lucis.
Altera, quæ ſpectat morientem ianua Phœbum,
Rarior eſt aditu, centumque implexa catenis,
Æternoque adamante riget: nec aperta remoto
Poſte patet: niſi cùm Cæli ſacra limina poſcunt
Felices animæ, quas nulla piacula terrent,
Iamque adeò humanæ fugiunt hiberna paludis.
Pro foribus, tota ex auro micat interraſo
Bractea, litterulasque ſuper ſine lege vagantes
Plurima gemma facit: ſed non diſtinguitur ordo,
Nec certi quidquam ſocialia grammata formant,
Nec coëunt in verba notæ, ſenſumque colorant,
Confuſique characteres lectoribus obſtant.
Nec ſperare licet, niſi Dia Pronœa figuras
Componat, relegatque typos, diſperſaque cogat
Symbola, & in verſum, quæ ſit ſententia, monſtret.
Sic manus artificis ſolers, quem plurima, ſecto
Teſſerulis pluteo, circumſtat littera, certis
Sparſa locis elementa legit, commiſſaque conflat
Nomina, perpetuùm victuris nomina chartis.
At Mortem perhibent ad læua hæc oſtia Cæli
Aduentare ſemel terrarum ex orbe quotannis;
Vt diſcat, quã ſorte metat, quos inferat aſtris,
Quas Superi repetant abituras corpore vitas.
Fortè per æthereum cupidus Gonzaga theatrum
Mente vagabatur, quem formoſiſſimus Ales

Deuotuſque comes lateri, non nota præibat
In ſpatia, & Superûm ſpectacula ſumma docebat.
Ventum erat ad poſtes, & non ſuperabile vallum
Liminis æterni; vaga cùm veſtigia ſiſtit,
Atque oculis ſeruire gradum iubet æqua voluptas:
Hæret Aloyſius tantæ ad miracula molis,
Et totum miratur opus: iuuat ire per omnes
Gemmarum textus, & lambere ſingula viſu.
Sed captu nihil inſcriptis è ductibus haurit;
Tantùm apices ſummos, elementaque prima tuetur:
Omnes quamquam aditus iungendi ſymbola tentat;
Nil agit, & cæco non adſunt vota labori.
Intereà obtutu placidè defixus ab vno
Dum pendet Iuuenis, comitemque immobilis audit
Certa renarrantem ſuperi diſcrimina textus;
Protinus exclamat Ductor, Viden eminùs Vmbram
A tergo ingentem, falcatoque enſe minantem?
Illam vos vmbram, mortales, nomine Mortem
Dicitis; at nobis vitæ melioris origo eſt:
En volat huc, celerique petit nota oſtia greſſu.
Statque procul; neq; enim fas eſt accedere Cælo
Vix ea fatus erat, cùm portæ prouida Cuſtos
Affuit, artificique manu diſperſa notarum
Schemata committens, atque in diuerſa trahentum
Gemmarum ductus, ſimulacraque neſcia ſenſi

Nec

Nexu animans, ceu vermiculata emblemata formet
Tesserulis; facili paucorum nomina tractu
Exarat, è multis quos millibus æquus amauit
Omnipotens, viridiſque repoſcit ad Æthera virtus.
Ergo, dum titulos, alienaque fata ſecutus
Mente legit; dum noſſe cupit, quibus alea felix
Imminet; his tacitè gratatur, & inuidet illis:
Atque ita diuerſo curarum fluctuat æſtu.
Se quoque fatali deſcriptum vidit in auro
Gonzaga, & carum, cùm vix ſibi crederet, omen
Sæpè legit relegitque, nec vmquam nomina fallunt.
Tum verò comitem placidè complexus, An, inquit,
Hæc me gemmarum ſeries notat? annuit ille,
Et Superis, ait, hic reducem te próferet annus.
Riſit Aloyſius, figenſque in imagine vultum,
O vtinam, dixit, non vana oracula reddat
Vitæ ſumma meæ. Nec plura exinde locutum
Deſeruit ſpecies, tenuemque effluxit in auram.
At non hæc Iuueni ſpes excidit: hæret in imo
Pectore fixa diu: quin, illo è tempore, fidens
Affore ſupremam ſignati funeris horam,
Arſit adhuc meliore rogo; Cæliquc fauorem
Excoluit meritis, & non ſua dona tueri
Sollicitus, tanto dignum ſe munere finxit.
Ergo, vbi iam, morbo moritura in viſcera lapſo,
Sentit adeſſe diem, nec falſæ illudere menti
Deſcriptum Cæli monſtrata per oſtia nomen,
Exſiliit gaudens; ac plenus morte futurâ,

Ardenti ſocios abiturus voce ſalutat:
Expedit amplexus, dicitque nouiſſima verba;
Ac ſolus, tot mœſta inter ſuſpiria, ridet,
In Cælum donec ter lumina ſuſtulit, ac ter
Demiſit, terque ora ſuo morientia Regi,
Pendenti admouit Regi, perque oſcula vitam
Reddidit, ac dulcè inflexâ ceruice quieuit.
Denique frontis honor, placidique modeſtia leti,
Et lepor, & charites, & gaudia miſta fatentur,
Non illum Mortis, ſed Amoris vulnere raptum.
Tu tamen æternos ducis placidiſſimus annos,
Securus, Gonzaga, necis, ſecurus Amoris:
Nec te prætereà rerum contagia terrent.
At nobis metuenda lues, annuſque minatur
Noxius: id nuper grauis inclementia Veris
Præmonuit, monuere graues è nubibus imbres,
Et Tybris vndanti motu tumefactus aquarum,
Iunctaque belligero Saturnia ſidera Marti.
Tu, precor, infauſtos aliò depelle timores;
Siſtere vim leti quondam, Româque vagantem
Mœſtitiam, atq; auidam ſolitus cõpeſcere cladem.
Hæc tibi ſint artes, Zephyros orare ſecundos,
Et lætas ſegetes, & amœnos aëris hauſtus,
Aſtraque tranquillo certatim innoxia Cælo.

VIN-

VINCENTII GVINISII E SOC. IESV POESIS ELEGIACA.

CHRISTI DOMINI NASCENTIS AD VITAM NÆNIA

Ab Hieronymo Lomellino, Sem. Rom. Conuictore, dicta.

ELEGIA I.

Æniolam canimus: procul, ô procul este loquaces:
Ad Domini cunas, Næniolam canimus.
Ite leues elegi, quò vos Amor imperat, & quò
Iret Amor; stabulo sed procul esse nequit.
Scilicet extinctos hîc demum accendit ocellos:
Credite nunc Argum, qui modò cæcus erat.
Ergo, soluturus tanto pro munere grates,
Duritiem Pueri cœpit amare Puer:
In stipulâ iacet; & stipulâ dum pungitur artus,
Se putat in tenerâ corpus habere rosâ.
Ite leues; vt eatis, Amor accommodat alas:
Ipse in deliciis nunc iacet; ite leues.

Trans pelagi terræque vias, & limina mundi,
Trans Libyæ sidus, molle patebit iter;
Quà primi primum Ver vitæ hausêre Parentes,
Quod tamen, heu! mortis sæua momordit hiems.
Hìc virides inter lucos, & amœna vireta,
Innocuos annos Nænia mitis agit:
Nænia, quæ mundi nascentis origine, somnos
Dicitur ipsa hominum conciliasse Patri;
Officioque assueta pio meruisse perennes,
Quos numquam inficeret fœda senecta dies.
Nunc etiam placido portat sua munera vultu,
Fert teneras, veluti nuper oborta, genas.
Nec senio violata, nec attenuantibus annis:
Et tamen est mundo pænè gemella seni.
Hanc elegi, precor, Eöis in vallibus Eden
Quærite; nec merces vana laboris erit.
Inuentæ postquam licuit perferre salutem,
Dicite, Bethlemios læta frequentet agros:
Dicite, veloces certa ad miracula pennas
Excitet; his oris esse quod inuideat.
Dicite, Bethlemiis Cælum ipsum viuere terris,
Et medium in mediâ nocte latere diem.
At tu, magne Puer, magni Patris ampla propago,
Maior Matre Puer, nec Genitore minor:
Intereà, dum tranquillo tibi Nænia cantu
Ducitur, inuigila; mox propè somnus erit.
Inuigila: viden, vt tecum sub arundine sæua,
Et duro iacet in vimine durus Amor?
Nec te crede inopi, quamuis colludat, Amori.
Callidus est, artes dissimulatque suas.
Fortior

Fortior eſt, cùm preſſus humi iacet: acriùs idem,
Parcentis ſpecie cùm iacit arma, ferit.
At venit, en placido venit excita Nænia vultu:
Excipe Næniolam, quæ tibi, Pupe, venit.
Tantum elegi potuêre, vt per ſpatia ampla viarum
Tam ſubitò aduehe rent hanc tibi Næniolam?
Mirarer, pennis niſi vecta volaſſet Amoris.
Et quem geſtat Amor, quàm leuis ille volat?
En venit, aureolo tibi poma gerens calathiſco
Nænia; brachiolis excipe poma, Puer.
Sed caue, ne teneris caue ſint tibi morſa labellis:
Aurea quin potiùs proiice poma, Puer.
Hæc eadem primos, heu! decepêre Parentes:
Quàm vereor, ne tu, quod meruêre, luas:
In te ne recidat Patrum maleſana voluptas;
Quàm metuo: nam cor tetra venena petunt;
Tuque cor es, mi Pupe, hominum. Caue, poma capeſſas
Aurea, ne peſtis te petat ante diem.
Quin age, Næniolam quando deduximus, audi:
Iam tandem ad voces ora diſerta mouet.
Vagitus compeſce leues, cantuque vocatus
Iungat ocellorum gemmea labra ſopor.
I procul, aura loquax; non hîc locus: i procul, aura:
Et, ſi cui fas eſt parcere, parce Deo.
Magne Puer, dormi; viden, vt ſub nocte ſilenti
Oppreſſus ſomno mundus vterque iacet?
At tu, mundi Oculus, vigilantes pandis ocellos:
Claude tuas, mundi pulcher Ocelle, faces.
Somnus adeſt: viden, vt teneras diuerberat alas?
Hac ſolet accendi, ſi riget, arte quies.

Non hîc errantes per iniqua ſilentia laruæ :
Dormi, funereo nullus ab hoſte timor.
Magne Puer, claudit geminus ſua lumina mũdus:
Claude tuas, mundi pulcher Ocelle, faces.
Diue, quis hîc tecum puer accubat? ô age, dormi:
Certè Amor eſt, dormi : ne videare, caue.
Quos puer hic pueros vigilantes occupat, illos
Non euitato vulnere durus agit.
Pupule, væ miſero! nimiùm vicinus Amori es:
Heu quantũ parua hæc dextera fulmen habet!
Neſcio quid mihi triſte canit præſaga mali mens:
Quàm timeo capiti, Die Puelle, tuo.
Quãdo igitur claudit geminus ſua lumina mũdus,
Claude tuas, mundi pulcher Ocelle, faces.
Sed timeo tamen: hauſiſti, mihi crede, venenum:
Conſule cor, fati cor tibi teſtis erit.
Hauſiſti peſtem, lateat quæ tempore longo;
Sed tamen eſt peſtis, ſera ſit illa licet.
Erumpent olim medicati vulnera cordis:
Quodque diu latuit, creſcet in ora malum.
O quoties dixi, Caue, mi Puer, omnia, neu te
Naſcentem excipiat, qui nece gaudet, Amor.
Sagus Amor malus eſt; nudus, ſine voce, ſine armis:
Excantat ſolis nutibus, & perimit.
Creſce, Puer, creſcent ſæui argumenta doloris:
Creſcet in exiguo maxima corde lues.
Nunc geminis ſopor ex oculis tibi defluit; at tunc
Mille oculis poterit clauſus abire cruor:
Nunc lacrymis ploras; lacrymabere ſanguinis imbre:
Nunc gemmas, at tunc flumina rubra dabis.
Siccine

Siccine diffuso liuescent horrida tabo,
  Quæ nunc innocuum membra colorat ebur?
Sic erit. Heu pronos, licet ad sua funera, amãtes!
  Tanti est nimirum, discere quid sit Amor?
Sed quid ego hæc? viden, vt mundus sua lumina claudit?
  Claude tuas, mundi pulcher Ocelle, faces.
Claude oculos: quando hæc tempus portenta mouebit;
  Tunc illi poterunt aduigilare satis.
Nunc dormi, Puer: insomnes traducere noctes
  Tunc liceat, cùm te fecerit hora virum.
Dormi; neu timeas tua credere membra sopori:
  Candidus est, placido quem trahis ore, sopor:
In stipulâ somnus bonus est, similisque Puello,
  Qui dormit: niuei pectora lactis habet.
At quem, Diue, trahes somnũ trabe fixus ab altã,
  Quàm niger, & nigræ concolor ille necis!
Sed nigri tandem post ferrea munera somni,
  Aurea tranquilli luminis aura fluet:
Non erit illa diu tibi pompa nigerrima: cedent
  Somnia: nocti aderit, nec mora longa, dies.
Sole nouo surges, solique simillimus idem;
  Pulchrior hac specie, quâ mihi, Diue, places.
Forsan & in tantum nigra dormitasse iuuabit
  Somnia; si nigra sunt, candide, quæ tua sunt.
Quin etiã in temet somnus niger albicat; & mors
  In temet puras discit amare niues.
O age, quid cessas componere pectus Amori?
  Est bonus ille puer, ventilet arma licet.
Quin bonus est, certo cùm vulnere vẽtilat arma:
  Idem, cùm venas inficit, & bonus est.

Pande iterùm cordis penetralia, pungere ferro;
Non ſatis eſt vitæ ſpicula ferre ſemel.
Neu caue complexuſque leues, ictuſque ſeueros;
Melleus amplexus, mellea ſunt iacula.
Oſcula ſi dare plura velit; ne plura recuſes:
Vulnera ſi velit; & vulnera plura roges.
Sic Amor eſt: mortē ſi quando immiſit in hoſtem;
Vita fuit, licet hic crederet eſſe necem.
Nil ab Amore malum: librâ penſantur eâdem
Quæ mala nō doctū, quæ bona, vulgus habet.
Magne Puer, geminus claudit ſua lumina mūdus;
Claude tuas, mundi pulcher Ocelle, faces.
Sed dormit mea Vita; monet me ſomnus ad aurē:
Et video, & viſu gratulor ipſe meo.
O quæ de Puero præbet ſpectacula ſomnus!
Certè homines inter viuere cœpit Honor.
Aſpice, purpurei quàm candida gratia vultus!
Quàm ſeſe placido iactat in ore decor!
Maieſtas in ſede ſuâ eſt, lepor omnis ocellos
Obſidet, ætheriæ ſunt duo labra roſæ.
Vt ridet, riſuque beatiùs ora ſerenat!
Ipſæ, ſunt cæli flumina, lacrymulæ.
Ipſe Amor in ſtipulâ, obtutu defixus ab vno,
Miratur Pueri nobilis ingenium:
Dulce decus frontis, capitis crinale flagellum,
Et violam in molli parthenicenque genâ:
Liliaque, & teneris innata corallia malis,
Atque implexa ſuis pectora brachiolis.
Et videt, & ſeſe miratus denique vinci,
In Puero diſcit formæ elementa ſuæ.
Sic dormit vultu, vigilat ſed corde Puellus.
Quantus at es; totus, maxime Pupe, cor es.

S.IGNA-

S. IGNATII LOYOLÆ NOCTV SIDERA MEDITANTIS PROSOPOPOEIA

A N. N. dicta.

ELEGIA II.

NVnc age, sidereos inter non vltimus ignes,
Ignati, Superos & tua Regna vides:
Optatas iam cernis opes securus Amorum,
Iam sine sipario scena beata patet.
Extima rimaris nitidæ spectacula pompæ;
Has tamen excubias intimus hospes agis.
Cùm tuus humanos animaret spiritus artus,
Cælo aderas oculis, corpore fixus humo:
Astrorum spectator eras, spectabilis idem,
Excibas facibus ad pia bella faces.
Credo equidem victor; licuit tibi nempe superbos
Cæli oculos oculis pænè hebetare tuis.
Nec tantum ardebas Cæli tu sidera, quantum
In tua se Cælum sidera condiderat.
Nondum nocturnis defessa laboribus astra,
Non desiderio languida solis erant.
Integer errabat cælesti exercitus aruo
Cinctus inexhaustæ cyclade lucis adhuc.
Cælo erat, vt numquam, facies sua. Nulla vaporum
Inuidia ætherias nube tegebat opes.

At Loyola animum ſomno ſopitus Amoris;
Hoc vnum excipias, cetera membra vigil;
Emicat, & gelidis ſua gaudia ventilat auris:
Quamquam auras æſtu pectoris ipſe fouet.
Gaudet in occurſum puri procedere Cæli,
Gaudet inaſpectus nocte ſilente ſui.
Et fruitur, tacitusque diu tacita aſtra tuetur:
Quæque trahit tellus, otia mutus amat.
Sed quoniam plaudunt elementa tacentia votis,
Atque etiam venti, turba moleſta, ſilent;
Nec tamen vſque ſilet Cæli concentus: ab vno
Quippe meus vocis pondera ducit Olor.
Hinc cantum explorat, faciles ſic erudit aures;
Vt doceant ipſæ mox quoque corda loqui.
Hæc equidem, ſi tanta meis audacia cœptis,
Eruere ex vmbræ faucibus orſa velim.
Filia tu noctis, cui dicta tenerrima quondam
Obſeruare datum eſt auribus, Aura veni:
Te ſiquidē perhibent, ne candida ſenſa perirent,
Inter theſauros ſepoſuiſſe niuis:
Illa, precor, mihi ſenſa refer, vocemque diſerto
Imple animo: ex humili ſurgere verba decet.
Ergo flammigeros Ignatius hæſit in orbes,
Suſpexitque vagas, ſed ſine voce, faces:
Donec abundauit liquido de pectore ſenſus;
Et verba ipſius viſcera cordis erant.
O nullo ſuperanda malo tentoria ſolis,
Et formoſa oculis caſtra beata meis!
Cur ego non mereor veſtræ ſtipendia lucis?
Bella tamen geſſi ſæpè, nec vſque moror.
O ſi tela mihi, ſi ſpicula nulla fuiſſent,
Quàm quibus è Cælo vincis, amica phalanx!

Sed cur adſcribi ſuperis ſtationibus opto?
Non eſt conueniens ſordibus ille locus.
Sors mea quàm diſpar veſtræ? quàm ferrea torpet
Vita mihi, quamuis aurea vota feram?
Aurea ſunt, fateor; ſed habent à fine colorem,
Et pretium votis meta petita facit:
Nam de fonte trahunt momēta ſimillima fonti;
Et cor, votorum eſt vena, ſed ære fluit.
At veſtræ lucis eadem, quæ ſolis, origo;
Nec procul ex oculis huius abire licet.
Naſcimini aſpectu ſolis, ſpiratis eodem;
Atque hæc eſt vobis vita, videre Patrem.
Scilicet ille idem, qui vos generauit & auget,
Sol genuit, Sol & lacte nitoris alit.
Me procul à Patriâ, Genitoris ab vbere raptum,
Expoſitum triſtes ad Babylonis aquas;
Numquam oculos, numquam cari Patris ora videntem,
Damnatum exſilio barbarus orbis habet.
Et merui: neque enim pœnæ nunc deprecor omen,
Sed mea præ veſtro munere damna queror.
Hei mihi, quàm longè video mea gaudia! quantum
Diſtat ab ingrato carcere ſumma ſalus!
Non poſſum hæc inter terrarum hiberna morari,
Quin flammam à veſtro ſæpiùs igne petam.
Hic ſemper Stygiis Aquilonibus edita, ſemper
Dura, vel in mediis æſtibus, horret hiems.
Hic glaciem maleſuada creant incendia; quamquam,
Quæ poſſit glaciem ſoluere, flamma deeſt.

Hic

Hìc dolor assiduus, semperque reciproca flendi
Officia, & nullâ sorte quietus Amor.
Hîc hostis telo furibundus & arte nocendi,
Si caueo, insidias; si moror, arma mouet.
Nec mihi perfugium, nisi castra nitentia lucis:
Hoc etiam timidæ mentis asylon abes.
Sic ait, & tacuit: nam verba occidit amaror;
Et de cæde velut sanguis eunt lacrymæ.
Vellet plura loqui; successu sed caret vsus:
Credebat voces fundere; luctus erat.
At soli fletus, quamquam sine mente queruntur;
Viua tamen tacitæ munera mentis habent.
Iamque oculis lacrymas laxat, suspiria cordi:
Cedit, dum regnat mentis in arce, dolor.
Ista tamen non sunt suspiria muta; nec illæ
Sunt lacrymæ, & luces non nisi luce madent.
At, postquam requies singultibus, & sua voci
Vita redit, suus & spiritus ora mouet;
Orsa redorditur, fixusque in sidera clamat:
Dum Cælum aspicio, quàm mihi sordet humus!
Mœret opum splendor, verè auri gratia pallet,
Sunt mera iam gemmæ pondera, liuet honor.
Ipsi camporum flores per gramina dicunt:
Nos Cæli florum nec leuis vmbra sumus.
Vnde habet ingenuum Veris Regina ruborem;
Ni, quia præ superis dispudet esse Rosam?
Vos immortales campis stellantibus horti,
Ah! precor, in vestrum me sinite ire nemus.
Hìc, vbi perpetuos nitidæ facis vbere fetus
Educat orta diu, nec moritura dies.

Nec

Nec florum hæc ſoboles, quamquam latet, occidit vnquam:
Hoc vno excepto, cetera Veris habet.
Cara ſeges, Domini pretioſa roſaria veſtri,
Captantiſque auram rura beata Dei:
Et flores Diuini inſcriptos nomina Solis
Solus habet, viuæ lucis alumnus, ager.
Nomina quid magni Solis loquor? ora volebam
Dicere; ſideribus ſcilicet auctor ineſt.
Eſtis, io, luces ſupremæ lucis imago:
In vobis quædam Numinis aura micat.
Et quiſquam mihi terreſtres obtrudat amores,
Dum meus in Cælo ſplendet & ardet Amor?
Ergo meam retinent lucis prætoria Vitam;
Ferreus eſt, humili quiſquis in orbe manet.
Surge anime: ah valeant luces, quæ ſidera non ſunt:
Odi ego ſub Cælo lumina ſi qua nitent.
Quamquam & vos odi, ſoboles ô candida ſolis:
Parcite, quandoquidem nec meus eſtis Amor.
Quidquid Amor non eſt meus, & meus Arbiter, odi:
Huius ſtillæ eſtis, non tamen Ipſe, faces.
Eſt aliquid veſtrâ niue purius, & face maius;
Prætereo riuos, ſi modò vena fluat.
At mihi vos Superûm vigiles, ne ſcena pateſcat
Intima, ſiparium ducitis ante oculos.
Et cæli chorus inuideat, mea ne bona norim?
Aurea vela mihi ſunt, ſed auara tamen.
Cur regio aſtrorum cùm ſit nitidiſſima, Cælum
Dicitur? ánne meas quòd mihi celat opes?

Tot

Tot tamen ipsa oculos aperit, quot sidera pandit:
Sic oculata sibi, fit mihi cæca domus.
Pande, precor, nitidi stellantia carbasa mundi,
O Superûm Regis dulce satellitium.
Meme istis admitte adytis: aut ne mihi parce;
Atque illo certum fulmen ab igne vibra.
Hæc ait: vtque aderat fixus, sic constitit astris:
At sensu pectus, labra sonore carent.
Viuendi iam solus erat, qui non erat, index:
Et signum vitæ vita negata dabat.
Vsque adeò immotus, motum tamen ore fatetur:
Ipsi oculi extincti, viuere corda docent.
Quin etiam color, & rubicundæ gratia frontis
Nominis alterius quàm necis omen erat.
Sic stetit attonito similis, vitâque carenti;
Numquam adeò vitam visus habere magis.
Tantum etenim aspectu lucis de luce trahebat,
Vt vel sideribus concolor ipse foret.
Denique, cùm stellas veniens Aurora fugaret,
Quod iam sidus eras, tu quoque, Diue, lates.

B. STANISLAI KOSTKÆ SOC. IESV CÆLESTES DELICIÆ.

ELEGIA III.

Ætherij latices, liquidoque infusa voluptas
Gurgite, & irriguo flumina læta Deo,
Huc agite, & iuueni vestros aspergite rores,
Cui non est terræ quælibet vnda satis.
Vritur, & validis ardent præcordia flammis:
Nec flammis imbrem, quo medeatur, habet.
Par est, cælesti cui pectus inæstuat igne;
Huic quoque cælestes auxilientur aquæ.
Denique sidereis liquor est reuocandus ab astris:
Vt, venit vnde lues, inde medela fluat.
Iam Stanislaus celeri pede mœnia liquit
Patria, constanti mente vir, ore puer.
Scilicet ipse suis iam nunc maturior annis:
Credite, de puero nil nisi tempus agit.
Iam subigit Patrem certamine victor vtroque;
Seu nato illecebras, seu mouet ille minas.
Nam tu spernis opes, & spem super. Vltima rerum
Linquitur hæc aliis, quæ tibi prima cadit.
Olli ergo humanæ spoliatum munere sortis
In toto nusquam corpore corpus erat.
Vsque adeò edomuit generosus spiritus artus,
Et domitos genium iussit habere suum:

Quin

Quin raperet ſuperas tam puro in fomite flammas,
Cùm iam materies ignibus apta foret?
Fortè precaturus ſecreta per auia greſſum
Intulit; humano quæ loca teſte vacant.
Arbitrium procul omne cauet, niſi mobilis auræ,
Et puri herboſam, qui rigat, amnis, humum.
Ille genu in terram, poſuitque in ſidera vultum:
Nam ſuperas numen conſtitit ante fores.
Cui leuis ardentes ſimulabat flamma capillos,
Igneus excelsâ in fronte ſedebat apex:
Ardor erat vultus, geminæ duo lumina flammæ,
Flamma ſupercilium, cetera membra rogus.
Ipſa redundabat flammarum aſpergine cyclas.
Denique ſidereo totus in igne Deus.
Hæſit ad hanc ſpeciem iuuenis iam percitus œſtro:
Nam ſeſe calido flumine ſentit agi.
Nec tacet; acceptoſq; auget, dum ventilat æſtus:
Et quas corde faces parturit, ore parit.
O mare flammarum, atque ô viua incendia, dixit,
Ad quorum ardores feruidus ignis hebet.
O Calor à temet veniens, reuolubilis in te,
Et ſine partu oriens, & ſine fine fluens:
Semper inardeſcens numquam conſumeris; aut ſi
Appetis, ipſe tibi fomes, & ipſe fames.
A te numquam abiens, tamen omnia numine comples:
Te magis vt dones, te minùs vſque cares.
Inconſumptus Amor, conſumptor pectorum & auctor:
Nec meliùs quàm cùm conficis, illa creas.

Ignis edax rerum, ſed non & noxius idem.
Noxia ſunt, ſi te corda nocente vacant.
Me precor abſumas, modò me tuus impleat ardor;
Ah noceas, modò cor deſinat eſſe nocens.
Aſpice, quàm rigidis horrent mea regna pruinis,
Immitemq́ue animum quàm fera bruma tegit.
Et tamen intueor ſolem vndique, & vndique numen.
Heu! mihi ver extrà ducitur, intus hiems.
Vre hiemem, glacieſq́; tuo manſueſcat ab æſtu:
Quando meum flammas diſcat amare gelu?
Solue niues, quaſcumque gero, niſi fortè pudicas:
His niuibus, ſancta ô flamma, fidelis eris.
Noſti illas, ſunt quippe tuis ex ignibus ortæ:
Has foueant ſemper, qui genuêre ſemel.
Hæc ſimul aiebat, ſimul ardeſcebat agendo,
Orator cauſsâ prouidus, arte ſagax.
Tum ſiluit, ſi quid ſiluit: ne quippe diſertum
Ore loquente magis, quàm reticente putes.
Ille repercuſſu flammarum flammeus hæſit,
Et ſenſim in ſimiles cœpit abire faces.
Non ſecùs igniuomos mediâ de nocte vapores
Feruida cùm fornax ore patente vomit;
Quiſquis adeſt procul, aſpectu ſi combibit ignes,
Cogitur aſpecto concolor eſſe rogo.
Sic puer ardores cæli dum ſuſpicit, ardet:
Nec quàm pectus adhuc æſtuet, ora negant.
Scintillant oculi, frons fulgurat, ebria flammis
Tempora ſunt, medio vultus in igne latet.
Nec ſolùm in faciem diuina allabitur æſtas;
Sed magis anguſto pectore clauſa furit.

Hîc

Hîc ſtimulat ſeſe, & tanquam indignata te-
neri,
Tentat inæqualis rumpere clauſtra ſinus.
Iamque adeò Iuuenis flammâ eluctante labo-
rat:
Quanquam, ſi neſcis, eſt amor, ille labor.
Æſtuat ardenti ſimilis, nec diſplicet æſtus:
Deperit atque ignem, quo magis igne perit.
Vltorem poſcit, quem nollet adeſſe; precatur;
Mox piget, atque anceps optat, & odit opem.
Vſque adeò ſe palpat Amor iam ſaucius, & qui
Horruit intactus vulnera, cæſus amat.
Lenitura rogum & cordi factura ſalutem,
Vicino auxilium quærit ab amne manus,
Aſpergitque ſinum lymphis, gaudentibus vltrò
Ire verecundi cordis in obſequium:
Sed pia iam fruſtrà eſt, nil proficientibus vndis
Maior ab ingeſtis flamma reſurgit aquis.
Ecquam ſperet opem leto, ſi peierat humor;
Perfida ſi facibus ſeruat & vnda fidem?
Vidit inextinctum Iuueni langueſcere pectus,
Æqua cohors Superûm commiſerata vicem:
Accurritque frequens, ſtudioque ornata medendi
Conſulit in medium, quâ leuet arte luem.
Naſcitur arcano Cæli de fonte voluptas,
Quæ Superûm iugi flumine prata rigat.
Hoc liquidum argentum, hæc cryſtalla fluentia
portant,
Vt ſit inexhauſto par medicina malo.
Nec mora: flammatum Iuueni latus amne ſa-
lubri
Irrorant: ſerpit corda per ima liquor;
Agno-

Agnoſcitque faces, facibuſque agnoſcitur idem:
Iurgia nec ſecum cæli elementa gerunt.
Congelat vnda rogum, contrà rogus excoquit vndam:
Et placidum ſubitò fœdus vtrimque redit.
Inde quies Iuueni, qualem cæleſtia norunt
Pectora: conſumi neſcit, at ardet adhuc.

MARGARITÆ HISPANIARVM REGINÆ E VITA ABEVNTIS EPITAPHIVM

A Fr. Alexandro Coſtâ Equite Ieroſolymitano dictum.

ELEGIA IV.

SCilicet ad tumidæ ius intractabile mortis
Hæc etiam deerant irrita vota diu.
Non ſatis huic fuerat reſecare in ſtirpe triumphos,
Et ſuperinductis vertere funeribus:
Non ſatis audacem moliri in ſceptra bipennem,
Non regnatrices ſternere falce domos:
Maius in hoc vno meditatur funere funus;
Hoc amat, hæc Mortem palma ſuprema facit.
Nam bona, quæ ferro ſparſim violenta metebat,
Heu! didicit tandem cuncta ſecare ſimul.

Hoc

Hoc erat in votis, cùm se truculentior olim
Sueuerat in Regum ludificare caput:
Verterat huc animos: hæc, dum surgebat in ictum,
Meta secuturi vulneris vna fuit.
Euenêre. Iaces, heu! quondã Margaris? at nunc
Pectore de tanto nil nisi parua cinis.
Margaris, heu! magni felix modò nominis heres;
Nunc tamen, heu facinus! nominis vmbra tui.
Margaris, Heroum fortunatissima quondam
Cura; sed, heu! posthac cura futura magis.
Quæ superest Morti pugnacis gloria dextræ?
Certius hoc nullum vulnere vulnus erit.
Nil habuit quondam, quod posset visere maius;
Nil modò, quod possit vincere, maius habet.
Dissipat hîc vno splendorem nominis ictu,
Quem sera antiquos suxerat inter Auos.
Hic rapit Eoas, quas congerit India, gemmas,
Maioresque animi depopulatur opes.
Annorum florem violento demetit vngue,
Nec tenera in fructus crescere vota sinit.
Hîc ruit ætherio finita potentia Regno,
Et grauis Imperij conscia summa cadit.
Ingenij vis illa cadit, Regum illa potentum
Apta ministeriis mens operosa fugit.
Hæc simul interitu Mors effera dissipat vno:
Sola ita multorum Margaris instar erat.
Vsque adeò vnius speciem natura probauit,
Atque opere in tanto gestijt vna legi.
Non tamen hinc cæcum reuocat Mors improba ferrum,
Sed magnum hoc, quantum est, Margaris, en se metit.

Et quiſquam leges dabit & fomenta dolori,
 Et liquidis oculos ire negabit aquis ?
Ite, leues Elegi, terrarum dicite fletus;
 Dum vobis flendi maxima cauſſa ſilet:
Dum vox Heſperiæ tacet, æternumque tacebit,
 Intereà liquidi non taceant oculi:
Ni tamen, vt vocem, lacrymas ita congelat intùs
 Actus in anguſti pectoris ima dolor.
O dolor! ô luctus magna argumenta futuri,
 Dum vehet Auſtriacas diues Iberus opes!
Quid iuuat ingentes in pocula cudere gemmas?
 Quid iuuat auratâ condere lance dapes ?
Quid iuuat exeſæ penetrare in viſcera terræ,
 Et bona rimari quæ fouet illa ſinu ?
Quin etiam greſſu infernas tentare latebras,
 Et nulli tritam pænè aperire viam ?
Vtque renideſcat digitis ardentibus aurum,
 Tanto operi aſſuetas attenuare manus ?
Quid iuuat extremos trahere in ſua iura Triones,
 Et premere Eoas Occiduaſque plagas ?
Et graue cum Phœbo diuiſum munus habere;
 Aſpicere hunc, terras te regere imperio ?
Non hæc ſunt volucris fati mora: miſſile telum
 Mortis ſigna libens nobiliora ferit:
Hæc petit, hæc valido ſunt præda celerrima ferro;
 Excelsâ hic Morti qui ſedet arce, placet.
Non illam croceo concharum tincta veneno
 Veſtis ab auguſtâ dimouet vſque domo:
Non equitum peditúmve phalanx, aut fulminis inſtar
 Quæ tonat ærato peſtis ahena tubo:

Regia non facies, non copia diuitis auri,
Quæque animo ingentes accumulantur opes.
Dissipat hæc vrbes, & ducta palatia Cælo,
Vt facili angustos diruit arte lares :
Diffluit è fragili sceptrum violabile dextrâ,
Et cadit ex alto vertice summus apex :
Vos Regna Hesperio latè diffusa theatro,
Testis & Oceani littus Atlantiaci.
Testis, in angusto vix tota inclusa feretro
Margaris, & paruo condita sub tumulo :
Quæ quondam è solio claris lucente pyropis
Candida subiectis iura dabat populis :
Quam super Oebalio splendebat dente lacunar,
Atque pedes subter plurimus ibat onyx :
Curia quam circùm nutu pendebat ab vno,
Cingebatque cohors obsequiosa latus :
Quâ sine nil aderat, dici quod amabile posset,
Quâ sine non poterat candidus ire dies.
Nunc tamen occiduo dũ condit lumina somno;
Non condit luces sola, nec vna perit :
Accedunt pariter geminatæ fœdera mortis,
Inque vno extinctos accipit vrna duos :
Accipit Heroëm mors hæc communis vtrumque.
Inque suâ rapiunt Coniuge fata Virum.
Et quisquam speret Libitinæ illudere ? quisquam
Speret inexhaustam fallere posse necem ?
Quis non funestæ dabit obtruncanda securi
Colla? quis hoc censu prætereundus erit ?
Si Regum augustas petit imperterrita turres;
Anne reformidet Mors violenta casas ?
Sic solet æquoreæ scrutator conscius vndæ,
Quà natat Eoo plurima concha mari.

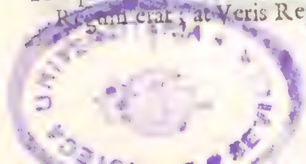
Nempe, ſerenato dum ponunt flamina ponto,
Multa fluentiſonas cochlea verrit aquas:
Cochlea diues opum, quâ nil præſtantius vſquam
Attrahere ignotas ad ſua furta manus:
Imbricis intorti ſalebroſo tegmine viuit,
Diuitis & paruo turbinis orbe latet:
Cui ſtria criſpato percurrit plurima dorſo,
Atque iterùm in ſeſe reticulata redit:
In caput exiguus ſpirarum circuit ordo,
Tortilis & ſummo in vertice creſcit apex:
Seſe in mucronem conchylis cauda ſupinat,
Intus in oblongam conduplicata tubam.
Non tamen his animis ſpecies eſt corporis vna;
Eſt, formæ pretium quæ præeuntis habet.
Pulchrior hæc conchas facie ſupereminet omnes,
Præſtat vt aſtrorum regia Luna choro:
Concha præit princeps, & curſu tendit in altum,
Et præit & ſequitur cetera turba Ducem:
Velificant pelago celeres, ſeſeque carinant,
Opponuntque vagis concaua membra Notis.
Si fortè in caſſes veniat Regina natantum;
In toto caſſes æquore nulla fugit.
En rapidæ laqueo Mortis captiua tenetur
Margaris, auguſtum cui ſtetit imperium.
Et quiſquam caueat venantis retia Leti?
O age, funeſtas, Mors fera, pande plagas.
Ergo, quandoquidem magnis vita excidit auſis;
Huic famula, Heroum more, parentet humus.
Inſtrue tu mœſtam viuax Elegeïa pompam,
Affer inextinctas ad pia buſta faces:
Suggere tu lacrymas lacrymoſa ad iuſta petenti,
Erige funeream flebilis ipſa pyram.

I, pete gemmato productum vertice templum,
Quà celebri cultus mole superbit honor:
Extinctæ modò cultus honor, quē sæpè solebat
Per mille exceptum fortia facta sequi.
Hîc placet illustrem singultibus Heroïnam
Plangere, dum cineri redditur illa suo:
Quare age, funesto cingantur mœnia luctu,
Candidus ex illâ defluat arce color:
Surgat in augustâ lacrymabilis æde cupressus,
Omnia luctifico sint operata rogo:
Explicet accensum mœstis funalibus agmen
Plurima lugubri tibia rauca sono.
Hîc Procerum trabeata manus, grauiorque Senatus,
Longa phalanx Equitū, densa corona Ducum.
Nec Matrona procul, luctus imitata Virorum;
Quæ maius tanto in funere nomen habet.
Occupet hîc agmen Natorum regius ordo,
Qui magni posthac agminis instar erunt:
Non minus Infantes annis, quā nomine, ducunt
Principium vitæ, sed documenta necis:
Vix Matrem nouere priùs, quàm funera Matris;
Denatâ, natos se, Genitrice vocant.
Quorum aliquem vt peperit Genitrix, vitam ipsa reliquit:
Sic tota in nato maluit esse Parens.
Indolis ô quantæ stirpem! quæ germine paruo
Nunc viret; at decorum tollet in astra nemus:
Pectoris immensi soboles & pectoris heres:
Cui licuit caro delituisse sinu;
Et dare materno regalia brachia collo,
Atque inter risus dicere, Mater aue.

Nunc

Nunc in Matre cadunt, ſed viuit Mater in illis:
  Horum mors, dolor; & vita Parentis, amor.
Aſpicis, vt tenero procul errat ab ore Voluptas,
  Mœror & in tenerâ fronte virilis agit?
Sponte ſuâ lacrymæ nullo poſcente liqueſcunt;
  Non intus mœrent corda, ſed ora tument.
Naturæ, non mentis opus ſunt denique fletus:
  Ignorant, quæ ſit cauſſa, ſed vſque dolent.
Imò nec aduertunt, quid ſit dolor, & tamen horrent:
  Dumque dolent, iuſti forma doloris abeſt.
Denique non adeò, quid ſit lacrymabile, norunt,
  In quibus eſt ætas ad ſua damna rudis.
Horum igitur famulo ſubeant veſtigia greſſu
  Regna, nec ad mœſtam tædeat ire pyram;
Regna, quibus magno cum Coniuge Regia Coniux
  Margaris imperij iura verenda dabat:
Suſpenſas quotcumque altis haſtilibus vrbes,
  Oppidaque ad titulos conſpicienda trahat.
Cantabria ante omnes ſeſe vehat ardua vultu,
  Cui teretes tollant mœnia multa ſudes.
Explicet inde gradus genitrix Aragonia Regum,
  Et ſtipata ſuis vrbibus agmen agat.
Cæſaris Auguſti tellus flaueſcat in auro,
  Oſcaque, Sertorij cæde cruentus ager.
Nec procul ingentes auguſtæ Bilbilis arces,
  Quas Salo mentitis cingat ahenus aquis.
Inde ſecuturos glomeret Catalaunia greſſus,
  Et pullo mœſtam ſyrmate verrat humum:
Quam circum auratas ſuſtollat in aëre turres
  Barcino, & irriguis diues Ilerda vadis.

Ficta sit, at veros imitetur Tarraco muros;
Tarraco, Scipiadæ quam coluêre Duces.
Augeat incessu celebrem Gallæcia pompam,
Quæque suum niueis nomen inussit equis.
Hîc celsam attollat formosa Valentia frontem,
Murciaque, & pingui sparsa Granata solo.
Nec procul abstineat longos Bethuria tractus,
Nec Tartessiacus quæ loca Bætis arat.
Quidquid Atlanteâ protenditur Amphitrite,
Et Lusitano regna superba salo:
Regna, quibus pluuio collapsa Ceraunia Cælo
Imperat, innocuas fulminis esse faces.
Abditaque extremo tellus Malabarica mundo,
Consitaque in medio Goa vetusta mari.
Tu quoque gemmatis Peruuia diues arenis
Hîc eris, atque auro sculpta ferêre tuo.
Vtque adsit, positâ feritate, Brasilia viuo
Corpora cæsorum linquet in igne virûm.
Non desit medio quæ torrida subiacet axi,
Sparsa Philippinis Insula multa plagis.
Nec procul, innati dederunt cui nomina flores,
Funere ab Augusto terra Quitensis erit.
Tyrrheniquе maris Regina Neapolis adsit,
Sirenasque suas ad pia busta vehat.
Linquat inexhaustos opulenta Insubria campos,
Et pelagi claustrum, Trinacris ora, Pharon.
Singula quid memorē? reliquis iam rebus abūdāt,
Austriacum numero sed caret imperium.
Summa sequar. Castella suas ferat vtraque sedes
Vltima, censendi lege, dolore prior.
Hic placidi colles, & Oleti mœnia Vallis
Regnum erat; at Veris Regia semper erit: Se.

Seu tu grande forum Sophiæ Salmantica, seu tu
Complutum, ſimili merce beata domus;
Et Toletano Romana Colonia cliuo,
Quam ſuus aurato circuit amne Tagus.
Carpetana mihi claudat iam Mantua pompam,
Ceteraque hic ſupra fercula creſcat apex.
Quandoquidem reliquas tantum ſupereminet vrbes,
Quantum alias vicit Margaris ipſa Nurus.
Margaris hoc vrbi pretium dedit, ipſa trahendo
Vitales auras, nomina clara tulit.
Scilicet hoc cælo felix ea vita vigebat,
Inde fouebatur ſpiritus ille vigil.
Ecqua ſit hæc tellus, quæ tanti in pectoris vſum
Viuaces Zephyros gignere digna fuit?
Atque vtinam hanc numquam fœdaſſet funere famam;
Quæque dedit vitam, non daret illa necem!
Tu tamen, Vrbs, puros inſtillas aëris hauſtus,
Viuendique diu ſemen ab axe trahis;
Aucta ſecundantum ventorum mitibus auris,
Et fortunatis ſubdita ſideribus.
Auſtriaci quondam Imperij Germanicus ardor
Carolus, extinctis viribus, æger erat:
Vtque tuas venit ſpe tantùm firmus in oras;
Auſpice te, ſubijt regia membra ſalus.
Idem vtinam tua veniſſet in mœnia rurſum,
Imperij poſtquam grande reliquit onus!
Forſitan ægra tuo ſub cælo membra leuaſſet,
Nec caſum Heſperij fleſſet Atlantis humus.
Nunc in te moritur Princeps tua. Téne ſalubri
Siſtere conſilio non potuiſſe necem?

 Quare

Quare age, regificum comitare, ſed aurea, funus,
Tuque in te verâ fictilis eſſe velis.
Hæc meritis inflicta venit tibi pœna, quòd in te
Reginam extingui ſiueris ipſa tuam:
Eius vt ad pompam, licet in te pompa feratur,
Non te fama, tui ſed ſimulacra ferat.
Denique ſuccedant maiorum inſignia Regum,
Margaris vnde trahit nobilitatis opes.
Longa retrò ſeries, & cenſu copia maior,
Fumoſis funus ſplendet imaginibus.
Ergo, antiqua licet, ſpiret fulgore recenti
Virtus, Rudolphum quæ dedit Imperio:
Qui, quoniam Domino ſe præbuit ipſe minorem,
Idcircò meruit Maximus eſſe Ducum.
Ordine mox ineat propior, vt ſanguine, Victor
Albertus, namque hoc nominis omen habet:
Qui Marte exarſit biſſeno in prælia, palmam
In ſua biſſeno mœnia Marte tulit.
Inde procuratis acer Leopoldus in armis,
Inque hoſtes veniat ſanguinolentus Otho.
Nec tu prætereas plenus, Friderice, triumphis;
Cui tua venturos facta tulére dies.
Hîc adſit, qui bacchantes in ſceptra colonos
Reppulit in patrios Maximianus agros.
Carolus hîc, tumidum qui cùm traiecerit Albim,
Saxonis inuictâ contudit arte minas:
Ceteraque Heroum ſerie numerantibus impar,
Ad quorum titulos Auſtria tonſa iacet.
Sed quis in hac pompâ locus, & quæ iura Philippo?
Nunc ego te carâ in Coniuge deſtituo:

Hanc tibi iam dederat ſedem Dolor: imò age, ſedem
Hanc tibi iam dederat cauſſa Doloris Amor.
Fruſtrà opus aggreditur qui te quæſiuerit extrà:
Hîc age cognati funeris exſequias.
Et, quamuis mœſto dicaris in agmine viſus;
Si neſcis, animus exſulat inde tuus:
Exſulat, & mediâ viuax in Morte quieſcit;
Nam, quòd amas, licet in funere, viuis adhuc.
Seu potiùs moreris, vitamque hac lege tueris,
Viuere ſi fortè hanc poſſit adempta Nurus.
Sed tamen, heu duri genus inſuperabile fati!
Falſa ſibi verus ſomnia fingit Amor.
Somnia ſunt: primâ ſed reddita ſomnia nocte,
Qualia de niueo limine mittit ebur.
Scilicet in rigidam preſſiſti lumina mortem,
Margaris excelſæ conſtituenda pyræ.
Hîc, vbi ſublimi iaceas reſupina feretro,
Regiaque accenſus exuat ora cinis:
Sed procul ex altis Fama huc accita cauernis
Eripiet cupido fortia facta rogo:
Et, poſtquam fuerint depaſtæ viſcera flammæ,
Seliget ambuſto è corpore relliquias:
Membraq; candentes dudum cinefacta per ignes
Conteget auguſti marmoris in gremio:
Artificique addet viuacia carmina dextrâ,
Carmina mortali non abolenda die:
Quem premis, haud tumulum, ſed concham crede, Viator;
Abdita, ſi quæras, Margaris intus agit.

P. CÆSARI LAVRENTIO E SOC. IESV DVM IN RHETORICA DOCENDA COLLEGAM AGERET, DIEM VLTIMVM OBEVNTI, THRENODIA

Ab Auctore dicta.

ELEGIA V.

EN iterùm in lacrymas. O multiplicata dolorum
Ilias! ô nullo ſors inhibenda malo!
Credo, vides ſterilem ingenij mihi currere venam;
Argumenta ideò fertiliora paras.
Norma querelarum, præceptrix horrida luctus,
Et non diſcendæ ſæua magiſtra necis,
Sors, fuga fatorum, Sors voce ſimillima Morti;
Quæ ne Mors eſſes, littera ſola facit.
Debueras vnâ ſaturari cæde: quid auges
Materiem, toties in mea damna ferax?
Fleuimus extinctum Mutinenſem nuper ad vrbem
Stephonium, nec adhuc lumina rore carent:
En iterùm in lacrymas: flemus tua funera, Cæſar,
Par qui Stephonio progrederêre comes:

Sed

Sed vitæ comes: alterutrum facit alter acerbum,
Viuere longæuos dignus vterque dies.
Intereà grati dum ſoluit amoris amaror
Neſcio quod mœſti pectoris officium;
Huc ades, ô Cæſar: ſint hæc mœſtiſſima quâuis,
Accipe: vox etenim corda loquentis habet.
Non amat ingenium mihi Mœror, abominor artem:
Veriùs ille dolet, qui ſine lege dolet.
Mœrentem confuſa decent: ſunt verba Dolori,
Sed quæ percipiat verba nec ipſe Dolor.
Hunc ſequor: hic meus eſt anni fatalis Apollo:
Et mihi iam Parca eſt, Muſa quod antè fuit.
Lux aderat, quæ Palladio viſenda theatro,
Magna Subalpini Principis ora dedit:
Cùm feſto paries modulari carmina vultu
Viſus, & ad laudes pectus habere lapis:
Has inter Charites & amabilis otia pacis,
Quis credat rigidis febribus eſſe locum?
Et tamen, heu facinus! Morbi Mortiſq; ſatelles,
Ignea vis, tacitos huc tulit vſque pedes.
Ipſa quoq; hoc voluit, mala Ludia, ludere Circo:
O mala, ſi benè vis ludere, quære parem.
Non tibi conueniunt viuacia robora; non te
Cæſaris ille decet, Cæſare dignus, honor.
Ille color vultus, oris vigor ille, latentis
Ille animi, placidâ in fronte notatus, apex:
Non tua ſunt Mortis, ſed Vitæ culta ſupellex:
Inter inæquales luſus honore caret.
Tam decori macies, quàm ferro diſcrepat aurum:
I, confer rigidis arma cadaueribus.

Illa tamen mala ſaga, volatilis vmbra malorum,
Ridet, & obductâ reſpuit aure preces:
Quin potiùs gaudet meliori inſiſtere tergo,
Et de præſtanti robore palma placet.
Si plus humani, Cæſar, tua vita tuliſſet,
Leto arriſiſſet forſitan illa minùs;
Sed te conſpicuum reliquis ex omnibus vnum,
Viribus & firmis perfida vidit anus:
Vidit, & inuidit; validoſque amplexa lacertos,
Eluctaturas expedit arte manus:
Et licet exſanguis vix oſſibus hæreat, (aſtum
Quis neget, & benè pro viribus eſſe dolos?)
Vtitur his, quibus illa valet. Nil tale verentem
Vno ſupplantat ſat pede nixa virum;
Affligitque, ictuſque repercutit: ille, priuſquam
Se pugnaſſe putet, iam cecidiſſe videt.
Scilicet, affixus languentia membra cubili,
Tam citò fit cæſus, qui modò Cæſar erat?
Ventum eſt ad dubiæ ſuprema crepuſcula vitæ,
Aureaque in mortem cœpit abire dies.
Hìc malè crudeſcit malè confirmata cicatrix,
Et retractati vulneris ora patent.
Quis mihi tunc fuit extincto ſub pectore ſenſus,
(Si quis tum ſenſus viſus adeſſe mihi eſt)
Ars cùm victa manus dedit, & ſpem luſit amantum,
Et ferre vlteriùs poſſe negauit opem?
Teſtabar vultu, premerem quem corde dolorem:
Inque leues mea iam vita fluebat aquas.
Quid facerem, ſi me raperet ſua pignora ſecum
Altera pars animi dimidiumque mei?

Flere

Flere licebat, opem quia non afferre licebat:
 Dextra ope, ſed lacrymis non caruêre genæ.
Quòd ſi vmquam caruêre; fuit, quia quos Dolor imbres
 Fuderat, hos ipſo in fonte gelabat Amor.
Nec tacitos oculos fecit penuria flendi,
 Credite, ſed luctus mœſtitiæque gelu.
Tranquillos vultus & lumina ſicca gerebat
 Solus qui noſtri cauſſa doloris erat.
Ille quidem poſuit peracerbo in funere vitam:
 Sed docuit, fortes quâ decet arte mori.
O quoties pia vicini ſolatia leti
 Optauit, longæ præſidiumque viæ!
Iamq; auido non tam vultus quàm pectoris ore
 Libauit niueæ frugis in orbe Deum:
Quas animi flammas, & amantibus edita flammis
 Cæſar ab innocuo pectore vota dedit?
Quàm teneras fudit, per ſenſa nouiſſima, voces,
 Vltima quæ noſtro verba repoſta ſinu?
O ego, ſenſa velut memini, ſic verba tenerem!
 O mea quanti eſſes lingua miniſtra boni!
Nondum plenus erat languentis imagine fati,
 Cœperat aut vocem deſtituiſſe vigor;
Cùm ſtetit, & caros ſupremùm affatus amicos;
 Qui fuerat vitæ, fit quoque mortis Olor:
Atque ait: En morior. Cui numquam anteacta pudori
 Vita fuit, neque mors huic metuenda venit.
Quamquam nec morior: quid enim ſit viuere, ſi quod
 Intereà experior, dicitis eſſe mori?

Numquam ego ſic vixi, melior dum vita maneret;
Dumq́ue dies agerem, ſic periiſſe velim.
In vitâ mortem toleraui, in funere vitam:
Viuere nam ſemel hoc, illud obire diu eſt.
Quòd ſi fortè iuuat, quam nunc fero, dicere Mortem:
Viue diu felix, vt moriare ſemel.
Mergor inaſſuetâ liquidæ dulcedine mentis,
Nec ſeſe magni pectoris vrna capit.
Eſſe quid hoc dicam? video mihi ſurgere funus,
Sed mœſti pompam funeris eſſe procul.
Non mouet antiquos animus ſibi conſcius annos,
Nec fingit, quod non fecerit antè, nefas.
Si qua recordanti malefacta priora vetuſtas
Obiiciat, Dolor hæc eſſe ſepulta monet.
Aſſidet ille comes morienti, hoc munere tantùm,
Vt ſit gaudendi cauſſa vel ipſe Dolor:
Quin neque me rerum euentus, metuenſq; futuri
Cura, propinquantis nec mouet ira mali.
Quidquid id eſt, Iudex meus eſt Amor: ille tribunal
Iudicis, ille rei pectus amantis habet.
Ille gerit fulmen, qui fulmine vulnera placat:
Non timeo, niſi quis crimen amaſſe putet.
O vigor! ô Deus! ô animi liquidiſſimus ardor!
Et potui hoc mortis promeruiſſe genus?
Credo equidem ſeſe poſtrema in fata reſeruat,
Atque in delicias vſque trucidat Amor.
At vos, ô cari, mea maxima cura, ſodales,
Deſinite in lacrymis quærere velle fidem.

Viuite vos quibus est viuendi gratia, Virtus:
Viuite, sed memores, tempora longa, mei.
Quòd si nulla tenent Superos obliuia rerum;
Semper inexhaustâ vos ego mente geram.
Vix ea; cùm dulci recreatus munere vocis,
Plus cœpit vitæ, mortis habere minus.
Tempore iam ex illo Superi meliora ferebant;
Velle videbatur vertere terga malum.
Iam voci sua vita, vigor suus additus ori est;
Sopibatque oculos semper amœna quies.
Credula res Amor est, & ego quoque credulus illi:
Quàm citò compressit spes rediuiua metum!
Lætitiæ quæ signa dedi, quæ gaudia finxi?
Dicebam, Cæsar fit benè, sospes eris.
Sospes eris, lætâ repetebant voce sodales:
Tanti constabas omnibus vna salus.
Non secùs antiquam tenuit fiducia Romam,
Cæsaris alterius cùm lacrymata necem est.
Et liceat paruis componere magna; sed ingens
Hæc iactura boni non mihi parua venit.
Iam procul occiderat domito Germanicus Istro,
Fatorumque reus, victor vbi antè, fuit.
Delicias tum Roma breues, & Principis vmbram,
Facta, querebatur, Principis vmbra sui.
Vrbs gemit, & pullo mutatur purpura panno,
Iura silent, sordet Curia, Templa vacant.
Ecce tibi medio veniens in funere, factum
Fama renarrabat, viuere falsa Ducem:
Auspiciis pia Roma fidem melioribus implet:
Quodque magis vellet, verius esse putat.

Lætitiæ dat ſigna nouæ, gaudetque recepto
Principe; lætitiæ ſed breuis aura nouæ eſt.
Sponte ſuâ rurſus ſpes occidit orta ſalutis:
Et qui plus gaudet, non dolet ille minùs.
Nos quoque vitali pro Cæſare duximus omen,
Et fore ſperabat vel Timor ipſe bonum.
Non Spes illa fuit, ſed, quæ ſperantibus obſtat,
Mors nigra, Mors placidæ Virginis ora tulit.
Spem ſimulauit atrox, ſubiit faciemque coloremque:
Abiicitur Mortis forma, ſed arma manent.
Scilicet, vt nobis duplex dolor eſſet: at illi,
Bis velut erepto Cæſare, palma duplex.
Iamque adeò confeſſa minas, tractabile ferrum
Expedit, & rigido ſpem priùs enſe necat:
Illa fuit pugnæ proluſio: deinde iacentem
Inſilit, & cæco vulnere Cæſar hiat:
Vulnere, quo Cæſar: ſatis eſt. Ne cetera dicam,
Furatur tacitus verba ſecuta Dolor.
Et tamen, æternùm voluit te viuere Virtus;
Cùm tibi, quod vitæ defuit, illa dedit.
Cæſar eras; fatum potuiſſes vincere: nec tu
Debueras cædi fulmine; laurus eras.
Vt mihi triſtè iaces! multis tu flebile nomen,
Nulli flebilius quàm mihi nomen habes.
Multos illa tuæ rapuit clementia formæ,
Et non turbati pectoris ille nitor:
Comis amabilitas, facilis reuerentia vultus,
Semper & in placidâ fronte modeſtus honor:

Eloquij

Eloquij grauitas in tempore: gratia linguæ
  Multa, ioci faciles, ingenuique sales:
Ille iuuandi ardor, studium sine fraude merendi,
  Et sibi, quàm reliquis, mens nocitura priùs:
Consilio deuota manus; prudentia falli
  Nescia, nec docilis fallere simplicitas:
Religio, Pietas, recti tenor, ardor honesti,
  Cura locuturi pectoris ante Deum:
Hic animi vigor, hæc cælestis filia fontis
  Quot tibi molliuit pectora, vena boni?
Adde, quòd ingenij virtus non moribus impar
  In te communis semen amoris erat.
Audierat te Roma diu, mirata loquentem:
  (Nec paruum, Romæ quod placet, esse solet.)
Seu tu Gregorium rapere, è faucibus æui,
  Et faceres Magni viuere facta Senis:
Palladis aut inter præludia prima, doceres,
  Quanta sit à Græcis fama paranda notis:
In noua seu caneres mutatas corpora formas,
  Corpora, quæ sacrum versa volumen habet.
Quòd nisi te rursus tua viuere fata negarent;
  Tu tibi materies carminis æqua fores.
Versa tibi facies: quantum mutatus ab illo
  Cæsare! quàm varias induis ore vices!
Tam citò robustum decus irreparabile sordet?
  Et fieri informis tam citò forma potest?
Mutatas numquam meminisses voce figuras:
  Effera, si nescis, Mors quoque carmen arat.
Ipsa quoque inuersos inimica Poëtria vultus
  Et canit, & vertens ora, canenda facit.
A te materiem didicit modò carminis, à te
  Carminis exemplum cœpit habere sui.

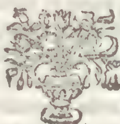
Mors

Mors fera, cui carmen funus, cui perfida præbet
Atramenta cruor, cui ſtylus enſis adeſt;
Cæſare ſi tantùm delectabare, gemellus
Cæſaris, & dempto nomine Cæſar eram.
In vitæ campo gradibus properauimus æquis,
In Cælum cur me præuolet ille prior?
Fœdus amicitiæ duo pectora fecerat vnum:
Quin & Relligio fecerat vna pares:
Pallas & vna pares voluit, par denique vita;
Par, niſi quòd vitâ dignior ille fuit.
Qui te dixerunt oculis & lumine captam:
Certè dixerunt quod tua facta probant.
Et tenebris gaudes, oculorum & munera celas;
Cæca vocaris anus, dum mea damna vides.
Cæca oculos, & cæca animam leuis vmbra nocentum,
Cæca profanatas,& ſine mente, manus.
Mors fera,crede mihi,niſi tu modò cæca fuiſſes;
Nunc equidem tibi pro Cæſare præda forem.
Et poteras contenta meo, licet impare, fato,
Tam mala, tam multis parcere Parca bonis.
Et noſtrâ poteras laudem pro morte mereri:
Nunc verò ſcelus eſt, mortuus ille,tuum.
Iamque ego,pectus iners, & inutile pondus, habebam
Nomina vix vitæ, cetera Mortis erant.
En vocat hæc vultus meſſis iam pallida falcem:
Hic in fronte cinis quid niſi funus olet?
Nónne vides medium vitæque neciſque cadauer?
Membraque pars animi quantulacumque regit?
Scilicet

Scilicet huius erat iactura facillima vitæ:
Quæ, ſit vita licet, plus habet vſque necis.
Iam mihi Perſephone nigram deſcripſerat horam;
Impendebat enim parua ruina domus:
Parua; minutatim nam longo ex tempore cœpit,
Quæque diu venit, non venit ante diem.
Ergóne, ſit quamuis mea forma ſimillima Morti,
Non placuit? Morti diſplicuiſſe pudet.
Cæſaris ingenium placuit, ſatiauit amantem
Cæſar, & in tumulo corpus inane iacet.
Audeat & quiſquam leges mihi ponere flendi?
Me lugere vetat quiſquis, amare vetat.
Et quoties mihi ſollicito dixiſtis amici?
Fac procul à querulo pectore Mœror eat.
Si neſcis, animi Magus eſt Dolor: ille dolentes
Si velit, in totidem vertere ſaxa poteſt.
Sat lacrymis gemituque datum: iam deſine queſtus;
Ne trahat hæc Mortis vna rapina duos.
Dixiſtis, fateor: ſed non mihi dicta ſedebant,
Nec vobis voluit Mœror habere fidem.
Ite meæ lacrymæ, cineres aſpergite lymphis:
I Dolor, in tumulum pectoris oſſa refer:
Sis tumuli cuſtos, tumuli fabricator & idem,
O Dolor, an ſolem veſper, an ortus agat.
Tu mihi Phœbus eris, ſemperque remetiar ex te
Siue Orientem meum ſiue cadente diem.
Quid faciam? Cæſar tumulo iacet, ipſe reſurgam?
Nox illum obruerit, lux mihi ſolis erit?

Mœſta

Mœſta illũ, me læta probent? lacrymabile corpus
Ille ſit, & lacrymis nulla tributa feram?
Quas ego nunc lacrymas memoro? quæ funera tracto?
Aut quibus errorum ludor imaginibus?
O Dolor, ô animi nigror importunus amantis,
Quàm procul à ſeſe pectus abeſſe facis?
Carnificem mentis ſi quis te dixerit vmquam;
Dictum equidem vero verius eſſe reor.
Scilicet, vt crucies animos, & ſomnia fingas;
Sis natura licet, plus tamen artis habes.
Errabam: viuit Cæſar meus. Ille dolorem
Ridet, & ex lacrymis nil niſi cauſſa placet.
Viuit, & ad vitæ fontem rigat aurea vitæ
Semina: quàm cupio par mihi vena fluat?
Viuis: at hic moritur Caſtor tuus, ô bone Pollux.
Tu bello victor; aſt ego miles adhuc.
Te Cælum, me terra tenet: quàm diſpare campo
Par fratrum quondam nobile caſtra locat?
O age, meque tuo, ſi quid iuuat, accipe Cælo,
Nec ſit ab alterius mutua morte ſalus.
Soſpes eram, fruerer cùm lucis munere tecum:
Rurſus ero ſoſpes, cùm tuus hoſpes ero.

IN

IN FINEM STVDIORVM AD EMERITOS AVDITORES APOLYSIS

Ab Auctore dicta.

ELEGIA VI.

DIcamus bona verba bonis. Labor vltimus anni,
Rurſus ad integrum non rediturus, adeſt.
O labor, expulſor veterum ſupreme laborum,
Quàm mihi iamdudum conſpiciende venis!
Quàm cupidâ te parte mei meliore ſecutus,
Optaui amplexus, otia cara, tuos!
Euenêre. Dies, felix Regina dierum,
Supplicis expleuit vota precantis opem:
Expleuit mea vota dies, expleuit Apollo,
Et poſito tandem pectine dixit, Abi.
Iam rude donatus, quamquã rudis vſq; canendi,
Ad ſacrum ſtatuo garrula plectra tholum.
Garrula ſunt, fateor; vellit mihi Cynthius aurem,
Huius & admonuit criminis eſſe reum.
Ex illo placui numquam mihi tempore: durũ eſt,
Crede, Poëtarum cedere nolle Patri.
Cede Patri Vatum, qui ſæpè procacibus olim
Dicitur ex animis elicuiſſe fidem.
Ille quidem pius eſt; ſed, ſi furialiter odit,
Feruet, vt Ætneo reddita flamma iugo.
Depoſitâque chely, furibundũ temperat arcum:
Temperat, & tenui pro fide, tela mouet;

Tela mouet, populis ſubeundæ nuntia peſtis,
Nuntia venturi funeris arma quatit.
Sic, vbi concretâ nimborum in nocte cadentum
Igneus inuadit nubila denſa vapor;
Fulgura diſſiliunt, tonitru Cælum omne cietur,
Et ferit aut Rhodopen, aut graue fulmẽ Athon.
Teſtis erit, Grajas inter graſſata cohortes,
Grande ſagittiferi dedecus vlta lues:
Poſtquam res Cilicum, Thebanaque fregit Atrides
Mœnia, & Andromaches patria fumat humo:
Fit gradus alterius furor alter: iamque phalanges
Ad vicina ferus Pergama victor agit.
Magnanimos iam ſternit equos, ſpolia ampla ferentes,
Atque triumphatis ſigna petita plagis.
Aſtynome hæc inter, Chryſæ ſubrepta Parenti,
Ibat inhumano præda futura Duci:
Aſtynome ante alias Domino gratiſſima Phœbo,
Cui Genitor miſtum farre ferebat ador:
Mactabatque ſacros ad ſacra altaria tauros,
Et ſuper infuſo ter ſale vota dabat.
Vt ſatis indulſit lacrymis, Chryſeïde raptâ,
Prædatorem adiit, poſt fera bella, Pater:
Qualis ad accenſam Thebani Smintheos aram
Stare ſolet, turbam dum iubet eſſe procul.
Vitta coërcebat tenues, de more, capillos,
Pendulaque hauribat tænia longa Notos:
Infulaque ad Phrygium prætexebatur amictum
Lanea, purpureo ſed medicata croco.
Veſtis inæquali lambebat margine talos,
Ad ſummos vnâ parte reducta ſinus.
Olli

Olli candor erat, qualem componere poſſet,
Si quis Arachnæâ texeret arte niues.
Veſte ſuper formas, varioque emblemata filo
Docta Mineruali dextera pinxit acu.
Vera putes, quæ picta vides; animata recurſant
Penſa, nec à muto ſtamine ſenſus abeſt.
Hæc chlamys antiquas Phœbi deſcripta figuras,
Artifici textu facta cruenta docet.
In medio Python ſpiris ingentibus orbes
Voluit, & explicitus in ſua membra redit:
Et graue ſecreto deducit pectore virus,
Et vomit in Cælum, quas creat ore faces.
Iamque ſolum latè ſubiectis oſſibus albet,
Prata latent fuſis merſa cadaueribus:
Ecce tibi, extento Latonæ filius arcu,
Vlturus caræ damna Parentis, adeſt;
Sortituſque oculis ictum, Pythona ſagittis
Appetit, exſuperat ſquamea terga chalybs.
Parte aliâ intextæ ſurgunt in ſtamina Muſæ,
Atque ora ad cantum vix taciturna mouent:
Mentitaſque fides digiti, pulſuque laceſſunt
Non reſponſuram Serica plectra lyram,
Hæc veſtem ſimulacra notant: nec dicere poſſis,
An ſubſiſtat iners, an moueatur opus.
Intereà Chryſes vittas, & ſerta gerebat,
Sanctaque Apollineo ſceptra reuulſa tholo.
At non ſceptra ſenem, ſed iuuit Apollinis arcus;
Hic potuit quidquid non potuêre preces.
Scilicet irato Chryſes Agamemnone pulſus,
Ad tua ſecurus limina, Phœbe, venit;
Imploratque fidem, per ſi quos impulit vmquam
Stare coronatos ad tua Sacra boues.

Audijt

Audijt Arcitenens è Cæli parte precantem;
Quamq́ue recollegit, non tulit ira modum.
Et iam tela rotat nimium exhauſtura cruoris,
Tela Agamemnonios depopulata Duces.
Vt primùm Zephyros hauſit letalis arundo,
Intulit in tauros ſanguinolenta necem:
Mox etiam latas animalia fuſa per herbas,
Strauit anhelanti ſaucia facta lue:
Vltima peſtifero tabes inimica veneno,
Fortia Graiugenûm pectora fudit humo.
Omnis ad interitum ſine lege relabitur ætas;
Sæua rapit iuuenes, & rapit aura ſenes:
Iamq́ue ſepulcrales tellus negat oſſibus vrnas,
Et negat arſuros cædua ſilua rogos:
Nil niſi congeſtum ſpectatur funere funus,
Nil niſi combuſtæ lata per arua pyræ.
Nec priùs eſt numero cædes ſatiata cadentum,
Quàm dederit Phœbo Græcia victa manus:
Victa manus dedit: & Chryſeïs reddita Patri,
Dura Mycenæo reppulit arma ſolo;
Reppulit, & facies riſit mitiſſima Cæli,
Deſeriiit ſegetes & ſata mœſta lues.
Talia neglectus dedit omina Phœbus Achiuis:
Et multo pœnam fœnore culpa tulit.
Ah procul hinc letale malũ: tua, Phœbe, veremur
Tela, procul noſtro de grege peſtis eat:
Quandoquidem tumet pecori, pecoriſq; magiſtro
Paſcua, deſcripto limite, plena locas.
Sunt tua felici compoſta noualia campo,
Et tibi perpetuis meſſibus albet ager.
Hîc tibi naſcuntur ſcripti tua nomina flores,
Et Domini ingenium fertile fundus habet.

Quòd ſi par coleret ſola fortunata colonus ;
  Cyrrhæis fierent inuidioſa iugis:
Nunc tamẽ, vt vitium fateor, ſic deprecor omen:
  Cultorem accuſat, ſi bona peccat humus.
Iam quater æſtiuas numerauit meſſor ariſtas,
  Preſſa quater pleno ferbuit vua lacu;
Cùm mihi ſeruitiũ ſenſi, Dominumq́; paratum,
  Et dedi Apollineo libera colla iugo:
Nunc optata ferar quamuis in paſcua liber,
  Vix benè libertas illa reperta placet.
Sic tener ex vſu patiens fit taurus aratri;
  Et grauis ille licet, fit leuis arte labor.
Quid facerẽ? ſi me naſcentem amplexus Apollo,
  Fac, ait, in primo carmina lacte bibas.
Quin etiã, vt perhibẽt, noſtra incunabula circùm
  Dicitur Aſcræus peruolitaſſe chorus;
Doctaque veridicos animaſſe in carmina neruos,
  Carmina, perfidiæ non ſubitura notam.
Hæc ego non memini, ſed facti conſcia nutrix
  Rettulit, aſtarem cùm puer ante focum.
Ante focum nutrix operoſo intenta labori,
  Aptabat læuâ garrula parte colum;
Inque apicem glomerabat opes, molliſſima lini
  Penſa, leues nebulas, & ſine luce niues:
Pendula mox tereti ducebat ſtamina fuſo,
  Et ſæpè appoſito dente domabat opus:
Et penſi vitia allambens hærentia labris,
  Mordebat, ſi quam lina tulêre notam:
Fila coæquabat digitis formata ſupinis,
  Pollicis & proni turbine torta dabat.
Hic adeò intendebat, iners ad cetera, mentem;
  Tamque operi vigiles iuſſit adeſſe manus;

Vt non liciolum telæ, ſed ſtamina vitæ
Nere videretur addita Parca tribus.
Tunc mihi fabellis mulcebat anilibus aures,
Quas ſibi narraſſet Picus ad Exquilias.
Aptus ab emeritâ pendebam voce loquentis,
Hæc in me ſolùm ad carmina ſenſus erat.
Solùm index vitæ fuit aura reciproca cordis;
Hæc quoque per mutas ibat ab ore vices.
Ergo ſemel, præter ſolitum, blandiſſima riſu,
In me conuersâ lumina fronte tulit;
Et, velut acta nouo violentæ Phœbados œſtro,
Defixis oculis hæſit in ora diu:
Donec abundantem rupit de pectore ſenſum,
Et tales placidâ miſcuit arte modos.
Quid teris ad cinerẽ, cura ô mea maxima, vitam?
Non benè conueniunt otia rebus, ait.
Sume pares animos: cùm mox adoleuerit ætas,
Te, Puer, exſpectat non puerilis honor.
O mihi vel referat veteres rota temporis annos,
Vel ſiſtat celerem tarda ſenecta gradum;
Inque meũ quandoque oriens tuus incidat æuum,
Et capiant oculi gaudia tanta ſenes.
Accipe, quæ nuper rerum miracula vidi,
Vidi ego, ſic Titan craſtinus illa probet.
Iam tibi ſidereus ſpirantis anhelitus oris
Vitales dederat ducere poſſe vices:
In primo vitæ ingreſſu mihi creditus infans
Lallaſti denos ſub mea iura dies.
Nocte ſuper mediâ, cùm iam tibi ſomnus ocellos
Clauſerat, & tenuis preſſerat ora quies:
Adfuit ad teneras antehac incognita cunas
Turba, nec ingreſſis perſtrepuêre fores.

Tu ſopita quidem laxabas lumina ſomno;
Sed tua, te propter, aduigilabat anus.
Emicui ingreſſus, oculiſque atque auribus hæſi,
Excantatrices docta timere manus.
Dicebam: Viden, vt cunas mala Saga frequentat?
Quis ſcit, an & puero ſit nocitura meo?
Vt tamen inſpexi propiore pericula vultu;
Non video laruas, quas putat eſſe timor.
Non ſpecies, qualis Sagas decet, illa rigebat,
Non inerat vetulis pallida ruga genis:
Non emiſſitiis oculis, facilíve rotatu,
Aut niue dilutis candidiore magis:
Fronte nec obductâ, furibundæ nubis amictu,
Atque ſupercilio pænè loquente dolos.
Quin color ingenij viridis, quin mentis honeſtas,
Et placido in vultu totus agebat honor.
Qui lepor ex oculis, nitidis quæ gratia labris!
Dulcè verecundi qui modus oris erat!
Neglecti crines, ſed neglexiſſe decebat;
Artis habent pretium, ſed tamen arte carent.
Clara Minerualis præcingit tempora laurus:
Vnus hic in nitido vertice cultus ineſt.
Non ego bis quinis, quæ viuens luſtra peregi,
Par opus huic vidi, progeniemque parem.
E quarum numero citharam tulit vna Sororum,
Et vocem ad tenues eſt modulata fides.
Auditos olim numeros, & verba tenebam;
Nunc vereor fragili lapſa cadant animo.
Scilicet eſt impar factis iuuenilibus æuum,
Cui memor in ſterili pectore ſenſus hebet:

Et ſenium expungit ſimulacra veterrima rerum,
Quæ ſteterant altâ mente repoſta diu.
Incipiã tamen; &, quamuis non omnia tangam,
Dicere, quæ memini, ſit mihi pauca ſatis.
Ergo locuturas facundo pollice chordas
Poſtquam conſuluit, præcinuitque lyra;
Denique conuerſo, Puer, in tua lumina vultu,
Plectra tulit tales inter eburna modos.
Dormi, noſter Amor; ſic te tua prouehat ætas,
Alma quies puerum ſopiat, alma ſenem.
Non tu, cùm teneros ætas grauis exuet annos,
Caſtalij viues vltima cura chori.
Sæpè triumphales lauros hederaſque diſertas
Mordebis, docto pabula nota gregi:
Sæpè ſitim pellet tibi fertilis Hippocrene,
Et fluet è venâ liberiore liquor.
Forſitan haud tenui libratus in aëra pennâ,
Maior humo, ſuperas inter agêre plagas.
Feruida ſeu mauis moliri fulmina linguæ,
Arcere & trepidos ad tua verba reos;
Siue per vmbroſas libeat deuoluere ripas
Eloquium, puro purius amne fluet:
Et cadet excuſſo celeris ſententia torno,
Quam grauis excipiet ſiue iocoſa Charis:
Seu iuuat in numerum volucres aſtringere voces,
Et trahere Aonio carmen ab vſque iugo;
Par erit ingenium cunctis: ſed & omnibus impar,
Si mala deſidies faſcinet ingenium.
Deſidies, mihi crede, magis quàm Saga nocebit:
Hæc totidem in truncos vertere membra ſolet.
Ne palpere, Puer, caue formidabile monſtrum:
Frangit adulando pectora, melle necat.

Te tamen auſpicijs melioribus aſtra reſeruant,
Fac age torpeſcant otia tarda procul.
Tempus erit, cùm clara tui concordia cantus
Vſque Cytheronis lapſa ſonabit aquis.
Cæleſtes humano animas tum carmine tolles,
Vna quibus ſuperas ſcandere cura domos:
Ante alios Solymæ naſcentem in valle Puellam,
Quæ Dium caſto ventre recondat onus.
Lugebis Vitæ artificem, Regemq́ue dolorum,
Quem dedit Iſacidum turba cruenta neci:
Lugebit pullum, gemitus te dante, Lyceum,
Et paries doctas effluet in lacrymas.
Mox perſonatas verſu inſectabere laruas,
Quæ faciem, formâ diſſimulante, negant:
Vendenteſq́ue humilem per comica pulpita vocem,
Et qui ſidereum fune tuentur iter:
Et turpes ſcurras, & odoriſequos paraſitos,
Et ſi quæ Dominus monſtra Lyæus habet.
Te dicente, ſuper numerabitur Heroïnas
Margaris, Heſperij maximus orbis amor:
Margaris, Auſtriadum non vltima gloria Regum,
Fati immaturâ diripienda manu.
Quin etiam audebis grandes veſtire cothurnos,
Et Tragico implebis docta Theatra ſono.
Plorabis Ionatham crudeli morte peremptum,
Et malè conqueſtos fœdera rupta Duces:
Speſq́ue patris geminas, & dulcia pignora, natos
Patre cruentari proſpiciente duos:
Membraque nolentem temeraſſe innoxia Mortem,
Corporeque in paruo vix habuiſſe locum.

Qui tibi tum ſenſus, cùm reſpondente Theatro,
Aſpicies plauſus, ſed ſine voce, dari.
Solùm oculi plaudent ſua luctu ſenſa fatentes:
Magnus erit lacrymas continuiſſe pudor.
Tu quoque Threicias agitabis carmine claſſes,
Et diſces patriæ conſulere hiſtoriæ;
Et coniuratas triplicato fœdere gentes,
Et data narrabis terga inimica fugæ:
Mortiferaſque pilas, tempeſtatemque cadentem,
Et benè vibratos ære tonante globos:
Diſiectaſque rates, interque natantia fluctus
Corpora, & irato vela refuſa mari.
Creſce age, noſter Amor; nõ hîc tibi meta canendi:
Crede, erit hæc ætas ad meliora gradus.
Sic ait, & vocem ſubitò Cithariſtria preſſit,
Plura licet dictis addere vellet adhuc.
At tibi parua, Puer, reſerauit lumina ſomnus,
Cœpiſti ad dulces ora mouere modos.
Tum verò (infelix!) velut indignata videri,
Deſeriit mœſtam turba diſerta domum:
Deſeriit, ſecumque tulit fugitiua meum cor.
Ah! tua cur ſoluit tam citò membra ſopor?
Nuper ego hæc vidi: quæ ſint ea viſa volebam
Scire, nec inuenit ſpes malè cauta fidem:
Eſſe puellarum genus acre, & nobile cantu,
Narrare antiquus ſæpè ſolebat auus;
Illas diuino cenſeri nomine Muſas,
Et colere Aonias, rura beata, plagas.
Forſitan hæ cunas circùm duxêre choreas,
Et tibi venturos præcinuêre dies.
Quidquid id eſt, audita olim meminiſſe iuuabit
Verba, Sibyllino carmine vera magis.

Con-

Concipe magnanimas puerili pectore vires:
  Eſt hoc ingenij magna minantis opus.
Spero equidem,nec vana fides mea gaudia turbat:
  Sic tua tum Virtus ſpes velit eſſe ratas.
Hæc ad me nutrix. Sed non ego credulus illi:
  Sæpè ſibi fingunt ſomnia vana ſenes;
Cumq; ætas properat biſſenum claudere luſtrum,
  Delirat veteres vt ſub aratra boues.
Vera tamen quis multa neget? ſpectacula multa,
  Pluraque, quàm nutrix eſt meditata, dedi.
Vos ego nunc teſtor ſolitos audire canentem,
  Atque aliquid nugas eſſe putare meas.
Cernitis, vt ſuperant noſtri veſtigia cantus,
  Conſtantemque facit pendula charta fidem.
Exitus hic rerum, cantandi hic terminus eſto:
  Sit poſthac vltrà præteriiſſe nefas.
Nos aliò mentes, aliò conuertimus annos:
  Interdum ſatiant quæ placuêre diu.
Semper ego humanæ conſiſtam in margine ripæ?
  I demum, in Superos tende biformis iter.
Ibo libens: vos cara olim mihi rura valete;
  Celſior humano vertice in aſtra feror.
Hîc mihi Diuinos libeat perdiſcere mores:
  Quis certâ mundum temperet arte Deus:
Vt ſit idem trinum, quod Numen dicitur vnum:
  Vt benè conueniens forma ſit vna tribus:
Vixerit æterno Proles æquæua Parenti,
  Spirarit gemino è Numine Numen Amor:
Spiret Amor Patri, Natoque ſimillimus idem;
  Aequarit ſeſe par in vtroque Pater.
Quis tanto è nexu patriis deſcenderit aſtris,
  Et ſe Virgineo clauſerit in gremio:

Et Puer, & Deus, humani ſub imagine vultus,
Soluerit antiquos nomine ſontis Auos.
Siderei Proceres fuerint quo tempore creti,
Cui ſtatuant ſuperos agmina mille choros:
Concreto ducant immiſtam corpore vitam,
An ſine mole animas ſpiritus auctor alat:
Vis eadem ſocijs, natura ſit omnibus vna;
Inſpecto videant tempora noſtra Deo.
Quæ deſertricem violarit culpa cohortem,
Et luere æterno iuſſerit igne malum.
Hæc mihi ſunt dicenda, nouas dum mutuor alas,
Et volucri Cælum metior ingenio.
Intereà vos, ô quibus inſudauimus annum,
Viuite, ſed memores, ſæcula longa, mei.
Hactenus indulſi vobis, mea cura, laborem;
Quamquam in veſtra labor commoda ludus erat.
Nec placui, fateor; quid enim mea damna recuſem?
Non eſt ægroto diſſimulanda lues.
Multa quidem de me nutrix oracula finxit;
Multa etiam tempus vera fuiſſe probat:
Sed, quod erat demũ memorabile, callida preſſit:
An quia quiſquis amat, ſponte timenda tegit?
Debuit hoc dictis attexere, me fore quondam,
Dicere qui poſſem multa, placere parum.
Verùm ego ni placui, ſatis eſt meruiſſe volendo;
Parcite, quod debet parcere quiſque ſibi.
Solabor proprium communi ſorte dolorem,
Publica nec memet fata ſubire pudet.
Extremum hunc, Elegia, mihi concede furorem,
Vt facili aſpergam ſeria dicta ioco:

Et,

Et, quamuis non ſat dicaris idonea ludo;
  Te ſemel arbitrio ludicra finge meo.
Accipite hæc animis, quoniam vacat; & ſua diſcat
  Somnia, ſi quis amat omnibus eſſe ſatis.
Fortè parens gnato comitatus agebat aſellum;
  Hic puer inualidis viribus, ille ſenex:
Riſit, vt aſpexit vicini ruris arator,
  Carpere dorſo animal liberiore viam.
Cùm tamen, immodicos agitator vterque per æſtus,
  Vix traheret crebro corpora feſſa gradu;
Gnatus aratori morem gerit, emicat vltrò,
  Iumentíque ſui terga ſubacta premit.
Alter adeſt, iuuenemque vehi miratur, & odit
  Ire gradu miſerum languidiore patrem.
Audijt hæc genitor, dictiſque aſſenſus amicis,
  In dorſum, nato deſiliente, micat.
En alius; Pueríumne tuum laniena moratur?
  Siccine venalem, mi vetule, inquit, habes?
Annuit ille, iubetque vnà conſcendere natum;
  Iamque grauat mitem pondus vtrumq; feram.
Obuius hanc alius miſeratur: &, O pudor, inquit,
  Bellua, nónne vides, vt vehit vna duas?
Quid faciat genitor? partes ſe verſat in omnes,
  Si queat errantum comprimere ora virûm:
Deſilit, & vectorem ipſum reſupinat arenâ,
  Induit & iunctos in bona vincla pedes:
Et, quoniam toto paſſim obiurgante Senatu,
  Vix vllum potuit ferre; feratur, ait.
Nec mora, tranſuerſo per dura ligamina conto,
  Inſolitum iuuenis cum ſene portat onus.

 Scilicet

Scilicet exſultant tanta ad ſpectacula ciues,
Vndique conueniunt, ore vomente iocos;
Vrbanoſque ſales, opprobria ruſtica miſcent,
Excordem puerum cum ſeniore vocant.
Inde redardeſcit patri furor ; & mihi pœnas
Intereà, dixit, bellua vincta dabis:
Semper ero pro te populari obnoxius iræ ?
Pondere te noſtro nos, age, ſolue tuo.
Dixit, & intrepidum de culmine montis aſellum
In propè labentes præcipitauit aquas.
Hic finis aſini fatorum, hic exitus illum,
Qui ſperat multis poſſe placere, manet.
Fabula narratur, ſed non & nomina de me:
Nec ſumus his titulis turba minuta pares.
Nempe probaturos aliis quam geſſimus artem
Egit inexhauſtus ſemper agetque labor.
Vicini laudator agri quàm rarus? honorem,
Quem tribuit, credit quiſque perire ſibi.
Tantùm aliena ſuo metitur commoda ſenſu,
In quibus ipſe etiam liuet & odit honor.
Quot chartæ nigra ſigna gerunt ? quodcumque volumen
Attritas facies vngue legentis habet.
Mancipium ceu turpe notas & ſtigmata præfert,
Neſcio quid ſerui Diua Poëſis olet.
Muſarum cenſus numquam cenſore vacabit,
Doctrinæque penus pœna fit acris hero.
Hic amat eloquium facili reuolubile curſu,
Huic tenuem in nodum verba coacta placent;
Quot voces alij, totidem myſteria poſcunt,
Atque etiam punctis numen ineſſe volunt:
Sim-

Simplicitas alios delectat candida linguæ,
Nec mendicatis culta Mineruа bonis.
Rarò conſpirant animi. Cui ſenſa palato
Dulcia reſpondent, rurſus amara nocent.
Oderunt melimela alacres, quibus aſpera cordi;
Et quæ nouit acu pungere,lingua ſapit.
Abruptus ſermo propriam ſi vendicat artem;
Defenſore ſuo, non tamen hoſte caret.
Sunt, quibus è Cælo deducta tonitrua vocum
Detineant aures,quas leuis aura fugat.
Nemo vnus punctum omne tulit,licet vtile dulci
Miſceat, & tria ſub pectore corda gerat.
At quodcumque animo plebs improbat, ore laceſſit,
Nec facilè arbitrij ſenſa repoſta premit.
Nos, quorum commenta leui ludibria vulgo,
Et turbata Notis carmina ſæpè volant;
Non vltrà populare malum patiemur inulti,
Cedimus, & gratis iam pudet eſſe ioco.
Ars mea,ſi me audis, exemplo mitis aſelli,
Tu quoque Lethæo præcipitêre vado.
Sic vulgi poſthac clamore carebimus ambo;
In medio ranas mitiùs amne feres.

VINCENTII GVINISII E SOC. IESV POESIS LYRICA.

NASCENTI IESV MONODIA.

ODE I.

Ollis ô Amor aurei
Cultor, ætherium genus,
Huc ades bonus, & bonam
O age facem,
O age fidem:
Facem, quâ tenebras moues
Vltra Cimmerias plagas;
Et Solis profugum iubar,
Si nocte vocas,
Et nocte redit:

Fidem,

Fidem, quâ Superos cies,
Et Cæli volucres fugas
Cantu ſiſtis amabili;
Numenque feris,
Si fortè furit.
Huc ades, bonus Aliger,
Fronte, quâ nitidum ſoles
Serenare meridiem.
Sic Deus iubet,
Sic Puer iubet:
Puer ſidere pulchrior,
Et pellucidior vitro,
Dia cui nota Numinis,
Paternus apex
In fronte ſedet.
Ille, dum placido imperat
Nox facunda ſilentio,
Exſpectata diutiùs
Tollit lumina
Materno ſinu.
Sic nocturna latet roſa;
Matutina recluditur:
Sic conchâ maris Indici
Incluſa diu
Mox bacca fluit:
Sic Sol manè renaſcitur,
Deque alti gremio maris
Exit purpureus puer,
Inuectus equis,
Et lotus aquis.
Viden Bethlemio in ſolo,
Inter prata comantia,

Inter ſaxa rigentia,
Vt ſæua feras
Spelunca fouet?
Hîc amœna crepuſcula,
Viui ſemina luminis;
Hîc amabilior latet
In nocte dies,
In die Deus.
Infans Regius hîc latet,
Summi progenies Patris:
Matris delicium integræ,
Pura brachia,
Nuda pectora
Horrenti in ſtipulâ locat.
Hic natalitio in thoro,
Par ſolis thalamo incubat;
Fœnumque leue,
Cœnumque graue,
Et triſtes hiemis vices
Per noſtrum patitur ſcelus.
O beata neceſſitas!
O cæcus Amor,
Quàm dulcè vides!
Infami tegitur ſpecu,
Paruo in gramine conditur:
Sed vides, vt inardeat
Duro in gramine,
Turpi in carcere?
Sic nigro ſolet in luto
Sæpè luxurians onyx
Aut carbunculus occuli;

Preſſuſque licet,
Merſuſque licet,
Lucet ambitioſiùs.
Sic prænuntia fulminis
Flamma incluſa valentiùs
E nube micat,
E nube tonat.
Qui vultu lepor innatat!
Quæ genis Charites ſedent!
Quàm micantia ſidera!
Quàm cara omnia!
Quàm pulchra omnia!
Intactis viden in genis
Miſtas parthenicæ roſas?
Viden labra corallina,
Niueſque pedum,
Eburque manûm?
Nam fidos quid ocellulos,
Quid ſupercilium loquor,
Quo Cælum graue ſuſtinet
Imumque ſolum,
Vdumque ſalum?
Vide candidulos ſinus,
Vitæ perfugium meæ,
Cordis hoſpitium ſui.
Vide tempora,
Vide pectora.
Nihil, crede mihi, vides:
Sunt pulcherrima quæ latent.
O ſi rimula pectoris
Cor exprimeret,
Cor tenerrimum!

Quæ ſpectacula cerneres!
O cor, ſemen amantium!
O punctum orbe capacius!
O nidum meum!
O nodum meum!
Sed hæc ſcena reconditur:
Sunt nobis adyta inuia,
Quæ ſoli Puero patent.
Sat corda videt
Qui corde gemit.
Tu redi ad Pueri latus,
Aulæ ſiparium intimæ,
Ad dulces animi fores.
Hîc fige gradus,
Hîc vota præi.
En, vt brachiolis micat,
Atque eburneolas manus
Ad Matrem bonus explicat;
Ridetque pius,
Ploratque pius.
Intercede licentiùs:
Et parui oſcula Numinis,
Quæ Matrem cupidam appetunt,
Cara vulnera
Lætus excipe.
Aude, mi cor, & ictibus
Oris pungere viuidi,
Puris ſtringere brachiis:
Et luminibus,
Et fluminibus
Irrorare liquentibus.
O quæ gaudia concipit

Deſpumata doloribus!
Quæ dona capit,
Cui vita ſapit!
At iam delicias ſuas
Deponit gremio Parens:
At iam faſciolis tegit.
Heu! Solis opes
In nube latent.
Tenereſcite gramina
Attactu teneri Dei;
Cui Cælum in lacrymas abit:
Et lacte pluit,
Et melle fluit.
Parce flatibus Æole,
Ventorum leuis arbiter,
Cadentum ſator imbrium,
Antriſque cauis,
Cæciſque iugis,
Immites animas preme,
Bono neu Puero noce.
Si neſcis, Puer eſt Deus,
Matre ſenior,
Nec Patre minor.
Heu! venti lacerant preces
Per ſurdas precibus plagas.
Caſtigatur inertia:
Cauruſque volat,
Euruſque volat:
Et, facto velut agmine,
Infantis teneri ſinum
Duro frigore ſauciant.
Ah furor, furor,

O do-

O dolor, dolor!
At ille in niuibus iacet,
Primâ candidior niue,
Dum ſæuis Aquilonibus
Prata frigida,
Stagna rigida
Preſſo conglaciant gelu.
Rides, Diue, flagrantibus
Recreatus amoribus,
Cordiſque face,
Oriſque vice:
Et ſpirantis anhelitus
Dulci flamine temperas
Inclementia frigora.
O ſuſpiria
Eloquentia!
Inflammas hiemem aſperam,
Atque ardere gelu doces.
Auræ, dum tibi ſæuiunt,
Rigendo calent,
Calendo rigent.
Nam tu ſæuitiam imperas
Imbribuſque cadentibus,
Procelliſque minantibus:
Has flare iubes;
Te flere iuuat.
Nam fletus dolor elicit,
Quos venti quoque congelant.
Amant ſugere gaudia
Liquidiſſima
Rigidiſſimi.

Sed quæ ſomnia conqueror?
Dolor ludus amantium eſt:
Nec expers emitur benè
    Doloris Amor,
    Amoris Dolor.
Sic eſt. Cùm dolet hic Puer,
Amat, credite poſteri.
Ipſe carnificem prior
    Inuenit Amor,
    Idemque tulit.
Ergo triſtis hiems age;
Ad futura ſerenior,
Si crudelior inferes
    Dura ſpicula,
    Sæua vulnera.
Huc crudas animas Noti:
Vos ſpirate furentiùs;
Hic dolebit amantiùs:
    Sic Dolor iubet,
    Sic Amor iubet,

VIR-

VIRTVTES
VRBANI VIII. PONT. MAX.
AD MODOS DICTÆ
INTER PHILOSOPHICAS
MARCHION. SFORTIÆ PALLAVICINI
CONCERTATIONES
IN COLLEG. ROM. SOC. IESV.

FELICITAS

Drusi Imperatoris, Apum augurio victoriam diuinantis, pari omine repetita, rursumque sperata.

ODE II.

DRuse, vincendum. Viden arma circùm
Stare festiuas Apium cohortes?
Surge, quid cessas dare militari
Prælia dextræ?
Agmen è Cælo venit auspicatum,
Prosperum pugnæ redeuntis omen;
Alitem pasto Ioue decidentem
Excipe Cæsar.

Ille

Ille Romanam vehit ore laurum
Ales, & pugnâ bonus, & triumpho;
Pacis inuictæ mediuſque belli,
Aptus vtroque.
Siue ſit vitæ ſapor eliquandus,
Roris & puri fabricanda merces;
Mole membrorum minor, arte maior
Dædalon æquat.
Primus in campo labor: hîc minuto
Conſulit roſtro genus omne florum:
Hic leues ſuccos animamque libat
Virginis auræ.
Inde meſſorum vice functus Ales
Conuehit viuax onus ad paternas
Aluei ſedes, vbi regna ſeruant
Mellea plebem.
Artis hîc miræ faber officinam
Roris exercet, reficitque cellas;
Hic pauimentum locat, imprimendis
Otia ceris.
Tum fauos ſucco grauat, & fluentem
Stillat Auroram, liquidumque Cælum:
Mel vocant vulgò; tamen eſt liquentis
Lacryma Solis.
Roris at puri pretioſus auctor,
Melle pacato fera bella miſcet:
Nectar in pratis legit, & venenum
Nobilis iræ.
Neſcias, vtro magis expeditus
Regnet in campo, necis, an roſarum;
Martis, an Floræ melior labori;
Mollis, an aſper.

Ore

Ore quo pacem gerit, arma tractat:
Vulnerat telis, quibus osculatur:
Aptat ad flores hebetatque fulmen,
Promit & abdit.
Mitis in ciues, ferus in rebelles,
Pellit ignauum pecus, acre pascit:
Cùm vacat, miles catus; & senator,
Cùm vocat vsus.
Cæsar, hic faustum tibi portat omen
Alitum nimbus. Meditare præsens
Martis exemplum, simul & futuræ
Omina pugnæ.
Non tibi solùm fauet hæc volantum
Turba, fortunæ melioris index;
Me quoque in partem vocat augurandi
Regius Ales:
Qui solum Solis colit, astra libat,
Semper ardentis populator horti;
Vnde mel vitæ trahit, & colorem
Diuitis auri.
Nam mihi Cælum quoque BARBERINVM
Promit VRBANAS APIVM cateruas,
Maius Hyblæis genus, & vireto
Cælite pastum.

SANCTIMONIA PRINCIPIS NOSTRI APIBVS AMBROSIO MELLIFICANTIBVS EXPLICATA.

ODE III.

AT tu, ſupremi Filia Pectoris
Virgo, minorum maxima Virginum;
O mentis heres ſempiternæ
Relligio, pia mater æqui:
Fecunda nutrix ritè colentium,
Pacata vindex crimen amantium;
Menſura ſancti, meta recti;
Supplicij mora, lex ſacrorum;
Matrona Virgo, blanda ferociter,
Mitis ſeuerè, læta viriliter;
O fortis expultrix Deorum
Fœda ſibi ſacra vindicantum;
Accede lætis, & pede proſpero
Inſanientem ſubde proteruiam
Orci minantis, cui paternus
Vana ſuperſtitio eſt triumphus.
Malè ominatis parce negotiis;
Vides, vt Ales nectaris artifex,
Interpres aſtrorum ſidelis,
Melle ſuo tua Regna format?

Sæpè

Sæpè & futuri præuius impetus
Latet, nec ardet: vidi ego conditum
In rebus angustis, & œstro
Exiguas animas agentem.
Sed lingua peccat: quippe negauerim
Angusta rerum pectora, mœnibus
Inclusa membrorum minutis;
Verùm animis habitata magnis.
Et parua quamuis Ales Hymettius
In membra crescat; credite longiùs
Ventura tangentem sagaci
Mentis acu, tenuique sensu.
Testis Latinæ filius Albulæ
Proles Quiritum, sed Pater Insubrum
Antistes, & custos sacrorum
Ambrosius, domitorque Regum.
Centum futurus mox Puer artium
Cunis agebat tum leuioribus
Vitæ rudimentum recentis,
Et placido dabat ore somnos.
Apum propinquus fortè manipulus
Adest, vt altâ fronde pependerat:
Vuamque ramo conglobatam
Agmine liberiore soluit.
Mox ad iacentis parua cubilia
Vel altor errat nobilis ingenî;
Prætorianus siue miles
Dulce latus Pueri coronat.
Errore circùm ludit amabili:
Ad labra donec conuolat, ambigas
An turma decerptura rorem,
An potiùs positura currat.

In ora demum ſimplicis Ambroſî
Se condit, hîc mel fabricat, hîc fauos.
Quis poſſe miſceri per artem
Nectar in Ambroſiam negabit?
Nec tam beatis ora liquoribus
Aſperſit Ales, quàm iuuenilium
Signauit annorum tenorem
In Puero, geniumque mentis
Emancipatæ relligionibus
Intaminatis, & pia fulmina
Linguæ cruentantis rebelles
Romuleæ Pietatis hoſtes.
O cenſor ingens orbis, & ô Pater,
Viuax colentum norma Quiritium,
VRBANE, ſacrorumque Princeps;
Cui Pietas dedit ipſa Regnum!
Signauit olim ſtemma domeſticum
Gentilis Ales, conditionibus
In anteceſſum deſtinatis,
Te fore, qui graue pondus Orbis,
Et Vaticani ſidera verticis
Celsâ leuares mole ſupercilî,
Cælumque Virtutum moueres
Conſilio, regereſque nutu.
Venêre: iam te Relligio premit
Impoſta dorſo: iam tibi Romulus
Incumbit axis: diſce Mundum
Ferre nouum Latialis Atlas.

SAPIENTIA PRINCIPIS NOSTRI APIBVS PLATONIS ALTRICIBVS EXÆQVATA.

ODE IV.

O Præiudicio nota Platonico,
Ales, Cecropij nectaris artifex;
O florum populatrix,
Quantò nunc ſapis amplius;
Cùm Romæ Dominum pectus amabili
Permulces animæ dulcis anhelitu,
Atque in mella liquatum
Stillas cor Sapientiæ!
Sic olim Puero, cui genus Atticum,
Sed Virtus patriâ diuite ditior,
Succum mobilis auræ
Inter labra refuderas.
Quà conſanguineus veris Hymettius
Halat perpetuis hortus honoribus,
Nato diues Ariſton
Muſis thura parauerat:
Et Nutrix aderat, Myſta litantium,
Aſperſura ſacris frugibus hoſtiam;
Infantemque Platonem
Depulſum tenero ſinu,

Et pondus gremij dulce, locauerat
Inter Cyprigenæ brachia germinis:
Quà sub cespite Myrtus
Incunabula præbuit.
Maiorem meritis, nec sibi debitum
In Myrto tenui viuere flosculum,
Admirata volantum
Sensit progenies Apum.
Sensit: nec tenerum curat amaracum,
Non calthas nemorum, non thyma collium;
Regnum dulce rosarum,
Vnum sat Puerum putat.
Huc ergo cupidis lapsa volatibus
Prædatrix nitidæ Chloridos emicat;
Despectisque viretis,
Viuam parthenicen colit.
Hic flatus animi dulcè reciprocos
Spirantis Zephyros adbibit hortuli;
Hic molles hyacinthos,
Hîc dulces violas legit.
Huius labra petit plena coralliis,
Atque os, vestibulum pectoris obsidet,
Instillatque liquores
Ad cor vsque volubiles.
Hinc illud Puero mel Sapientiæ,
Et præstans animæ diuitis impetus:
Cui Natura gemellam
Numquam viderit indolem.
Tantum fatidici Numinis insidet
VRBANIS APIBVS: tam benè digerunt
Puri pabula Cæli,
Et commercia siderum.

At tu Romulidum maxime Principum,
Cui gentilitiæ mellificant APES;
Cui cor nectare complent;
Et venâ grauis ingenî:
Me patrocinio pectoris excipe,
Et permitte APIBVS, me quoque melleo
Spargant rore, tuique
Succo nectaris allinant.

ELOQVENTIA PRINCIPIS NOSTRI PINDARVM MELLE PASTVM ASSECVTA.

ODE V.

DVlcis ardor, aura mollis,
Melleumque cordis œstrum,
Otium ô negotiosum,
Somniumque, noctis expers,
Vena cursitantis vndæ
Ad fluenta pectorum.
Virgo, montis hospes alti,
Incola ô beata fontis,
Sed frequentiùs relicto
Fontis imbre, montis vmbrâ,
Gaudet esse doctiorum
Inter arua mentium.
Laureata Virgo crines,
Et manum canora plectro;

Qu*

Quo rebellis ira ponit,
Mitiorque ſurgit ardor,
Cuius arte belluinus
Mitigatur impetus.
O medulla Gratiarum,
Multiforme cor Siiadæ,
Mite robur, acre pectus,
Vox catenulis ſonora,
Lingua diues, imperatrix
Eloquentis ingenî.
Cerne melleas Volucres,
Quà ſerenus ore Puber
Preſſat arua, captat auram:
Perque viua regna florum,
Flos amœnior beatum
Spirat, haurit otium.
Pindarus lyræ tyrannus,
Atticæque cycnus vndæ,
Puber inuidendus hic eſt:
Sole qui meridiano
Sola per vireta greſſus
Explicabat alites:
Sed flagrantis igne cæli
Vulneratus, & laborum
Mole preſſus inſolentum,
Delicata membra ponit,
Quà ſuperbientis ingens
Vmbra ſurgit ilicis.
Huc ab intimis roſetis
Mellis Ales vrget alas,
Et iacentis ora nati
Dulce recreat ſuſurro,

Blanduleque pennularum
  Ventilat flabellulo.
Mox reciproci beato
Halitus odore captus,
Hic habere credit Hyblam,
Regna Veris hîc salutat:
Spernit arua, seque condit
  In labella puberis:
Spiritumque cordis haurit,
Vnde nectar allaboret;
Mella fundit, ora sugit,
Fœnorique ponit artem:
Tela condit, abdit iras,
  Sola promit oscula.
Hinc perennis ille torrens,
Illa vena iugis auri,
Ille fons amœnitatis;
Eloquentis imber amnis
Corde ductus, ægra doctus
  Recreare pectora.
Hinc sonora vocis aura,
Spirituque plenus ardor:
Hinc volatus ille mentis,
Maior arte Dædaleâ;
Inde robur, inde pondus,
  Totus inde Pindarus.
Surge diues ore Virgo,
Verba funde, prome laudes,
Plectra tange, pande cantus:
Poscit hoc canorus ardor,
Pindarique mente maior,
  Mens diserta Principis.

Scis

Scis & ipsa quid meretur
Vocis aura BARBERINAE;
Quando tu cor occupasti,
Nidulumque, labra, cordis:
Hîc foueris, hîc triumphas
Hac in arce Palladis.
Hac in arce castra ponit
Administra mellis Ales:
Hîc beata corda messem
Semper educant odorum:
Mentis huc perenne Cælum
Rore semper influit.

PRVDENTIA PRINCIPIS NOSTRI CVM HIERONE REGE COMMISSA AB APIBVS ENVTRITO.

ODE VI.

MAtrona Princeps, cui sceptra dextram,
Cui serta frontem, cui regna collum
Fastu coërcent, nec mole curuant,
Fetamque mentem, vastumque pectus
Humanus implet, non æquat orbis;
Diuinus ardor, consultus æui,
Prudens futuri, præsentis index,
Mens certa rerum; veriquè custos,
Ignara falli, dedocta fraudis;
Seu campus vrget, seu poscit aula,
Seu cura belli, seu iura pacis:

Prudentiſſima Virginum Virago,
Strenuiſſima fortium,
Feliciſſima Principum,
Magni Filia germinis,
Vſum nacta Patrem, Matre veterrima:
Mnemoſynes generata partu,
Lucis inocciduæ feracem
Prodiga mentem;
Sole tuo recreata ſemper,
Vectura tecum, quocumque pergas,
Vel in nocte meridiem:
Age Virgo, prouidentem
Excute frontem:
Oculoſque, perſpicacis
Sidera mentis
Volue, quà tenellus infans
Solus in ſolo nemorum theatro
Inter brachia ceſpitum,
Inter dura crepidinum,
Fortunæ tamen in ſinu,
Altore Cælo, nutrice Famâ,
Proiecto ſimilis iacet.
Inde, ſi neſcis, tua damna pendent;
Rurſus hoc pendent tua Regna filo,
Ille ſi tantùm fera fata rumpat,
Indolis magnæ Puer, ô tuorum
Germen honorum.
Sed iam futuri præſagus ardor
Euenta rerum maiora ſignat:
Erumpet infans anguſta vitæ,
Fatiſque maior, mortiſque victor
Euadet euripos malorum,
Exp

Expoſitus meliore campo.
Tunc ora vertet ſcena ſerenior
Feliciori ſorte volubilem
Mutatura cataſtrophen.
Sic eſt, nónne vides, APVM
Innumeras volitare turmas?
Nimirum ſatis eſt beatitatum:
Iam puri liquor ætheris,
Et vindemia cæli,
Auroræ pedibus preſſa rubentibus,
Cæleſti procul è lacu
Exundauit in orbem:
Atque in doliolis recepta florum,
Anguſtos calices mollis amaraci,
Narciſſique comantis,
Lilijque rubentis,
Muſto ſiderei nectaris imbuit.
Huc volat aërij mellis vindemitor Ales,
Et liquidos cæli latices ſolisque liquorem
Ore legit, mox antra petit, quibus aureus infans
Incubat; & circumuolitans plaudentibus alis,
Labra petit Pueri per inhoſpita rura iacentis,
Inſpiratque animam mellis pro lacte Parentum.
At ô magne Puer, gemelle Regum,
Infelix, mihi crede, tu fuiſſes,
Humanus tibi ſi fuiſſet altor.
Hinc tibi regnorum creuit adultus honor:
Hinc ille ſuccus prudentis auræ,
Hinc vena recti contenta parto,
Hinc cenſus vrbis virtute menſus,
Aulæque luxus finitus æquo,
Nomenque magnis æquale factis.

Hinc fama, veri fecunda nutrix,
Et pectus ingens cui paruus orbis,
Et cordis ardor cui meta Cælum,
Et mens prouida Pacis in senatu,
Et mens feruida Martis in theatro.
Qui velit semel omnia
Complecti bona Principum,
Sat dicet, si dixerit vnum
Hieronem, Imperij iugis imaginem.
At tu Latinæ solamen Vrbis,
VRBANE, rerum communis ardor,
Orbisque Princeps, morumque censor,
Regnante quiddam Hierone maius;
Sic Roma iactat, sic censet Orbis;
(Nec crede paruum, quod Roma iactat,
Quod censet Orbis) cui fama nomen,
Cui facta famam fecere laudum;
Te quoque gentiles APIVM coluêre phalanges,
Et tibi solertes animo adleuêre liquores,
Prudentesque fauos, & inexpugnabile pectus
Consiliis fecere tuum, celeremque regendis
Imperiis mentem, pronamque ad stemmata frontem,
Atque ad sceptra manum. Tunc arbitra mobilis æui,
Iustitiæ comes, & domitrix Prudentia fati
Se tibi perpetuos animo informauit ad vsus;
Hic aulam, hic artes, hic dulcia castra locauit.
Sic qui Regna velit sibi mellea fingere, discat
Ex APIBVS VRBANE tuis, & mellea fingat
Corda priùs, superamque in labra recolligat auram.

CAN-

CANTVS NAIADVM

Telas in Ithacensi specu texentium, dum Apes mella conficerent.

ALLEGORIA

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM

FRANCISCVM CARD. BARBERINVM

Ex Homericis Commentis adducta,

Cùm MARCELLVS SAVLIVS *Ianuen. sub eius auspiciis Philosophicas concertationes iniret in Collegio Rom. Societatis* IESV.

VRANIA NAIADVM PRIMA.

ODE VII.

AGe, pasta melle Virgo,
Ithacensis hospes oræ,
Leuis amnium propago;
Age, fila dum laborant,
Acus ora dum colorat,
Variantis ora telæ :

Modò textilem figurat
Vaga cuſpis arte lanam,
Animatque vulnerando:
Modò vulnerum lacunas,
Vbi fecit, implet auro.
Age (quid moraris?) ardor
Mariumque, fluminumque:
Viden, vt miniſtra textus
Sine voce dextra languet,
Sine voce cuſpis hæret?
Age, quod leuet laborem,
Age, quod ferat vigorem,
Alacremque fingat artem.
Labor eſt rudis magiſter
Operumque textuumque,
Niſi voce temperatur:
Minor ille fit canendo,
Taciturnitate creſcit.
Ego, ſideralis orbis
Imitabor arte molem;
Facis arbitrum diurnæ,
Niueumque noctis aſtrum;
Neque ſiderum minorum
Procul hinc micabit agmen.
Erit ergo tela Cælum,
Erit aura lucis aurum:
Opus hoc mei laboris.
Mihi gemma finge Solem,
Mihi pinge concha Lunam:
Varioque trama nexu,
Pluuiæque, fulminumque,
Niuiumque finget aulam.

Cadet hinc perenne nectar,
Quod amica mellis Ales
Apis, inter orta flores,
Leget ore, mox salutem
Mihi melleam liquabit.

EPICHTHONIA

NAIADVM SECVNDA.

ODE VIII.

ITe tranquillo vaga fila textu,
Cùm decet puras animare telas:
Ite, quid mutus labor otiosam
Distinet artem?
Hactenus nullo vitiata fuco
Lina natiuus color occupauit.
Ite, dum viuax opus implicari
Postulat auro.
Aureos sæclo referente mores,
Clarior flaui nitor est metalli.
Mutet aurato niueum veneno
Tela colorem.
Ite, sic Romæ noua poscit ætas:
Roma sic poscit, Latiæque Princeps
Vrbis VRBANVS, sed & Orbe maior,
Nec minor astris.
Ite, sic poscit soboles Parentum
Æqua fortunæ, populique votis,
Ceteris maior, tibi Magne tantùm
Patrue dispar.

Ite, longinquos animate campos:
Imprimat telas acus, & iacentum
Ampla terrarum sola Dædaleo
Stamine ducat.

Quidquid effectrix operosa rerum
Docta Naturæ manus in repostâ
Condidit terræ generantis aluo,
Textus adumbret.

Ite, sic mellis fabricator Ales
Nectar instillet pretium laboris:
Nectar Heroum cibus inquietam
Recreat artem.

Maior humano sapor arua nescit:
Succus est purus genitalis auræ.
Nempe de Cælo sua BARBERINO
Balsama sudant.

MELISSEA

NAIADVM TERTIA.

ODE IX.

O Laboris æqua merces!
Cernis, vt leuis voluptas
Virginumque Fluminumque
Aura mellis, aura vitæ,
Cordis esca, mentis ardor,
Mel per antra purpurat.

I labor, minister artis:
Esse tædet otiosum:
Surge, curre, sume pennas,
Fila texe, fige telas,

Dum

Dum miniſtra mellis Ales
Dulce nectar eliquat.
Prouocat liquor laborem,
Prouocat labor liquorem;
Vtriuſque meta dulcis,
Dulcis eſt viciſſitudo.
Perge fila textileſque
Implicare gemmulas.
Parua cuſpis i per arua,
Purpurantis arua telæ:
Dextra ſit colona campi;
Lingua ſit miniſtra cantus.
Punge lina, pinge flores,
Finge mellis Alitem.
Mellis Ales hîc triumphat,
Regnat hîc ſalutis Ales;
Regiumque pandit agmen,
Regiamque ponit aulam,
Dum laborat, & colorat,
Imbricatque cerulas.
Libat hîc amœnitatem,
Oſculatur hîc liguſtrum,
Roſmarimque, liliumque:
Deque ceſpitum rapinis,
Deque rore, deque florum
Flore, mella colligit.
Inde pectoris receſſum
Florulenta meſſis implet;
Inque cordis officinâ
Innocenter eliquatur;
Nectariſque balſamique
Lacrymatur imbribus.

O la-

O laboris æqua merces !
I labor , miniſter artis ,
Pinge regiam Volucrem :
Dum laborat illa nectar ,
Pinge præmium laboris ,
Alitemque nectaris.

THALASSIA

VLTIMA NAIADVM.

ODE X.

VOs quoque facili ſtamina panno
Maris erectos pingite fluctus.
Vnda reducto ſpumet in auro,
Serica bombyx exprimat algam,
Gemmea littus bractea fingat,
Fluat intexto leuis argento
Pubes , liquidi filia ponti ,
Squamea pubes : ducat in vndis
Feſtiua gradum , feſtiua diem.
Age , mentitas plaude choreas ,
Gemmea pubes : ſic fila iubent,
Sic mitis acus , ſic dextra leuis ,
Sic artis honor , ſic laudis amor.
Quotquot tacito monſtra profundo
Creat artifici natura manu :
Quotquot tumido maris in dorſo
Humida viuunt ſæcla natantum :
Conchæque leues albentis opes,
Pontique graues ſpumantis aquas,
Monteſque feros, valleſque cauas;

Et

Et quos pelagi tollit Erinnys,
Et quas pelagi ſpiritus æquat;
Hæc irati portenta maris
Meus eſt iterùm formare labor.
Placet hæc ſpecies, ſed ficta placet.
Age plaudentum turba Sororum,
Soboles leuium mitis aquarum,
Sunt hæc noſtri regna theatri;
Maris vndantes pingite fluctus.
Hîc docta manus prouocet artem;
Hîc fingat acu quæ vera putes;
Quæ ſi videat Neptunus, amet:
Quæque vndarum ſedula nutrix
Feciſſe priùs Natura velit.
Quis ſcit, an vndas Regia noſtras
Apis inuiſat? littora circùm
Exprime flores, finge liquores
Trama ſalubres: nectare puro
Sidera ſudent: liquor aſtrorum
Idem eſt Apium liquor errantum.
Cernis, vt Apium color eſt aurum?
Idem eſt volucrum color aſtrorum.
Nempe hoc etiam nomine Cælo
Placet hæc Ales, quòd & aſtra placent.
Cælum ac terras ſidera complent;
Vtrimque micant, vtrimque volant.
Meliore tamen ſorte beamur,
Quòd viua volant ſidera terris.

VATICINIVM DE TEMPLO QVOD ILLVSTRISSIMVS CARD. LVDOVISIVS ROMAE FVNDAVIT S. IGNATIO LOYOLÆ.

ODE XI.

O Nata moles ſidere proſpero,
Futura quondam tu quoque ſiderum
Confinis, ingentemque ſummo
Inuidiam poſitura Cælo!
Non te ſiniſtrâ luce ſupercilî
Saturnus atrox, non ſocialium
Connubia aſtrorum profanis
Omnibus metuenda terrent.
Felicioris lumine dibaphi
Tibi ſerenam fax geneſim creat.
Accede natali benigno:
Nempe tuum LVDOVICVS aſtrum.
Hac luce fauſtam ducis originem,
Hac ſortieris conſimilem exitum.
Tu ſperne, quid funeſta cornix,
Quid numeri Babylonis edant.

Vides,

Vides, vt altis fossa recessibus
Pandit subactam gleba voraginem?
Decrescit ad Manes profundos,
Vt faciat tibi terra cunas.
Euisceratur Roma vetustior,
Vt te capaci parturiat sinu;
Ascendit ad lucem, suisque
E tenebris rediuiua surgit.
Tibi cauatis sub penetralibus
Minerua sedem saxea deserit:
Tibi vetustatis superbas
Exuuias vomit ima tellus;
Quin & Latini filia Tybridis,
Inclusa longi carcere fornicis,
Intra resorbentes cauernas
Vena ferax properantis vndæ;
Ne destinatis sit mora molibus,
Arcana terræ viscera libera:
Abscedit intestina Tethys,
Quam sibi per veteres meatus
Tybris paternum poscit ad alueum.
Sic te fluentum Rex colit amnium:
Sic artis instinctu negatam
Fata viam reperére lymphis.
Fundata tanto Regia Numine
Quem polliceri debeat exitum?
Testis rudimentum laboris,
Qualis erit labor absolutus.
At tu merentem sume superbiam,
Beata moles: cresce, volubilis
Secura fortunæ, serenum
Tolle supercilium. Quid Auster

Impu-

Impunè ſæuus, quid minitantibus
Te flabra terrent orta Trionibus?
Quam nec relaxatis habenis
Mulciber imperioſus ardor
Incendiorum fluctibus obruat.
Ardebis, at non igne domabilis;
Flammæque mortalis minorem
Igne tuo iugulabis æſtum.
Cælo flagrabis proxima, mutuis
Imbuta flammis & face ſiderum,
Atque ætheri communicato
Tu ſimilem patiêre vultum.
Ardebis ipſo nomine Vindicis,
Cui dicta creſcis: lumine Principis
Ardebis ipſo, cuius aſtro
Naſceris, atque ope nutrieris.
Ardebis auro: iam tibi gemmeos
Accendit ignes ſedulus artifex:
Iam ſurgit in flammas pyropus,
Iam radios amethyſtus armat,
Onyxque, ſummos Arabiæ impotens
Fouere montes: Cyprus iaſpides
Sternit pauimento ſuperbos.
Quæ nitidus geret ora fornix?
Cultu calebis denique Numinis,
Sanctiſque Cæli Relligionibus:
Quæ vota ſuccendent Quirites
In ſimiles abitura flammas?
In te profundis bella Gigantibus
Romanus acri militiâ inuehet:
Tu campus, in quo ſæpè Virtus
In Vitium ſinuabit arcum.

In te pudicos finget honeſtior
Palæſtra mores: tu Capitolium,
In quo triumphatura ſedem
Imperij Pietas locabit.
Aſcende Cælum, ſurge domeſticis
Contenta flammis; naſcere nubium
Regina, quamprimùm coronet
Aërium diadema frontem.
Incumbat alto regia vertici
Teſtudo celſis fulta paraſtatis:
Te patriæ fortuna Romæ,
Te genius Domini antecedit.
I, perge quò te fauſta neceſſitas
Inuitat, auctor ſat præit omina:
Felicitati iuncta Virtus
Nil prohibet ſuperare magnum.
Illo & decori fœderis arbitro,
Inuſitatam nuper adoream
Germanus armorum redemptor
In patrias reuocauit arces.
Teſtis reorum turba rebellium,
Potens ahenæ Dacus arundinis,
Cimberque regnaturus Albin,
Si reſidem pateretur hoſtem.
At conſüeto Marte minacior
Inſanientem Tillius impetum
Infregit, vltricemque dextram
Torſit in exitium Tyranni;
Qui fertur acri milite turgidus,
Et ſupplet aſtu quod fidei negat:
Cauſsâque tantumdem laborat,
Quantum animis numeroque gaudet.

Sed,

Sed, Tillianis tela rotantibus ,
Cedit retrorſum exercitus inſolens :
Turbamque ſacris infidelem
Turba Deo ſocialis vrget.
O quàm frequenter mole cadentium
Pulſata crimen terra redarguit !
Quàm ſæpè proculcata denſis
Prata cadaueribus queruntur !
Extorta Diuis iura Tonantibus ,
Abrupta Regum fœdera , perfido
Dictas ſacramento cohortes
Supplicijs fabricare pennas :
Et prauitatis damna luentibus
Aptare pœnis pondus , vt ocyùs
Siſtant nocentes , & flagello
Promeritos grauiore plectant.
Iam nota victos teſſera deſerit ,
Iam ſigna ſæuis tincta cruoribus
Erepta victorem fatentur,
Iam fidei documenta præbent.
Quæ nunc ab Iſtro miſſa Alemannico
Vexilla Tybris Romuleus videt ,
Et Roma , proles dura Martis,
Sed genitrix generoſa Pacis.
Hoc FERDINANDVS nuper honoribus
Ignatianis exuuium addidit :
Vt fraudis hoſtilis trophæum
Et propriæ Pietatis eſſet.
Tu creſce Moles ; hæc tibi gloriam
Vexilla ſeruant : iam cupiunt tuo
Pendère Cælo : te morantur,
Donec iners adoleſcat ætas.

Te Roma dicet cùm benè creueris
Æquatam Olympo, sed Domino imparem.
Quantumlibet crescas, Patroni
Numquam animum meritumque vinces.
Hæc te vicissim dextera deprimit,
Quæ tollit astris: nam LVDOVISIO
Auctore magno te minorem
Ipsa facit tua celsitudo.

AMOEBÆVS,
SIVE
OFFICIOSA VIRTVTVM, PRÆSERTIM RELIGIONIS ET FORTITVDINIS CONCERTATIO, VTRA MAIOREM SIBI PARTEM VINDICET IN SERENISSIMO LEOPOLDO AVSTRIACO.

ODE XII.

VIRT. PRinceps Austriadum gloria Principum,
Qui, quamquam nitido sanguine purpuras,
Et gentilitio sole meridiem
Splendoris patrij candidus explicas;
Plus tamen rutilæ mentis honoribus
Fulges,

Fulges, atque animo vel genus occupas:
Audi, quæ placidis dulcia vocibus
Exercent sociæ prælia Virgines;
Nam tu materies vna canentibus,
Tu iudex aderis bella parantibus.
Ergo, ne proprij nominis inuidus
Te furare tuis, Maxime, laudibus:
Sed, quamquam nimium poscimus, admoue
Pectus, ô LEOPOLDE, ad citharæ modos,
Atq; audire velis quæ facere haud pudet.

RELIG. Illa ego stabilis forma colentium,
Magni Relligio Numinis arbitra,
Numquam splẽdidior, quã mihi debitum
Cùm sensi LEOPOLDVM, & mea ceteris
Præponi meritò iura Sororibus.

FORT. Illa ego intrepidi nominis & rei
Virtus, belligeræ præses adoreæ,
Dextrâ Virgo potens, mente potentior
Tunc verè omnipotens, me quoque fortior,
Cùm tu iure meus diceris Hercules.

VIRT. At nobis dabitur pars quota Principis?
Et nos tangit amor pectoris aurei.
Princeps viue diu, viue cor omnium,
Vnus quandoquidem par eris omnibus.

RELIG. Ille & sidereis obsequijs pius,
Multorum capitum contudit hæresim:
Ac, ne fœda iterùm colla repullulent,
Tedâ flammiuomi pectoris imbuit.

FORT. Ille & belligeros fortis ad impetus,

Fre-

Fregit sæpè manu tela rebellium,
Et frangenda iterũ, si quà iterùm tonent,
Numquam, ni spolijs obrutus hostium.
VIRT. At tu viue diu, viue cor omnium,
Vnus quandoquidem par eris omnibus.
REL. Plus est, Tartaream sternere belluam.
FORT. Rebellis tamen & bellua idem sonant.
REL. Scelestos domuit, qui domuit scelus.
FORT. At tu frange malos, vt mala corruant.
REL. Sacrorum obsequio fit fuga criminis.
FORT. Armorum imperio fit mora Numinis.
REL. Nequit stare diu quod stetit impetu.
FORT. Nemo blanditijs monstra coërcuit.
REL. Sed cui verba damus? Iudice te, meum
Cor esto, LEOPOLDE. FORT. At potiùs meum.
VIRT. Et nos tangit amor pectoris aurei.
Vos consanguineæ dicite Virgines;
Viue cor, LEOPOLDE, omnibus insitum.
Princeps viue diu, viue cor omnium,
Viuax Austriaci gloria sanguinis.

AD LÆLIVM GVINISIVM FRATRIS FILIVM PARÆNESIS.

ODE XIII.

NOn tibi mutum sine corde nomen,
Moris aut prisci rude, non supellex
Curta virtutis, neque destitutum
Pectore corpus:

Indoles ſat te tua, ſat peractum
Prouidè tempus leuioris æui,
Et vel irato placitura quondam
Vota Catoni.
Admonent, Læli, meliora vitæ
Sæcla traduci, quibus imperatrix
Præſidet Virtus, & amœna legem
Præbet Honeſtas.
Aureus recti tenor, & decori
Cura ſeruati, mediumque rerum
Additum extremis, ſed vtrimque certo
Fine reductum
Dicitur Virtus celebrata multis,
Nota quàm paucis! & in ore pulchrum
Nomen; at rarus, quod honore palpat,
Moribus æquat.
Tu caue, ne quò vaga penna mentis
Erret indulgens ſibi; nequid exlex
Peccet affectus: flagret inter æqui
Septa cupido.
Sit voluptati modus, ara ponat
Terminum votis, libeatque tantùm
Quod licet; nec te patiatur vltrà
Ire voluntas.
Deme perſonam faciemque rebus.
Damna non rarò phaleris teguntur:
Quæ iuuant, ſordent; & imago veri
Hæret in imo.
Languet annoſis equus æger armis,
Obſitus turpi macie; nec audit
Dexteræ plauſus, & ahena duri
Claſſica Martis:

Sed tamen cultu mala diffitetur,
Et superiecto iuuenescit ostro.
Pompa venalem facit: at latentem
In cute culpam
Forma non lenit, seniúmve mutat;
Quæ magis morbum grauat obsidendo
Sarcinis, præter speciem daturis
Nil nisi pondus.
Ille vel multo pretiosus auro
Denique incessu sua damna prodit;
Nec fit ornatu leuis, at ferendo
Ilia ducit.
Fallit emptorem vitiosa merces
Credulum votis, & inaurat ægram
Arte naturam; nisi bracteatum
Syrma reducis.
Calcat Ægæum vaga pinus æquor
Peliæ proles generosa siluæ,
Picta turritum latus, & rubentem
Murice puppim.
Rima sed furtim fugit occupatos
Luce pigmentorum oculos, & imbrem
Accipit nautis inimicum, & vndis
Obruit alnum.
Vrit, heu quantum! sed & ardet ignis,
Splendidè mordax: radiant cometæ,
Qui nocent: altas sine luce fulmen
Non quatit arces.
Crede fucato minimùm colori.
Ipse sol rarò micat innocenter:
Quidquid aspectum nitet, in recessu
Nubila celat.

Diues argenti domus, aula circùm
Serico fulgens Phrygioque textu,
Albicans gemmis humus, Indicoque
Dente lacunar,
Quale tormentum fouet admouendum
Hoſpiti magno! quibus ægra curis
Corda habet! quantum latet inuidendâ
In nuce duri!
Dat ſibi pœnas animus profundo
Incubans regno ſitientis auri:
Semper eſt voti rea; ſemper optat
Cæca libido.
Vita confinis vtriuſque ſortis,
Non egens certâ ſtipe, non abundans,
Læta iam partis, opulenta quantum
Exigit vſus:
Mutat hæc Cælo meliore terras,
Hæc leues æui breuis auget horas,
Hæc moram leto facit, hæc beatos
Porrigit annos.
Qualis eſt, Læli, tua, nec paterno
Indigens cenſu, nec onuſta luxu:
In diem felix, minimùm futuro
Anxia fructu.
Si tua agnoſcis bona; liberalem
Diſce fortunam tibi, quòd negauit
Plura quàm ferres, neque te doloſo
Obruit auro.
Crede, gaudebis minùs; at dolebis
Altero tanto minùs: vtra maius
Commodum iactura ferátve damnum,
Conſule faſtos.

Hoc age, hoc ſemper meditare tecum.
Sic ſui lætam cole iuris Vrbem:
Libero ſeu tu ſedeas daturus
Iura Senatu,
Candidis ſeu Matrariæ viretis
Rura te ſeruent tua, temperato
Rura ſub cælo, quibus aura mitis
Nomina fecit.
Hic, vbi grato lare tollit altum
Verticem moles operoſa ſaxo,
Et laboratis reſidens columnis
Porticus haurit
Obuium Phœbi iubar æſtuantis:
Cuius aduerſum latus ad rigentes
Pertinet Cauros, & inhoſpitalem
Solibus aulam
Præbet. Æſtiuo redit apta cultu,
Mollis hiberno domus: hinc ſubactas
Viſus in valles patet, hinc ſupinæ
In iuga ſiluæ.
Quid, quòd aſpectus domini feraces
Fertili Baccho locupletat agros,
Villici raſtro magis & virenti
Pallade ditat?
Vt nec Albano generoſa regno
Vina decedant, nec amet ſuperbum
Bacca Tiburti nemus, aut opimum
Poma Tarentum.
Ille ſit demum tibi meta fundus,
Ille votorum modus. At ſupremis
Rebus, & magno iaculare ſemper
Vota Tonanti.

ROMÆ GRATVLATIO DE R. P. MVTIO VITELLESCO SOC. IESV PRAEPOSITO GENERALI CREATO.

Iambus purus.

ODE XIV.

QVirina Pallas, & Quirina Faustitas,
Beatitatis æuiterna copia,
Et Vrbis auctor imperantis vrbibus
Gemelle Romule, & gemelle Romuli,
Adeste; si quis aureum premit latus
Amor, serenitasque gratulantium
Sibi suisque, patriæque ciuium.
Sat orba Patre vixit, orba Præsule
Cohors IESV, & igne inedomabili
Amoris vstulata, vix superstites
Habebat vnde fleret vda lacrymas,
Inutilesque, quos agebat, arguens
Dies, Patrem secuta, duxit vltimos.
At, vt vetus Parentis edidit cinis
Nouum Parentis; omen & crepundia,
Repullulante viuido cadauere,
Nouo coëgit assonare Præsidi.
Reuixit illa, nobilemque dexteram

Parentis oſculata, lacrymabilem
Remolliit doloris acrimoniam:
Et, exulante mentis ægritudine,
Viciſſitudo gratulantis ingeni
In ora riſit explicata nubibus.
Gemelle Romule, & gemelle Romuli,
Adeſte; vos Amoris ad cataſtrophen
Quirinus iſte principatus euocat.
Quirinus eſt. Fatetur inde ab alueo
Tybris vetuſta doctus ire ſæcula:
Fatetur ipſa Roma, terminalibus
Caput perenne circinata montibus.
Neque hoc negat negare compitalibus
Vel aſsiieta gentis ora plauſibus,
Vel ora gentis apta lectioribus;
Vel amne flumen eloquente callidum
Ab alueis reflexa littoralibus
Noui Parentis excitare nomina.
Quirinus eſt, Quirina gratulatio.
Quid euocate, quid moraris? exili,
Gemelle Romule, & gemelle Romuli.
At ô Parens verende, cui ſacras comas
Amans tui corona cingit, ambitu
Beatiore quàm corona Cæſarum;
Minor tibi ordo geſtit, ordo maximus
Senumque puberumque: Tu cor omnium
Manu geris regiſque: Te lubentium
Patrum Senatus edit, & vocat Patrem:
Et, vt Parens vocêre, ſolus abnuis;
Sed, vt Parens vocêre, mundus annuit
Supremus inferusque, ſideralibus
Vterque recreatus à coloribus.

Tibi rubens Eous axe feruido,
Tibi patrocinatur Orbis Occidens,
Tibi Meridianus, & niualibus
Inhoſpitalis ora ſub Trionibus:
Ego hos ſecutus aſſonante barbito
Poëta factus ad ſiniſtrum Apollinem,
Malè ominante fabricatus Alite,
Tibi tot inter accinentium choros
Tributa ſoluo inerudita carminum,
Ineptus anſer obſtrepens oloribus.
Gregalis eſt Iambus; integer tamen,
Amatque purus eſſe, ſit rudis licet:
Tuis gemellus vt ſit vſque moribus.
Vt vt tamen Poëta, cordis indices
Recondita orſa, meque dedico tibi;
Sacroſque prouolutus ad pedes precor,
Senem diebus æmulêre Neſtorem:
Meoſque, quando vixeris dies tuos,
Rotantium addat Imperator orbium.
Sat adfuiſtis: ire per Patrem iuuat,
Gemelle Romule, & gemelle Romuli.

AD

AD SERENISS. PRINCIPEM MAVRITIVM CARD. SABAVDIÆ CHARITES

PRO MARCHIONE SFORTIA PALLAVICINO,

Cùm ſub eius auſpiciis Philoſ. lauream ſuſcepiſſet in Coll. Rom. Soc. IESV.

ODE XV.

AT tu ſidereo Sole ſerenior
MAVRITI, proauis edite Regibus,
Princeps belligeræ cura Sabaudiæ,
Heroum ſoboles, æqua Parentibus,
Quamuis Romuleæ munera Purpuræ
Illuſtras veteris murice ſanguinis.
Verùm nobilitas,& genus inclytum,
Sit quamuis proprio ſtemmate maximum;
Maiorum decorum pars quota dicitur?
Virtus eſt generis meta veterrimi,
Tam natiua tibi, quàm generoſitas.
Maieſtate quidem mens tua fulgurat;
Sed non opprimitur luce benignitas,
Quin me reſpiciat mitis, & aureos
Vultus in tabulâ pectoris imprimat.
O votis vtinam terminus, ô precor
Sit deſideriis æqua potentia!
Quas grates meritis nunc ego redderem,

Si grates liceat reddere Gratiis?
Sic fati superet vim MAVRITIVS,
Et sit maior Auis: sic opulentiùs
Crescat Romuleæ gloria Purpuræ,
Princeps Romulidum cura Quiritium,
Idem belligeræ cura Sabaudiæ.

AD CVPRESSVM EQVITIS VICTORII HENDECASYLLABVS.

ODE XVI.

HEri deliciæ tui, Cupressus,
Quam plus vnam oculis amat duobus
Fundi luxuriantem in vmbilico,
Salue illa mihi plurimùm salute,
Quam Cælo Pater imbrium secundâ
Partiri solet irrigatione.
Non te Dis malus, & gemella Ditis
Funestos Libitina per triumphos
Aut incendia pascere, aut superbis
Impallescere vidit in sepulcris.
Immortalia sperat, æuiternum
Quisquis te videt educare truncum,
Nec sæuam cariem, nec inquieti
Morsus temporis inuidos timere.
Te circumuolitat cohors Amorum;
Te Nymphæ, Veneresque, Gratiæque,
Inter oscula mille, mille plausus,
Humanæ esse negant manus laborem.

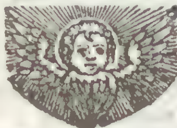
Ad te ſubdolus exilire gaudet,
Quando ſe rapit & ſuos ſodales
Sileno Satyriſcus è magiſtro.
At tu, qui tibi plaudis in Cupreſſu,
Victori, lepor omnium leporum,
Rebus conſule, ſi ſapis, ſupremis;
Et furtum caue, quod malè ominantur,
Hortos dum Charites tuos frequentant.
Quis ſcit, an patrio reuulſa fundo
Permutet Dominum recente priſcum,
Cupreſſuſque ſit illa Gratiarum?

DE PRIMO ET PRIMIANO VRSINIS FRATRIBVS qui Romam ab hoſtibus vindicarunt, ACCLAMATIO.

ODE XVII.

ROma ſeruili reſoluta nodo
Liberum mundi caput. O Latini
Sanguinis Pubes, age præliarem
Plaude triumphum.
Victus abſceſſit modò victor hoſtis,
Barbaros ſecum rapuit tumultus,
Rurſus aſſuetum iuga ferre collum
Sub iuga duxit.
Grande par Fratrum, geminiſque compar
Fratribus, quorum ſtetit arbitratu
Roma, nunc veſtris humeris cadentem
Tollitis Vrbem.

Nec Palatinam vaga vos ad vmbram
Lacte nutriuit Lupa belluino:
Sed triumphorum genitrix honesto
Gloria ſucco.
Roma victores famulata faſces
Ponit Vrſino; pia Primiane
Roma ſupponit tibi feriatas
Pace ſecures.
Roma ſi viuit, tibi viuit vni:
Roma ſi collo mala ſeruitutis
Vincla diſſoluit; mala vincla collo
Te duce ſoluit.
Vrbe ſeruatâ, cape Martialem,
Imparem quamquam meritis, coronam,
Dignus ingentem redimire multo
Sidere frontem.
Te decet vultu Roſa purpurato;
Aptus eſt veſtris color is triumphis:
Quos puellaris manus allaborat,
Indue flores.
Gentis hoc magnæ decus, hæc ſequentum
Nobilis quondam nota poſterorum.
Tamdiu viues, Roſa dum ſereno
Vere redibit.

VINCENTII GVINISII E SOC. IESV POESIS EPIGRAMMATICA.

Anni dies natalis.

EPIGRAMMA I.

Vòd nostri benè sæculi salutem,
Qui vitam modò terminarit Annus,
In cunis iacet excubatque, fato
Denatus simul & renatus vno;
Senex interiit, puer resurgit.
Mors breuissima sustulit volentem:
Nec quidquam fuit illa, quàm minutum
Punctum inter pueritiam & senectam.
Quin, vt nobiliore crescat ortu,
Prætextam puero Puer clienti,
Non de purpureæ liquore conchæ,
Sed de sanguineæ rubore Vitæ,
Succo nempe suo Deus colorat.
En, quid denique profuit, benigna
Mortis tempora nosse demorari,
Et Vitâ exoriente deperisse.
Tantùm, vt nominis arte sic & ortu,
Gaudet esse gemellus Annus Agno.

Ad Puerum IESVM.

EPIGRAMMA II.

DIue, Cælum oculis perenne gestas,
Et, si quid magis est perenne Cælo.
Mens affixa Amor est; hic vnus Ales
Tuis præsidet orbibus rotandis:
Qui mouentur ab Occidente numquam,
Semper ex Oriente Charitatis.
Hinc vitæ polus, hinc polus salutis,
Circùm, sidera mille gratiarum.
At, pupillam oculis sitam duobus
Credas ætheris huius esse solem;
Ni nigerrima peccet in colorem.
Sed, quamuis nigra, lucet, ardet, vrit
Puro sole magis: Nisi ergo Cæli
Sol est pupula; sit, quòd ipse totus
Es Cælum breue, totus ipse Sol es,
Totus pupula; Pupule, es tuorum.

Ad Simeonem, Puerum IESVM *gestantem.*

EPIGRAMMA III.

GEstabas Puerum Simeon, lacrymâque loquaci
Optabas vitæ iam grauis esse satis.
Fortunate Senex, geris inter brachia Vitam;
Credis & hæc inter munera posse mori?
Hic te donaret vitæ, si mortuus esses:
Quid mortem à Vitâ, vota sinistra, petis?

De

De MAGIS ad CHRISTVM *Puerum profectis.*

EPIGRAMMA IV.

VT Solem videant naſcentem ad munera vitæ,
Extremo veniunt ex Oriente Duces.
Hæc erat, vnde abeunt, potiùs ad Regna petendum;
In quibus exoritur manè reuecta dies.
Quidquid agant ſoles, quos lurida nubila cōdunt;
Sol meus in Regnis naſcitur Occiduis.

Vnus ex MAGIS, *qui aurum offert.*

EPIGRAMMA V.

EN tibi quæ tulimus ſupremo è limine mūdi;
Tu mea, non ſine me, ſuſcipe dona Deus:
Nec mortalis eges, idem Puer aureus, auri;
Qui ſis, non quo egeas, munera noſtra docēt.
Aurea dona fero, quia ſunt mihi ferrea corda;
Hæc quoque cùm facies aurea, Diue, feram.

De Stellâ Magorum.

EPIGRAMMA VI.

DVcit ab Eoo populorum examina Sidus,
Nec ſeſe aſpectu ſubtrahit vſque Ducum.
At, cùm Bethlemias radiis propè deſpicit oras,
Quà IESVS tenui membra locabat humo;
Fax ſubitò ex oculis euanida ceſſit in auras.
Et benè; vicino ſidera ſole cadunt.

Ad Sanctos INNOCENTES.

EPIGRAMMA VII.

SAluete ô primo fortes in limine vitæ.
Vos, Pueri, flores quis neget esse Dei?
Scilicet humano prognati nuper in horto
Ante Deum caditis, non tamen ante diem.
Prisca fides taceat, flores è sanguine nasci;
Nunc ipsis cruor è floribus exoritur.

De niuibus ante peruigilium Natalis DOMINI *de Cælo cadentibus.*

EPIGRAMMA VIII.

ASpicis, vt puro sub vellere candicat orbis,
Venturoque niues prænituêre Deo?
Pompa quid hæc tandem? an læti bellaria Cæli;
Quandoquidem terræ Sponsus amantis adest?
Sudor an astrorum cursu maiore volantum,
Nascendi vt Domino tempora cara ferant?
An Puero veniens cælestis copia lactis?
Canitiésne annum testificata senem?
Quidquid id est, Diuine Puer, feliciter audet,
Dum pia te prensans albet & ambit humus.

Ver ad IESVM *coronâ spineâ præcinctum.*

EPIGRAMMA IX.

POne cruentatam Diuinâ è fronte coronam,
Quam tibi de spinis impia turba dedit.
Indue iam flores; nam quas spina inuida præfert,
Non tulit ætherias, abstulit ipsa, rosas.

Gratia quæ veniet vernis vel floribus, ex te;
Cuius in aprico vertice floret hiems?

De violâ in CHRISTI *Domini pœnis florente.*

EPIGRAMMA X.

ME iuuat, ante alios flores, torpentia circùm
Gramina pallentes explicuisse genas.
In Domini pœnis pudet ostentare pudorem;
Aptior est mundi luctibus iste color.
Quamquam, si nescis rerum miracula, disce:
Pallentem Domini me facit esse rubor.

De eodem argumento.

EPIGRAMMA XI.

PAllida sum, fateor; sed quid pallore decenti
Pulchrius? is toto regnat in Orbe color.
Pallidus est Titan, sunt sidera liuida: Cælum
Liuet, & in Cælo pallida luna micat.
Mirarer, si non pallerent omnia; quando
Pallet, qui vultu cuncta colorat, Amor.

De lacrymis MAGDALENÆ *ad pedes* IESV.

EPIGRAMMA XII.

QVid lacrymas oculis stillas, pia Magdala? credis
Diuinos guttis posse cauare pedes?
Hos ferrum non vnda cauat: satis illa cauabit
Cor tibi, quæ pedibus profluet vnda cauis.

Ad

Ad MAGDALENAM, *corpus* IESV *quærentem*.

EPIGRAMMA XIII.

MAgdala, quid ploras? Domini quid mortua quæris
Pignora? quàm tibi te cogit abesse dolor!
Si nescis, Dominum rapuisti tu ipsa, tuumque
In quo seruatur, cor mihi testis erit.
Cor scrutare, Deum inuenies; nisi cor tibi IESVS,
Vt furto furtum hoc expiet, eripuit.

De S. PRISCA *leonibus obiectâ*.

EPIGRAMMA XIV.

ROmula bissenos vix Prisca peregerat annos,
Cùm datur Hyrcanis dilaceranda feris.
Illa quidem forti stetit imperterrita vultu;
Sed Leo Virgineos concidit ante pedes.
Quid mirêre prius? factámne repente Leonem
Virginem, an in mores Virginis isse feram?

De S. CALLIOPE *Martyre*.

EPIGRAMMA XV.

DIua, tuum Musæ nomen: neq; peierat omen,
Quando Aganippæâ ditior vnda tibi est.
Altera carmen alit; sed & abluit altera crimen:
Ille rigentis aquæ, sanguinis iste liquor.
Disparibus votis; illum pede Pegasus haurit,
Hunc dextrâ miles: par sed vtrique furor.
Crimina siue igitur mundas, seu carmina mandas
Non alia aspiret iam mihi Calliope.

Ad S. CATHARINAM *Senensem.*

EPIGRAMMA XVI.

SPinea tu, Catharina, capis, non florea serta,
Dum tibi gestandum CHRISTVS vtrunque parat.
Credo, satis florum tua iam tibi terra ministrat;
At contrà spinas non tua fundit humus.
Vt florum Regina fores, & Regia odorum;
Deficis hoc vno, cetera Veris habes.
Nunc tibi cùm spinas Sol educat, insere fronti.
Denique te faciet spina gemella Rosam.

Ad Sanctam CÆCILIAM, *Euangeliorum librum in sinu ferentem.*

EPIGRAMMA XVII.

VIrgo, nobile Numinis volumen,
Et summi digito Dei exaratum,
Nil mortale ferens nisi figuram,
In sinu geris intimo repostum.
Non tu Cæcilis es, quod & vocaris;
Ipsum facta redarguère nomen.
Vidisti benè, dum grauem libellum,
Qui Verbum breue continet, locares
Inter brachia pectoris profundi.
Vitæ bibliotheca, pectus ipsum est:
Et cor nidulus vltimus; quid ergo?
Dum vitæ reseras in æde Vitam,
Quo volumine pectus & cor imples,
An isthæc vacet officina morti?

De

De S. MARGARITA *Scotiæ Regina.*

EPIGRAMMA XVIII.

REgales aulæ fastus, & plurima vitæ
Commoda, Reginæ nomẽ & omen habet:
Regales tamen vrbis opes, gazasque superbas
Spernit, & exiguo victitat illa cibo.
Vellet inops fieri: sed, se dum possidet ipsa
Margaris; incassum, crede, feratur inops.

De S. BASILIO.

EPIGRAMMA XIX.

IAm calamum cepit manus imperiosa Tyranni
Vnde tibi, ô Basili, cederet exilium.
Ille aüersatus mala munera, substitit insons,
Et nullam impressit exhibuítve notam.
Perfide, cui semper leuitas in pectore vixit,
A pennâ exemplum nunc grauitatis habes.
Illa sapit: siquidem huic pudet atramenta
ferre,
Cuius ab ingenij candida lacte fuit.

Ad S. SYMPHORIANVM.

EPIGRAMMA XX.

DVm te supplicijs torqueri, Diue, videret
Perdendo melior, quàm generãdo, Parens;
Nate age, delicijs fruere illecebrísque dolorum
Et modò spe vitæ fac moriaris, ait.
Magna Parens, quis te verè neget esse Parentem
Quæ natis ipso in funere das animum?

Ad S. SIMEONEM STYLITAM.

EPIGRAMMA XXI.

STas ſuper ingenti Simeon immote cylindro,
Nec tibi ventorum prælia crebra nocent.
Sic ſtabant ſimulacra ingentibus alta columnis,
Ad viuum expreſſos ore imitata Duces.
Qui te hominẽ dicat, quàm verè ſaxeus idem eſt;
Qui non te ſignum Numinis eſſe videt.

SS. IVSTI & PASTORIS *è ludo litterario ad mortem pro* CHRISTO *abeuntium voces.*

EPIGRAMMA XXII.

ITe agite, ô viles tabulæ, quas neſcia veri,
Et vitæ indocilis littera multa notat.
Nos melior reuocat vera ad ſpectacula ludus,
Paginaque è noſtro ſcripta cruore placet.
Iam nunc laureolam Sapientia cognita defert;
Et didicêre ſatis, qui didicêre mori.
Vix ea; & abiectis properant ad fata tabellis.
Siccine fit tandem vita magiſtra necis?

Ad S. VINCENTIVM *Martyrem.*

EPIGRAMMA XXIII.

NOn ineſt tibi nomen otioſum,
Vincenti; ipſum animo vocamen imples,
Et ſenſum facis eſſe dictioni.
Iaces in medijs rogis, nec ardes:
Sed flores ais eſſe, quas Tyranni
Inclementia vellet eſſe prunas.

Nimi-

Nimirum est alibi ardor occupatus,
Atque ipsum magis vrit admouentem.
Nil ex igne gerit, nisi ruborem
Et auræ tepidissimæ flabellum.
Dum te quippe Tyrannus excitatis
In flammis videt haud habere flammas;
In rogo iacet ipse, sed furoris.
At, cùm tutus ab igne collocaris
Inter strata rubentium rosarum,
Hîc ignem reperisse te fateris,
Quem nuper tibi denegarat ignis;
Et rogum rosâ in algidâ experiris.
Hîc demum cadis, occubasque leto;
At casus generosior triumpho est,
Et victo tibi victor ipse cedis.
Sed vincis quoque victus: imò vinci,
Ipsum est vincere. Gloriosiora
Tantò prælia, quò minùs perurunt
Flammæ incendia, quàm gelu rosarum.

S. FELICITAS *hortatur Filios, vt mortem pro* CHRISTO *generosè subeant.*

EPIGRAMMA XXIV.

ITe, mea ô quondam, nunc CHRISTI pignora, dixit,
Dum Natos mortem vidit adire Parens:
Ite, & magnanimo testetur sanguine Virtus,
Non vos feminei germinis esse genus.
Vos ego ponè sequar! quæ vestræ credita vitæ
Mater eram, vestræ filia mortis ero.
O plusquam Mater, bis prolem enixa! nec illud
Extinxisse genus, sed peperisse fuit.

De S. Ignatio Loyola, cuius in sepulcro visa sunt sidera.

EPIGRAMMA XXV.

LOyolæ dudum extincto pia funera dicit
Roma, ſepulcrales & facit inferias:
Ad tumuli Cælum, & faſtigia funebris vrnæ,
Elucere diu ſidera clara videt.
Quàm bene! Sol nuper letalibus occidit vndis:
Miraris, famulæ ſi micuêre faces?

Ad Eumdem, aſtrorum aſpectu fruentem.

EPIGRAMMA XXVI.

DVm ſuperis oculos Ignatius explicat oris,
Factus & aſtrorum concolor, aſtra videt;
Sordet iners mihi terra ſuis cum floribus, inquit:
Vna dies perimit, quos parit vna dies.
Pace tuâ, Ignati, iactet ſua ſidera Cælum:
Dum te florem habeat, non mihi ſordet humus.

Ad Eumdem, aſpectu ſiderum lacrymantem.

EPIGRAMMA XXVII.

AStráne tu ſpectas magis, an ſpectaris ab aſtris,
Dum Cælo, Ignati, nocte ſilente vacas?
Scintillant tacitè, & nictant tibi ſidera Cæli:
Sed tua conniuent tam benè ſideribus;
Vt luces equidem modò contemplatus vtraſque,
Ecquinam Cæli ſint oculi, ambigerem.

Aſtra

Aſtra tibi demum illacrymant, & luce liqueſcunt;
Nec dees tu lacrymas reddere pro lacrymis.
Exoritur ſaties, & rurſum mutuus ardor:
I nunc, & paſci ſidera rore nega.

De S. FRANCISCO XAVERIO *Soc.* IESV: *cuius extincti de latere ſanguis & aqua prodijt.*

EPIGRAMMA XXVIII.

FRanciſci in latus extincti feliciter audax
Exploraturâ contulit arte manum.
Contulit: extemplò de cordis parte ſiniſtrâ
Plaga hiat, è plagâ ſanguis & vnda fluit.
Franciſcum Domino ſimilem qui fortè negaret,
Huic oculos poterat, credo, aperire liquor,

De Eodem, ſuper funem anchorarium in naui quieſcente.

EPIGRAMMA XXIX.

ANchorarius, orbe conglobato,
Et ſpiras reuolutus in ſupinas,
Funis in mediâ iacet triremi;
Huc ſe Xauerius frequenter vrget,
Si quid deſidis otij repoſcit
Virtus feſſa laboribus diurnis:
Et duro ſuperincubans rudenti,
Plus fallit prece, quàm ſopore, noctem.
Iam ſecura perambulet procellas,

Aut sæui maris, aut minantis Orci:
In tuto ratis est; habetque funis
Anchorarius Anchoram salutis.

De B. ALOYSII *Innocentiâ.*

EPIGRAMMA XXX.

NVmquid es ingressus thesauros fortè niuales,
Gonzaga, ô primis candidior niuibus?
Sic tibi torquatum gemmarum linea collum
Ambit, & ad pectus sic cadit albus onyx.
Clàm tamen hæc oculis decorat pompa inclyta mentem:
Nam debent procul à Sole latere niues.

De sacro Ieiunio.

EPIGRAMMA XXXI.

DEsinite in medio ieiunia quærere luxu,
Atque inopem victum dicere mille dapes.
Ingluuies est, & rabies fœdissima ventris,
Siue sit hæc Cælo seu saturata mari.
Ieiunum non esca facit quæsita sub vndis:
Mutant delicias æquora, non prohibent.

De eodem.

EPIGRAMMA XXXII.

O Nos felices, ætas si prisca tulisset,
Primores epulis abstinuisse Patres!
Non fera mors rigidam cœpisset ducere vitam:
Qui mortem peperit, nos cibus ille necat.

Ergo age, tu morti ieiunia crede venenum:
Vis morti vitam demere? pasce fame.

De eodem.

EPIGRAMMA XXXIII.

QVid iuuat exiguis ieiunia ponere mensis,
Et sese tenui debilitare cibo;
Si grauis est vitijs animus, si pectus onustum
Criminibus, saties si tibi nulla mali est?
Non domat is corpus, dapibus qui parcit opimis:
Qui vitijs animum non alit, ille domat.

De eodem.

EPIGRAMMA XXXIV.

AVrea pauperies, inopique cibaria victu,
Et modicis vix in lancibus herba viret.
Nobis terra satis, de Cælo nulla supellex;
Sed vis, delicias quæ negat, illa facit.
Et sua terrestres animant bellaria cœnas;
Conditur, si quæ desipit esca, fame.

De sacro Cinere.

EPIGRAMMA XXXV.

SOrdeat ille licet capiti Cinis insitus alto,
O quantùm miræ fertilitatis habet!
Nam subitò cœpit virtutum erumpere messis,
Et domino segetem reddere mentis ager.
At tu, qui Cinerem dicebas, desine falli:
Non Cinis, at semen Relligionis erat.

In Personatos.

EPIGRAMMA XXXVI.

O Factum malè ! mutatur persona: sed, ore
Mutato, stabilis mens scelus vsque gerit.
Vnusquisque velit, quod non est posse videri:
Idque quod est, facie dissimulante, negat.
Deberes animo natiuum reddere vultum:
Si vis personam sumere, sume tuam.

In Funambulum.

EPIGRAMMA XXXVII.

QVis nouus hic cælo suspendit Dædalus alas?
Sed vereor, ne sors Icaron esse probet.
Aspicis, vt tenui feliciter audet in aurâ;
Ceu subeat stabili ludicra bella solo?
Fune super tereti tutissimus errat, & artem
Ludere dum gestit, luditur arte timor.
Hic choreas impunè ciet, seseque supinum
Librat, & intorto turbine corpus agit:
Argutat pedibus, tremuloque per aëra saltu
Tollitur; erectus sed tamen inde redit.
Nec mora, nec requies; iterùm ter pectus in altum
Surgit, & in gyrum ter vaga membra rotat.
Corpore dum pendet, solâ ceruice tenet se,
Et verè ad restim colla redacta gerit.
Tum simulat casum; populoq; timente, timorem
Ridet qui populi vota timere facit:
Quin, capite obuerso, totus pede pendet ab vno;
Dumq; pedem absoluit, dextera supplet opem.

Iam iam casurus redit, incertumque theatrum,
Quas iubet in partes, speque metuque trahit.
Nec solus pendet; sed enim pendentia secum
Vno ex fune tenet millia multa virûm.
O viles animæ, & venalia pectora paruo:
Sæpè quibus merces esse ruina solet!
Non sat terra vias habet & diuortia leti;
Vt iuuet in cælo quærere mortis iter?
An semper vobis subeunda pericula censús,
Atque omnis fundus denique funis erit?
Cùm restim aspicitis protensam, dicite: Forsan
Vltima iam vitæ linea ducta meæ est.

Ad GREGORIVM XV. *Pontificem Max. de primo in Capitolium ingressu.*

EPIGRAMMA XXXVIII.

INgredere, ô felix, meritisque assuesce futuris;
Nempe rudimentum nobile laudis habes.
Roma tuis pandit Capitolia celsa triumphis:
Quod tibi principium est, finis honoris erat.
Quæ surgunt saxo Capitolia, crede minora,
Quàm tibi quæ proprio è pectore Roma facit.

De Card. LVDOVISIO *creato.*

EPIGRAMMA XXXIX.

IAm pro Sole suo Romani munera cæli
Obtinet ingentis nobile germen Aui.
Illi Sol currum concessit auunculus, illi
Ipse suum ingenij pondus habere dedit.
Iam lucem regat, & cælo securus oberret
Qui præter stirpem nil Phaëthontis habet.

De Trunco Mineruæ reperto in exstruendâ Templi areâ, quod S. IGNATIO LOYOLÆ *erigit Illustriss. Card.* LVDOVISIVS.

EPIGRAMMA XL.

VT Loyoleo statuat fundamina Templo,
Percutit ærato dente redemptor humum:
Percussâ tellure, leues ad luminis auras
Saxea, sed trunco corpore, Pallas adest.
Tu, si nescires aliunde hanc Pallada; discas,
Quòd duro ad lucem verbere nata venit.
Ex capite orta Patris quondam, nunc Matris ab aluo,
Hoc vno differt nomine Virgo sibi.
Nam quòd trunca oritur, facit vt tibi pectus adoptet;
Imponatque sibi te, LVDOVICE, caput.
Excipe tu facilem: sic nectens vltima primis,
Ad caput, vnde abijt, nostra Minerua redit.

De Capite humano, inter eiusdem Templi fundamenta inuento.

EPIGRAMMA XLI.

QVà fundamina sumptuosa Templo
Imponi LVDOVICVS imperabat;
Inter rudera fossa, sub repostis
Humanum Caput exstitit cauernis.
Antiquæ noua Roma comparatur:

Par omen ſimilem exitum repoſcit.
Ergo, quiſquis amas videre Molem,
Non tu ſurgere Templa ; ſed ſuperbum
Templorum Capitolium videbis.

De Riuo perennis aquæ reperto iaciendis eiuſdem Templi fundamentis.

EPIGRAMMA XLII.

QVà Loyoleas fundat LVDOVISIVS Ædes,
Defoditur riuo ſemper eunte liquor :
Cur non, IGNATI, potiùs tibi ſurgit in ignes,
Nominis atque tui concolor ardet humus ?
Credideram, ex facibus fluuios decurrere lucis;
Vt video, ex flammâ flumen abundat aquæ.
Súntne tuæ hæ lacrymæ, quo iam ſuper amne Tonanti
Fundaras Templum pectoris ipſe tui ?
An, quas tu caſto ſacraràs pectore lymphas,
Hæ tibi nunc grato rore tributa ferunt ?
Sed reor, hoc, quem tu Vitæ de fonte rependis,
Principis & vitam & vota liquore rigas.

De Cardinali LVDOVISIO, *primum* IGNATIANI *Templi lapidem iaciente.*

EPIGRAMMA XLIII.

LOyolæ vt ſummam LVDOVISIVS erigat Ædem,
Non modò præſtat opes, ſed pius addit opem.

Ipſe

Ipſe ſuâ iam prima manu fundamina Templi,
An propriæ culmen Relligionis agit?
Quæ rerum hæc ſeries, vt iactum in Tartara ſaxum,
Auctori æternam fundet in Axe Domum?

Ars Veſtiaria, ornando IGNATIANO *Templo opportuna, ad Cardinalem* LVDOVISIVM.

EPIGRAMMA XLIV.

Filia ſum primæ, ſed non & conſcia, culpæ;
Et de matre tuli nil niſi ſeruitium.
Nam veteres texi frondosâ veſte Parentes,
Quos puduit nudi criminis eſſe reos.
Me ſacram IGNATI reuocat LVDOVICVS ad aram;
Sim famula vt lucis, quæ modò noctis eram,
Magnum opus aggrederis, Princeps ô Magne. Quis vmquam
Progeniem ſceleris fecerit arte piam?

Ars Phrygiaria, ad Eumdem.

EPIGRAMMA XLV.

O Age, quid ceſſas telam diſtinguere pubes?
O laudum ſtimulis te tua pungat acus!
Excute vim: neſcis, quæ nunc miracula tractas?
Quot figendo aperis puncta, tot ora locas:

Ora, quibus per te vel ſtamina muta loquuntur;
Principis & nomen dicere fila doces.
Hæc tua ſunt rerum molimina,non opus artis;
Loyolæ magno dum, LVDOVICE, faues.
Optet adhuc linguas centum, centum ora Poëſis;
En tibi iam geſtat tela, quod illa rogat.

Odoraria, ad Eumdem.

EPIGRAMMA XLVI.

ILla ego fragrantum peregrina Antiſtes odorum,
Quam iuuat Eoïs imperitare plagis;
Adſum,& paſtillos dextrâ gero: tu mihi præſtas
IGNATI ardentes, ô LVDOVICE, faces.
Non alio poteram redolentior igne videri,
Quàm quem magnanimi Principis aura ciet:
Sed minùs hæc fragrat mea fumi virgula, quàm tu;
Atque tuum in noſtro munere munus olet.

In PAVLI V. *Pontificis Maximi cineres in Sacellum Exquilinum tranſlatos, ad beatiſſimam Virginem.*

EPIGRAMMA XLVII.

VT parem tibi, Diua, Paulus aram,
Atque aræ geminam locaret ædem;
Gemmas vndique, quotquot aut Syene

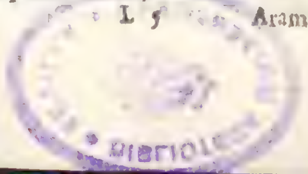
Aut pingit Paros, aut creat Caryſtos,
Fecundâ ciet euocatione.
O factum benè! Regiam Pudoris
Reginamque Pudoris hæc decebant:
Et gemmæ poterant amare Gemmam.
Nil deerat niſi Paulus huic theatro:
At, qui viſus erat deeſſe nuper,
Adeſt denique Paulus, & vocatus
In partem venit elegantiarum.
Paulus, nunc cinis, at cinis verendus,
Magnæ quondam animæ decorus hoſpes,
Magno nunc quoque nomini ſuperſtes:
Nam magnum eſt, cinerem fuiſſe Pauli.
Hanc gemmam tibi, Diua, non Syene,
Sed mundi & tua gemma, Roma reddit.

Ad PAVLVM V. *Pontificem Maximum, de eius animi caſtitate, ex Sacello Exquilino.*

EPIGRAMMA XLVIII.

VIrgo, nix tibi lineauit olim
Templum nobile: rurſus in vetuſto
Nunc templo tibi nix domum locauit;
Hanc Paulus, Deus eliquauit illam.
Paule, Virginis ardor Exquilinæ,
Et caſta niue pectoris decorus,
Hæc miracula ſunt tui Pudoris;
Vt, dum nobile Virgini ſacellum
Ponebas, operâ potens eâdem,

L 5 Aram

Aram te quoque Virgini dicares,
Tam parem nimibusque Virginique,
Vt non Virginis ara, Paule, tantùm,
Sed Virgo simul ipse diceceris.

Ad PAVLVM V. *Pontificem Maximum, de Annonæ studio.*

EPIGRAMMA XLIX.

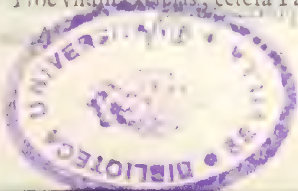
PRincipe te, numquam tenuit penuria victus,
Nec fuit agrorum diues auaritia.
Mens fecunda bonis, steriles opulentat & vrbes;
Pectoris ille tui campus alebat opes.
Non ego iam miror, fecundo à Principe, mutos
Duxisse exemplum fertilitatis agros.

Ad PAVLVM V. *Pontificem Maximum, de eius animi tranquillitate.*

EPIGRAMMA L.

VIs animi placida, & gratæ sine fulmine luces;
Maiestas, sed quæ nesciat esse ferox;
Clementem te dixissent, nisi quòd tibi nomen
Antè dedit cultus Relligionis honor.
Non tua gestabat vibrandum dextera ferrum;
Hoc vnum excipias, cetera Paulus eras.

Ad

Ad PAVLVM V. *Pont. Maximum, quòd in Exquilino Virginis Templo, prope Domini Cunas sortitus sit tumulum.*

EPIGRAMMA LI.

QVàm benè conueniunt vitæ tua funera, Princeps!
Non poteras vrnâ nobiliore tegi.
Viuentis cor Exquilias tenuisse fatendum est;
Exquiliæ cineres nunc morientis habent.
Vixisti ad Cunas Domini, tumularis easdem
Ad Cunas; vitæ & funeris omen idem.
Hoc nasci est, cunis recipi; te, PAVLE, iacentem
Ad Vitæ Cunas, quis periisse putet?

De Corde ALEXANDRI *Card.* VRSINI, *sepulto apud cineres* ROBERTI *Card.* BELLARMINI.

EPIGRAMMA LII.

VIxit Alexandri quondam Robertus in imo
Corde: sed erratum est; imò cor ipse fuit.
Viuere Robertus cùm desijt, haud tamen idem
Desijt Vrsini in corde cor esse diu.
Vt iam de geminis exstaret cordibus vnum;
Et duo qui posset dicere, nullus erat.

At, postquam Vrsinus cecidit, cor huius eodem,
Quo Robertus inest, clauditur in tumulo.
Iam sunt ergo pares: decuitque, vt cordis amici
Incola qui fuerat, cordis hic vrna foret.
Nil præbes Vrsine tui, sed debita soluis:
Nam sibi Robertum denique restituis.

De ALEXANDRO *Card.* VRSINO, *qui letali morbo correptus sanguinem sibi flagellis elicuit.*

EPIGRAMMA LIII.

HAuserat Vrsinus rigidæ prima omina mortis,
Cùm subitò in sese dira flagella mouet:
Nam quatit innocuos repetitis ictibus artus;
Quàm pius est, gaudet tam ferus esse magis.
Nec frustrà: ex se scintillas & semina lucis
Elicuit, nec erat saxeus ille tamen.
Quot stillæ, totidem stellæ micuêre cruoris;
Quamquam plus est quàm sideris iste color.
Solis erat: sol, occiduis iam proximus vndis,
Se præbet roseo lumine sanguineum.

D. CHRISTI *in Cruce affixi effigie, quam ad pectus gestabat Card.* VRSINVS, *dum viueret.*

EPIGRAMMA LIV.

DE cruce pendentem Vrsinus gestabat IESVM;
Qui, quàm sit Pietas ingeniosa, docet.

Clauiculi exiguum terebrabant robur acuti,
  Mucro nec aduersâ parte retusus erat.
Ille Crucem, quâ fronte exstabat ferrea cuspis,
  Adpressam cordi, dulce ferebat onus.
Sic iisdem clauis, & eodem in robore fixa,
  Vrsini cor, & membra fuêre Dei.

De obitu ALEXANDRI MAGII *vltimâ Februarij.*

EPIGRAMMA LV.

OCcidis, & tecum florentibus, inclyte Maj,
  Feta bonis Virtus, sed rediuiua cadit.
Nobis illa cadit; cadis & tu denique nobis:
  Nam tibi viuendi limina prima patent.
At vos hoc anno ne Ver sperate coloni,
  Quandoquidem hiberno tempore Majus obit.

De pluuiâ, in eiusdem obitu.

EPIGRAMMA LVI.

CLarum erat: at, postquam vidit tua funera Cælum,
  Irriguas, Maj, fundere cœpit aquas.
Credo, vides de te Cælum quid sentiat, & quid
  Sentiat is, siccus qui tua fata videt.
Quisquis is est, aut à Cælo dissentit apertè;
  Aut verè lapis est, sentit & ipse nihil.

In obitum Ducissæ CÆSARINÆ.

EPIGRAMMA LVII.

INterijt rigido crudelis acinace Mortis,
Quæ cursu vitæ digna perennis erat.
Interijt, si vera Fides, si conscia recti
Gratia, si Pietas interiisse potest.
Non tamen interijt; Natorum spiritus ingens
Nunc etiam extincto in pectore Matris agit.

Ad FERDINANDVM CÆSARINVM, *de obitu Matris.*

EPIGRAMMA LVIII.

FErdinande, geris nomen dominantibus aptum,
Imperij solitum sæpè notare decus.
Tu quoque nunc tanti mensuram nominis imple
Imperium in lacrymas & tibi finge tuum.
Rex esto ipse tui; Mœrorem crede Tyrannum:
An regnes, rapiat si tua regna Dolor?

Ad PETRVM CÆSARINVM, *de Eodem.*

EPIGRAMMA LIX.

PEtre, olim qui te Petrum dixêre Parentes,
In geniúmne tuum consuluêre, putas?
Numquā adeò petræ natiuo humore liquescunt:
Tu lacrymis semper pectora mœsta rigas.
Parce igitur falsam lacrymando dicere Matrem:
Illa tibi Petri nomen habere dedit.

Ad IO. BAPTISTAM FERRARIVM *Soc.* IESV, *Syriaci Nomenclatoris Auctorem.*

EPIGRAMMA LX.

O Quem te memorem, cui condit nomina ferrum;
Aurum sed facili diues ab ore fluit!
Lingua tibi est, teneris quam sæpè locutus ab annis
Fecit linguarum tunc Deus esse Deam.
Desinite ô verbis homines mortalibus vti:
Vos docet hic tandem Numinis ore loqui.
Ferrari, linguam cordi scis esse gemellam:
Si tua lingua Dei est; cor age, cuius erit?

Ad Equitem IOSEPHVM CÆSAREM ARPINATEM, *Pictorem eximium, de Poësi ab eo pictâ, & Auctori donatâ.*

EPIGRAMMA LXI.

CÆsar maxime Cæsarum, quòd vltrò
Donasti tacitam mihi Poësim,
Picturam tibi reddo, sed loquentem:
Quamquam nec silet illa, quam dedisti;
Nec dicit satis ista, quam rependo.
Spirat altera, largiente vitam
Ipso te: sed & alteri vigorem
Si quem cernis inesse spiritumque;
Totum nominis est tui; quod illam

Vsur-

Vſurpatum animat; facitque ſenſum,
Quem ſuus dare non valeret Auctor.
Ergo, noſcere ſi quis optat altum
Humani ingenij triumuiratum,
Arpini petat imminentis arces,
Hic Cæſar, Mariuſque, Tulliuſque,
Linguâ æquè valet, enſe, penicillo.
Tantò at, Cæſar, vtrumque vincis arte,
Quantò nominis omine antecellis:
Quòd vitam gladio auferebat alter,
Vita rapta quòd alteri, quòd vnus
Hanc mutis dare rebus aſſueſti.

In Tribunum, CICERONIS *interfectorem.*

EPIGRAMMA LXII.

AVctor perfide, pectus indiſertum,
Arte vnâ feritatis eruditum,
Tu collo Ciceronis immerentis
Inuitum potes applicare ferrum;
In quo, ſcriptor inelegans, tuorum
Dura ſchemata criminum figures?
Hic vitæ meliora ſigna deles,
Hic linguæ premis eloquentis artem,
Humanæque apices beatitatis,
Et mentis bona ſenſa decoloras.
Nil notas, niſi te & tuos furores,
Et de ſanguine theta ſcribis atrum.
Auctor perfide, pectus indiſertum,
Sic addis Sophiæ manum ſupremam?
O dextræ ſcelus improbæ ſiniſtrum!
O ſtyli malus ænei character!

Vnus denique miles audet omnes
Vnâ expungere litteras liturâ.
O tribune, quis audeat peritum
Posthac dicere te Latinitatis?
Fecisti, mihi crede, barbarismum.

Ad Romulum, Lupæ alumnum.

EPIGRAMMA LXIII.

EXcipe, magne Puer, lactentibus vbera labris,
Quæ Lupa fecundo præbet amica sinu.
Est Lupa, sed genium ponit cum lacte lupinum;
Tu caue, ne mores, quos vomit illa, bibas.
Quàm vereor, subitò lac istud acescat; & vni
Quod tibi dat vitam, pluribus eripiat.

De Cicadâ ad lyram canente.

EPIGRAMMA LXIV.

PVlsabat digitis lyram lyristes,
Cùm fides, malè passa verberantem
Neruo dissiliente dissecatur:
At Cicadula, mens canora siluæ,
Æstatis Melopæa garrientis,
Iacturam fidis ambitu fideli
Et dulcis vice vocis implet vltrò.
Nam, lyram superinsidens disertam,
Pro cassâ fide sufficit, locatque
Vocem dulciloquæ necessitati:
Sic se temperat ad canentis vsum,
Vt quidquid digitis canit lyristes,
Illud ore Cicada prosequatur.

Miraris, vice chordulæ Cicadam
Totum prouehere & iuuare cantum?
Tantò veriùs id mihi probatur,
Quantum voce propinqua chorda cordi est.
Ergo desine fabulam putare,
Hanc, quæ tota cor esset, esse chordam.
Imò, quò magè sit gemella chordæ;
Cui vicaria iam fuit canendo,
Huic vicaria sit simul cadendo:
Par fato, velut ore; nam, repentè
Ruptis faucibus, in lyram recumbit.
Infelix, nisi sortiatur vrnam,
Quâ carent, sed & inuident olores.

Tumulus anni morientis.

EPIGRAMMA LXV.

HIc iaceo, rigidæ prostratus vulnere Mortis,
Dum mihi, quam reliquis augeo, vita perit.
Viuendi merces moriendi debita traxit:
Et quæ vitæ alijs, est mihi caussa necis.
Nempe Deum vidi; Vitam vidisse iacentem
Arguor, & lucis crimina nocte luo.
Hac tamen ingentem solabor sorte dolorem,
Non poteram fato splendidiore mori.
Nam quibus in cunis oritur Deus, occidit Annus:
Sic Domini thalamum sortior in tumulum.
Vita nec amisit, meliùs sed transtulit vsum:
Dulce mihi heredem lucis habere Deum.

VINCENTII GVINISII E SOC. IESV POESIS DRAMATICA.

IGNATIVS IN MONTE SERRATO ARMA MVTANS.

Drama Ideo-practicum

Actum ludis scenicis in Collegio Romano Societatis IESV *à Seminarianâ Iuuentute, cùm* S. IGNATIVS *Soc.* IESV *Fundator a* GREGORIO XV. *Pontif. Max. inter Sanctos relatus esset anno sal.* M. DC. XXII.

quinquies datum, semper placitum.

ARGV-

ARGVMENTVM.

GNATIVS *cælesti iampridem stimulo ad vitæ mutationem diuinitus incitatus, in Montis Serrati templo totam noctem, cui dies festus Angelicæ Salutationis illuxit, peruigil precantis in morem exigit: sibiq; detractis atque è tholo suspensis armis, quibus stipendia iamdudum humana meruerat, totum se deuouet Imperatori suo aduersus Infernum hostem: qui cùm eam hominis mentem penitus introspexisset, atque hinc sibi non leue aliquod incommodum timuisset, cum suis de huiusmodi periculo protinus auertendo per otium constantérque deliberat. Igitur posteaquam terrarum orbem vniuersum, per singulas eius prouincias, veluti per gradus, animo iam atque consilio peruagatus expendit diligentiùs, viditq; res ita libratas, vt breuî inclinaturæ viderentur, siue ad ingens Inferorum lucrum ob egregia Lutheri in Septemtrione principia, siue ad parem iacturam in regionibus tum primùm cognitis; ex quibus Hispani reduces eò diuinæ legis interpretes inuitabant: ex alterâ quidem parte decernit arctioribus in dies errorum laqueis obligare prouincias; quæ, vti videbantur, ex variis vndique terrarum plagis opem flagitabant, afflatæ diuinitus supernarum operâ mentium, quarum fidei ac patrocinio commissæ sunt: vt olim Macedonia Paulo per quietem oblata precibus*

bus apud eum agit, eam vti prouinciam subleuatum iret; quod ille non multo pòst satis abundeq; perfecit. Atque in hunc planè modum Hadrianus Hispaniæ Præses, hoc ipso tempore quo Romæ ad honorem Pontificatus euectus est, cùm procul ageret in Hispaniâ, nocte eius diei quo nuntium accepit, visus est videre terrarum Orbem sibi ad pedes accidere, nec sine lacrymis opem flagitare; quam Hadrianus vt primùm Pontifex renuntiatur, allaturum se liberaliter pollicetur, si genus illud hominum sibi suppetat, quod apud aliquos Sanctorum legerat præmonstratum seris deinde temporibus magno hominum bono destinandum. Ex altera vero parte idem ille tartareus hostis intentus ad Ignatium, qui rudi iam indumento coopertus in abditam sese speluncam altè penetrauerat, ibiq; se miris cruciatibus afflictare iam cœperat, eum tam serio, tam constanter aggreditur multiplici fraudum varietate, terroribus externis, intimisq; petitionibus, vt de omni propè spe salutis æternæ deijcere videatur. Verùm adest fluctuanti Deus, ac liquidissimæ lucis afflatu hostiles dissipat umbrarum dolos: in eoq; memorabili altissimeq; abalienatæ à sensu mentis excessu (in quo tenet opinio Ignatium animo iam tum lustrasse futuræ Societatis suæ rationem) præclara aliquorum facta præmonstrat, quos ipse pòst suo numeraturus esset in censu. Hinc pro armis humanæ militiæ quæ modò posuerat, aliis vicissim armis induitur Superûm operâ fabrefactis in Cælo. Acceptoq; vexillo, cui magnum IESV nomen intextum est, Ecclesiæ traditur, ac dicatur; cuius ante oculos iubetur armis

nuper accepta diuinitus expedire aduersus Inferorum monstra. quod perficit ad extremum; iisq́; profligatis, aptissimum præbet specimen eius quod deinceps acturus esset, tum ipse per se, tum verò per Socios suos, ad immortalem Dei gloriam, ad propugnationem Ecclesiæ, ad populorum incolumitatem.

Idem ARGVMENTVM breuiùs ductum.

AGebat terrarum Orbis inter metum ob Hæreses in Septemtrione nascentes, ac spem Religionis augendæ in iis, quæ cognitæ nuper fuerant, Indorum plagis; cùm Ignatius diuino Numine afflatus humanæ militiæ nuntium remittit, animoq́; magna quædam & præclara iam parturit ad diuinæ cultum Maiestatis instaurandum. Sed aggredientem perficere quod decreuerat, & in Montis Serrati templo suspendentem arma, ibiq́; vitæ genus asperrimum instituentem, Infernus hostis multiplici fraudum genere constanter oppugnat, ac propè expugnat. Verùm à Deo recreatus Ignatius diuinarum humanarumq́; rerum aspectu, suis ipsemet oculis iam delibat prouidetq́; terrarum Orbis mutationem, ex hac suâ dumtaxat mutatione consecuturam. Quare cælestibus indutus armis Ecclesiæ traditur; à quâ is demum esse deprehenditur, quem diu flagitauerat publico mortalium bono destinatum. Cuius sanè felicitatis Ignatius, pulsis Inferorum monstris, non spem modò, sed specimen quoque certissimum præbet.

PRO-

PRODROMVS LECTORI.

NEMO, *candide Lector, accusabit, Ignatianum hoc Drama nimiùm ab Aristotelis lege deerrasse; ne censor ipse longiùs à lege Veritatis exerret. Etenim penetrare in profundum illud mentis Aristoteleæ sacrarium non cuicumq; Musarum Sacerdoti concessum est. Acciditq; non semel, vt, qui se credit Aristotelis vno vel pro verbo pugnare, is Aristotelis mentem oppugnet. In intempestâ atrâque nocte Deorum, Aristoteles Religionis Christianæ Solem intueri quî potuit? Eas igitur fixit scribendi Dramatis leges, quas humanarum rerum illa nox, & noctua Athenarum, occinebant. Quòd si deinde & nostram humanitatem Deus, & humana natura Diuinitatem induit; cur actio humana, cuius imitatio Poësis est, aliquid vltra supraq; naturam, & supra Aristotelis effata legesq; non induat? Christiani Dramatis syrma, dixerit aliquis, Aristoteleâ texturâ multò latiùs altiusq; contextum, malè trahitur contra Aristotelem; quia supra Aristótelem est. Humilitatis humanæ statum, Diuinæ gratiæ machinis erectum, euectumq; ad consortium communicatæ Diuinitatis, si cognouisset Aristoteles; erexisset ingenium, prouexisset altiùs imitationem actionis & dignitatis humanæ, de Dramaticâ Poësi magnificentiùs ille diuiniusq; sensisset, alia denique multò splendidiora,*

quàm tradidit, de vniuersâ Poëticâ præcepta sanciuisset. Excusandus ille tamen, quia sapientibus & prudentibus abscondita Prouidentiæ Diuinæ consulta non nouit. At numquid nos accusandi, & etiam causâ inauditâ damnandi, qui Diuinis in rebus poëtico colore pingendis haud multùm ab Aristotele recedentes, ad imitationem vultúmque retectæ Diuinitatis accedimus? Ab itineribus Æternitatis, æternæ Sapientiæ numen atque consilium fuit, aduersus Hæresim impiamq́; Politicam, aduersus Deorum cultum & Atheorum impietatem IGNATIVM LOYOLAM, *tamquam aduersus quatuor immanissima monstra, domitorem, & (vt ita dixerim) cælestem Herculem dare: Ecclesiæ Romanæ Bellatorem nouum, integrumq́; recentium militum Ducem submittere: Europæ denique, Africæ, Americæ, Asiæq́; peropportunũ afferre præsidium. Incomprehensum hoc arcanumq́; Mentis æternæ consilium, exponendum oculis spectatorum, scenæq́; theatro committendum si fuit; non ex Aristotelis choragio, sed è Diuinitatis orchestrâ, Personas Actoresq́; Principes necessariò legendos fuisse, nemo non videt, qui extra scenicum apparatum & tragicum intra sitarium aliquid videt. Non fuit igitur Auctori propositum, ad profanum Aristotelis sensum Diuinam actionem exigere. Neque enim Deus, quem Poëtam rerum omnium Græci vocant, in Ignatio condendo conformandóque consultorem adhibuit Aristotelem. Ita tamen attemperatus est stylus, vt, sine Tragœdiæ aut Comœdiæ nomine, Drama nouum Ideo-practicum (hoc est, ex ideâ & humanâ*

actione permissum) quantum decoro Religionis & materiæ necessitati fas erat, ad veterem Tragicorum normam & ad Aristotelis præcepta limamq; conformatum sit: quæ sanè præcepta obseruare omnia ad finem sibi propositum Auctor necesse potiùs non habuit, quàm non potuit, aut neglexit. Certè, quòd ideæ Personarum Ignatio ceterísque veris sunt admixtæ Personis, extra chorum antiqui Dramatis minimè saltatum est. id enim licuisse semper etiam antiquæ Tragœdiæ Scriptoribus, & hodie licere, negarit nemo; qui volumina Græca cursim euoluerit, nedum diurnâ nocturnâq; manu versauerit. Apud vnum Euripidem, quem vnum Aristoteles appellat maximè-Tragicum, inuenies id sæpiùs poëtico iure factitatum: qui in Prometheo Vim & Robur, in Alcestide Mortem, in Hercule Furente Rabiem, Hominum Deorumq; Personis interserit. Nam Atticæ Romanæq; Comœdiæ Principes sileo: Plautum, qui in Trinummo Luxuriam & Inopiam, in Rudente Stellas; & Aristophanem, qui Nubes in Nubibus, Tumultum ac Bellum in Pace, interloqui, saltare, tumultuari in scenâ docuerunt. Instructus ergo, candide Lector, ratione præsentis argumenti, & veterum auctoritate, veluti geminis oculis ad legendum accede, si lubet.

PER-

PERSONÆ.

ECCLESIA ROMANA.
EVROPA.
ASIA.
AFRICA.
AMERICA.
MICHAEL *cælestis militiæ Princeps.*
EVROPAE
ASIAE
AFRICAE } BONI GENII.
AMERICAE
CHRISTVS IMPERATOR.
REX INFERORVM.
EVROPAE
ASIAE
AFRICAE } MALI GENII.
AMERICAE
HISPANIAE MALVS GENIVS, *modò sub militis, modò sub eremicolæ personâ.*
GENIVS LVTHERI MAGISTER.
TVBICEN INFERORVM *cum recurvo cornu.*
RATIO IMPERII.
HAERESIS.
IDOLOLATRIA.
ATHEISMVS.
SPECTRVM.
HADRIANVS *Hispaniæ Gubernator.*
DVX NAIARAE *cum* EXERCITV.
TRIBVNVS HISP.
CENTVRIO.

PRAEFECTVS MILITVM.
DVX MAVRORVM *cum* EXERCITV.
TRIBVNVS MAVRORVM.
MENDICVS IGNATII *vestibus indutus.*
IGNATIVS *cum comitatu* SERVORVM.
SEBASTES *nauis Victoriæ Præfectus.*
NVNTIVS AD HADRIANVM.
OVIEDVS *Patriarcha Æthiopiæ.*
ADAMAS *Rex Æthiopum.*
REGIS FILIVS.
AZEBEDVS *cum* SOCIIS.
SORIA *Dux Prædonum.*
DVX HISPANORVM.
NEPTVNVS.
PRINCEPS CASTILIONII.
ALOYSIVS GONZAGA.
NVNTIVS AD PRINCIPEM.
FRANCISCVS XAVERIVS.
DVX TRAVANCORIDIS *cum* EXERCITV.
DVCIS FILIVS.
DVX BAGADARVM.
CHORVS ADOLESCENTIVM *ex quatuor Terrarum plagis vnà coëuntium.*

IVVENVM INDORVM, CENTAVRORVM, NEREIDVM } *manipuli ludibundi.*

Scena stata refert imaginem Montis Serrati, quâ in mediâ surgit facies Templi beatæ Virginis.

VIN-

VINCENTII GVINISII E SOC. IESV
IGNATIVS IN MONTE SERRATO ARMA MVTANS.
Drama Ideo-practicum.

ACTVS I. SCENA I.

ECCLESIA ROMANA.

PVBES, *de Nube dum in Scenam cadit.*

PVB.
Vndo læta dies eat;
Mater Diua colentium
Pacis nuntia labitur:
Sertis tempora cingite;
Dextras tendite supplices.

ECCL. Adsum colendi norma, sacrorum Parens,
Antistes æqui: Virgo, sed fetu grauis;
Fecunda Mater omnium, quotquot piè
Summum verentur numen vnius Dei.

PVB. O tellus viden, vt tuus
Cælo Sol tibi nascitur?
O quàm candidus emicat!

Noctis nubila disiice;
Lucis gaudia concipe.

ECCL. Adsum Tonantis Sponsa: me tellus habet
Pacis gemellam, non tamen bello rudem;
Animo quietam semper, at numquam manu.
Fatale pectus æris æterni rigor
Inuulneratum fingit; at virtus magis
Sese ipsa magnæ mentis obiectu tegit,
Matrona militaris idcircò vocor.
At quæ beatos ducit in cælo dies
Germana nostri sanguinis, nostrum genus,
Per me triumphat illa : me spectat labor;
Merces laboris summa germanam decet:
Satis habeo pugnasse, dum vincat soror.
Huc me salubris orbe lustrato quies,
Et gaudiorum messis errantem vocat.
Alibi serebam vota, votorum seges
Hîc colligenda. Virginis magnæ domus
Hæc commodabit dona. Sat lacrymis datum;
Precibusque nostris empta iamdudum salus,
Soluenda certo iure meritorum venit.
Nunc auspicabor pretia: sic cælum monet.
Ecquis, sereno natus Eoo licet,
Hac nocte fortunatior mundum dies
Lustrauit vmquam? nox redorditur caput
Felicitatis aureæ. Quondam Deus
Hac nocte deuocatus è cæli plagâ,
Mutauit aluo matris amplexum Patris,
Sed non reliquit; mollis ô quantæ Puer!
Idem Architectus & rudimentum sui.
Auspicia semper candida ex illo fluunt,
Tranquillitatis fonte : venturos manet

Eadem

Eadem nepotes vena, quæ proauos beat.
At tu meos ſecuta famulatus age,
Canora pubes: cedit en nocti dies:
Noctem ſaluta Solis æterni moram.
PVB. Candidiſſima noctium
Nox ades, melior die:
Tuque te melior veni
Heſperugo; recentium
Coniugator amorum.
Nox puerpera luminis,
Sola conſcia Numinis,
Quæ ſinu Patris abditum
Matris in gremium potes
Deuocare Tonantem.
Vmbra luce ſerenior,
Sol tuus tibi creditur;
Nube ſed niueâ latet.
Eſt meus quoque ſol tuus,
Nec tibi latet vni
Nox amica, precantium
Vota reſpice puberum.
Quid moraris, adeſt Amor.
Surge, nam decet, vt ſemel,
Semper aurea Terris.
ECCL. Ibera tellus læta ſucceſſu nouo,
Gratatur Vrbes Orbis ignotas adhuc
Magno repertas ambitu; & tractus maris,
Inhoſpitales antè, ſubmiſſos iugo.
Quin ſe beatam prædicat cenſu Ducum.
O gratulandi ſumma vulgaris notæ!
Moritura quæ ſunt dona, mortales iuuant,
Nos alia quædam vota virtutes decent:

Mensura gratulantium, Cæli decus,
Inuecta terris certa Sacrorum fides,
Pulsum Deorum vulgus, extinctum scelus.

ACTVS I. SCENA II.

EVROPA, ASIA, AFRICA, AMERICA;

ex quatuor Mundi plagis curru per aerem in Scenam aduectæ.

ECCL. AT quæ curuli nube per cælum volat
Corona matronalis? O factu benè!
Terrestris adsunt Imperatrices plagæ.
En ipsa certè Domina terrarum; arbitra
Mundi minoris, maior & mundo cohors
Ex Orbe lapsa quadripartito venit.
Regnorum adeste Principes, Regnis pares,
Paria sororum gemina: vos Numen vocat,
Non casus: aduentastis accitu meo:
Adeste: quòd si caussa properandi latet,
Commune mundi est gaudium; in promptu est salus,
Vobisque fabricatur: hic riuus boni
In vos redundat omnis: hic mergat metum.
EVR. Hoc est quod animus, nempe vẽturi sagax,
Nescio quid intus caneret ingentis spei.
AS. Et me beabat, rebus vt lætis solet,
Præsagus animi sensus. AFR. Aut aliquis Deus,
Aut est Deus cupido, quæ mentem regat:
Ego intonantem pectore arcano sonum
Clarumque sensi mentis athereæ iubar.

AM. Vt,

AM. Vt, cùm ſubactum pelagus ex imo tumet,
Sic excitata cordis in medio ſinu
Seſe efferebat vnda fortunæ ferax,
Quæ me remotas impulit ad Orbis plagas.
ECCL. Benè eſt, beatè eſt: venit in portum ratis:
Non antè veſper craſtinum condet diem,
Quàm quod fouebat animus, euentus ferat:
Id huius vmbra noctis in lucem dabit.
At tu meorum ſumma votorum cohors,
Huc tuta greſſum quæſo regalem admoue.
Partire mecum noctis vſuram breuis
In hoc theatro Virginis magnæ; fidem,
Longæque præſtolare mercedem viæ.
Ingredere fortunata: iam templum patet.
EVR. Parum eſt, quod optas Diua: non tantùm gradus,
Sed gerimus animos obſecundantes tibi.
AS. Tuæ ſumus, Regina, ſi quidquam ſumus.
AFR. Imò erimus aliquid, eſſe ſi liceat tuas.
AM. O ſi meorum ſceptra Regnorum arbitra,
Meique potiùs cordis imperium regas.

ACTVS I. SCENA III.

SEBASTES *nauis Victoriæ Præfectus cum militibus nauticis*. INDORVM MANIPVLVS.

SEB. EN fidus ille portus ærumnis adeſt,
Christi nouellum germen, & partus recens
Eoa pubes. Rupe de ſummâ viden,

Quæ ſurgit opere fulta barbarico domus?
Secum, ille Matris ætheriæ ſinus,
Votis vocatus ſæpè, dum ſæui maris
Naufragia deprecabar, en tandem patet.
Verere flexo poplite optatos lares.
Humi ſuperbum pectus, at mentem magis
Submitte: delectatur obſequio Deus.

Hoc loco barbari Iuuenes humi corpora venerabundi proſternunt.

IN. O ſemper exſpectanda iactato quies!
IN. O nau gantum portus! IN. O ſidus meum!
IN. At nos in orbem, more gentili, choros
Quin, ô ſodales, agimus? in portu ſumus.
IN. Ludus minantum fuimus vndarum ſatis:
Ludemus ipſi triſte ludibrium freti.
IN. Nec dedecere Virginem ludos reor.
SEB. Quin ipſa poſcit; pompa ludorum grauis
In imperantem ſæpè pietatem redit.
IN. Teſtemur & nos gratulabundi pios,
Sin quà meretur Virgo, quà ſaltem licet.
SEB. An melior vnquam cauſſa ludendi fuit?

ACTVS I. SCENA IV.

HADRIANVS *Hiſpaniæ Gubernator.*
DVX NAIARÆ. SEBASTES.
INDORVM MANIPVLVS.

HAD. QVis ille ludibundus errantum chorus?
Niſi forma mendax, barbaros cultus docet.

D.NAI. An ſemper aliquid Africa apportat noui?
SEB. Nil eſt verendum, Præſes; ingenium ferox
Natura finxit, longus infregit labor,
Iugumque Chriſti mite, cui collum induit.
Hoc nuper agmen, Orbe luſtrato redux,
Vt ſubiugati ſpecimen Oceani foret,
Peregrina vexi ſpolia Regnorum Deo.
Idem maniplus ille votorum memor
Se nunc ſalutis iurat acceptæ reum:
Et ſancta patrio templa ſaltatu colit.
HADR. Benè occupantur vota: tu pubes age,
Et turbinatos perge moliri gradus.
Spectare ludos gentis externos libet.

Hic explicatur Indorum more Ludibunda ſaltatio.

HADR. Ingenua certè pompa: ſaltandi genus
Remotioris indolem cæli notat.
D.NAI. At indolem ſaltantium vultus gerit
Moreſque ſupra barbarum humanos modum.
SEB. Iuuenes ab omni gente ſelectos vides,
Procerum reliquias efferatorum breues;
Quos nempe ſacris ritè perfuſos aquis
Ediſſerebam, cùm renarrarem modò
Genium latentis Orbis, & cultus feros.
HAD. Relata memini; perge nunc cœpti exitum.
SEB. Meminiſſe pectus horret, & nondum putat
Diſcrimen euitaſſe, quod nuſquam videt.
Procul eſt timoris cauſſa; ſed timeo tamen.
D.NAI. Peruince, nec te præmio fraudes mali:
Merces laboris ſumma narratus labor.
SEB. Iam longa poſt diſcrimina irati maris,

Post imminentis mille mæandros viæ,
Incerta post euenta, post certos metus,
Procella melior visa, quàm pelagi quies,
Ad insulare littus abiecit ratem.
Portum salutis, & procellarum moram
Credidimus hospitale iactatis solum;
Illo sed est reperta tempestas magis
Secura portu. cingitur tellus freto,
Quacumque longum parte promittit latus:
Tellus decori nesciens: hominum ferax,
Humanitatis indigens: venis fluens
Aurique gemmarumque, sed sterilis fide.
HADR. Sit Imperator, qui rebellantes premat
Regatque. mentem crede Regnorum Ducem.
SEB. Et hoc malorum remedium est peius malis:
Rex efferatis gentibus tantum præit
Immanitate, regiâ quantum notâ.
Tum fortè portaturus armatos erat
In bella ciues: ergo nos vltrò petit,
Si demereri possit, & vitæ & necis
Habere comites. voce pietatem sonat:
Quos nutrit animo, fronte dissimulat dolos:
Quantumque fraudum nube quàm densâ tegit?
Quid multa? detestatur antiquos Deos,
Arasque demolitur: & Christum induit;
Patiturque sacro in fonte lustrales aquas.
Quin ancillarum, Regis exemplo, manus,
Et socia thalami, & regij soboles tori,
Regnique Proceres fonte lustrantur pio.
Quorum vna pars, hæc ipsa quam cernis, memor
Humanitatis semper, & fidei tenax,
Ferale mecum littus & patrium solum
Abo-

Abominata, fugit Europæ in ſinum.
HADR. Hucuſque fortunatus eſt Regno dolus.
Fit ſæpè virtus, eſſe quod cœpit ſcelus.
SEB. Quàm facilè miſeri verba mercamur fide?
Res eſt egeſtas credula: & cui non ſcatet
Felicitatis vena, vel fraudes bibit.
Ergo infidelem iure ſociali Ducem
Armis tuemur, & peregrinas opes
In bella fœderamus. D. NAI. Vt decuit pios;
Niſi aliquid immatura peccaſſet fides.
Sed fare ſortem Martis. SEB. Ad primum impetum
Fugatur hoſtis; nec ſecundorum minor
Euentus eſt certaminum: donec redit
Ad arma clandeſtinus atque aſtu potens
Inimicus ardor: bis triumphatus, ſemel
Triumphat idem, noſque depellit ſtatu.
HADR. Non hoc mereri debuit virtus Ducum
Ad obſequendum prompta. quid victi tamen?
Licuítne ſaltem fugere victrices manus?
SEB. Licuiſſet vtinam! ſed profanatus furor
Non audit hominũ vota: dum cædem hoſpitum
Amoliuntur ſtrenuè, incurrunt ſuam:
Propriâque morte, vulnere alieno cadunt.
O luctuoſum lucis infauſtæ diem!
Hìc Magelanus ille dominator freti,
Noui repertor Orbis, Oceani timor.
O luctus ingens! ſiccine ô Ductor Ducum
Extorris, indefletus, abiectus iaces;
Quem nullus altâ mente dimouit Notus,
Diu furentis nulla tempeſtas maris?
HAD. Quã fronte reliquos, quãq; defunctos tulit

Rex nuper hoſpitalis, & Chriſti recens
Profeſſor? an deſertor humani vetus?
SEB. En tangis ipſum vulnus: hic hæret dolor:
Neque hoc malorum finis euentu ſtetit:
Nempe Imperator barbaræ gentis ferox
Non potuit illam gerere perſonam diu:
Quos nuper occultabat, expromit dolos.
Duces Iberæ claſſis ad feſtas dapes
Inuitat vltrò: ſed Thyeſteum parat
Genus epulandi: numen extemplò exuit,
Et ius & æquum, ſi quod aut vnquam induit
Aut nouit vnquam: cæde funeſtâ hoſpitum
Nil tale promerentium aſpergit manus;
Præuaricator legis, hoſpitij, Dei.
D. NAI. Periura Pietas: ſcelere finitur ſcelus.
Quæ te periclo tanta ſubduxit ſalus?
SEB. Certè enataui ſceleris immenſi vadum.
Vt enatarim, neſcio. ad littus pedem
Refero citatum: ſoluimus quotquot ſuper
Mariſque fatorumque relliquiæ ſumus.
Enauigamus: ire per Syrtes libet,
Per inhoſpitales Orbis extremi plagas.
Speramus aliquam potiùs in ſcopulis fidem.
HADR. Hos ſæuus error, & ſuperſtitio mouet
Iniqua fluctus: has habet curas amor
Inconditorum numinum; hos mores docet.
SEB. Vbique ſerpit ſæua ſacrorum lues.
Sint qui profanis abrogent cultum ſacris,
Verumque Numen ingerant. Sint qui Deos
Rituſque veteres legibus mutent nouis.
Europa cultrix Orbis, Heroum ferax,
Hic exigatur: ſuſcitet magno pares

Campo colonos: pacis altores alat,
Humanitatis arbitros, cæli Duces:
Qui magna mundi ſpatia, terrarum angulos
Luſtrent, citumq́ue gradibus exæquent diem,
Superumq́ue ſolis inſtar apportent iubar.
HADR. Vbi nunc virorum, quale tum viguit genus,
Cùm ſancta Fidei iura Chriſtiadum bibit
In fonte primo, quæq́ue mortalis Dei
Accepto ore, quæq́ue tractauit manu
Pietatis inſtrumenta, luſtrando plagas
Orbis remotas gentibus ſparſis tulit?
Grex ille paruus, non tamen magno minor
Mundi receſſu, grande præſidium malis,
Suæ immemor ſalutis, alienæ memor.
O ſimile quidquam ſerus inſtauret dies!
Subeamus agedum Virginis magnæ Domum,
Soluenda primùm vota, quòd preſſo ſilet
Hiſpana tellus Marte: tum grates agam
Pro ſoſpitali reducis aduentu ratis:
Simul & ſupremæ mentis omnipotens iubar
Precabor adſit; & Senatorum intimos
Perluſtret animos, qui creatricem Ducis
Vrnam Latini ſorte Romanâ mouent:
Vt Roma dicat Principem mundo parem,
Parem ſaluti ciuium, ſimilem Deo;
Quem poſcit Orbis orbus, inducat Patrem.
Cumulate noſtras precibus immixtis preces.

ACTVS

ACTVS I. SCENA V.

HADRIANVS. DVX NAIARÆ. SEBASTES. NVNTIVS.

HAD. AT quis retorto proditus cornu sonus?
Quid ille gratulantium plausus petit?
D. NAI. Insueta res est. SEB. Aliquid impendet noui.
NVNT. Quicumque magnum Principis vallas latus,
Quin obsequendo subdis ad terram genu?
Venerare supplex, astra qui calcant, pedes;
Exosculare. HADR. Quisquis es, iubeo, procul
Absiste: non me cultus hic tantus decet.
NVNT. Hoc ego decere moneo, quod fieri vetas,
O gratulantis publicum mundi caput:
Mortalitatis omen exutus, gradum
Calcas Tonanti proximum: supples vicem
Moderantis astra; pastor es Christi gregis.
Sic te verendus Purpuratorum vocat
Romæ Senatus, Roma te dicit Patrem,
Sacrique mittit nuntias Regni notas.

Hoc loco Nuntius litteras offert Hadriano: qui eas tacitus legit, seq; creatum Pont. Max. ex iis intelligit.

D. NAI. Felix Ibera regio. SEB. Felices mei
Olim labores, quando me functum malis
In hoc reseruant gaudium.

Hoc

Hoc loco omnes accurrunt, vt pedes exoſculentur noui Pontificis, qui eos arcet.

HADR. Subſiſtite.
Rerum Repertor, qui ſupercilio geris
Quoſcumque caſus vrna fatalis mouet,
Quæ monſtra? deceat eſſe Romanum Ducem
Omnia regentem, regere qui ſe non poteſt?
Procul à Senatu ſemper errantem legi,
Qui nec Senatum nouit, aut Vrbis ſtatum,
Nec vidit Vrbem, huic ſubditus, quam Dux regat?
Haud ſimile veri eſt. D. NAI. Imò qui Romam cauet,
Quàm procul ab Vrbe tam propè eſt Regno magis.
SEB. Procul à Senatu, procul ab inuidiæ metu.
D. NAI. Et Roma recipit Principem, ſed non facit.
HADR. Quem non vident, non diligunt. SEB. Sed nec timent.
Romanus vt ſis Pontifex, non tam iuuat
Amor Senatus, quàm timor ne ſis, nocet.
HADR. At quî regas quod neſcias? D. NAI. Vnum ſatis
Alterius eſſe ſpecimen Imperij decet.
Quantum regendis vrbibus poſſis, docet
Hiſpanus Orbis. HADR. Alius eſt Regni color,
Alius Sacrorum. miles in templum præi.

ACTVS I. SCENA VI.

ECCLESIA. EVROPA. ASIA. AFRICA. AMERICA. HADRIANVS.

ECCL. QVid tendis vltrà? pone trepidantes metus
Hadriane : conſulenda te Virgo monet
In anteceſſum. mitte ſcrutari Deum:
Tuus eſt, & in te : collocat Regnum tibi.
Ego militantum prima Chriſtiadum Parens
Interpres adſum Numinis. Sceptro manum,
Collum iugo ſuppone : ſic Superi iubent.
HADR. Salue meorum norma votorum, Sacri
Matrona Regni, numen in vultu geris:
Nec numini decerto: ſi Cælum imperat,
Si tu probas, Regina, ſubmitto caput.
Hoc præcinebat noctis heſternæ quies,
Cùm ſupplicantes lacrymabundi manus
Cernere videbar Orbis, obuerſas mihi;
Interque gemitus, vota multorum, graues,
Audire conteſtantium Romæ fidem.
ECCL. Non vana ſenſus forma deluſit tuos.
Mundus repoſcit, quidquid ingeſſit ſopor.
Vbique rerum nutat incertum ſtatus.
Alibi repertus Orbis ad Chriſti gregem
Cœpit vocari : priſcus at fidei vigor
Alibi viciſſim languet : in libram metus
Et ſpes aguntur. Lance ſed pendet pari.
In te locauit grande momentum Deus.
Te Rege certa curatur mundi ſalus.

Nec

Nec fallit animi sensus, ætatem reor
Venisse tandem, cuius accessu redit
Sua vita Sacris, & suus vitæ nitor.
Audire quorum sensa populorum nequis,
Simulacra cernis. Virgines Cælo pares,
Sed quæ gubernant Orbis humani globum,
Tibi se dicant, donantque Regnorum fidem:
Ciues, salutem, iura, supponunt tibi,
Tuamque poscunt rebus afflictis opem.
EVR. Miserere, Princeps omnium, Europæ tuæ.
Mutatur ille gentis ingenuæ color,
Morumque candor ille natiuus perit.
Multus Latinis error imponit Sacris:
Et quod verendum, serpit, vt numquam, malum:
Dieque fit deterior hesterno dies.
AS. Et te meorum damna Regnorum, Pater,
Antiqua flectant, Asia te supplex rogat.
Ab vsque Tanai, quantus in Nilum patet
Interiacentis ambitus terræ & maris,
Pars Orbis vna, vix tamen toto minor,
(Pudet fateri) regnat; at patitur tamen
Dominos inertes, seque peiores Deos.
AFR. Quid Africæ superfit, ex vultu vides.
Qui tingit ora nigror, in mores abit.
Ad te supinas tendimus, Princeps, manus.
Quascumque terras amnis occultans caput
Promitque, Atlanteoque committit iugo,
Infamis error numinum atque hominum premit.
AMER. Quid ego malorum semen æternum
queror?
America nusquam nouit ingenium boni:
Nec ipsa nuper nota, trans mundi plagas

Late-

Latebat auri diues, at cultus egens.
Sed cùm superbientis Oceani tumor
Depressus arte cœpit imperium pati,
Tunc ad reductos patuit anfractus iter:
Iamque explicatur ora, quæ latuit diu;
Et quod fouebat crimen, in vultu gerit.
Pudet videri scelera; sed forsan iuuat:
Gradus ad salutem primus, est facti pudor:
Cùm se fatetur vulnus, obduci rogat.
Sit qui medentes afferat Regno manus,
Namque oro, Princeps, & cicatricum notas
Abstergat vndis, fonte quæ sacro fluunt.
HADR. Meditantur oculi lacrymas: adeò meum
Flexistis animum: vulneris vestri piget.
Hæc ipsa sunt, quæ vota lacrymantum obtulit
Nocturna species: falsa non lusit quies.
Tu me supremus vera docuisti Pater:
Agnosco Numen, veneror; & quando seges
Se tanta pollicetur, hoc vnum precor,
Hoc adde meritis, vt repurgando pares
Campo colonos destines, campi Sator.
ECCL. Hoc nempe superest: sit licet voti caput,
Facile rogatu semper, inuentu arduum.
Nam multa virtus formet, & multus labor,
Quos excolendus Orbis exspectat viros.
Non imparatum, non inexpertum malis
Campi patentis esse cultorem decet:
Memorem laboris semper, oblitum sui,
Non appetentem laudis; at quidquid gerat,
Sit laude dignum: sedulum, mitem, probum:
Ad ima serpat, mentis at teneat statum:
Ad

Ad ſumma redeat, infimæ ſortis memor:
Cui lingua dominam conſulat mentem priùs
Quàm quid loquatur. ſapiat huic pectus quidem,
Sed ficta condimenta non quærat ſapor,
Contentus arte ſemper, & ſucco ſuo.
Cui mens habendi parca, contemptrix opum,
Aliena ſpernat, diues in proprijs bonis.
Qui quò iubetur nubis in morem euolet,
Vitamque ſancto vectus afflatu pluat
Quocumque fertur Orbe: Regnorum omnium,
Nulli tamen iuratus; & ciuis ſimul,
Et exul opportunus eiuſdem plagæ.
Periculis ſuperior in ferrum ruit,
Si poſcat æquum; ſique non poſcat, cauet.
Qui rem, ſalutem, ſanguinem, vitam, necem
Æquè rependit, inque numerato gerit:
Animæ capacis pectus, Heroum genus.
HADR. Quales notaſti Virgo, ſi benè ſum memor,
Tales futuri doctus, ætatum ſagax
Ferrerius, ille præco ſacrorum potens
(Antiqua memoro) vidit ad Cæli iubar:
Cecinitque poſt volumen annorum affore.
O ſi latentes antè ſub nubem viros
In luce tandem ſera maturet dies,
Oraculiſque tempus apportet fidem!
ECCL. O te beatum prole tam certâ Patrem!
Quàm facilè mundi pondus immenſum feras,
Si tot tibi ſupponat Atlantes Deus?
Sic cùm profundo Stygius erupit furor
Fera bella portaturus in Christi gregem,
Mens Imperatrix omnium mundo Duces

Proui-

Prouidit alacres, qui tyrannorum dolos
Et voce testarentur, & foderent stilo.
HADR. Lutherus at nunc (Patria, heu! fari pudet)
Impurus, exlex, Hydra tot capitum ferax
Quot scelera promit, fœdus errorum faber,
Horrida Latinis bella minitatur Sacris.
Nunc militum virtute, nunc animis opus;
Qui vel suorum corporum vallo malùm
Amoliantur: hostis hic hostem vocat.
ECCL. Aderit: timorem mitte: nam pectus canit
Nescio quod intus grande, quod pendet, bonum.
Licet antecedat pestis, à tergo trahit
Remedia secum: librat hæc semper Deus.
HADR. Et me futuri pectus arcanum monet.
Sic monita Cælum firmet, & Cæli decus
Matrona Virgo. Virginem affari libet.
Quin vos amicas iungitis mecum preces?
ECCL. Iungemus omnes. vota multorum calent.

ACTVS I. SCENA VII.

TRIBVNVS *cum* MILITIBVS.

AT tu meorum miles armorum sequax,
Siccine recenti gaudio innectes moram;
Segnemque segnis fluere patieris diem
Felicitatis aureæ primordium?
Age sensa placidæ mentis in vultus fluant:
Quid intus agitent corda, testentur manus.
Meditare, quæ mox Marte ludicro feras
Simulacra pugnæ ficta; seu Troiam libet
Ludere pedestrem, seu reluctantes equos
Ingenua cursu bella mentiri doces.

Age

Age miles Hadrianus. hæc poſcit fides,
Hæc Patria repetit. redde quod magnum decet
Orbis parentem. nuper Hiſpani arbitium
Verere mundi, nunc & humani ducem.

CHORVS.

Diua cæleſti generoſa partu,
Quæ pio calcas pede Noctilucam;
Cui legit crines honor, aſtra cingunt,
Ambit honeſtas;
Puberum votis ades, ipſa votum
Maius : ô pœnæ mora, te precamur,
Te verecundâ prece mitigantem
Vindicis iras.
Numen, heu! noſtris vitiis iniquum
Fulminum ſæuos acuebat ignes:
Iamque vibrarat, niſi temperaſſes
Obuia dextram.
Flecte tranquillos, velut antè, vultus,
O laborantis Cynoſura mundi:
Noctis in Regno ſumus ordientis
Numinis ortum.
Cernis errantes ſcelerum cateruas:
Grande quà tendit latus Amphitrite,
Quà Ceres frontem leuat, inferorum
Signa tuetur.
Surgat, ô quiſquam Phlegethontis vltor:
Ducat Heroas mala vindicantes:
Criminum turbet genus, æra priſcum
Vertat in aurum.
Surget : hoc menti ſedet auſpicatæ :

Noctis

Noctis hoc felix nota pollicetur:
Diua sic omen semel inchoatum
Numine firmes.
Poscimus Pubes, tibi dicta Pubes,
Virgo, cui donum leue dedicamus
Frontis hoc nostræ decus: huius instar
Floreat Orbis.

ACTVS II. SCENA I.

IGNATIVS. SERVI.

ABscede custos lateris, & quò te vocat
Fortuna maior, sequere: non vltrà moror
Tua iura: libertatis imperio licet
Per me fruaris: Marte meliori ioca
Operam fidelem: perge: nam posthac ero
Idem ipse dominus, ipse stipator mei.
SER. I. Abs te vt recedam? SER. II. Si proc
potiùs forem,
In hoc volarem: subderet pennas Amor
Tibi obsequendi. SER. III. Te vel in flam
sequar:
Nunc vt recedam? IGN. Crede spectatum
Quod voce præfers: non semel noui fidem.
Abscede nunc: sed antè monumentum cap
Hoc seruitutis; plura de Cælo precor.
SER. I. Quàm grauia sint imperia, test
Deum;
Tamen obsequemur. SER. II. Semen Her
vale.
SER. III. Numquam tuorum iura merito
excident.

ACT

ACTVS II. SCENA II.

IGNATIVS.

FVgimus auarum littus, & pelagi ſinum
Importuoſum ratibus: in tuto ſumus.
Enauigatum: fugimus: pretium fugæ,
Palmaris eſt triumphus. ô nemorum quies
Amica ſalue: tuq́ue præcipitis iugi
Amœnus horror. venit en tandem dies,
Cùm vos reuiſam victor, & veſtris fruar
Securus antris. Vmbra, virtutum color,
Dudum mihi petenda, quàm ſerò places!
Nox hoſpitalis, & triumphorum parens,
Cui deuocatum Numen è gremio Patris
Accipere licuit Matris incluſum ſinu,
Amplector omen; accipe hanc animam precor,
Elementa vitæ prima conantem ſequi.
Quidquid dierum viximus, morti datum:
Quod reſtat, hoc viuamus: ætatis vigor,
Quamuis Meridianus, Orientem petat.
Benè auſpicatum ducimus vitæ caput,
Quâ nocte vitam cœpit ordiri Deus.
O me beatum! cui voluptatis liquor
In pectus vndat, ſeq́ue nec pectus capit.
Vos, aſtra, teſtor, agmen in Cælo vigil,
Orbiſq́ue ſempiternus errantis chorus;
Oculi, quibus reconditas Superûm domos,
Et Numen immortale mortales vident:
Diuinitatis intimæ ſcena extima:
Dum vos auaro ſæpè conſpectu fruor,
Dediſco rerum pretia; tum gemmæ iacent;

Tum pallet aurum: non habet flores humus;
Et quæ placebant antè, tunc ſordent opes.
Tu fulgurantum ſiderum princeps honor,
Duodena cuius aſtra tranquillant comas,
Quæ ſiderum calcando Reginam premis,
Regina maior, Sole diuino minor;
Me fluctuantem fronte, quâ cælum beas,
Tuere Mater: finge me qualem iuuat
Tuum videri: cordis in Regno ſedes,
Diua Imperatrix, impera quod te decet;
Tuos pudores, & verecundas niues,
Quæ non fatiſcant tabe, non æſtu fluant,
Aequi tenorem, rebus in ſummis fidem,
Satellites amoris irati metus,
Vultu ſerenos ſemper, armatos manu.
Hæc vota facio; plura mox faciet Amor
Orator animi: pedibus aduoluar tuis,
Tuas ad aras, Virgo; venientem excipe.

Hic IGNATIVS *in Templum* VIRGINIS *ſubit, & Scena mutatur in Theatrum.*

ACTVS II. SCENA III.

MILITES *ludibundi.*

MIL. ABſceſſit Hadrianus accitu Patrum
Ad regimen Orbis. Roma ſpectabit Ducem
Cælo cadentem. ſic ſenectutem ferat,
Seruetque viridem: ſceptra ſic longùm gerat,
Et quos meretur vita, traducat dies.
At nulla campus feruet in ſpectacula?

Lan-

Languet iacetque puluis haud vllo pedum
Flictu citatus? MIL. Præſes edixit tamen.
MIL. Audin? monemur. Præco iam ſignũ canit.
TRIB. Abſcede caueâ miles: extremum occupa
Hinc inde campum: medius à turbâ vacet.
En gratulantum pompa ludorum imminet.

Hic datur pedeſtris prælij Simulacrum.

ACTVS II. SCENA IV.

NVNTIVS.

O Prima virtus Orbis Hiſpani, Duces,
O ſpes ſalutis prima: ludorum ſatis.
Mauri rebellant: fama ſic vulgò canit.
Et iam propinquo Martis arcani dolo,
In noſtra ferrum damna iuratum gerunt.
Vos otioſa detinent ſpectacula?
Ite, agite, deſes patriæ ac mundi lues
Ferro prematur antè, quàm patriam premat.

Hîc Scena mutatur, & imaginem præfert Infernæ ſedis.

ACTVS II. SCENA V.

REX INFERORVM. MALI GENII EVROPÆ, ASIÆ, AFRICÆ, AMERICÆ. TVBICEN *cum recuruo cornu.*

TVB. ADeſte quotquot eſtis vmbrarum duces;
Vos Imperator huc Auernalis vocat.
EVR. G. Quid hoc ſonoris? AS. G. Quid noui tandem intonas?

AF. G. Quis, ô labores turbat, & curas meas?
AMER. G. Malè ſit vocanti. præda dilapſa eſt manu.
R. I. O prima Regni cura Tartarei, cohors
Meliore ſolio digna, ſi Superi parem
Non inuiderent ſedis æternæ Ducem.
Nunc quando potuit capere nec Cælum duos;
Tu ſocia mecum paſſa fortunæ vices,
Sæui Tonantis vindicem ſentis manum,
Vnumque pretio facinus æterno luis,
Affixa ſcopulis, vnde moliri gradum,
(Ecquæ furori meta?) vis maior negat.
Eheu! paternâ ſemper excluſi domo,
Patriæque ſemper exules (durus Pater!)
Hereditatis quale ſortimur genus?
Exilia ſempiterna, damnatas opes.
OM. Miſeri cæco carcere clauſi
Luimus pœnas miſeri æternùm.
Semper acerbo matura metu
Pectora gerimus: ſemper inultum
Scelus, & nullo fine piandum.
Quantum nobis dura ſeneſcit,
Tantum didicit pœna renaſci.
Hydra malorum confecta magis,
Magis exoritur; nec, licet auctu
Diuite viuax ignis abundet,
Fecunda premit ſemina colli.
Sæuæ patimur vulnera mortis;
Quæque vna malis afferret opem,
Ipsâ miſeri morte caremus.
Numquam cælo tollere vultus,
Nullam liceat niſi flammarum

Cernere

Cernere lucem?
Miſeri cæco carcere clauſi
Luimus pœnas miſeri æternùm.
R. I. Solare gemitus, turba: ſi miſeri ſumus,
Non ſumus inulti. Cernis, ô rerum Arbiter,
Quàm ſæpè prædas agimus in Regno tuo;
Quàm facilè vbique vincimus victi ſemel;
Et in futurum ſemper, vt ſpero, magis
Illata cernes damna: ſic pectus canit.
Magnum, ſodales, inſtat: hoc cauſſæ fuit,
Cur ex remoti quattuor Mundi plagis
Vos euocarim. nempe conſulto eſt opus.
Neſcio quid Orbis parturit: nutat diu
Incertus vtram potiùs in partem cadat.
Quamquam tenemus ſceptra terrarum omnium,
Nec eſt triumphis ora quæ noſtris vacet:
Orbem videmus colla ſubdentem iugo
Iam victa, iam manſueta; iam frænum induit,
Noſtraſque patitur arbitras fræni manus.
Tamen otiandum ſi quis idcircò putat,
Ignarus errat. Sæpè quod vicit labor,
Secura nullo fine profundit quies.
Ergo opprimendum quidquid eſt mundi ſuper:
Vrgenda pars eſt reliqua dominatu pari.
Vos agite, quando pulchra ſe ſpondet ſeges,
Metite, coloni criminum, meſſem mali.
OM. Adſumus. EVR. G. In omnem ſtamus euentum. AS. G. Iube,
Parebimus. AFR. G. Quocumq; duc. AM. G. Omnes ducem
Sequemur. OM. Omnes. R. I. Ardor animorum placet:

Laudo nocentes. sed reseruandus furor
Alios in vsus. interim fluctus cadant,
Meliora ne consilia turbando obruant.
Arbitria menti certa pacatæ sedent.
Discendus antè publicus mundi status.
Superi minantur Inferis: & iam plagas
Medij fatigant Orbis, vt poscant opem.
Quin & nouus successor hic Petri senex
Promittit, ô quàm multa, quæ præstet parum.
Adesse tempus somniat homo credulus,
Quo mundus instauratus immutet vices.
Mutabit, equidem fateor; in peius tamen.
Vnde micat illis fulgor hic falsæ spei?
Et quod minantur, parte quâ surgit, malum?
Voluamus animo singula, vt cautos decet:
Lustremus & quo summa sit rerum loco:
Hoc agite sodes. AS. G. Asia me tellus manet,
Cui sum locatus Præses: haud partes meas
Desiderari patior: his campis meto.
Quæ pars patentes cognita accessus habet,
Commercioque fruitur externi maris;
Contraxit aliquid, vnde metuendum foret,
Ne semen emicaret ingentis mali.
Sed nempe mecum luditur: cui nec dolo,
Nec arte, nec virtute se quisquam ferat.
AM. G. Tu ne reponas dubia pro certis, caue.
Secura nimiùm vela tempestas quatit.
Quàm sæpè surgit, vnde non timeas, malum!
EVR. G. Non inquietus ille Lusiadum vigor,
Mariumque terrarumque tentator, placet.
AFR. G. Hic scopulus hæret, spemq; surgentem opprimit.

AM. G. Meo

AM. G. Meo periclo disce, qui nescis tuum.
Latebat Orbe nuper ignoto Brasil,
Peruuiumque diues: at postquam impiger
Americus explicauit ad ventum rates,
Cœpitque longi spatia scrutari maris;
Mea regna vidit: nec repugnanti ferox
Mihi cessit vmquam: quotquot obieci minas,
Naufragia Stygio quotquot inflaui Noto;
Tot ille celeri classe calcauit moras,
Tot bella vicit: donec in Regno meo,
Spectante me (sceleste!) me pulso stetit.
EVR. G. Tam facilè victus cedis? ô timidum malum!
Imitare me, me sequere, qui stantem gradum
Animumque potui figere Europæ in sinu.
AFR. G. At linteati pecoris hîc multi greges;
Inimica nobis sacra qui tractant manu,
Emancipata Numini mapalia;
Obstipa semper colla pietatem autumant.
EVR. G. Hinc mihi triumphus: in suo quis non habet
Ius facile Regni? quisquis alieno imminet,
Hic Imperator, si quod attentat, domat.
AS. G. Quâ vincis arte? EVR. G. Quâ solent homines capi;
Specie bonorum, fronte simulatâ, dolis:
Nihil otiosum linquo: cùm tempus monet,
Facies in omnes verso præcipitem molam
Animi nocentis, pistor egregius mali.
Me me ipse tantus mysta confundo sacris,
Et in hac suum committo vermiculum cedro.
O quàm frequenter iacta, quàm bellè cadit

Alea malorum! REX INF. Fare, quis Regno
status?
Quæ meta fraudum? EVR. G. Moris antiqui
nitor
Illuxit olim; discolor nunc est sibi:
Forum piaculare iamdudum silet:
Iudicia nulla: rarus in templis cliens:
Peccata multi deuorant, pauci vomunt:
Pudet fateri scelera; moliri decet.
Sacras ad aras turba Christiadum infrequens
Deum quotannis libat ex vsu semel:
Conuiua posthac nullus; aut si quis tamen,
Digito notatur: arma, bellorum furor,
Viuax opum cupido, regnandi sitis;
Hæc turba rerum, strepitus hic aures ferit.
Priuata ratio publicum euertit bonum,
Languet Tonantis cultus, & nutat fides.
R. IN. Audistis? ô præclarus errorum faber!
Italia numquid, vt solet, contrà mouet?
EVR. G. Italia? fatis agitur: in partes abit
Ignara quantum possit: hinc armis fauet
Seruitque Iberis; hinc Aquitanis studet:
Vtrimque premitur. interim bello grauis
Procella, vitijs grauior exonerat sinum.
R. I.N. Quid Gallus? EVR. G. Arma fortis
Hispano ciet,
Iam prouocatum pectus Heroum flagrat;
Meoque ventilatur afflatu rogus.
Geminas phalangas inter, & populos duos
Depræliantes, tertius prædâ fruar.
R. IN. Quo res loco Germana? EVR. G. Quo
numquam fuit.

Vnus

Vnus homo, ſoboles noſtra, Lutherus polos
Verſat malorum: vulgus attonitum rapit
Vertigo fraudulenta. conetur licet
Carolus, iniquam ſiſtere ruinam nequit.
Cogat Senatum Principum, leges ferat,
Impunitatem ſtatuat, intentet minas:
Wormatia nihil euicit, euincet nihil.

ACTVS II. SCENA VI.

REX INFERORVM. MALI GENII EVROPÆ, ASIÆ, AFRICÆ, AMERICÆ. GENIVS LVTHERI MAGISTER, *curru per aërem inuectus.*

AFR. G. Vtiúmne viſus fallit, an Genius redit,
Qui dedocendo vetera Lutherum nouis
Studiis reformat? AS. G. Venit in tempus vafer.
EVR. G. Ades, ô magiſter artium. AM. G. Morum arbiter
Salue. REX IN. Recoctus ſcriba quid portat noui?
LVT. M. Vicimus. iniquos tulerat in caſſes pedem
Lutherus, & vix fugit hoſtiles dolos:
Tamen dolo euaſit. ad Patmum ſedet,
Et fit ſedendo doctior; magnum mouet
Dum me magiſtro, condit errorum ſcholam.

R. IN. Meliora posthac. antequam pugnet, cadat?
Tragœdus ille criminum claudat priùs
Diræ supremam fabulæ catastrophen;
Mox è theatro, Ditis in scenam exeat.
Quam tibi probauit indolem? LVT. M. Qualem decet
Probare nostrum semen. ingenium viro
Geniale, fraudum docile, consilij capax.
Præcepta celeri præuolat mentis gradu:
Quin anteuertit multa quæ vel me latent.
Etiam magistro melior est, quamquam optimo.
Quantam malorum solus Iliadem sapit?
LVR. G. Necdum veneni germen effudit nocens?
Adhuc quiescit deses? LVT. M. Hæc olim quies
Versabit Orbem: cardines scelerum locat;
Quin & sequaces ducit in caulam greges.
Nec vnus errat; agmen errantum præit
Abactor armentarius. quidquid serit
In vulgus, ex oraculo dictum putant.
REX IN. Tantámne subitò sceleris expressit fidem?
LVT. MAG. Accipe quod actum nuper: ex vno potes
Arguere fraudum capita reliquarum satis.
Damnarat artes libero dignas viro
Lutherus, & quas doctus instillat Plato,
Et quæ ferax arcana Stagirites docet,
Et quæ fluentis sensa Socraticis madent.
LVR. G. Quid liberalis turba? LVT. M. Quod serui solent:

Demittit

Demittit aures, mentis vt ſtolidæ pecus:
Docentium ſe ſubtrahit paſſim foro:
Seruilis auctor operis exercet manus.
REX IN. Res digna riſu. ſed locus riſu vacat:
Vacat voluntas. fare quod tentant opus?
LVT. M. Sunt quos aratrum more Romano iuuat:
Atque à Mineruâ transfugæ, Cererem colunt.
Operam Melanchthon nempe piſtrino locat:
Ibíque potiùs criminum verſat molam,
Scelerumque maſſam ſubigit. at Iuuenum cohors
Meliore feſtum ludicro ſepelit diem.
Exaggeratos tollit in cumulum libros
Non vſitatâ mole; dixiſſes pyram.
Mox ad cataſtæ nobilis frontem arduam
Apponit ignes. Subitus exurgit rogus
Helluo librorum, ſcripta momento vorat.
Hinc inde ſiluam flamma ſapientem legit:
Labore iuuenes liberat, & Orcum metu.
REX IN. O liberale facinus! EVR. G. O dignum ioco!
AS. G. Sapientiæ ſic funus extinctæ facit
Amica pubes. AFR. GEN. Potiùs huic Regno litat.
REX IN. Nunc imperamus, nunc & in cælo ſumus.

ACTVS II. SCENA VII.

REX INFERORVM. GENII EVROPÆ, ASIÆ, AFRICÆ, AMERICÆ. GENIVS LVTHERI MAGISTER. HISPANIÆ GENIVS *curuli nube aduectus.*

HISP. G. OCcidimus. AFR. G. Aures pepulit attonitas ſonus
Funeſtus, execrandus, illætabilis.
HISP. GEN. Occidimus, aulam teſtor inferni Iouis,
Niſi prouidentem, Diue, ſupponis manum:
Caſum minatur regni Auernalis ſtatus.
R. IN. Quis hic repentè terror? an cælo ruis
Iterùm paterno? leuiùs id ferres malum.
HISP. G. Cælo fugatus vereor è terris fugam.
Hiſpana regio, cuius Imperium obtigit
Mihi temperandum, fluxit ad votum diu.
Fomenta bellum triſte criminibus dabat.
Nauarra tacuit. ſed rebellantum furor
Euentilandus cinere compoſito latet,
Aliudque bellum rurſus ex alio ſerit.
Maurus per Orbis fuſus Hiſpani plagam,
Materia facilis Tartari flammis erit.
Has ego cruentæ gentis accenſas faces
Iam ſuſcitaui ſpiritu, vt meliùs flagrent,
Rebuſque turbamenta pacatis vehant.
Eſt ille demum concolor noſtro rogus;
Securus ardet: vnde ſollicitor, metus

Non

Non hinc vaporat. REX IN. Ede, quid Superi
coquunt?
HISP.G. Quod deprecētur Inferi: magno malum
Timore maius: falſa ſic vates canam.
IGNATII ſat facta, ſat noſti genus,
Quem Pompelonis vidimus ad arcem diu
Tolerare Martem; donec, ærato tubo
Fulmen procul vibrante, proſtratus ruit.
R.IN. Antiqua memoras: tempore ex illo ſibi
Diſſimilis, argumenta perculſæ dedit
Non dubia mentis; quin vt inſpexi, intimo
Magnum quid animo voluit. HISP.G. En ipſos metus
Tyranne tangis: en cicatrici locus.
Nunc ille Loioleus, (ô rerum vices!)
Quod tacitus incoquebat, effudit nefas.
Patriam, Penates, iura, famulatus, opes,
Quidquid beati, quidquid eſt læti vſpiam
Abominatus, ſpemque ſurgentem inſuper,
Quin ipſe ſemet liquit à tergo fugax.
En ad remotam rupis exeſæ ſpecum,
Quà Virginalem ſuſtinet vertex domum,
Sacras ad aras vota denarrat, quibus.
O vota formidanda Tartareis plagis!
R.IN. Quid ille ſecum muſſitat? HISP.G. Noſtram lucem,
Noſtrum venenum conficit, Cæli magus.
Proprium ſaluti publicæ pectus vouet;
Interminatur multa, præclara, ardua,
Tranquillitatem ciuium, vitam Ducum,
Virtutis incrementa, pietatem, fidem,
Morum iuuentam, ſæculum verè aureum.

Optat, relicto Dite, vexillum Crucis
Totus ſequatur Orbis: hoc voti caput.
R. IN. Quid hominis hoc eſt, ſiue quid monſtri magis?
Vix dedicatum pectus admouit Deo,
Elementa lambens prima, virtutum rudis;
Orbis ſalutem, Numinis Regnum crepat?
AFR. GEN. Vidi ipſe multos, Ditis excuſſo iugo,
Vitæque ſanctioris ingreſſos iter,
Qui perpetrarint multa; ſed nullum ſcio,
Qui tam repentè factus ex paruo gigas
Sublime facili tangeret Cælum manu.
Hic, quem veremur, terga vix Orco dedit,
Vix benè ſubactus: redditus nondum ſibi,
Meditatur Orbis Regna lucrari Deo.
Non hæc iuuandi tanta prurigo placet.
HISP. G. Hoc vulnus eſt, quod nuper à ferro dolet.
Inuſitatus ille votorum vigor
Neſcio quid animo maius humano ſapit.
En actus œſtro, mente fatali impotens,
Deliberatum iurat ad Solymos iter:
Vt hoc theatro ſpiritum primum hauriat,
In quo profudit vltimum, heu! vitæ dator.
EVR. G. At me paratum ſentiet: ſaxo ſciat.
Quem prouocauit lictor, haud Solymis pedem
Auctore me locabit impreſſum diu.
AS. G. Erras, & illuc eſſet arcendus, niſi
Sponte aduolaret. magnus in paruo, parum
Nocebit anguis. angulo lateat breui,
Ne diuagetur. cogitet Romam, caue,
Iniqua peſtis: nempe terrarum procul
A cor-

A corde diuertenda, ne noceat lues.
AM. G. Quid si redundet fœdus angusto liquor
Exclusus alueo? grande diluuium ferat
Quocumque corriuetur. EVR. G. Opponam dolos.
Et tempus & fortuna præstabunt opem.
R. IN. O socia scelerum turba, si rerum licet
Euenta prouidere, quàm vereor malum
Nox ordiatur vna multorum caput.
Captare tempus nouit impurus latro.
Meministis illum noctis infaustæ diem?
AS. G. Auspicia memini sæua. AFR. G. Truculenta. AM. G. Horrida.
EVR. G. Tractas acerbum vulnus. HISP. G. O luctus graues!
In nostra cecidit damna de cælo Deus.
LVT. M. Et casus importunior nostro fuit.
AM. G. O nox nouerca noctium, scelerum chaos,
Mortalitatis vita, quid tandem paras?
Aut quid paris? AFR. G. Mirare, si magnum parit?
Concepit olim maximum. AS. G. Timeo fabrum,
In nocte qui meridiem lucis creat.

OMN. Mœroris ô tributum!
O sempiternus horror!
O vastitatis vmbra!
O tristis vmbra noctis!
Tibi vorax bonorum
Amanda pulchritudo;
Nobis capax malorum
Horrenda solitudo.
Tu semper inuidendo
Die, Deoque rides;

Nos

Nos occidente ſemper
Vtroque lacrymamur.
Qui finis eſt doloris?
Exordium laboris.
Vno cadente ſurgit
Malum priore peius:
Quàm Tartarus rebellat,
Tam pœna nos flagellat.
O terror inferorum!
O luctus! ô reorum
Æterna mœſtitudo!

R. IN. At cur malorum legimus annales adhuc,
Seroque lamentamur excidium vetus?
Non hoc querelis tempus iniuſtis vacat:
Meliora poſcit. corrigi quidquid nefas,
In peius vrgeatur, vt leuius cadat;
Malumque conſoletur acceſſus mali.
Age quid moraris turba, quid ſegnis ſtupes?
Indue ſeuerum pectus, & fraudum capax.
Maiora verò ſemper exauget timor
Periculorum damna. Regnorum ſtatus,
Vt nunc iacet, mortalium, bellè iacet:
Quid ſit futurum, mitte ſectari; ſatis
Diem docebit poſterum anterior dies.
Hoc fraudulentum pectus, hoc cælo caput
Teſtor tremendum: iuro per regnum Stygis,
Omnes retexam ſceleris antiqui modos,
Repetamque fraudes, vnum vt extinguam ſcelus.
Loiola quo te cumque conuertas, ſequar.
At vos per omnes ite terrarum plagas,
Animæ nocentes: ite quà cælum patet.

Incen-

Incendium ruina restinguat, faces
Facibus premantur, scelere vincatur scelus.
AS. G. Paremus omnes, & catenatum nefas
Ducimus in orbes orbium nexu graues,
Quibus obligetur quisquis hoc Regnum cauet.
R. IN. Tu quem satorem fraudis egregium manet
Hispana tellus, pectus immensum admone
Scelerum suorum; tumet hortator tui,
Inuade facinus. Ille desertor domus
Patriæque Loioleus incumbat tibi.
Consilia mentis excidant; aut, si libet,
Parturiat animo multa, sed, pariat nihil.
Hic murus esto: ne quid attentet noui:
Hoc crimen amolire; sat nosti modum,
Vt potiùs ipsum pestis auctorem petat.
HISP. G. Non sum rogandus: officî memorem
mones.

Hic Scena redit ad imaginem Montis Serrati.

ACTVS II. SCENA VIII.

HISPANIÆ GENIVS.

ERgóne malorum nomine appeller bonus,
Nec esse possim strenuus, ni sim nocens?
Et tamen auitum trahimus è cælo genus.
Quid tu fugax inquiris in stirpem? iuuat,
Iuuat excidisse veteris è Regno Patris.
Quid anime titubas? surge de vili. decet
Redimere lapsum scelere, qui pœnâ stetit.
Esse innocentem pudeat. Ignati caue:
Olim paternis excidi è Regnis, tibi.

Mea

Mea te petit iactura, te vulnus meum.
Non tam supinas Inferi gestant manus,
Vt ad Tonantis damna pertingant: sed est
Quiddam Tonanti proximum. hoc paucis volo.
Quæ scelera primùm? deinde? quæ demũ sequar?
Placet euocemus criminum primos Duces.
Ades è profundo Tartari emissum specu
Agmen malorum: fraudis adiutrix ades
Caterua formidabilis: te nunc vocat
Insolitus, & te dignus ad Superos labor.
Huc è latebris procede nigris,
Flebile vulgus. non vt mersum
Geris æterno squallore caput.
Pone rigorem frontis, & angues:
Non teda manus armet inertes.
Intus in animis hæc forma placet:
Grauis in vultu respiret honor.
Non sunt solitæ satis insidiæ:
Proprium vincat dolus ingenium.
Ipsum phaleris scelus ornandum.

Hîc aperto hiatu, Vitia singillatim vt euocantur, prodeunt.

ACTVS II. SCENA IX.

HISPANIÆ GENIVS. HÆRESIS. IMPERII RATIO. ATHEISMVS. IDOLOLATRIA.

HISP. G. TV primus esto, qui Tyrannorum incolis
Et perdis Vrbes, machinator facinorum,

Ius imperandi. Perge plus nimio pius,
Cultus Deorum. Tu pius iusto minùs,
Qui prouidentem tollis è mundo Deum,
Epicure noster, ſequere. poſtremam volo
Hæreſin: vtroque peius idcircò malum,
Quòd turpe matris eſt abortiuum optimæ.
Placetis omnes hiſtriones criminum.
Quantum malorum fronte quàm blandâ latet?
Adeſte magnum columen Inferni Iouis.
HAERES. Adſumus in omnes ductor euentus.
IMP. RAT. Iube.
ATHEIS. Verſamus vrnâ pectoris ſortes doli.
IDOL. Fraus ſemper exitura quodcumq; extrahas.
HISP. G. Eſt quod laboris exigat veſtri fidem.
Noſtis minoris Virgines mundi arbitras,
Quibus Orbis vniuerſus incumbit ſtatus?
Ergo Imperatrix Diua, quæ Chriſti gregem
Parit, tuetur, format, & gremio fouet,
Illas Latino nuper adiunxit Patri.
Nunc ſemper aures obſidet, ſtipat latus,
Ducit, reducit, lene tormentum admouet,
Et ſemen inſuſurrat ingentis mali.
Si cantilenam pergat oratrix grauem;
Orbi timendum, quantus amplexu patet,
Ne tantus atrum Ditis excutiat iugum.
Hic cardo ſcelerum ſtabilis. O ſuperum genus,
Si diſtinetis criminis tanti metum.
Vacate. nunc amiſſa libertas redit:
Si quod veremur crimen, amolimini.
Exite purioris ad Cæli faces:
Inficite veſtrâ nocte naſcentem diem.
Vos ego malorum ſocius, & fraudum faber,
Men-

Mentitus habilem militis vultum, ſequar.

IMP. R. Ego iura Regni primus obijciam: metus
Subdam ſequaces: ne quod eſt partum diu,
Specie bonorum, fraude pietatis fluat.
Sit ſtabile Regnum, reliqua cum Cælo cadant.

ATHEIS. Ego dulce libertatis opponam decus.
Quid eſt habere Numen? eſt dominum pati.
Suum cuique numen eſt animus ſatis.
Quid quæris extrà, tute quod tecum geras?

IDOL. Ego deſtinatâ victor in cauſsâ feram
Antiquitatis nomen, & veteres auos;
Qui quos colebant, fecerant ipſi Deos.
Non eſt auara Numinum cæli domus,
Tam liberalis ſiderum numerus iuuat.
Patieris vnum, facere cùm multos queas?

HAERES. Rerum nouarũ nuntius ſemper placet.
Poſt ſeruitutem dulce libertas bonum.
Hæc mihi probantur tela. perſonam gerunt
Fraudes meæ, nec ſcelera pietatem abnuunt.

IMP. R. Naſcentur ex re multa. conſilium dabit
Arena melius: agite, quid ſegnes adhuc
Præmoliamur verba, dum factis opus?

CHORVS.

Quæ turbat placidi pectoris otium
Tempeſtas animo nata ſub intimo?
Quæ nox ſollicitudinum
Vincit ſæua meridiem?
An falsâ potiùs ludor imagine?
An nobis, ſocij, ſomnia fingimus?
Raró ſomnus amantium
Falſos nuntiat exitus.

Sic

Sic eſt. Tartareis ſedibus abditas
Vmbras, & Superis monſtra minantia,
Inter nubila vidimus:
Nec mens nubila ſomniat.
O vis, ætherij filia ſideris,
O luctus domitrix, ô fuga noctium,
Quis te lucis originem
Nigror pallidus inficit?
O tellus Stygijs merſa vaporibus!
O mundi facies ebria lacrymis!
O ſpes obruta fluctibus!
O proles Erebi metus!
Heu! luctu miſeri diuite paſcimur:
Heu! nobis, comites, Tartarus imminet.
Palmis pectora tundite:
Cælo tendite dexteras.
Incompoſta placet forma dolentibus,
Rarò mœſtitiem pompa remollijt.
Cultum ſcindite pectoris:
Sertum mittite verticis.
Sed maior trepido fama periculo
Vanis ſollicitat corda tumultibus:
Orcus ſpicula diriget,
Cælum pro clypeo teget.

ACTVS III. SCENA I.

HISPANIÆ GENIVS *ſub perſonâ militis.*

ADſum decori militis vultum gerens:
Gladiator Erebi certus: incertus tamen,
Adſim doloris potiùs, an doli capax.

Quam-

Quamuis vtroque diues, alterutro miſer,
Mihi dolorem molior, reliquis dolos.
Simulare totam fraude naturam decet;
Induere frontem, verba mentiri, ambitum
Accommodare rebus, imitari Ducem.
Loiola fraudum neſciens in me putet
Ipſum videre ſpecimen, & vultus notas
Veteris amici, cuius expreſſum gero
Simulamen oris. Serere quis falſum vetat?
Vt ſpero, verum crimen ex illo metam.
Quâ parte durum pectus aggrediar priùs?
Meditare fraudum tela, quæ tutò rotes.
Opum cupido primus accedat labor.
Non his agendum: larga donandi manus
Semperque habendi parca Loiolæ fuit.
Generoſus animus non poteſt auro capi.
Quid luxus aulæ? Miles aſſuetus malo
Ad dura vergit. Forſan humani maris
Siren voluptas pectus excantet ferox.
Non audietur: vera ſi vultus docet,
Obſtruxit aures Virgo, quæ caſtum latus
Cinctu pudoris finxit: en ſenſu vacat
Omni malorum. Fratris opponam preces
Blandæque tela vocis, & ſenſus pios.
Nil agimus: armatura ſunt iſthæc leuis.
Quid anime ceſſas? prome, ſi quidquam potes;
Grauiora tentamenta: quid nugas agis?
Non eſt iocandum; ſerios hoſtes viden?
Hoc præſtat: auidum pectus armorum gerit;
Capiendus armis: arte vincendus ſemel,
Quâ ſæpè vicit; impetum mentis ſequar.
Quo quiſque delectatur, hoc frangi ſolet.
Natura

Natura telum melius. Vt nunc est, hebet.
Acuamus, atque vtamur. Accessit modò
Dux Naiarensis onere votorum grauis,
Superba Matri dona Virgineæ vehens:
Et militarem Cæsaris iussu manum,
Inhospitales Thracas aduersum, legit.
Huius vetustum sanguine propinquo genus
Loiola tangit, vtar aduentu Ducis:
Non potuit opportuniùs: saxo alteri
Occurrat alter: Marte committam duos:
Pannosus hostis forsitan caussâ cadat,
Bellumque rursus comite tam iusto petat.
Frangetur. hæc spes vna. non fugies manus
Fugitiue nostras. Esse me Cælo satum
Disces paterno. quidquid infudit parens
Aut fraudis, aut virtutis, effundam semel.
I nunc, auito pelle nos Regno, Deus.

ACTVS III. SCENA II.

ECCLESIA.

O Semper anceps mentis humanæ iubar,
Quàm dedoceris facilè, quæ discis diu!
Nutas, renutas; quod sequebaris, caues;
Vtrumque vento citiùs: ô sensus breues
Animi perennis! Regna terrarum modò
Abominata sceleris antiqui iugum,
Ad genua procidêre Romani Patris.
Per me salutem ciuium, per me fidem,
Per me rogarunt sæculum terris nouum.
Nunc quantus ore, quantus aspectu patet

Animus! priores sceleris illecebras amant,
Et immigrarunt rursus ad specimen vetus.
Labimur eodem. Christe tu rerum quies,
Æternus, immutabilis, nullo tenor
Inflexus æuo, stabile momentum tui,
Pondus tuorum; motor, ac motu carens:
Fugientis auctor temporis; sed non capax:
Tu dissidentum siste Regnorum impetus,
Tu nuper in peiora procliuem gradum
Moderare nutu: redde meliori auiam
Voto iuuentam, retrahe, ne præceps ruat.
Qui fluxit à te, redeat ad fontem vigor,
Statumque sortiatur Auctori parem.

ACTVS III. SCENA III.

ECCLESIA. MICHAEL. BONI GENII EVROPÆ, ASIÆ, AFRICÆ, AMERICÆ, *in Cælo*.

ECCL. QVid hoc theatri? scena quæ Superûm intimos
Pandit recessus? adyta num cæli patent?
Agnosco vultus: Præses ô salue meus.

Hic rapitur altiùs Ecclesia.

At me curuli nube sublimem rapis?
In astra certè rapior. O rerum salus
Vnica mearum, Michaël, ad te feror.
MICH. Coniux Tonantis Diua, terrarum potens
Matrona militantium; quid me graui
Planctu lacessis, teque cælesti satam

E stirpe

E ſtirpe, lacrymando, fatorum iubes
Sentire legem? ECCL. Nempe quòd lacrymæ decent.
Noſti, quid Orbis Imperatrices ferant,
Quid moliantur. nuper ad votum meum
Animos iniquis flexerant victos malis.
Vos incitaſtis Regna, Regnorum Duces:
Vos mentis indidiſtis arcanæ impetum,
Vt flagitarent rebus acciſis opem.
Petiêre. quid retrorſus à voto excidunt?
Quid me priorum criminum hortatu cauent?
Deſerta, deſtituta, vix hoſpes mei,
Toto repellar Orbe, nec fletu querar?
Non errat animus: ſpero, nec cedit gradu
Senſus profundæ mentis impreſſus mihi
Auctore te. Sed nempe qui ſperat, timet:
Voti fidem non metuo, ſed voti moram.
Et quando terras certa luſtrabit ſalus?
MICH. Omitte queſtus Virgo. quid cauſſam grauas?
En occupauit antecedendo preces,
Qui ſæpè vota ſine votorum præit.
In hoc Senatu iam peroratum ſatis
Commune terris gaudium. Si quid parant
Vmbræ nocentes, Orbis vt vincant plagas,
Alioque quàm quò Numen inuitat, trahunt,
(Nam, quid patrarit Tartarus, quid mox coquat,
Superi tenemus) ſi parant vallum malo,
Quod ab receſſu nuper Hiſpano timent,
Vtrumque diſſoluemus. armatos vides
Lateri refuſos? Præſides mundi vides;

Quos consulentes rebus humanis dedit,
Dum Regna moliretur, omnipotens faber.
EVR. G. Ego imminentes hostis inferni dolos,
Qui damna machinantur Europæ, premam.
AS. G. Auctore me compressus è solio cadet
Asiaticæ Regnator infernus plagæ.
AFR. G. Mihi Tyrannus Africæ genius luet
Pœnas malorum, vetere depulsus lucro.
AMER. G. Per me profundo mersus Acheron
lacu
Timore liberabit Americam furor.
MICH. Hic primus aditus, hoc rudimentum
boni.
Meliora sortière, quæ cælum fouet.
Magno paratu Dius animorum sator
Nescio quod aptum publicæ pectus rei
Informat: & iam criminum noxas lauat:
Iam vetera purgamenta consumit rogis:
Ad auream virtutis incudem expolit:
Vas inde fabricatur electum, capax
Cæli latentis: cuius imperium potens,
Magnumque IESV nomen ad populos vehat.
ECCL. At qui salutis auctor optatæ precor?
MICH. Non antè surgens ibit in noctem dies,
Quàm flagitato liceat aspectu frui:
Obscura nunc indicia venturi canam.

Hoc loco aperitur Templum, & apparet penitus IGNATIVS, *ante aram* VIRGINI *affigens & dedicans Arma.*

Illum, pudicæ Matris in templo, viden?
Qui supplicante nixus ad terram genu,

Cæli-

Cælum laceſſit, quod dehinc humeris regat?
Felicitatis illud immenſæ caput,
Vir Martiali nuper ingenio ferox,
Detracta viden vt ſpolia ſuſpendit tholo?
Nempe alia quædam genera bellorum mouet;
Animumque munit, membra dum ferro leuat.
Tu fida pubes vade pernici gradu,
Quà procreatrix officina fulminum
Cæleſtis armamenta militiæ coquit:
Huic pro relictis ſtrenuè mortalibus
Quæ geſſit armis, aliud armorum genus
Cæleſte fabricare; ſic Numen iubet.
Quin & futuro texe vexillum Duci,
Quod magnum IESV nomen inſcriptum gerat.

ACTVS III. SCENA IV.

IGNATIVS. MICHAEL. ECCLESIA.

IGN. BEnè eſt, beatè eſt; leuiùs ô quantò feror,
Inermis ex quo militis pectus gero!
Ætas in aurum confluit; ferrum vale.
Iam vota dixi, iam ſacramentum Deo.
Melioris omen Imperatoris ſequor.
O mihi liceret, bruta quà tellus patet,
Tanti beatùm ferre vexillum Ducis!
MICH. Hauſiſti amicæ vocis optatum melos?
Quin ergo iactam, Diua, ſpem gremio foues?
Naſcetur æqua ſemini tanto ſeges.

Hic ex raptu ad ſe redit ECCLESIA.

ECCL. Quàm læta ſenſus ſcena ſopiuit graues?
O fauſtitatis aureæ ſpectaculum!
O certa, quamuis ſera, terrarum ſalus!
Ibo, vt meâ ſpe compleam & mundi plagas.

ACTVS III. SCENA V.

DVX NAIARÆ. TRIBVNVS.

D.NAI. HVnc, qui rebelles murmure incerto canit
Adeſſe Mauros rumor, aut falſum reor,
Aut non timendum. Thraca nos bello vocat.
Quàm multus ære miles Hiſpano meret?
Etiámne iuſtum culmen exæquat phalanx?
TRIB. Exæquat, & iam ſigna non plures amant,
Contenta numero militum. D.NAI. Non eſt ſatis
Æquaſſe numerum. miles inſuperabiles
Præmonſtret animos, & laceſſentem indolem;
Tum corpus armis habile, tum ferro latus,
Tum valida membra, tum lacertorum toros.
Hic peruicaces franget aſpectus minas,
Quas in propinquos Pannonas portat ferox
Thracum Tyrannus. TRIB. Docta bellandi cohors;
Aſſueta duris, nec triumphorum ſemel
Experta palmam, digna te, Princeps, adeſt.
D.NAI. Placet. Sed, ô quàm doleo Loiolam hîc meum
Deſiderari, ſæpè ſpectatum mihi,
Belloque natum pectus. O factum malè,

Quòd irrepertus errat, atque oculos fugit.
TRIB. Sat notus ardor, nota dexteritas Ducis
Ad Pompelonem. testor oculorum fidem,
Non alius ipsum spiritus Martem decet.
D. NAI. Sic fama narrat, Vrbis egregiæ caput
Stetisse, dum Loiola pugnando stetit:
Illo cadente, pariter & palmam obrutam.
TRIB. Hunc crede murum, crede victori moram
Fuisse Gallo; solus inimicam diu
Sustinuit aciem. Iam repugnantum vigor
Perculsus induebat impositum iugum
Victoris hostis: cumque deditio graues
Tulisse leges visa Loiolæ foret;
Iniuriosum fœdus, & turpem notam,
Quam Dux ferebat ore, rescindit manu:
Animique certus, agmen in medium ruit,
Martem reportat, vnde reuocarat timor.
D. NAI. Generosa virtus nescit imperio premi,
Nisi sit honestum. Qualis ad pugnam stetit?
TRIB. Qualis stetisset Hercules clauâ ferox.
Vnius arbitrabar in dextrâ Ducis
Pugnasse dextras omnium: tantos dabat
Vbique aceruos cædis. In muros pedem
Iam tulerat altos gradibus obnixus super
Nexilibus hostis: tum cateruarum metu
Repentè succedentium, miles fugam
Capessit expes; solus hostilem globum
Magis irruentem, semper vndantem magis,
Loiola pinnas inter & muri aggeres
Premitque reprimitque: tum nostros pudor
Et propria virtus reuocat ad pugnam: cadit

Resupinus hostis : Mars ad integrum redit,
Cùm fulminante lapsa tormento pila
IGNATIVM sortita prosternit solo.
Hic nempe casus arcis afflixit statum.
D.NAI. Iam tum futuri specimen Herois dedit,
Cùm me Magistro prima militiæ puer
Elementa didicit : illa nunc virtus cadat?
Vigor ille militaris ? ô multis quidem
Iactura lacrymabilis ; sed plus mihi.
Amice , quæ te fœda tempestas procul
Ab immerenti fratris ac patriæ sinu
Abripuit? aut quâ parte terrarum lates ?
Loiola viuis? an? quod auertat Deus.

ACTVS III. SCENA VI.

DVX NAIARÆ. MILITES. MENDICVS IGNATII *vestibus indutus.*

MIL. DEprehensa fraus est : morte plectetur scelus.
D.NAI. Quis hic tumultus ? siste Centurio gradum.
MIL. Ipsum volebam; tempori , Princeps, venis.
Viden hunc decorâ fronte, vestitu graui?
Pannosus, & rogator alienæ stipis,
Humi iacebat nuper ad Templi fores.
Hæc explicatu diues aurato chlamys,
Hæc ampla velamenta, quæ probum approbant,
Malum fatentur. ista , si nescis, modò
IGNATIVS gestabat ; hanc faciem tulit,
Cùm profugus exularet è patriâ domo.

Hi-

Hîc crimen hæret: testis oculatus monet.

D. NAI. O sceleris auctor, ede nunc sceleris modum.

Istâne tantum veste spoliasti Ducem,

An, quod veremur, spiritu & vitâ insuper?

MEND. Vtrumque facinus horreo; non me decet

Dici scelestum, quando nec noui scelus.

Fortuna miserum facere, non vanum potest.

TRIB. Audi nocentem. MIL. Nempe quem dici pudet,

Non esse: præfert crimen, at culpâ vacat.

D. NAI. Etiámne personatus illudit latro?

Vel sponte confitere, vel victus malo.

MEND. Testor Tonantis dexteræ fulmen potens,

Hæc ipsa vestimenta detraxit sibi

Ignotus hospes nuper ad dubium diem:

Mox fortuitum tegmen è textu rudi,

Tunicæque discoloris ornatum induit;

Tortoque pressum fune præcinxit latus.

Tum complicata spolia, reiectas opes,

Nil tale cogitantis ad timidos pedes

Abiecit vltrò. Veteris exuuias cape

Erroris, inquit: syrmate incedam nouo.

Tu fruere donis: gratus es, si rem taces,

Silentij mercede compensor satis.

Hæc ille mœstus dixit, & dicto ocyùs

Erupit ardens. Vt repentinum iubar,

Quod nube scissâ dissilit, puncto perit,

Quo fulgurarat; sic procellarum ferax,

Mihi terga iuuenis, antequam vultum obtulit,

Ignotus, indeprensus, & nusquam priùs

Nusquam deinde visus. D. NAI. Insignes notas

Effare frontis : nam quis ex vultu patet?
MEND. Potens auorum , ſtirpe generosâ editus.
Honeſta facies : acer oculorum vigor,
Frons explicata latiùs : nigro color
Subalbido confuſus : aquilinam refert
Sagacitatem naſus , in curuum cadens.
D. NAI. Sat eſt,tenetur;ſigna Loiolam probant.
Properate famuli breuia per compendia,
Sepite veſtigantium vallo vias.
Inhibete celerem capitis optati fugam:
Reuocetur ex errore , ſiſtatur mihi.
MIL. Iam miles anteuertit imperium Ducis.
Sunt qui propinquas vndique explorent plagas.
D. NAI. Vtinam ſecundo præda venatu cadat!
Sed vereor aliquod citius auxilio malum.
MEND. Meritò vereris. turbines vultu gerit;
Sic olli inexploratus, atque impos ſui
In fronte dubitat animus. aut ſpes,aut metus,
Vterque nimius, mentis ad clauum ſedet.
Forſan ſalutis oſor & vitæ fugit.

ACTVS III. SCENA VII.

DVX NAIARÆ. IGNATIVS. FALSVS MILES.

F. MIL. O Mitte queſtus, Ductor ; en viuit redux
Loiola: magnum cernis exemplum Ducis,
An potiùs vmbram? D.NAI. Potiùs. ex vmbrâ tamen
Agnoſco ſolis ſpecimen. O carum caput !

Huc

Huc illa virtus, ille decreuit vigor?
IGNATIVS hic eſt? fallor, an ſenſus Amor
Deludit explorator? O certè meus
Loiola ſalue. Nam quis à portu procul
Temet paterno rapuit in Syrtes furor?
Squalore delectaris, & turpi ſitu?
Quantas Achilles quantus in ſordes abit.
Pannoſa virtus lateat? erratum ſatis.
Poſthac colatur ſanguinis auiti decus.
IGN. Per me colatur. Stirpis illuſtris nitor
Eſt vna virtus. prima nobilitas domus
Pietate conſtat: & cothurnatum genus
Qui calcat, idem illuſtrat. hoc ipſum aggredì
Et deſtinaram nuper, & poſthac ſequar.
Hunc innocentem propria libertas decet.
Abſolue miles: ſceleris obiectu vacat:
Meumque præfert munus, haud crimen ſuum.
D. NAI. Mittatur inſons: ſplendidos cultus tamen,
Non hos in vſus antè quæſitum decus,
Donator induatur. IGN. Indignum iubes.
Corrumpit ille gratiam, qui quod dedit,
Poſtquam dedit, repoſcat, aut reddi ſinat.
D. NAI. At tu viciſſim ſorte mutatâ miſer,
Abiectus, obſoletus, erronum modo?
Non patiar iſtam generis antiqui notam.
IGN. Ego me beatum credidi numquam magis,
Quàm cùm tibi beatus appellor minùs.
Manrice, curam, quæſo, quam pro me geris,
Hanc pone pro me. D. NAI. Pone tu cauſſam priùs
Loiola; tu leuare me curâ potes.
Age bellicoſi pectoris ſpecimen vetus

Resume tandem : sequere naturam ducem:
Agnosce quid te deceat ; an frustrà, precor,
Virtutis altum semen & pulchram indolem
Aspersit in te mentis humanæ Sator;
Vt tristè sordidatus , illuuie obsitus,
In te sepultus, inque fortunæ rogo
Præclara Superûm dona corrumpas situ?
F. MIL. Meminisse debes ore mortalis Dei
Pronuntiatum; quisquis acceptum semel
Cæli talentum segnis in terram infodit,
Nec excolendo potiùs ad solem vocat,
Vt duplicatum referat Auctori lucrum,
Illum flagellis vapulaturum probè.
Et quàm seuerus assis exactor ? scies.
A quo nec ipsam facere versuram licet.
D. NAI. Ergo age: resume spiritus, qui nūc iacent.
Incumbe Thracum certus ad victorias.
Merere mecum facilis IGNATI potes;
Et addo, debes : cuius auspicijs puer
Tractare primùm bella cœpisti manu.
IGN. Viuam tuorum, crede, meritorum memor:
Nec perdidisti gratiam. Sed me vocant
Auspicia sanctiora, quæ bellum mouent
In Inferorum castra : vincendus mihi est
Tartareus hostis. F. MIL. Ille vincendus tibi?
O spes inanes ! bella cum laruis parat.
At quo paratu ? finge te Martis genus :
Luctere quamuis multa, palpabis nihil.
D. NAI. Sat est: habetur: tempus incassùm teris
Loiola, non has præda perrumpes plagas.
Ego dum receptis dona pro votis feram,
Meliora tu consilia cunctando incoque.

Accede miles, cinge fugitiuum latus.

F. MIL. Amoris en satelles, & lateris comes
Antiquus adsum: pecudis en custos, lupus.

ACTVS III. SCENA VIII.

IGNATIVS. FALSVS MILES.

IGN. QVæ monstra surgunt? animus incerto labat?
Deliberatam dubius in caussam feror?
Præuaricari vota meditantur Deo?
Iniqua sacramenta non dixi tamen.
O qui profundum pectus afflasti vapor,
Abi nefande: repete flammarum caput
Vnde emicaras. Stygia te poscit palus.

FAL. MIL. Iactatur. illum propria tempestas agit:
Externa misceatur, vt crescat tumor.
Nondum subactus animus ad mentem redit?
Quid fluctuaris? Illa bellatrix iacet
Etiámne virtus? flos iuuentutis perit?
Quid ipse temet consulis? nulli minùs
Credendus esses. caussa suspectum facit:
Propriæque caussæ iudicem nemo probat.
Mihi consulenti commodes paulùm precor
Securus aures. crede, cui multum fides
Diúque prætentata credendum docet.
Abiice sereni pectoris cultum rudem.
Quod hoc (malum!) quod vestis inhonestum genus?
Indue decori militis tegmen decens.
Inuade Martem, sequere fortunæ impetum,

Qui te beatitatis ad culmen rapit.
IGN. Et hoc cauendam credo fortunam magis,
Quòd in astra tollit: grauiùs ad terram premit
Quemcumque vexit altiùs. FAL. MIL. Tritum canis
Sermone delirantis à recto scholæ.
Vitæ Magister vsus humanæ, satis
Quid sit sequendum, quídve fugiendum, monet.
Hic audiatur. magna pars hominum probat,
Quæ solus improbanda dum censes, sapis
Tibi solus vni. IGN. Dummodò & sapiam Deo.
Desipere vulgo, sapere prudentes vocant.
F. MIL. Pars maior eadem melior. IGN. Hoc sentit, reor,
Agmine bonorum, nempe, calcatum chaos.
FAL. MIL. Quid spes coëmptas ambitu tanto Ducum
Semel recidis? IGN. Esse quòd seruum pudet.
Quicumque sperat, vile mancipium iacet
Dominæ superbos ad voluptatis pedes.
Quid seruitutem libero laudas? iugum
Collo leuandum: præstat incidi semel
Ictu bipennis, onere quàm semper premi.
F.M. Quàm magna sunt quæ spernis? IGN. At maius bonum
Cæli voluptas. redimo spe cælum breui.
Res comparari magna quàm paruo potest?
F.M. Sat veniet opportuna post bellum quies,
Cum fessa senio membra destituet vigor;
Nunc alia pectus viuidum virtus decet,
Cùm fortiorem poscit ætatem labor.
Nunc demereri viribus cælum iuuat.

Quàm

Quàm sæpè militaribus ſtipendiis
Ducuntur ipſa Cælitum ſtipendia?
Beata Superûm tecta quàm latè patent!
Suſpice receſſus orbium quantos habet
Tonantis aula: cur ad immenſos globos
Tu cor in arctum contrahis? Cæli atria
Immenſa reliquis, arcta militibus putas?
Ignauus animi ſenſus. & nobis vacant,
Honeſta ſi conditio pugnantes agit.
Speramus,& nos (ſi modò has Numen ratas
Spes eſſe iubeat)lucis ætheriæ diem.
Fatebor, ipſam quando tu chordam moues,
Me quoque ſatietas multa, ſi neſcis, habet
Mortalitatis; nempe ſub cælo nouum,
Aut expetendum ſurgit, aut certum nihil.
Et iam ſubactus arma ponebam manu,
Sumenda numquam. vota conantem ſequi
Conſtantis animi, ſancta reſpexit fides;
Mea ſigna, dixit, ſæue deſertor fugis,
Mea bella? non his plura: ſed nutu graui,
Quod antè deteſtabar, amplecti iubet.
Amplector, adſum; ſi profugiſſem priùs,
Ad hoc redirem. bella bellamus Deo.
Ergóne ſæui fœda Mehemeti lues,
Et rapidus error, & ſuperſtitio impotens
Impunè ſerpat? Iuſtus inſurgit furor,
Quoties iniqui transfugæ memini dolos.
Et hoc in iſtâ peſte mirandum magis:
Non Africæ contenta natali ſolo,
Erumpit audax: Luna complebit, reor,
Fatalis Orbem, quando tam ſacrum malum
Hæc ipſa Fidei Regna, iamdudum plagas

Intaminatas, clàm per ambages, petit.
Eſt opprimenda peſtis in regno ſuo,
Aliena ne corrumpat: ad fontis caput
Retorqueatur vena, ne riui fluant;
Illuc feramur: æquiùs numquam ruit
In arma miles, ſigna de cælo docent
Adeſſe bello Numen: hoc toto canunt
Oracla Regno certa, quæ palmam ferant.

Hoc loco ſonus auditur, ac Spectrum in aëre magnâ ſe in luce videndum præbet.

ACTVS III. SCENA IX.

IGNATIVS. FALSVS MILES. SPECTRVM.

F. MIL. QVid mutus increbreſcit è cælo ſonus?
Auræne ſibilantis in vento leui
Deus ipſe purpuraſcit? ô certè Deus!
O ſancta pietas! Numen, IGNATI, viden?
Verere Numen: O triumphalem diem!
SPECT. Perge, quò Cælum vocat: & paratum
Numinis ductu meditare bellum
Miles IGNATI meus, ô triumphi
Auctor honeſti.

Hoc loco Spectrum videri deſinit.

FAL. MIL. Mane, quid aſtra repetis? ô fructus breues
Diuinitatis! quando te longùm fruar?
Etiámne curâ pectus ancipiti labat?
Etiámne fluctuatur? IGN. Incerto metus
Neſcio

Nescio quis animo serpit horroris comes.
Non hos, vt aiunt, Numen aspectum solet
Ciere fluctus; magna suspexi tamen,
Quæcumque vidi: dubius in partes feror.
Tu mentis vmbras pelle, qui vultu facem
Numquam occidentem, semper orientem explicas.

F.MIL. Necdum vocanti credis, aut cedis Deo?
Absiste quæso: fulmen in dextrâ gerit:
Et vindicem verere, si spernis ducem.

ACTVS III. SCENA X.

DVX NAIARÆ. IGNATIVS. FALSVS MILES.

DVX NAI. BEnè est, pudicæ Virgini factum satis.
Loiola mecum perge; decretum puta.
IGN Audi loquentem quæso pro caussâ priùs.
D.NAI. Diffugia quæris: trahite nolentem sequi.
F.MIL. O me beatum! spirat ad puppim Notus.
Pannosus hic, vt cœpit, ad Syrtem volat.

CHORVS.

Quid lacessis arma miles,
Arma vulnerum ministra?
Martis ora, mortis ara,
Cæde semper ebria.
Bella belluas decebunt,
Quas ferinus vrget ardor.
Te iuuabit innocentis
Dulce pacis otium.

Dura

Dura quiſquis æra tractat,
In ſceleſta tranſit æra:
Cor rigeſcit, vt grauatur
Enſe dextra ferreo.
Inter arma regnat horror.
Crimen inter arma regnat.
Linque bella, pone ferrum,
Sperne Martis omina.
Silua nutrit inter vmbras
Incruenta regna veris:
Et roſeta fauſtitatis
Inter antra pullulant.
Vt per antra mel laborat
Mellis architectus ales:
Sic per antra fabricatur
Dulce nectar otij.
Ridet inter antra Cælum
Liberale gratiarum:
Aureamque frontis auram
Sol amicus explicat.
Sat per arma tempus actum:
Nunc in antra deuocaris.
Ille campus, inferorum
Bella franget hoſtium.

ACTVS IV. SCENA I.

PRÆFECTVS MILITVM.

BEnè eſt; retexi crimen: inſidiæ patent.
Mauri rebelles, Orbis Hiſpani lues,
Hæc ipſa ſepimenta ſiluarum abdita,
Hoc inſidebunt, milite armato, nemus.

Vir-

Virtutis inopes, fraude confidunt loci.
Opprimere nostrum militem è tuto parant,
Dum per recessus faciet angustos iter.
Sed opprimentur. ibo docturus Ducem.
Qui gaudet vmbrâ, luce superatur dolus.

ACTVS IV. SCENA II.

FALSVS MILES.

LOiola vicit. Naiaræ Princeps meâ
Stimulatus arte, quid reliquit integrum?
Auctoritate, precibus, imperio, minis,
Tentauit omnia, egit intereà nihil.
Lanista perstat vsque propositi tenax.
Nisi fallit animus, robur è Cælo trahit.

Hîc aperitur antrum, in quo IGNATIVS *latet, atque orat.*

Viden vt periclis ducit ex ipsis opem
Precator importunus? ô mutum caput,
Non sic abibis. habeo te paucis adhuc.
Ne metue: properat fida Maurorum phalanx,
Vt Naiarensem fraude ductorem opprimat,
Præsidia ne Pannonibus in Thracas ferat.
Mox aderit; armis nempe cognatis fauet.
Loiola, te nunc illa tempestas petit:
Tibi minatur. quis scit an munus duplex
Vno impetretur opere? te forsan timor
Ad Naiarensem, forsan auertat dolor
Ad arma iustus, vt feras victis opem.
Quòd si cadat conatus, haud animus cadet.
Non semper illum chorda quem vellet manus
Edit

Edit sonorem: sæpè qui poscit grauem,
Elicit acutum: fidibus incerta est fides.
Et arcus errat sæpè, qui semper iacit.
Ars est nocendi varia, sunt fraudum gradus;
Ne cane triumphum. Iam giganteâ manu
Propinqua pluuij regna turbaui Iouis:
Iam cedit aër; & lacessitus, graues
Format tumultus: turbines quantos dabit?
Natura quod non potuit, euincet metus.
At ecce volitat Maurus: ad votum venit.
Latebo, dum me tempus in apertum euocet.

ACTVS IV. SCENA III.

DVX MAVRORVM *cum Manipulo militum.*

HIc est parandis aptus insidiis locus.
Commilitones agite. turbandus domi
Iberus hostis, nostra ne turbet foris.
Accipite legem fraudis; occulto diu
Nemore latendum, donec egressum canat
Emissus ore sibilus: cæco interim
Clausi recessu state, non vno tamen.
Vos ille dorso tumulus elato tegat.
At vos, cauato truncus includat libro
Arboris opacæ: tuta per vepres erunt
Latibula vobis. reliqua pars antrum subi.
Vacate magnis rebus.

ACTVS IV. SCENA IV.

DVX MAVRORVM. IGNATIVS. MILITES.

MIL. Insidiæ. MIL. Doli.
MIL. Circumuenimur. D. MAVR. Ede, quid monstri latet?
MIL. Hostilis explorator. D. MAVR. Huc prodi scelus.
MIL. Ego te nefande. D. MAVR. Fallor, an vultu patet
Is, quem viator nuper offendi virum
Stolidè sagacem? túne latrator malus,
Qui Nazarenæ Matris intactas niues,
Et post recentem Virginis partum, modò
Mecum crepabas, dum viæ graderer comes?
IGN. Quem pingis, adsum; Virginis partus pios
Semper tueri promptior. D. MAVR. Stultum caput.
Vt Virgo pariat? IGN. Aio, si pariat Deum.
D. MAVR. Si pariat, est iam Mater. IGN. Et Virgo simul.
MIL. Quis capiat hæc deliria? IGN. Ratio, & Fides.
D. MAVR. Pergis tueri transfuga? MIL. Armatos vide.
IGN. Dudum tueri miles agitabam manu;
Sed nesciebam: nunc sacramentum recens
Dictum pudicæ Virgini poscit genus
Aliud tuendi. non amat ferrum pudor,

Amat

Amat cruorem: ſanguine tuebor niues.
En pectus. Vtinam fuſus è venis cruor,
Et cum cruore vita, defendat tuos
Pro voce partus Virgo. D. MAV. Diſpercam, niſi
Se fictus explorator affingit pium.
Etiámne ludis? compos i voti tamen,
Tuere partus morte. IGN. Quæ vitam ferat.

Hoc loco dum in IGNATIVM *incurrit ſtricto ferro Maurus, interueniunt Hiſpani milites, atque* IGNATIVS *è manibus hoſtium in antrum euadit.*

ACTVS IV. SCENA V.

DVX MAVRORVM, TRIBVNVS HISPANORVM, TRIBVNVS MAVR. DVX NAIARÆ, *ſinguli cum* MANIPVLO MILITVM.

MIL. EN hoſtis. agedum pulueris nubem vides?
En vrget agmen. D. MAVR. Stare de tuto iuuat.
Lateamus. TRIB. HISP. Iſthæc vmbra ſiluarum catos
Animos repoſcit: eſte nunc tandem viri.
Tot ſæpè fraudes nemora, quot frondes alunt.

Hoc loco ſibilus editur, & Mauri ex inſidiis in apertum prodeunt.

D. MAV. Inuadite aciem milites. TR. HIS. Repellite
Virtute fraudem.

Hic breui certamine inito, Hispani simulant fugam, vt Mauros in alias insidias trahant.

D. MAVR. Sequere fugitiuos: erit
Hæc nostra demum palma. D. NAI. Sed nondum fuit.
Sic fidis astu? miles addensa gradum.

Hoc loco numerosior Hispanorum militum Manipulus improuisus erumpit, & pugnam instaurat: sed Dux Maurorum videns suos iniquis viribus decertare, ad singulare certamen hostem inuitat.

D.MAVR. Subsiste miles. vis duello hanc aleam
Subire mecum? TR.HIS. Indignus es tanto pari.
En qui subibit. TR.MAV. Potius hanc mecū subi.
D.NAI. Ego non recuso. TR.HISP. Neque ego.
D. MAVR. Num binos placet
Vtrimq; finē ponere huic pugnæ? OM.MAV. Placet.
OMN.HISP. Placet. D.NAI. Ergo, miles, abstine intereà manum.
Sit lex duelli fixa, ne quartam supra
Petitionem quisque certamen trahat.
D. MAVR. Placet. TR. MAV. Age, nudum pectus exarmet chalybs.

Hic initur singulare inter binos certamen.

D.MAV. Cessate, pugnam trahere non vltrà licet.
D.NAI. Nostra est arena.

Hic alterum par decertat; deinde bina simul paria: postremò Dux Maurorum cadit.

DVX NAI. Meus es.

Hic

Hic exercitus Maurorum adest vt opem ferat.

TRIB. HISP. Ita seruas fidem?

Hîc initâ breui pugnâ, omnes vno quasi globo confertimq; pugnando intra proscenium redeunt.

ACTVS IV. SCENA VI.

IGNATIVS. FALSVS MILES.

IGN. O Nos inertes! quis scit an bello cadat
Dux Naiarensis? ibo quò pietas vocat.
FAL. MIL. Alea beatè cecidit. IGN. O frustrà
pius!
Quò rursus anime pergis? in pectus redit
Nescio quis ardor similis antiquo nouus.
Quid moliebar stultus? F. MIL. O factum malè!
En retrocedit. IGN. Christe, trepidantum vigor,
Vt peierati iuris abscedam reus?
Desertor, & desertus, vtrouis miser?
Te destituto? potiùs, ah potiùs ruat
Infractus orbis, meque constantem opprimat.
F. MIL. Audi Gigantem. dabitur hoc quidquid
rogas,
Ne metue: nescis credo quid cælum coquat.
Ibo vt rigentes ventilem verbis faces.
O dura semper fata! relligio perit,
Fas omne proculcatur, it pessum fides.
IGN. Meliora Superi. fare quis rerum status?
F. MIL. Audisti amaras nuper armorum minas?
IGN. Quin ipse vidi. F. MIL. Sæua Maurorum
cohors

Passim rebellat. Iamque Naiarcum Ducem
Pugnâ morantur; ne quod occepit, ferat
In Thracas agmen noxium. hoc audent palàm,
Hoc moliuntur; nempe Mehemeto fauent
Sæui laniſtæ. forſitan victus cadit
Naiareus; hoc tu ſegnis in luctu ſedes?

IGN. Auerte facinus, ô Tyrannorum metus,
Cæli Imperator. F. MIL. Tempus haud votis eget,
Siluiſque. prohibe crimen: abeamus procul:
Abeamus inquam: cauſſa pietatis vocat.

IGN. Mala pietatis cauſſa, quæ perdit meam.
Nec ſim pius, ſi perfidum pietas facit.
Quid vna poſſit dextra tot contra manus?

FAL. MIL. Quod vix patrari Ducibus à multis queat.
Conſilia poſcit prælium plus quàm manus.
Abeamus agedum. IGN. Quando conſiliis opus;
Tu meliùs ito. F. MIL. Téne deſtituam, malis
Malè comprehenſum? rebus incertis fides
Cernitur amici: poſcit hoc bellum duos.
Abeamus vnà. IGN. Non ſequar, quamuis trahas.

F. MIL. Cælo repugnas dure, nec fulmen times?

Hîc auditur è cælo vox, Percute, percute.

F. MIL. En pœna pendet: ſubtrahe ſceleſtum caput.

IGN. Quid anime titubas? quiſquis intentas metum,
Percute, meremur. Sed ſit omnipotens amor
Qui pectus hoc cruentet: en pectus patet.

Hîc

Hîc nubes; ex nube ignes, & fulmina.

F. MIL. Fugiamus; audis? vindicem ſentis manum?

Fuge, fuge, ſequere promptus: ô pœna, ô ſcelus!

Hoc loco falſus miles terrorem ſimulans fugit, vt IGNATIVM *ad idem inducat: qui perturbari quidem ac ſequi cœpit, ſed ſtatim ad ſe redit ac reſipiſcit.*

IGN. Reſiſte: nondum quæ verebaris, vides:
Nec fulminantes pectus in flammas abit.
Hæc quæ tumultum ſæua tempeſtas mouet,
Vt video, grauidâ nube terrorem vehit
Rudem malorum. viuimus functi malis:
Et quod beatum, viuimus Chriſto. fuit
Timor ille, non eſt ampliùs. quidquid tamen
Id fuerit, vnde, neſcio; at magnum ſcio.
En fluctuatur animus, & rurſum probat
Quod improbabat; ſperat, addubitat, timet,
Aſſurgit, affligatur. O rerum vigor,
Tu me precantem lucis afflatu præi:
Tu mentis æſtum pelle, tu pectus doce.

Hic dum orat IGNATIVS, *Centaurorum chorus interuenit, qui ſaltando perturbare conantur orantem, atque diu extra ſe raptum.*

IGN. Agnoſco laruas, cordis ô IESV mei.

Ad nomen IESV *Centauri ſtatim videri deſinunt.*

ACTVS

ACTVS IV. SCENA VII.

EVROPA. RATIO IMPERII. HÆRESIS.

EVROPA. SIt prima Regis cura Relligio. R. IMP. Decet:
Nam benè tuetur publicum Regni bonum.
EVR. An puniendos rere qui turbant. HAERESIS. Reor.
Sed habeat æquum pœna ſupplicij modum.
Quicumque medicas admouent ægro manus,
Sæpè ad ſalutem plus quieſcendo mouent,
Quàm vel mouendo. neſcit imperium pati
Relligio: libertatis in puppi ſedet:
Nec imperandam laudo; ſuadendam approbo.
Sua quemque conſcientia ad cultum vocat.
EVR. Si pura, ſi tranquilla conſcientia eſt;
Niſi mancipata ſeruituti criminum.
Experta dudum ſentio quantam mei
Partem venenat varia ſacrorum fides.
Mutata pietas, vrbium immutat ſtatum.
RAT. IMP. Idcircò Princeps imperet, quâ ſit Deus
Colendus arte. cultus in Regem cadat.
Relligio telum, quo magis nullum valet
Ad regimen Orbis: ergo dum Regnis benè eſt,
Vtatur Imperator: at ſi quid nocet;
Diſſimulet, aut omittat, vt tempus monet.

ACTVS IV. SCENA VIII.

EVROPA. ASIA. AFRICA. AMERICA. RATIO IMPERII. HÆRESIS. ATHEISMVS. IDOLOLATRIA.

IDOL. RItu parentum viuite; quid vltrà placet
Tentare fatum? colite, quos olim, Deos.
AM. Erras; nec æqui prærogatiuum vides.
Tu si beatus esse, si felix amas;
Censu paterno viue, sed sensu tuo.
EVR. Adestis, ô quàm temporis voto, & meo.
Agite sorores: vera sacrorum Parens
Adeunda nobis: ire seruitum decet
Magnæ Parenti. AS. Perge: præeuntem sequar.
Vis maior vrget, nec repugnandum reor
Cælo imperanti. AFR. Sentio vocantem Deum.
Nec renuo. tædet antecedentis moræ;
Et seruitutis modò recusatæ pudet.
AMER. Matrona facili semper amplexu patet,
Iniuriarum oblita, meritorum memor.
OM. Adeamus. R. IMP. Agedum: siste properantem gradum,
O dissidentum Domina terrarum cohors.
Quid temet vrges? EVR. Nempe quos Numen vocat,
Non decet inertes esse. AMER. Christiadum arbitram
Antistitam sequamur, operantem Sacris.
ATH. O credula nimis turba; festinat iugum

Accipere. nullus fronte tam lætâ exuit,
Quàm vos subitis. AS. Mite toleranti ferunt
Iugum videri. HAER. Mite, quod collum grauat?
IDOL. Leue est grauari colla, sed mentes premit.
AFR. Quin potiùs onere defatigatas leuat.
R. IMP. Seruire terrarum Imperatrices, pudet.
EVR. Honesta quoties seruitus Regnum parit?
AS. Et sunt quibus seruire sit Regni genus.
IDOL. Speret alienum, credo, qui perdit suum.
AFR. Non perdit vmquam Regna, qui subdit Deo.
ATH. Ne procul aberres: sæpè quod Cælo dicas,
Furantur homines: scelera personas amant.
R. IMP. Regnum simul verere, dum Numen colis.
HAER. Ne subeat aliquis latro Regnorum, caue.
IDOL. Quid vos (malum!) quid vrget in priscos auos
Peccare tantùm? iura sacrorum nouis
Antiqua posthabenda? quod longum stetit,
Id est probatum. Regna retinentur benè
Quâ comparantur arte; si mutes, ruunt.
Portio Nepotum prima, Relligio Patrum.
Hereditatis iure mandari solet
Quid sit colendum: perque nascentum manus
Transmittit ætas numinum sensus pios.
EVR. Nam facilè serpit error. IDOL. Errorem vocas
Tot sensa veterum trita sapientum scholis?
EVR. Nempe sapientum, fateor, at cælo tenus:
Quod inde superest, mira delirant senes,
Qui tot Deorum capita, quot scelerum, canunt.

IDOL. Cælíne ſolitarium Regem probas?
EVR. Solum; ſed inſtar omnium: qui ſit licet
In ſe reductus; intimè præſens tamen,
A ſe nec abiens, rebus externis ineſt.
Quid ille Diuûm populus? IDOL. Vt leuiùs
ferant
Graue pondus orbis. EVR. Potiùs vt pondus gra-
uent.
Vnum ferendo Numen eſt mundo ſatis.
IDOL. At plura meliùs. EVR. Aula vix vnū capit.
ATH. Nec duo, nec vnum: neutra pars punctum
ferit.
Erratis ambo, numen eſt nomen merum.
AS. Extrema calcas, media ne tangis quidem.
AFR. At quis gubernat Orbis vtriuſq; ambitum?
ATH. Qui procreauit, caſus: aut mundum regit
Fortuna, vel ſe mundus: idcircò teres,
Et conglobatus pendet ad nutus ſuos.
AM. Niſi certus adſit Rector, incertus fluat.
ATH. Fluit, fluetque: ſi gubernatrix manus
Adeſſet Orbi, rebus humanis ſtatus
Ineſſet alius: nemo virtutem premi,
Regnare ſcelera; nullus attolli malos
Felicitate doleat; affligi bonos.
Vbi certa libramenta non pendent, abeſt
Moderator opifex. AS. Et tamen Cælum tonat,
Et fulminando vindices iactat faces
In capita deteſtanda. Rectorem negas?
HAERES. Adeſt, gubernat, ſeque contentus regit
Vtrumque mundum. iure conſortis vacat.
Hic error hominum: nempe mortalem autumant
Vicarium Tonantis; vt quando latet Deus

Deus oculos mortalium, ſit qui gerat
Vicem latentis, inque conſpectum cadat:
Plus homine quiddam, ſed Deo quiddam minus,
Vtrique medium ſomniant, neutri parem,
Cui Roma ſedes: qui vel in cælum inſerat,
Si libeat, ingens, nixus è terris, caput:
Claudatque recludatque ſidereas fores.
Iſtos gigantes terra ſemideos tulit
Mentita quondam. Fabulæ meræ; & tamen
Nominibus alijs fabulæ antiquæ manent.
AFR. At corpus orbum capite portentum foret.
Nec inferi reguntur expertes Ducis.
R. IMP. Nil agitis. vmbras inter argutamini.
Malè ſingulis ſentitur, at cunctis benè.
Aut numen, aut non numen, aut vnũ, aut triplex,
Aut multiplex; perinde, cùm tempus monet.
Relligio Regnis ſeruit: Imperij ſtatus
Vel Numen eſt, vel numen in dextrâ gerit.
IDOL. Sunt Dij tamen. R. IMP. Si ratio regnandi velit.
ATH. Quis velle poſſit, eſſe quod nuſquam ſciat?
R. IMP. Qui facere nouit. HAERES. Ecquis hic Diuûm faber?
R. IMP. Regnum, libido, commodum, neceſſitas.
ATH. At timor in Orbem primus inuexit Deos.
R. IMP. Retinet eoſdem Principum ſecuritas.
AFR. Non iſta ſuadet inſitum menti iubar.
Natura cultum Numinis cuique imperat.
R. IMP. Mihi crede, fingit quiſque naturam ſibi.
AM. Diſtrahitur animus. AS. Certa diſcedunt loco
Arbitria. AFR. Dubio pectus euentu labat.
EVR. At ô ſorores agite. meditari decet

Ventura meliùs: ne quod est actum citò,
Si non secundet vota, pœniteat diu.
Consilia festinata successu carent.
R. IMP. Nunc sapitis; altũ redeat in pectus furor
Præceps agendi: consulant Regni bonum
Decreta rursus, seque maturent morâ.
IDOL. Adiimus habendis apta consultis cohors.
HAER. Adhibete rebus arbitras magnis. ATH. Iuuat
Seruire vestris commodis. AS. Nota est fides.

ACTVS IV. SCENA IX.

FALSVS MILES, *in Eremicolæ formam versus.*

EN qui gerebam militis vultum modò,
Mutatus adsum. ferre personam iuuat
Grauiore cultu. ficta maiestas fidem
Sceleri imperabit meliùs. O sanctũm senem!
Vatem futuri conscium affingam. Sed heu!
Perdidimus artem. túne cælesti satus
E stirpe? virtus fracta degenerem arguit.
Præterita nullos scelera prouentus habent.
Oblite fraudum: pugna Maurorum, potens
Ad arma prouocare vel truncas manus,
Vix aliquid eluctata, commouit parum
Animi quieti sensu; sed vicit nihil.
Cecidêre Mauri: Naiaræ Princeps abit:
Extra metum Loyola: me torquet dolor.
Tentanda sunt extrema, dum prima excidunt.
Vtamur ipso: quidquid est extrà, leue est:
Moueatur aliquid intus. Ignati tuus T

Te iam laceſſit animus. en pugnæ caput.
Vitæ prioris relege tranſactos dies:
Meditare tecum, certus admiſſi, ſcelus;
At expiati incertus. in temet iuuat
Armare proprium crimen, & vitæ notas.
Tibi te relinquam meliùs. Vltorem volo
Temet tui rigoris, & ſceleris mei.
Perge anime, liceat aggredi quidquid libet.
Exprome fraudem, machinamentum admoue.
Quâ parte nudum vulneri pectus patet,
Intrude ferrum: quâ dolet, quâ non dolet,
Per fanda, per nefanda, ſeu clàm, ſeu palàm,
Molire, demolire; dum vincas, benè eſt.

ACTVS IV. SCENA X.

IGNATIVS. FALSVS EREMICOLA.

F. EREM. EN præda prodit è cauernoſo ſpecu;
Venator adſum. Subde fomentum metus
Animo flagranti. IGNAT. Stulte, ſperatum eſt nimis.
Quis me ſaluti ſiſtat? incerta eſt ſalus,
At certus error. vita me torquet nocens.
O vita peior morte! momento breui,
Momenta ſcelerum quanta traxiſti miſer?
Quis me mihi præſentat? ante oculos gero,
Quod credulus poſt terga mandaram nefas.
F. EREM. Ego bonus ille mentium interpres, tuæ
Adſum exoletæ memoriæ admonitor mali,
Vitæque nomenclator. IGN. Hos fluctus vides

Pacator animi Christe? F. EREM. Quod nomen crepas?
IGN. Etiam, sceleste, numen alienum inuocas?
Quod vendidisti sceleribus, non est tuum.
Meum est: redemit nempe se quondam mihi.
Aude anime: Patrem more seruorum times?
O parricida, rursus appellas Patrem?
Criminibus aptũ nomen est Iudex. F. ER. Scelus
Huic te tuum reseruat. IGN. En plector reus.
Iam mihi seueræ frontis occursant minæ.
Iam fulminatæ vapulant aures sono
Pœnam intonantis vindicis. F. EREM. Quo fulmine
Semel petitus animus, æternùm dolet.
IGN. Iam terret oculos ignis inferni vapor.
F. EREM. Et quàm perurat, testis oculatus scio.
IGN. Quid fiet? hæc per nemora traducam dies
Superis dicatos? non placet Superis labor
Capitis nocentis. Ergo quò gressus feram,
Simulacra ne me terreant sceleris mei?
Vbicumque lateat conscius facti, potest
Fortasse tutus esse, securus nequit.
Moriamur. age mors libera terras graui
Hac peste. vixi turpiter, miserè occidam.
F. EREM. Non malè; sed vtinam vota fortunet furor!
IGN. Satis est adhuc vixisse; præteriti pudet,
Tædet futuri. F. EREM. Crescit accensus rogus,
Euentilanda est flammâ. Quid tantùm vocas,
Loyola, mortem? IGN. Nempe quòd vitæ piget.
F. ER. Non est roganda: semper in promptu patet,
Obuia volenti; nolle, moriendi mora est.

Tam

Tam tibi propinqua mors adest, quàm tu tibi.
Quem vita pellit, mortis inuitat sinus.
Hanc inuenire est omnium: at fortis viri
Est occupare. propria te poscit manus.
Est turpe rapto viuere; at rapto mori,
Sæpè est beatum. IGN. Mortis ac vitæ dator
Deus est; reposcat ille, discedam libens.
F. EREM. Quin anteuertis? iussa dominorum sequi,
Serui est inertis; impiger nutum præit.
Præcide nodum, quem redordiri nequis.
Hoc quo labore premeris, agitandus diu es.
Vim vi repelle. longus annorum manet
Ordo trahendus. Octies denas ages
Viuendo messes; at dolor crescet gradu,
Quo vita. rupem cernis? ex illâ potes
Finem futuris facilè metiri malis:
Vnoque saltu tangere & terram pede,
Cælumque digito. IGN. Nosse quis tantum dedit,
Vt polliceri crastinum possis diem?

Hoc loco Cælum aperitur, ibiq́; Angeli inter cantum arma fabricantes apparent.

ACTVS IV. SCENA XI.

MICHAEL. BONI GENII. IGNATIVS. FALSVS EREMICOLA.

F. EREM. INfecta fraus est; cedimus, quis me fugat?
IGN. At ô theatri nobilis spectaculum!

Oculi laborant aureæ aſpectu facis.
MICH. Armata pubes agite: quandoquidem nouo
Diuina munimenta fabricatis Duci,
Pergite quod inſtat. EVR. GEN. Iuſtior numquam labor
Vires popoſcit Cælitum. AFR. GEN. Ad fulmen leuis
Acuendus enſis. mutuatam fulminum
Æternus habeat temperaturam chalybs.
AS. G. Fulmineus enſem primus inuadat furor.
Age fulminum minantes
Imitetur enſis iras:
Quibus ardor inferorum
Scelerumque vis rigentum
Repetita ponat aſtus.
AM. GEN. Iam fulminantem gladius ardorem hauriat.
Age fulminum flagrantes
Eat enſis in fauillas:
Quibus ardeat nocentis
Rigor Orbis, & vaporet
Cinefacta mens Amori.
EVR. GEN. Ad vulnus agilem fulmen adſpiret fugam.
Age fulminum volantes
Gerat acer enſis alas.
Leue fulmen adde pennas.
Leuiore vi rotatus,
Grauiore vulnerabit.
IGN. O dulcis aura vocis! ô vitæ liquor!
Vaneſcit vmbra mentis ad Cæli diem.
AFR. G. Nu-

AFR.G. Nunc ære formet ſquama cæleſti grauis
Hoſtilibus thoraca vulneribus moram.
At tu Tænarij terror Auerni,
Hoſtis ludibrium bella minantis,
Ingentis tegumen pectoris ingens,
Lorica, ô faciles indue textus.
Quot tu reiicies fortior enſes,
Cæli materies inuia ferro,
Semper ſanguinei vulneris expers?
Quis figat ſolido vulnera cælo?
IGN. At cui ſupellex tanta fabricatur Duci?
AM.G. Vexilla reſtant. agite, bellorum notam
Ingens IESV nomen intextum gerant.
Vacate, veſtras munus hoc poſcit manus.
O militiæ nobile ſignum;
Sed nobilius nomine tanto,
Numine quanto nobile cælum eſt;
Indue magni nomen IESV.
Quot tu duces in bella viros,
Qui Tartareo colla draconi
Toto volucres Orbe recidant?
Age, quid dubitas? tibi ſigna volant:
Tibi texuimus, Loyola, Deum.
IGN. Quid me theatri ſcena bipatentis notat?
At non meretur nomen audiri nocens
Ex ore Superûm. Pectus aſſurgit tamen
Meliore ſenſu, ſpemque ſemineam excitat.
Ad arma compellabar: an Cælum iubet
Tractare bellum, quod recuſaram? vocor
In Thracas, an deludor? incertus feror.

CHORVS.

Vicimus hoſtes: dic age pubes,
Vicimus io, regnamus io.
Ceſſit inertis terror Auerni,
Succeſſit honor facis æternæ.
Vicimus io.
Stetit intrepido Loyola gradu:
Stabit eodem, ſi fera rurſus
Bella cruentus mouerit hoſtis.
Sed fera poſthac bella tacebunt:
Vicimus io.
Tibi flammantis Rector Olympi,
Qui grata iubes otia mundo,
Nos tua pubes, candida pubes,
Agimus prono poplite grates.
Vicimus io.
Age feſtiuos molire choros,
Ludicra pubes: vicimus hoſtem.
Tu fama nouæ nuntia palmæ
Finde volanti nubila greſſu.
Vicimus io.
Satis vndantes in corda metus
Vexit auari riuulus Orci.
Iam fugit atræ vena paludis:
Tutoque metum pede calcamus.
Vicimus hoſtem.
Virgo pudici conſcia partus,
Quæ Tartareas diſcutis vmbras,
Hac palma tuo nomine ſurgit.
Hæc nata ſemel, te duce; ſemper
Te duce creſcat.

ACTVS

ACTVS V. SCENA I.

IGNATIVS.

Viuimus amori Cælitum, damno hostium.
Quantum procellæ fragilis enauit ratis?
Tantúmne latuit tamdiu ignotum scelus?
Amicus ille certus, & lateris comes,
Simulamen oris posuit, & vultu suo
Ciuis repentè patuit infernæ Stygis.
Tam propè fuisse criminis tanti lucm,
Nec tabuisse pectus afflatu graui?
Sensi vaporem pestis; at sæuus vapor
Vltra timorem, sed citra damnum stetit.
Tuum est, Repertor lucis,& vitæ Sator,
Quòd viuo, quodque vigeo: vita hæc & vigor
Tua sunt; tuorum fonte meritorum fluunt.
Compenset vtinam vita, quod voci deest;
Et tibi quod ora nesciunt, soluat cruor.
Téne ego relinquam, totus ex imo licet
Me petat Auernus? Orbis humani globus
Si fractus illabatur, impauidum opprimet.

Hoc loco IGNATIVS *in altum rapitur.*

Sed me quis intus diuidit? quæ vis rapit
Mihi cor ab imo pectore? O Cælum, ardeo!
O fax amoris Cælitum! ô ignis meus!
Tu me beate conficis: tu me reples
Te te ipso; & vtinam totus hoc incendio
Mecum inuolutus Orbis aliquando flagret!
Serò te amaui, serò me addixi tibi,
O pulchritudo antiqua!

Hîc Cœlum aperitur, ibiq; in nube Angeli apparent.

Sed quid intuor?
Hæc vnde nubes? ſcena prô qualis patet?

ACTVS V. SCENA II.

MICHAEL, GENII BONI *in cælo.*
IGNATIVS *in cælum raptus.*

MICH. ADes, ô Tonantis cura: ſuperaſti dolos
Minitantis Erebi; victor è bello redis
In hoc theatrum pacis; in portum expulit
Ea te procella. fruere cùm cælum patet.
IGN. Et fruor, & ô ſi detur æternùm frui!
EVR.G. Dabitur: ſed vmbra rurſus in ſolem vocat:
Teque alia poſcunt arma. mutandum genus,
Non ipſa deponenda: ſic Numen iubet.
AS.G. Bello manus accinge, ſed pectus magis.
IGN. Quis hoſtis? AM. GEN. Imperator vmbrarum impotens,
Error profanæ mentis, impietas, ſitis
Præceps habendi, reliqua vitiorum phalanx.
IGN. At campus? AFR. GEN. Orbis, ſiue quem tumulo dies
Renatus aperit, ſiue quem moriens tegit;
Interminati mœnibus mundi locus
Bello paratur. cerne Regnorum ambitum
Infrà patentem: caſtra quò tendas vides.
IGN. Ego caſtra tendam, muneri tanto pares

Non

Non gerimus animos. AS. G. Faciet animorum faber.

MICH. Ergo ante lapſus temporum, & ſolis fugam,

Imò ante ſolem, ſeque poſt vnum, Deus
Iam tum ſibi formauit exemplum tui
Magnis paratum rebus. infouit dehinc
Gremio ſerenæ mentis; vt quando dies
Matura flagitaret euentum rei,
Flueres imago veteris exempli recens.
Nunc tempus vrget: exere in lucem caput
Dilecte Superis, grandium mundo præi
Hortator operum. non enim bello manus
Mouebis vnus. agmen operoſum trahes:
Et ſtrenuorum militum ſcribes genus,
Cui militare nomen ab IESV dabis;
At tu latebis. nunc age, & mentem admoue;
Dum te futuræ ſtirpis egregium decus
Superi docemus. Numen indulget tibi
Felicitatis aureæ ſpectaculum;
Et te tuam libare fortunam iubet.
Nunc ſpecimen oculis cernere nepotum licet,
Vultuſque pòſt naſcentium; quales erunt,
Cum poſcet ætas, nunc in aſpectum ingerit
Imago tales: diſce natorum indolem,
Tuùmque pòſt in nomen adituros duces.

IGN. Maiora memoras Diue, quàm pectus capit
Magnis iniquum laudibus: quamquam Deus,
Vt ſumma præſtet, ſæpè poſtrema adlegit.

AS. G. Hæc tu Nepotum decora ſecurus vide,
Securus audi; nec verecundus pudor
Turbet modeſti pectoris ſenſus pios,

Tur-

Turbabit ille posteros quondam satis,
Quibus ora tinget mentis interpres rubor,
Cùm res auitas aure pudibundâ bibent:
Oculisque laudum mole deiectis humo,
Egregia veterum facta spectabunt Patrum
Gestu Latinæ pubis in scenam dari.
AFR.G. Viden ferocis Africæ arcanum latus,
Quà sempiternus torret Aethiopas calor?
Huc signa ducet illa sociorum phalanx
Virtute capitum maior, ac censu minor,
Tuo vocatu. non arenosi maris
Opponet æstus impigræ genti moram.
Ardor citatæ mentis ardorem plagæ
Superabit omnem. strenuo hoc campo metet
Manus illa militaris. haud Regum minas
Timebit audax. testis Ouiedus, sacra
Cui tum tiara cinget intrepidum caput.
Quot ille Christo ducet Aethiopum greges
Contemptor atræ mortis, & mortum arbiter?
En Regis œstrum vincit. huc oculis ades.
Viden Ouiedum? Disce simulacrum Ducis.

Hic Scena mutatur in aulam regiam.

ACTVS V. SCENA III.

OVIEDVS *Patriarcha*. REX ÆTHIOPVM. REGIS FILIVS. MICHAEL, GENII, IGNATIVS *de nube*.

R.AETH. Nescisne quantũ Regis irati manus
Armata possit? OVIED. Dextra quod possit viri:

Multu-

Multum, timenti multa; securo, nihil.

REX AETH. Nihil? quid ensis? ira si telum facit,

Quid Regis ira? OVIED. Clypeus est forti Deus,

Et Rege maior. R. AETH. Ludis in Regnum meum

Spectante me? iubente me contrà, impios

Etiámne ritus vulgus ignarum doces?

Romana laudas Sacra, Romanum caput,

Pedibus premendum potiùs? ô monstri genus!

OVIE. Quos Roma cultus præbet, in cælo ratos

Fecere Superi. nempe Romanum est Sacris

Sancire leges. Roma quem Patrem vocat,

Pater est & Orbis; hoc caput tellus habet.

R. AETH. Mea non habebunt Regna, si viuo.

R. FIL. Et tamen

Supponit vltrò populus huic sese iugo,

Christumque passim sequitur. R. AETH. Hoc est quod queror:

Et quod medebor. Magna pars Regni, nouos

Induta cultus, deseret patrios Deos

Auctore te? num fata, quæ sponte aduolant,

Accersis etiam? siste: vel pœnam lues

Audacis animi: sanguine piandum scelus.

OVIED. O si refusus redeat ad fontem cruor

Vnde emicarat! Sicca mors timidos iuuet;

Cruenta fortes. docuit hoc natos Parens

IGNATIVS, & hanc indidit mentem suis.

Ego pectus hæc in vota iuratum gero.

Vel cæde, vel minare; nec vi, nec metu

Incepta sistam. dulce pro Christo emori.

R. AETH. I

R. AETH. I morere fortunatus. OVIED. En collum patet.
R. AETH. Quid dextra torpet? ſponte quid ferrum labat?
R. FIL. Agnoſce Numen genitor. R. AETH. Agnoſco nefas.
Hoc expiabit enſis. OVIED. En pectus, feri.
R. FIL. Auerte cæcum vulnus: aut natum Pater
Tranſadige: ſubeo fata, quæ pendent, libens.
Reſiſte. pudeat criminis tanti Ducem.
Ex Rege ſubitò carnifex ?. Quid publicum
Vitæ parentem morte violentâ petis?
Hic, ſi quis vmquam, dignus eſt vitâ ſenex.
R. AETH. Etiámne nati pectus infregit dolis?
R. FIL. Abſiſte genitor: pone cum ferro minas.
Te per parentis nomen & nati precor;
Per hunc, quod à te munus accepi, diem
Vitalis auræ: mitte furialem impetum.
Cui vota parcunt omnium, parcat manus
Vna, moderatrix omnium. ad pectus redi:
Nec inure tantam Regiæ fronti notam.
R. AETH. Abſorbeamus ergo conditum ſcelus!
Placare præſtat impetum. viue interim
O morte dignus: ſed catenatos tamen
Extorris effer vrbe regali pedes.
Abripite famuli longiùs Regni luem:
Se cæde liberabit, & ciues metu.
OVIE. Et hoc beatū eſt. Exules Chriſti ſumus.

Redit ſcena ad imaginem Montis Serrati.

IGN. Præclarus ardor. mentis ô quantæ virum!
An ſortietur exitum cœptis parem?

AM.G. Sat erit mereri poſſe pro Chriſto necem:
Ferrum cruori deerit, haud ferro cruor.
Alios beatæ ſortis euentum manet;
Quos deſtinauit Numen ex omni Ducum
Numero tuorum, mortis vt honeſtæ genus
Pretium laboris grande per cædes petant.
O quantus olim ſanguis in campos cadet,
Sanguis tuorum militum! quo flumine
Aſperſus Orbis fœnus immenſum feret
Cælo excolenti; culta pingueſcet fides;
Morumque candor rore de rubro fluet.

Hoc loco Scena mutatur in mare, in quo naues prædabundæ viatoriam vnam obſident, & expugnant.

Ratem ſecundo vela pandentem Noto
Viden inter vndas? portus eſt Cælum rati.
Azebedus hîc eſt, qui per anfractum maris
Inhoſpitalem, Ductor Heroum impiger
Ad diſſidentes conuehet Braſilas Deum;
Sed vota prædabundus abrumpet furor
Hominum nocentum. Cernis vt pelagi latro,
Armatus acres hæreſi multâ manus,
In immerentum damna ſociorum ruit?

ACTVS V. SCENA IV.

AZEBEDVS, DVX PRÆDONVM, DVX HISPANORVM, *in nauibus.* NEPTVNVS *cum Choro vndarum.* IGNATIVS, MICHAEL, GENII *de nube.*

D.PR. Cohibete celerẽ nauis à tergo fugam:
Sepite ſocij; cingite proteruum latus.

MIL. Vn-

MIL. Vndique tenetur præda. D. HISP. Pugnandum est; age
Venalis antè vita, quàm virtus cadat.

Hoc loco pugna committitur inter naues, donec viatoria expugnatur.

D. PR. Vicimus, & odiis hostium in puppi sumus.
Cedite rebelles. AZEB. Proximè Cælum patet.
Agite sodales. D. PR. Quis mihi Cælum crepat?
Agnosco vultus: túne Romani Patris
Sectator execrandus? ô fraudum artifex!
O mysta scelerum! non sat Europam improbis
Turbare sacris, teque Caluino palàm
Hostem fateri: quaslibet terras petis
Impunè velox? nunc ad Indorum plagas
Documenta tecum legis inimicæ vehis?
Hoc turbulentum semen extingui iuuat.
AZEB. Imperia dulciora nec Cælum ferat.
Moriamur. hæc est vita, pro Superis mori:
Hæc vota. Socij, fortiter agendum monet
Loyola, nunc spectator, vt quondam Pater:
Gemitusque nostros lætus è Cælo videt.

Hic Azebedus imaginem sanctæ Mariæ Maioris effert; quam hostes, multùm conati, neutiquam eripere de manibus possunt; & cum qua is in mare deiicitur.

Hæc addat animos Diua. D. PRAED. Quam Diuam moues?
Vulgare monstrum potiùs: huc monstrum cedo.
AZEB. Nil agis: amantem cædis hanc vitâ p...
Rapies ab imo corde, quàm cor ex manu.
D. PR. Vitu...

D.PR. Vtrumque rapiam. Diua te, credo, vocat:
I perge. Socij mergite profundo luem.
AZEB. O Virgo ſoſpitalis! I. AZEB. SOC. O vitæ
ſinus!
II. SOC. Pro te beatè morior. III. SOC. O votum
meum!

Neptunus VIRGINIS *imaginem manu gerens, & ludibundus Chorus vndarum partim ſaltantium, partim Delphinis inequitantium, & canentium, ex imo mari prodeunt.*

NEPTVN. O quæ gratia luminis,
Cæcis merſa receſſibus,
Regnum purpurat æquoris!
O diuina Puerpera!
O cæli decus, ô maris
Sidus nobile naufragi!
An noſtros cadis in ſinus,
Vt ortum Cythereidos,
Et crimen pelagi vetus,
In Regno perimas ſuo?
Sic eſt. dum cadis, expias
Quod ſurgens Venus extulit.
O Caſtor meus! ô meo,
Virgo, Caſtore caſtior!
Integerrima virginum,
Fecundiſſima matrum!
At tu lubrica pubes,
Pubes filia ponti,
Quid ceſſas? age feſtos
Vocis inſtrue plauſus.
CHOR. Pia ſiderum voluptas,

Homi-

Hominumque Diua sospes:
Maris ardor, horror Orci,
Fuga mortis, aura vitæ,
Mora Martis, ara pacis,
Pelagi coronat vndas.
Age Virgineos molire choros,
Ludicra pubes.

Hic Vndæ choreas agunt, ac VIRGINEM *corallis coronant.*

NEPT. Sat virgineo pede saltatum,
Gemmea pubes. Nunc quæ superis
Regnat in astris, Virgo, pudicis
Regnet in vndis.
CHOR. Regnet in vndis Virgo pudicis;
Virgo, pudicas quæ facit vndas:
Virgo triumphet.

Hic Scena redit ad imaginem Montis Serrati.

EVR. GEN. Europa quantum specimen animorum dabit?
Testis profundo ducta Phlegethontis lacu
Hæresis, iniquâ ventilans dextrâ faces
In vulgus aptum fraudibus. viden vt nouos
Rerum tumultus hydra capitalis mouet?
Huic te, tuosque Numen opponit malo.
Auctore te frangendus errorum furor:
Cohibenda pestis, ne flagellantem manum
Ad vtrumque tendat Orbis extremi latus.
Huc tu Lycea grande præsidium inuehes,
Huc litterarum castra. discendi sitis,
Ardor docendi, quæque vtrimque nascitur

Sapie-

Sapiens facultas mentis infringet minas
Phlegethontis atri : tela formabit ſtilus.
AS. G. Suo periclo diſcet infernus Draco
Quæ vulnera importabit armatu potens
Triplici Lainius, ſiue dum mores malos
Hominum nocentum voce compeſcet graui;
Seu dum rebelles Numini, infidum genus,
Ardore franget; ſiue terrarum Patres
Humanitatis elocuturæ caput,
Mundiq́ue florem publico rerum bono
Vndique coactos ad Tridentinum forum,
Tenebit vnus ore pendentes pio.
EVR. GEN. Vnus homo Bellarminus. O quantum ſpei,
Quantum bonorum nomine recordor breui.
Specimen auorum, ſtirpis antiquæ decus,
Purpura Latinæ veſtis, ingenium, fides,
Securus animus, innocens morum nitor,
Simplex decori cura, ſimplicitas decens,
Doctrina, virtus, nomine ex vno fluent,
In pectus vnum confluent. vnum ſatis
Fugaret hoſtes nomen : at plures erunt
Qui pullulantis excetræ collum premant;
Plures futuri, grata ſi cælo priùs
Quàm nota terris vita multorum ſinat.
Sed mors recenti in flore meliores metet.
Hos inter Aloyſius vitâ integrâ,
Ætate nondum, machinas quantas aget,
Vt ſe tuorum numeret in cenſu Ducum?
En vt rigentem precibus inflectit Patrem.

Hic Scena in conclaue domeſticum vertitur.

ACTVS

ACTVS V. SCENA V.

PRINCEPS CASTILIONII. ALOYSIVS. NVNTIVS. MICHAEL, GENII, IGNATIVS *de nube*.

P.CAST. ERgóne premendus indolis tantæ nitor,
Et obſoletos inter horreſcat greges,
Abiecta circùm clauſtra regalis puer?
Non patiar. NVNT. O ſpectaculũ viſu horridum!
P.CAST. Quid hic malorum portat? NVNT. Aloyſius
In ſe feroces rurſus exercet manus;
Seſe ipſe lacerat, iam pauimentum madet
Cruore multo. P.CAST. Pectus ô nati ferox!
Prohibete famuli capitis optati necem.
Inhibete dextram: ſiſtite nocentem mihi.
Quæ tanta cædis cauſſa? NVNT. Quæ vitæ fuit.
Tu genitor idem filium amplexu necas:
Amando perdis: mitte, quò mitti rogat.
Iacet repoſiti parte ſecretâ laris;
Rigidamque nudo nixus ad terram genu,
Dextrâ flagellum vibrat, & tenerum ſecat
Vulnere frequenti corpus: eſt idem reus,
Idem ſatelles, carnifex, iudex ſui.
Ad hæc IESVM mole pendentem crucis
Tuetur, hæret, clamat, illacrymat, gemit:
Et, en amoris, inquit, en vitæ vadem,
Accipe cruorem, Chriſte, confuſum tuo.
Cruor ire perget, dum remolleſcat rigor
Sæui Parentis. O pater rigido magis

Immi-

Immitis hoste; quid iuuat nato aurea
Vitæ dedisse dona, si fructum negas?
Sed quod negatur lacrymis, vincet cruor
Perennè fusus: forsan inueniet viam,
Aut faciet haustus sanguis; ad IESVM ferar.
Hæc fundit interrupta plagarum sono;
Fundetque vitam, vota si torques diu
Nati rogantis. Flectere aspectu pio.

P.CAST. Ades, ô parentis ardor, ô sanguis meus.
Quis te seueras vrget in pœnas amor?

ALO. Tuus: hic nocentem me mihi, ô Genitor, facit.

P.CAST. Ego te nocentem? moris humani rudes
Non gerimus animos. AL. Sæpè securi nocent,
Qui quòd nocent, amoris obiectu tegunt.
Amando natum perdis. odisti? iuuas.

P. CAST. Odisse natos perfidi mos est Patris.

ALOY. Sunt odia quædam iusta, quæ Patrem decent.

P.CAST. Vt te seuerus oderim partem mei?

ALO. Odisse non est, odia si Cælo placent.

P.CAST. Odisse non est, exulem natum pati
Aulæ, parentum, ciuium, patriæ, sui?

ALO. Quicumque viuit, exulat. tu quod malum
Est omnibus commune, priuatum vocas?
Meditare quid me deceat, & caussæ integer
Accede iudex. Vrget hinc Christus, Pater
Hinc rursus; ad se Genitor, & Christus rapit
Hinc inde natum: distrahor. quos me sequi
Promptum vocatus deceat, an Christi, an Patris.

P.C. Vrgeor vtrimque. vincor: heu! caussâ cadit
Amor, ille Princeps, & triumphator fori.

O nate quò me cogis? ALOY. Ad IESVM,
Pater:
Quo cum beatum viuere, beatum mori.
Permitte Christum quærere; inuento fruar.
Hæc persuadet Numen: hæc menti sedent
Decreta: vis me nulla depellet gradu
Constantis animi; quidquid intentes, leue est.
Luctere, surgam: claudar obscuro specu,
Effugia semper animus ad Superos habet:
Est, vnde clausis liber è claustris eat.
Meum ipse durâ pectus vrgebo manu,
Dum munus hoc extorqueam. non te mouet
Vox deprecantis; quis scit an moueat cruor
Abundè sæuientis in pœnas suas?
Per ego paternæ deprecor dextræ fidem,
Per quidquid est commune cum nato Patri,
Permitte Christo iungar. P. CAST. Heu flector
miser!
NVNT. Succumbe genitor, æqua dũ natus rogat.
P. CAST. Sunt æqua, sed sunt dura. qui partem sui
Abscindit à se, nec dolet, sensu caret.
O vox profundi pectoris in imo latens,
Emerge tandem. nate quò Patrem rapis?
I nate, quò te melior appellat Pater:
I, sequere Numen, lege quâ Numen vocat.
Sed antè mœsti munus officij breue
Mihi destituto iunge complexum vltimum.
AL. At nunc amas, nunc gignis: ô verè Patrem,
Cùm me, tibi Regnoque denatum, iubes
Cælo renasci: viue, sed Cæli memor.
At ego beatus; cui relaxatum est iugum.
O qui medullis penitus inserpit calor!

Delibat

Delibat animum ſenſus, vt numquam, pius,
Seque ipſe maior riuus exundat ſpei.
Sum tuus IESV: quique votorum eſt apex,
Tuus ero poſthac. ire ſeruitum tibi,
Regnare demum eſt: hoc placet Regni genus;
Cetera peroſus abnuo, abiuro, execror.
Tua ſigna iam nunc miles, Ignati, tuus
Sequor, & Parentem natus, ô Dux, ô Pater!
IGN. Indeſes animus: indolis quantæ Puer!
AFR.G. Oſtendet illum Numen, haud vltrà ſinet
Adeſſe terris proprium; quem non dedit,
Sed commodauit. nempe deliciæ breues
Populi Latini. Sed breues æui moras
Virtute compenſabit. O quantas aget
Cælo cateruas lux inextinctæ facis!
Beatus Heros: caſtus aſſertor niuis
Animi pudicæ, pubis exemplum piæ,
Hortator æqui: quem Iuuentutis Ducem
Vocabit olim Roma, donatum ſacris.
AS.G. Et Aſia veſtrum Regna vexillum manent.
Vbi latet Orbis additamentum vltimum
Locupletis Indi tractus. ad mundi plagas
Latè repoſtas iubaris æterni facem
Xauerius importabit, & veri rudes
Formabit animos gentis, & Chriſtum induet.
O quantus Heros! nempe cui nullum ſatis
Pondus malorum; ſed voluptatis liquor,
Quamquam beati fontis alluuio editus,
Sat erit.

Hoc loco mutatur Scena in campum, in quo duplex Exercitus.

Inermis viden vt armatos globos
Vibrante terret voce, conſpectu fugat?
Agnoſce pectus acre, generoſam indolem.

ACTVS V. SCENA VI.

MIHAEL, GENII, IGNATIVS *de nube.* XAVERIVS. DVX TRAVANCORIDIS. DVCIS FILIVS. DVX BAGADARVM.

XAV. IAm video certos hoſtis inferni dolos.
Nouella Chriſti germina, & meſſem auream
Molitur aſtu metere, quo ſpinas ſolet.
Truculente meſſor criminum, ô vitæ Sator,
Auerte facinus. Fraus in auctorem cadat.
Hæc tua noualis, Chriſte, quæ cultu meo
Conſita, tuoque numine excreſcit tibi
In ſpem beatæ meſſis, hoſtiles minas
Secura ludat. Hoſtis eſt idem tuus,
Qui noſter eſt. communis hæc belli alea
Tibi tuiſque pendet: addictam fidem
Cælo tuere; petitur hæc aſtu malo.
Hæc meta ſcelerum. quiſquis eſt, tuus eſt labor.
Nullo dabis labore, quod nutu potes.
D. FIL. O Pater, & ara rebus in ſummis, ades.
Repelle fraudes hoſtium; turmas agunt
In noſtra ſæui damna; quòd Chriſti ſumus,
Hoc criminantur. vertitur vitio ſalus;
Noxæque virtus, noxa virtuti datur.
XAV. Seruile quid ſi victor imponat iugum,
Ac te retortum libero à tergo manus

Ad ſacra deteſtanda captiuum trahat?
D. FIL. Trahat; haud ſequetur animus, in ſiſtet
gradu
Quo tu locaſti, cùm ſit inuito ſcelus,
Vt nomen extet criminis, crimen perit.
XAV. Quid ſi propinquæ mortis intentet metum,
Vibretque ferrum raptor aut vitæ aut Dei?
D. FIL. Si vita Deus eſt, auferet neutrum mihi.
O ſi merenti flueret hic Chriſto cruor,
Hæc vita, hic animus! dulce moriendi genus
Quod fit repentè, quodque morientem facit
Repentè tutum. rapere qui vitam poteſt,
An ille Chriſtum poterit? hæc ſeruo intimè
Conſilia, quæ tu ſæpè docuiſti, Pater.
XAV. Agnoſco fidei ſpecimen, & Cæli indolem:
O dulce Chriſti pignus! ô lucrum meum!
Ne metue, terga vertet inimicus furor.
D. TRA. In te recumbit gentis afflictæ ſalus,
O genitor exoptàte; tu Cælo preces,
Tu pectus armis iunge, tu bello manus:
Orator, & pugnator; vtroque optimus.
Hoc te precamur. Patere te flecti malis:
Et quem fidelis orat, exoret phalanx.
XAV. O chara fidei germina, ô Chriſti ſeges,
Omitte queſtus: quiſquis eſt, non te metet
Inimicus enſis. aderit è cælo Sator.
De me vereri mitte: vallatum gero
Thorace pectus, nulla quem virtus domat.
DVX TRAV. Et tamen ab omni corpus armatu
vacat.
XAV. Viden hoc volumen, cui pugillares notas,
Suumque propriâ nomen impreſſit manu
Q 3 Loyola

Loyola Superûm cura, Cocyti metus?
Hæc vna me lorica inaccessum rapit
Vulneribus: hæc tuetur: hoc vnum omnia
Aduersus hominum tela sit scutum satis.
Quot capita censet militum hostilis globus?
D. TRA. Plurima, quod explorator apportat redux.
XAV. Quàm benè paratus ingruit? D. TRA. Ferro, face;
Quodque face præliatur & ferro magis,
Odio, furore, scelere capitali, dolo.
His pugnat armis: caussa pugnandi, Deus
Aris receptus nuper, abiecto procul
Vulgo Deorum. Christus irarum scopus.
Hunc sæuus odit hostis, & qui non potest
Opprimere cultum, premere cultores parat.
XAV. Sic odia mutat? noscet, heu! noscet malum
Quod prouocarit. D. TRA. Fronte, quæ nescit tegi,
Crimen fatetur: lucis in aprico locat
Suos furores, odia præportat palàm.
XAV. Nescit latere, quidquid est magnum, diu.
At vos timori parcite; en adsum comes
Vtriusque sortis. agite, dum tempus monet,
Instruite cuneos; state, quo præstat, gradu.
Sperate palmam. militem Christi decet
Conserere dextras Imperatoris fide.
En hostis. ite; me manus Cælo iuuat
Tendere supinas. adero mox pugnæ arbiter.
Est pectus hic & mortis & vitæ capax.

Hic exercitus Bagadarum accedit, Xauerius orationi vacat parte in reductâ.

D. BAG. Ar-

D. BAG. Arma, arma miles: hoſtis occurſum parat.
Etiámne ſperat? terga non vertit malo?
Adeſte: non hæc pugna, ſed ſtrages erit.
Cædite Deorum transfugas. diſcant pati
Imperia, quæ non diligunt. pœnas luant
Cultus nefandi. D. TRA. Miles, en pugnæ caput.
Xauerius iſthæc arma tractari iubet.
Idem præibit ductor, & victor; metus
Abeat in hoſtes: aderit incepto Deus.
Aliena quid tu Regna conducto petis
Milite? ſceleſtum eſt. D. BAG. Iura Regnorum doces,
Deſertor æqui? vane contemptor Deûm,
Nunc tua ſit idem pœna, qui crimen fuit,
Chriſtus. D. TRA. Sed hoc me crimen audacem facit,
Facietque fortem, ſpero. D. BAG. Si ſperas, potes
Bello experiri; victor huc ferrum ocyùs.
D. TRA. Vim vi repelle miles.

Hîc conſeruntur manus, donec intercedit ab oratione XAVERIVS.

XAV. O triſti cohors
Iurata ſceleri, vile mancipium Stygis,
Oblita libertatis & vitæ tuæ,
Premis alienam? ſiſte. furiarum ſatis.
D. BAG. Quis hîc repentè torpor? MIL. Horreſco videns.
MIL. Oculi fauillas euomunt, voces tonant.
MIL. Aut fulmen illo aut Numen in vultu micat.

D. BAG. Ne metue miles. at quis horrendo imminet
Capiti ſuperbus, ſyrmate decorus nigro?
Hic nos tyrannus maior humano fugat.

Hic exercitus Fagadarum fugit, territus imagine viri, quem ſupra XAVERII *caput pugnantem videt; eumq́; dicunt fuiſſe* IGNATIVM.

D. TRA. Sequamur, agedum, ſtrenuè victoriam.
Fugiunt. fugaces ſequitur è Cælo timor.
XAV. Benè eſt. in hoſtem ſæua tempeſtas abit.
At tu ſalutem Numini acceptam refer
Chriſti iuuentus. reddere huic grates decet.

ACTVS V. SCENA VII.

IGNATIVS, MICHAEL, GENII *de nube.*

IGN. QVis illic fuſco chlamydis ornatu ferox,
Supra minantis feruidum incumbens caput,
Fugabat hoſtes, auctor & pugnæ comes?
AS. GEN. Tu, quem Parentem ſemper & vitæ ducem
Xauerius, Orbe diſſitus toto licet,
Præſens vocabit, rebus in ſummis tamen.
Pugnabis vnà: vincet; at magnum latus
Stipante te. prô quantus hec nato Pater
Diceris olim! viuet addictus tibi,
Virtutis admirator & cultor tuæ.
O par amantum nobile! ô geminum iubar
Mundi minoris! alterum occiduis plagis,

Oriens Eois alterum; at iubaris fluet
Vnus vtriusque sensus, & vis, & calor,
Amorque, virtus vna, par vitæ nitor.
Vos certa post volumina annorum, dies
Non vna, sed vis vna meritorum, pares
Inducet astris morte defunctos piâ.
At quando cæli cursus ætatum ferax
Reducet olim sæculum mundo aureum;
Tunc & dies vos vna committet duos
Sacras ad aras, pariter acceptos sacris,
Votis vocatos publicis. IGN. Méne hæc decent?
AS. GEN. Hæc te decebunt. Roma sacrorum arbitra
Iam nunc fouet, quod tempus in lucem ferat.
Gregorius olim decimus à quinto, rei
Princeps Latinæ, triplicis & Regni potens,
Indicet Orbi, voce cui Cælum studet,
Vestros honores: ille vos cultu Pater
Augebit. O quàm dulce præsidium malis!
O quàm salubre nomen, assertor tuus,
Præses tuorum! IGN. Diue, si Cælo placet,
Humilem, supernos inter, hanc animam, choros
Locare quondam; redeat in fontem decus,
A quo redundat. interim quem tu notas,
Huic ego meorum præsidi magno precor
Leue pondus Orbis. cedat armorum furor
Illo imperante. nulla pacato strepat
Tuba militantum Principi. Hic voti tener.
Cælum reposcat ipse, qui cælum dabit:
Virtute propriâ, stirpe fraternâ potens,
Indole suorum floreat: surgat nepos,

Qui ſuſtinendâ mole terrarum leuet
Patrui labores, Patruo tantùm minor;
Facto imperandi particeps, merito arbiter.
MICH. Quid præſtat vltrà terere ſimulacris diem
Non ſic terendum ? pauca de multis ſat eſt
Liballe : ſat te prole felici patrem,
Inter tuorum decora natorum, vides;
In te redundat quidquid ex illis fluit.
Nunc ordiendum generis optati caput.
Huc arma pubes, arma cæleſti ſatu
Fabricata defer. æra vidiſti, manu
Superûm, micantis parte de ſummâ domus,
Tractata nuper ? ille, ſi neſcis, labor
Tibi tum flagrabat. Specimen æternum Ducis
Indue : ſub armis arte fatali vigor
Immixtus ardet. æra virtutem creant.
EVR. G. En pectoris munimen ætherium : ſubi.
AS. G. En galea magnæ frentis æratum decus.
AFR. GEN. Fulmineus hic eſt enſis; hic dextram grauet.
AM. G. At hic ſiniſtram clypeus immanis tegat.
IGNAT. Sat habet ; ab armis pectus aptatum gero.
At militaris teſſeræ ſignum deeſt.
Quæ nota futuri militis? MICH. IESVS erit.

Hoc loco pars cœli intima aperitur, & CHRISTVS Dominus in receſſu apparet.

Viden vt theatri ſcena ſiderei patet ?
Adeſt IESVS. Ipſe vexillum eſt tuum:
Ipſe Imperator. Signa te poſcunt Ducem.

ACTVS V. SCENA VIII.

CHRISTVS *Imperator.* MICHAEL. GENII. IGNATIVS.

CHRIST. O Sempiterni meta consilij recens,
Nostræque nutu mentis expressum decus,
Ades imperanti; patitur accessum Deus.
Venit supremo certa decreto dies
Signata quondam; pressa cùm tellus graui
Pondere malorum poscat afflictis opem,
Finemque rebus. poscit: & quamquam scelus
Superis iniquum semper in dextrâ locat
Iam iam vibrandum fulmen; extorquent preces,
Et vota plus quàm scelera populorum valent.
Sic æstuantum pectus irarum potens,
Manumque telis prægrauem, ac meritò necem
Orbi minantem, feruidæ extinctor facis
Dominicus exarmauit; ille nostris
Præco salutis, ille Præconum parens;
Vnaque diues inter ærumnas, inops
Franciscus inter diuitum luxus opum,
Auctor Minorum maximus. sic te moram,
Sic te furoris vindicem nostri creat
Fatalis ætas: bella te scelerum manent:
Te Ditis arma. scribe pugnantum genus
Aptum triumphis, acre, palmarum omnium.
IGN. Adsum vocatu Numinis votûm sequax.
Hoc quidquid adsum, magne tu Princeps facis.
Nihil ipse sum: sed fingere ex nihilo soles.
Hæc arma tibi gestantur, ô Ductor Ducum:

Tuo merebor ære. ſi das, quod iubes;
Iube,precor quodcumque; quid nutu velis,
Tuum ſit explorare; moliri meum.
Non me laborum terret inuictum metus,
Si tu laborum meta. CHRIST. Vexillum vides
Noſtro notatum nomine? hæc belli alea
Tibi explicatur. hoc habe: ô quantum ſpei
Geſtas in vno! finge te factis parem:
Tu fige caſtra, tu ſacramentum præi,
Tu ſigna præfer, ſtatue tu pugnæ modum.
Legemque dic pugnantium. campus vacat,
Vocat hoſtis: adero ſocius; i, Superûm labor.
IGN. Ibo vel ignes inter, & pelagi minas,
Quò ſpes tuorum clarior honorum vocat.
Tua Chriſte maior gloria eſt ſidus meum.
CHRIST. Placet ardor. agedum, perge: me cælo inſeram,
Sed te ſalutis præſes errantem ſequar.

ACTVS V. SCENA IX.

MICHAEL, GENII, IGNATIVS *nube in terras inter cantum vehuntur.* ECCLESIA.

CHOR. IN NVBE. IN terras agimur. ſat Superis datum.
I pennâ celeri, numine proſpero,
Heros militiæ ſignifer arduæ.
Sat deſideriis otia Cælitum
Riſerunt placido grata negotio.
Te nunc ſanguineæ plenum opus aleæ,

Te poſcit domitor durus inertiæ,
Vultum belligero puluere nobilis.
Te poſcit ſcelerum meta furentium,
Euertenda tuis meta laboribus.
Huc ſpes, huc animos, huc age vulnera.
Armis i propriis, i ſocialibus.
Sic ardor Superûm, ſic metus inferûm,
Venturæ ſobolis flagitat exitum.

ECCL. Quæ vox ad aures fertur, & placidè intonat
Neſcio quid animo dulce, quod curas leuat?

MICH. Etiámne curas ore lacrymoſo teris?
Deſine dolorum. mitigat luctum dies,
Quam pollicebar. ſit querelarum ſatis.
Adhuc amas, timeſque? deſperas adhuc,
Quæ certa ſperas? nec oculis præſtas fidem?
Oculis fidem largire, quam verbis negas.
Ne metue, ſummo Regna terrarum Deo
Iam victa mancipantur. auctorem vides
Felicitatis? iunge complexus pios.

ECCL. Videóne charæ frontis optatum iubar,
Scelerumque damno ſtrenuam Herois manum,
Humana nuper arma figentem tholo
Magnæ Parentis Cælitum? ſalue, ô caput
Mihi expetitum ſemper, inuentum ſemel.

IGNAT. Adſum ante magnos, vile mancipium, pedes
Dominæ imperantis. hoc tibi ferrum gero:
Tibi ſigna ventilantur. animorum vigor
Tibi ſeruit vni, ſi quis in pectus ſalit.
Tuus ero in omnem miles euentum ſequax.

ECCL. Accipio charum pignus, ô rerum ſalus,

Amplector omen. tolle tu supplex genu:
Sat nota pietas. emptus, heu! quantis ades
Votisque lacrymisque, quàm gratus venis?
Ad faustitatis culmen, huc Orbis plagæ
Adsunt in ipsum tempus: occurram aureæ
Nuntia salutis. viden vt incertæ tacent?
Vt restitantum more, meditantur fugam?

ACTVS V. SCENA X.

MICHAEL *cum* GENIIS. ECCLESIA. IGNATIVS. EVROPA. ASIA. AFRICA. AMERICA.

ECCL. Adeste mundi Regna: quid gressus retrò
Resistit anceps? EVR. Alia meditari placet
Momenta rerum. cura nos mundi vocat.
AM. Alios in vsus, Virgo, molimur gradum.
AS. Meliora nos arbitria regnandi regunt.
AFR. Vacillat animus. quo quis in cultu diem
Hausit priorem, claudat in eodem vltimum.
MICH. O domina rerum, præses ô mundi cohors,
Quò vultuosæ frontis inuergit rigor?
Te sors beatam, tute sed miseram facis?
Quid fluctuaris? siste: dubitatum satis.
Agnosce fortunata quod nescis bonum.

Hoc loco radius lucis supra Reginas è cælo cadit.

EVR. Agnosco Solem. nascere ô menti precor
Casure numquam iubaris æterni dies.

Iam

Iam pectus emollescit, & vestram reor
Sentire mentem nuntias Cæli notas.
AS. Maiore numquam pectus exarsit face,
Meliore numquam gaudio: nec iam natat
Spes, vt solebat, inter vndantes metus:
Enauigamus è procellarum sinu.
En video certum sidus, en Superi patent.
AM. Et nos inertis arguit Cælum moræ.
Quisquis profundum pectus accusas, habes
Iam confitentem, iam retractantem reum.
Cui crimen est nesciisse, sat purgat scelus,
Si scire cœpit. flamma præceptrix adest.
Quod nesciebam, disco; quod fugi, sequor.
AFR. O dulce sidus! ô penetrales rogi!
O lingua Superûm splendida, ô vox, ô vigor!
Vt mihi liquescit, vt bibit pectus diem!
Sed quæ bonorum vena? AM. Quis vitæ modus?
EVR. Quis fons salutis? MICH. Ille, qui rerum, Deus.
AS. Quis administer? ede, si iustum precor.
ECCL. Hic cui decoro cingit armatu chalybs
Fatale pectus. EVR. GEN. Cui triumphalem grauant
Vexilla dextram. AS. GEN. Cuius ad rigidum latus
Meditatur ensis ære fulmineo neces.
MICH. Hunc expiãdus Orbis exspectat Ducem.
AM. GEN. Vidistis illam nuper è Cælo facem?
AFR. GEN. Non fax, sed huius fulminis fulgur fuit.
EVR. Agnosco vultus. Indolem ô quantam boni!

Salue

Salue ô propitium rebus humanis caput.
AS. O vita ſalue. AM. Soſpes ô rerum ſalus.
AFR. Vt tibi ſereno ſpes ab aſpectu fugax
In me redundat! columen ô certè meum!
IGN. O Domina rerum, parce metiri modo
Humana tanto. Quidquid indulges mihi,
Hoc ſibi repoſcit maximus vitæ Faber.
Agnoſce fontem: quid manus poſſint rudes
Præſtare magnum? Numini acceptum refer
Quod quæris à me munus. huc animos age,
Nec ſpem, precor, tuere, ſed cauſſam ſpei.
Ego quiſquis adſum; quiſquis hic dextræ labor;
Conatus animi quiſquis, aut vita, aut cruor;
Vobis poteſt hæc vita, ſi quidquam poteſt.
Hæc arma fabrefacta cæleſti manu,
Hæc quæ ſalutis nomen auguſtum gerunt,
Vobis parantur ſigna. ſum paruus cinis:
Sed ſæpè viuit cinere ſub paruo rogus
Magni ferax incendij: è Cælo decet
Sperare flammam commodis veſtris parem.

ACTVS V. SCENA VLTIMA.

MICHAEL. GENII. ECCLESIA. PROVINCIÆ VITIA. IGNATIVS. HISPANIÆ MALVS GENIVS.

HISP. GEN. PRodite tandem: quid (malum!) moramini?
HAER. Viden vt paratos præda iam caſſes fugit?
ATH. Huc ô ſupremam rebus in ſummis opem.

R. IMP. Nil agimus; vrget maior humano metus.
HIS. GEN. Vltima furori verba ne tamen neges.
HAER. Nil profutura. IDOL. Quis ſcit an loco iuuent?
HIS. GEN. Certè iuuabunt. IDOL. Agite terrarum Deæ.
En illa veſtro nuper imperio phalanx
Emancipata rurſus ad Dominas redit,
Quibus diu carere miſerandum putat.
MICH. En triſtis iterùm fronte mentitâ lues
Blanditur, oppreſſura quem palpat manu.
IGN. Cauete ſæui pectoris vultus pios;
Latet venenum. AM. Cauit omnipotens amor,
Qui nos benignâ lege fatorum ligat,
Sibíque iungit. AS. Qui catenatum parat
Hoc pectus enodare, quod ſtringit Deus;
Hic grande mundi vinculum ſoluat priùs.
AFR. Nos alia reuocant vota. EVR. Iam Cæli ſumus.
ATH. Iurata nobis turba quod Cælum autumat?
R. IMP. Cælum eſt, quod intus geritis: aut ſi quod foris
Cælum agitur, illud eſto Regnorum ſtatus.
Rex ipſe, Deus eſt. geminus huic Cælo polus,
Vis & Voluptas. IGN. O Tyrannorum impia
Vox, Numen execrantium. HAER. Inſtabili gradu
Remeare pudeat, vnde diſceſſum fides
Sperare prohibet. non licet pugnæ locum
Deſerere, vel ſpe Martis, aut mortis metu.
ATH. Hic cardo rerum; vita quæ voto fluat,

Subiecta

Subiecta nulli. Sancta libertas ades,
Vbicumque regnas; parte quâ cæli doces
Curare genium. perge quò rector iubet
Dominantis animi sensus: at cælum citra
Quid fiat vltrà, turpe sectari; piget,
Quæ non videntur, mente laruatâ sequi.
IGN. Ceu pecora terris prona: prô dictum malè!
IDOL. Quod iure nostrum est, iure præstari decet.
Imperia dubiæ mentis in nostras manus
Modò mancipastis. pignus acceptum semel
Iuuat tueri semper. alienum rapit,
Qui se rapit, cùm dederit. R. IM. At cui se parat
Tradere Tyranno? immiti, inexorabili:
Qui quos amat constanter, ardenter premit:
Gaudet suorum cæde: nec pœnas procul,
Cùm possit, amolitur; aut si non potest,
Desinat haberi Numen. HIS. GEN. Arguté premit.
Huius palato sapite, qui sapitis nihil.
HAER. Europa Regum nobili stirpe edita,
Genitura Reges, diua moderatrix opum,
Regina libertatis, augusto iugum
Depone collo. seruiat mutum pecus:
Tuum est iubere. ATH. Tu tibi melior Deus.
Huc perge, quà te ducet in Superos iter;
Necdum tuos agnoscis ad Cælum duces?
EVR. Agnosco fraudum machinatrices manus.
O saga scelerum turba, quid nectis moras?
AFR. Abi nefanda, ne serenatum diem
Sæuâ ciuentes tabe. AM. Iam fieri nocens

Hic

Hic metuit aër, voce quem Stygiâ moues:
Abi atra pestis. R. IMP. Abeo: si reddas prius
Mihi te: quid vrges? IDOL. Fugio, si mecum fugis:
Quâ lege præstat: modò recedenti comes.
HAER. Si sequeris, antecedo: præcurris, sequor.
EVR. Vtrumque renuo. AS. Non sequar, si vel trahas.
ATH. Traheris; agedum. MICH. Siste: cui tantum licet?
HIS. GEN. Quem dolor adempti iuris audacem facit,
Natura fortem. MICH. Machinator criminum,
Te nuper in tot ora mutatam excetram,
Monstrumque multiforme, numerosam luem,
Ignatius sat vnus afflixit solo:
Et in futurum semper affliget magis,
Si bella perges: te triumphatum semel
Vincent nepotes fortis exemplo Patris.
HIS. GEN. At hi vetabunt Martis inferni Duces.
HAER. Se, credo, tutas Cantabro hoc vno putant.
O mentis error! Quod tibi Regnum paras
Europæ in oris, ipse turbator premam.
R. IMP. Ego semper adero, peior idcircò comes,
Quòd fraudis adnascentis occulto caput.
IDOL. Quocumque socios, & maniplarem globum
Sparges tuorum militum, si quos tamen
Numerabis vmquam milites, turbabimus
Animæ sequaces semper. AFR. GEN. At partes erunt

Nostræ

Noſtræ tueri. ECCL. Furere non ceſſas adhuc?
ATH. Ceſſare neſcit vnquam inocciduus furor.
MICH. Poſtremus hic te poſcit Ignati labor.
Age, ſtringe ferrum; fulmen in pœnas eat:
Et quod patrabis inde, nunc ſpecimen refer.
IGN. Abite peſſum triſte furiarum genus:
Sic vos Tonantis ardor omnipotens fugat,
Cæleſte cuius nomen & numen gero,
Fugantque mecum Cælites. Ite ocyùs,
Timidoſque liberate mortales metu.
HAER. Vincimur. IDOL. Auarum Numen.
R. IM. O vindex manus!

Hic Vitia aperto terræ hiatu excipiuntur, & nuſquam apparent.

MICH. Benè eſt, peractum eſt: liberum Cæli iubar.
ECCL. Abiit paternum triſtis ad fontem lues.
EVR. At nos ſereno Numen aſpectu beat.
AS. Quod hoc ſalutis pignus? AFR. O feſtum diem!
AM. O ſoſpitalem! ECCL. Nempe quo primùm Deus
Seſe pudicæ Matris infudit ſinu,
Terræque Cælum iunxit, atque homini Deum.
MICH. At tu paternas repete iam tutò plagas
Matrona Mundi: curſibus famam præi.
Nuntia ſalutis, ipſa ſit mundo ſalus.
Tu quod triumphi ſpecimen inſpexit fides
Oculata nuper, dic reportandum breuì.
Nos aula Regni clara ſiderei vocat.
AM. Ego te ducem ſalutis, & fati moram,

Diuine fulminator Ignati, ſequar
Præſente cultu; ſiue tu longum trahas
Vitalis auræ munus; aut cæli diem,
Maturus aſtris antequàm terris, agas.
EVR. At ſi,quod opto, quodque venturi ſagax
Mihi canit animus, voce Romani Patris
Diceris olim Diuus, & cælo additus,
Addêre templis; primus Europæ labor,
Tuæ per omnes ire virtutis gradus
Gradibus honorum. Signa ſuſtollam prior.
Tunc & theatro nomen Ignatij dabo
Plaudente Româ. AS. Forſan,& ſcenæ comes
Accedet Aſia. AFR. Et me Quirites audient.
MICH. Non vana fingis ſomnia. hæc quondam feret
Fatalis ætas. interim Pubes age
Canora plauſus; dum per æternos globos
Repetimur aſtris, nomen in Superos refer
Ignatianum, quando non ipſum licet.

Hoc loco MICHAEL *cum* GENIIS *nube in Cælum tolluntur*: PROVINCIAE *verò quatuor curribus inuectæ, ſeparatim in ſuas Regiones per aërem reportantur.*

ECCL. Licebit olim. muta nunc tellus idem
Reſponſet æqua nomen aſſenſu pari.
PVB. At nos gemelli puberes
Ignatium canamus.
Viuat ſaluti publicæ
Ignatius nocentum
Victor beatus criminum,
Domator Inferorum.

Cæloque

Cæloque nomen additum
Votis amet vocari:
Et de ſupernis orbibus
Suas frequentet aras.
Ignatius nocentium
Domator Inferorum.

ECCLES. Subeamus & nos Matris auguſtæ domum,
Salutis vnde fluxit hodiernæ caput.

IGNAT. Quocumque perges, Virgo, præeuntem ſequar.

IN-

INDEX CARMINVM.

POESIS HEROICA.

CARMEN

POE-

POESIS ELEGIACA.

ELEGIA

POESIS LYRICA.

ODE

7. Vrania,

POESIS EPIGRAMMATICA.

EPIGRAMMA

EPIGRAMMA

62. I8

POESIS DRAMATICA.

Drama Ideo-practicum.

INDEX
RERVM ET VERBORVM.

Arma.

Fr

G.

H.

MV-

MVTIVS VITELLESCVS SOC. IESV PRÆPOSITVS GENERALIS.

CVm Poësim Patris Vincentij Guinisij, nostræ Societatis, tres eiusdem Societatis, quibus id commisimus, recognouerint, ac in lucem edi posse probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, si ita Reuerendiss. D. Vicesgerenti, & Reuerendiss. P. Magistro Sacri Palatij videbitur. In cuius rei fidem has litteras manu nostrâ subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ xx. Nouemb. M.DC.XXVI.

Mutius Vitellescus.

EGo Io. Victorius Roscius Romanus I.C. iussu R^mi^ P. Nicolai Rodulphij, Sacri Palatij Apostolici Magistri, legi Poësim admodum R.P. Vincentij Guinisij, in quâ non minùs, quàm olim in eius Orationibus fecerim, admiratus sum hominis ingenium, eruditionem, ac pietatem. Quamobrem dignam censeo, quæ typis quamprimùm mandetur, quò sit vnde Poëticæ artis studiosi intelligant, res sacras atque diuinas, omnes Poëticos flores ac lepóres admittere. Romæ XVIII. Kalend. Febr. M. DC. XXVI.

Io. Victorius Roscius.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Episc. Hieracen. Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Paulus Palumbara, socius Reuerendiss. P. Fr. Nicolai Rodulphij, Sacri Palatij Apostolici Magistri, Ord. Præd.

Ego

EGo Ioannes Victorius Roscius Romanus I.C. iussu Reuerendissimi P. Fratris Nicolai Rodulphij, Sacri Palatij Apostolici Magistri, legi Tragicomœdiam, quæ IGNATIVS in Monte Serrato, siue Armorum mutatio inscribitur, admodum Reuerendi P. Vincentij Guinisij: in quâ, sicut in ceteris eius Operibus, ille mihi visus est sui similis, pietate, religione, eloquentiâ, doctrinâ. Quamobrem non solùm permittendum censeo, vt ea typis mandetur, sed etiam optandum, vt plura ex hoc genere monumenta ad Religionis incrementum, & ad Studiosorum vtilitatem, ab eodem edantur. Romæ VIII. Idus Februar. M. DC. XXVII.

Ioan. Victorius Roscius.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij.

A. Episcopus Hieracensis.

Imprimatur.

Frater Nicolaus Rodulphius, Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatij Magister.

Summa Priuilegij Cæsarei.

FERDINANDI II. Diuinâ fauente clementiâ electi Romanorum Imperatoris semper Augusti Diplomate cautum est; nequis intra Romani Imperij & Regnorum ac Dominiorum suorum hereditariorum fines, Soc. IESV Patrum Opera citra consensum eorumdem Patrum & Auctorum desuper obtentum imprimere, vel recudere, aut alibi recusa inferre aut vendere præsumat. Qui secùs faxit, præter Librorum omnium confiscationem, viginti marcharum auri puri pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in Diplomate dato Viennæ die IV. Augusti, M. DC. XXVI.

Signat.

FERDINANDVS.

Petrus Henricus à Stralendorff.

Ad mandatum Sac. Cæs. Maiestatis proprium.

Hermannus à Questenbergh.

Facultas R. P. Prouincialis.

EGo infrascriptus Soc. IESV per Flandro-Belgicam Præpositus Prouincialis, concedo, vt, iuxta Priuilegium Cæsareum Societati nostræ concessum, soli Balthasari Moreto Antuerpiensi Typographo imprimere & vendere liceat R. P. Vincentij Guinisij Soc. IESV Poësim variè recognitam, & auctam, maximè Dramate de S. P. IGNATIO, quod nunc primùm in lucem prodit. In cuius rei fidem has manu meâ subscriptas, & sigillo officij mei munitas dedi. Antuerpiæ, XXIX. Nouembris, M. DC. XXXVI.

Fredricus Tassis.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis *Reuerendi P. Vincentij Guinisij Lucensis è Societate* IESV *Poësim Heroicam, Elegiacam, Lyricam, Epigrammaticam, auctam & recensitam; item Dramaticam, nunc primùm in lucem editam*, præter Balthasaris Moreti voluntatem vllo modo intra nouennium imprimat, aut alibi terrarum impressam in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione Librorum, & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XXIX. Decemb. M.DC.XXXVI.

Signat. *Steenhuyse.*

ANTVERPIAE,

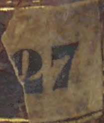
EX OFFICINA PLANTINIANA

BALTHASARIS MORETI.

M. DC. XXXVII.

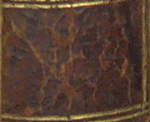

LABORE ET CONSTANTIA

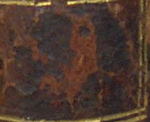

GVINISIVS

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm